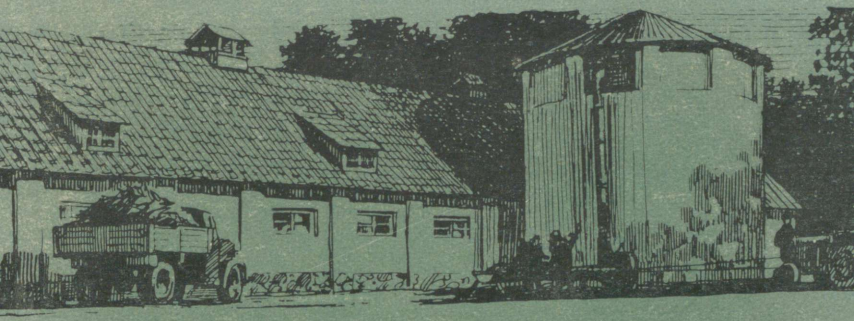

EESTI NSV KOLHOOSIDE JA SOVHOOSIDE TÖÖKOGEMUSTEST

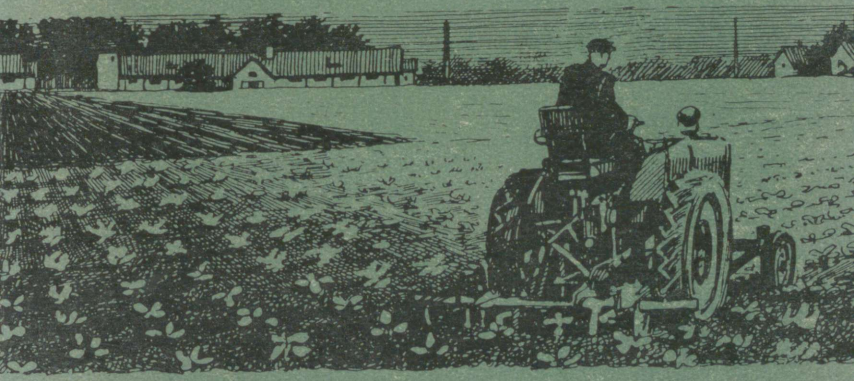

2/22254

EESTI NSV KOLHOOSIDE JA SOVHOOSIDE TÖÖKOGEMUSTEST

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

Käesolev koguteos koosneb kirjutistest, mis avaldati ajalehtedes ja ajakirjades 1953. ja 1954. aastal

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
22759

MITMEKÜLGNE ÜHISMAJAND

H. MARRANDI,

Türi rajooni Stalini-nimelise kolhoosi esimees

Meie Türi rajooni Stalini-nimelise kolhoosi senised töökogemused ja saavutused ühismajandi ülesehitamise ning kindlustamise alal näitavad selgesti, missuguseid määratu suuri võimalusi pakub kolhoosikord põllumajandusliku tootmise laiendamiseks, toodangu suurendamiseks ja kolhoosnikute heaolu järjekindlaks tõusuks.

Tootsime isegi 1952. aasta ebasoodsais ilmastikutingimustes üle 5600 ts toiduteravilja, s. o. üle 10 protsendi rohkem kui 1950. aastal. 1953. aastal tootsime ligi 1 200 000 kg piima, s. o. 2 korda rohkem kui 1950. aastal ja üle 35 000 kg sealiha eluskaalus, mis on ligi 3 korda rohkem kui 1950. aastal. Rahalisi sissetulekuid saime üle 1,9 miljoni rubla, s. o. 2,5 korda rohkem kui 1950. aastal. Need tulemused näitavad, et partei Keskkomitee septembripleenumi otsusega ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP

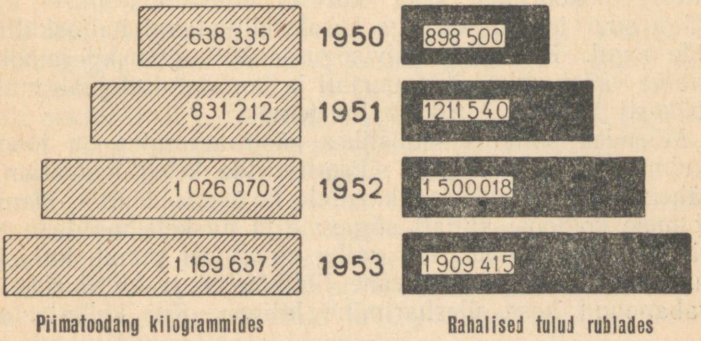

Keskkomitee 1953. aasta määrustega seatud eesmärgid on kolhoosidele täiesti jõukohased. Iga kolhoos võib lühikese ajaga tunduvalt suurendada oma toodangut. Tarvitseb vaid töötada ausalt, rakendada õigesti tehnikat ja rajada igapäevane tootmistöö kaasaegse teaduse saavutuste ja eesrindlaste kogemuste alusele.

Põldude viljakus suureneb

Meie kolhoosil on 4300 ha suuruse üldpindala juures põllumaad suhteliselt vähe, kõigest 1296 ha. Eriti rohkesti on meil aga looduslikku karjamaad ja võsastunud heinamaad, kokku üle 2300 ha. See asjaolu määras juba algusest peale meie peamiseks väljaarendatavaks tootmisharuks loomakasvatuse, eeskätt veise- ja seakasvatuse. Samal ajal tõusis teravalt üles ka põldude intensiivsema kasutamise küsimus. Vaja oli tõsta viljakust, sest tugevasti väljaarendatud ja suurt tulu andev loomakasvatus nõuab rohkesti head heina, silo, juur- ja ka teravilja.

1951. aastal alustasime kolhoosis uute külvikordade sisseseadmist ja see on võimaldanud meil järjekindlalt tõsta teraviljasaake ning ühtlasi toota ka ühisloomakasvatuse jaoks suurtes kogustes põldheina, silo jt. söötasid. Põllumaa tulusama ärakasutamise eesmärgil kasvatame uutes külvikordades peaaegu kogu kesapinna ulatuses viki ja kaera segatist siloks ja haljassöödaks. Mustkesaks jätame ainult need põllud, mis nõuavad tõsist umbrohtude hävitamist. Sõnniku anname kas sügisese sügavkünni alla või kevadel varakult. See on aidanud suurendada nii haljasmassi hulka kui ka tunduvalt kergendanud suvist töökoormust kesa külviks ettevalmistamise ajal. Väga suur tähtsus on aga kesale külvataval haljaskultuuride segul. Kui võtta külvisegusse 70% peluskit ja vikki, saame väärtusliku silomaterjali ja koristamisel jääb mulda rohkesti lämmastikurikast juurtemassi.

Mõnedes põllumajanduslikes käsiraamatutes on toodud andmeid selle kohta, et silokultuuride kesal kasvatamine vähendab taliteraviljasaaki. Meie kogemused on näidanud, et meie kolhoosi küllalt sügavate ja niiskete muldade tingimustes see väide peab paika ainult sel puhul, kui silokultuuri külvisegus on vähe liblikõielisi ja kultuuride alt vabanenud kesa ülesharimine hilineb. Kui külvata aga

H. Marrandi.

varakult ja kasutada rohkesti liblikõielisi sisaldavat seemnesegu, oleme segatise kesale külvatud rukkilt saanud keskmiselt kuni 19,4 ts ja talinisult kuni 24 ts teri igalt hektarilt, s. o. niisama palju, kui on andnud niisama suurte sõnniku- ja mineraalväetiste normidega väetatud puhaskesa. Küll aga langeb taliviljasaak juhul, kui sõnnik põllule veetakse pärast silokultuuride koristamist. Siis maaharimine ja külv tavaliselt hilinevad, ka on kiiruga tehtud töö tihti pealiskaudsem. Selle tagajärjel saime näiteks 1951. aastal mõnelt põllult kuni 4 tsentnerit vähem saaki, võrreldes mustkesale ja õigel ajal segatise kesale külvatud taliteraviljade saagiga.

Suurt rõhku paneme põldheinakasvatusele. Meie keskmised põldheinasaagid on viimastel aastatel kõikunud 40—50 tsentneri vahel. Saagirikkamatele (50—60 ts ha-lt) põldheinaväljadele järgnenud teraviljad on andnud kuni 24 ts rukist ja kuni 24,2 ts talinisu hektarilt. Samadele väljadele talivilja järel külvatud oder andis tänavu 22 ts teri hektarilt. Madalasaagilisele (25—30 ts ha-lt) põldheinale järgnenud rukis andis aga ainult 12—14 ts ja sellele järgnenud oder 10—12 ts teri hektarilt.

Märgatavalt on tõusnud ka kolhoosi kartulitoodang. Ühe külvikorra rotatsiooni vältel saavad meil põllud kahel korral sõnnikut — esmalt kesa-aastal ja teine kord vaheltharitavatele kultuuridele. Meil hoolitsetakse õigeaegselt umbrohutõrje, kõrrekoorimise, oraste äestamise, sügavkünni ja teiste agrotehniliste võtete rakendamise eest. Sellega oleme pannud piiri umbrohtude levikule ja kartulisaagid on tõusnud meil kuni 200 ts-ni hektarilt. Nii saime 1953. a. 15 650 ts kartuleid, s. o. 6520 ts rohkem kui 1950. aastal.

Korraliku väetamise ja nõuetekohase maaharimise kõrval on meie kartuli- ja teraviljasaakide suurenemisele palju kaasa aidanud ka tugevad külvinormid. Meie kogemused on näidanud, et agrotehnilistes eeskirjades ettenähtud miinimumnormid ei kindlusta mullaviljakuse täielikku ärakasutamist. Seepärast külvame alati maksimumnormide kohaselt, rukist ja nisu näiteks vähemalt 200 kg, otra 220 kg ja kartulit paneme maha vähemalt 35 ts hektarile.

Aiandus kujuneb tulusaks tootmisharuks

Aiandus ja köögiviljakasvatus on meil üheks nooremaks tootmisharuks. See lühike aeg, mis me aianduse arendamisega oleme tegelnud, on näidanud selle tootmisharu head tasuvust. 1952. aasta kevadel puuvilja- ja marjaaeda istutatud 1250 mustsõstrapõõsast andsid juba 1953. aastal rohkem kui 3000 rubla eest toodangut. 1953. a. sügisel rajasime juurde veel suure aedmaasikaistanduse. Head tulu on andnud ka noores õunapuuaias ridade vahel kasvatatavad köögiviljakultuurid — kaalikas, kapsas, porgand, tomat jt.

Kõik majandis, samuti ka kolhoosnikute varustamiseks vajalikud köögivilja- ja söödakapsaistikud kasvatasime lavades. Samuti kasvatasime lavades varajasi kurke ja

Kolhoosi farmijuhataja A. Tohv.

tomateid. Et varajaste köögiviljade kasvatamist kiiresti laiendada, selleks ehitame 1954. aastal juurde köetava kasvuhoone ja laiendame tunduvalt ka klaasialust lavapinda.

Avamaal kasvatatavad kurgi- ja tomatiistikud kasvatasime toitekuubikutes; toitekuubikute vähesuse tõttu kasutasime ka tükeldatud karjamaamättaid. Toitekuubikutes ja mättatükkides kasvatatud kurgid andsid meil kaks kuni kolm korda rohkem saaki kui avamaale külvatud kurgid. Et varajastest kurkidest saime paremat hinda, siis andis põllupind, kus kurkide kasvatamiseks kasutasime toite-

kuubikuid, võrdse harimise ja väetamise juures ligi neli korda rohkem tulu kui niisama suur avamaale külvatud kurkide all olev pindala.

Üle 1 690 000 kg piima aastas

Suured põldheinasaagid ja kesaväljadel kasvatatud rohked silokultuuride ja haljassööda kogused on loonud meile soodsad tingimused loomakasvatuse arendamiseks. Nii oli 1953. aastal veiste arv kolhoosis ligi 2 korda suurem kui 1950. aastal. Samal ajavahemikul kasvas lehmade arv 1,5 korda ning oli 1953. aastal 375. Piima tootsime iga 100 ha põllumajandusliku maa kohta 1953. aastal 359,3 ts, kusjuures aasta jooksul toodetud piima hulk ulatus üle 1 169 000 kg.

Sellise edu saavutamisel on üheks teguriks olnud lehmade arvu suurenemine. Teiseks veelgi olulisema tähtsusega teguriks on olnud veiste pidamise ja söötmise tingimuste sihikindel parandamine. Meie kogemuste kohaselt on lehmade (ja kõigi põllumajanduslike produktiivloomade)

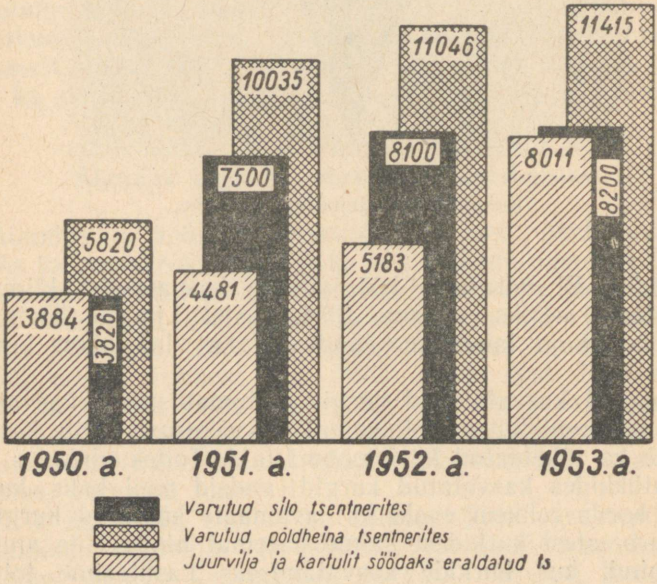

Erna Mihkelson lüpsis 1953. aastal igalt temale kinnistatud lehmalt keskmiselt 5504 kg piima, millega saavutas esikoha vabariigi kolhoo-side lüpsjate hulgas.

söödakulutus iga toodetava ühiku (näit. kg piima) kohta seda väiksem, mida suurem on toodang. Seepärast püüame kõiki produktiivloomi nii sööta, et nad annaksid maksimaalset toodangut. Hea söötmise tagajärjel saime 1953. aastal igalt söödalolevalt lehmalt keskmiselt rohkem kui 3449 kg piima. Meie paremad karjatalitajad Erna Mihkelson ja Glafira Aavik lüpsid 1953. aastal neile kinnistatud lehmadelt keskmiselt vastavalt 5504 ja 4963 kg piima igalt lehmalt.

Suurt rõhku paneme ka noorkarja nõuetekohasele kasvatamisele, sest ainult hästi peetud noorkarjast arenevad tugeva kehaehitusega ja hästi söötasid kasutavad suure produktiivsusega piimaloomad. Nii lüpsis meil 1951. aastal esimest korda poeginud noorlehm Reesi-144 juba esimese laktatsiooni kestes 6894 kg ja teise laktatsiooni kestes 7622 kg piima. Noorkarja tugeva söötmise tagajärjel oleme 5000—6000-kilolisi aastasi piimatoodanguid saanud ka paljudelt teistelt esimest korda poeginud noorlehmadelt.

Seakasvatus annab suurt tulu

Kõige jõudsamalt laienevaks ja ühtlasi üheks tulusamaks tootmisharuks on meil seni olnud seakasvatus, sest suvine laagriviisiline pidamine võimaldab hõlpsasti üles kasvatada suurel arvul sigu. Samuti on odav ja hõlpsasti kättesaadav suvine haljassööt sigadele enne nuumamist suurepäraseks söödaks. Neid võimalusi kasutades tootsime 1953. aastal üle 350 ts sealiha eluskaalus, s. o. ligi 3 korda rohkem kui 1950. aastal, kusjuures iga 100 põllumaa hektari kohta tuli 27,2 ts sealiha. Oleme seakasvatust järjekindlalt laiendanud. Kui meil möödunud aastal oli 346 siga, siis 1953. aasta 1. oktoobril oli meil 509 siga. Praegu on meil 40 siga iga 100 põllumaa hektari kohta.

Meie seakasvatuse edu aluseks on nõuetekohaselt korraldatud sugusigade pidamine ja põrsakasvatus. Parimad seatalitajad Marie Ressar ja Helene Mäesak töötavad omal alal juba kolhoosi algaastaist saadik ja on kujunenud loomakasvatuse suure produktiivsuse tõelisteks meistriteks. Praktiseerides tõugudevahelist ristamist ja kahe kuldiga paaritamist on nad mitmetelt emistelt saanud aasta jooksul 30—38 üleskasvatatud ja võõrutatud põrsast, kusjuures pesakonnas on olnud kuni 18 põrsast. Kui me 1950. aastal

Seatalitaja Marie Ressar on saavutanud häid tulemusi emistelt tervete ja tugevate põrsaste saamisel ja üleskasvatamisel.

ühetõuliste sigade paaritamisel saime 60 emiselt kokku 761 põrsast, siis 1952. aastal tõugudevahelist ristamist kasutades saime 58 emiselt 955 põrsast, s. o. iga poeginud emise kohta keskmiselt 3,8 põrsast rohkem.

Eriti hoolitseme emiste ja põrsaste tugeva ja mitmekesise söötmise eest, sest hea söötmise korral on emistel piima rohkem, ja varakult lisasöödaga harjunud põrsad kasvavad kiiremini ning saavutavad juba 6-nädalaselt 15—18 kg eluskaalu. Nii saab neid 1—2 nädalat varem hakata võõrutama ja turustama.

Tootmistulemuste üksikasjaline analüüs on meile näidanud, et seakasvatus on seniajani olnud meile kõige paremini tasuvaks majandusharuks. Saime 1952. aastal iga kulutatud normipäeva kohta keskmiselt 14,7 rubla sissetulekut. Kui veisekasvatus andis iga sellele alale kulutatud normipäeva kohta 20,1 rubla sissetulekut, siis seakasvatuses tasus iga kulutatud normipäev ennast 3,5 korda paremini. Saime iga seakasvatusele kulutatud normipäeva kohta 70,7 rubla sissetulekut.

Ehitustegevus laieneb

Rahaliste sissetulekute jõudus kasv võimaldas meie kolhoosil juba 1951. aastal alustada hoogsat ehitustegevust. Nii oleme seniajani püstitanud kanala ja kaks suurt ajakohast karjalauta. Esimene neist, mis mahutab 100 lehma, oli kasutusel juba 1952/53. aasta talveperioodil. 1952. aasta sügisel alustatud teise 130 veisele ettenähtud karjalauda võtsime kasutusele 1953. a. sügisel.

Edaspidi muutub aga ehitustegevus veelgi hoogsamaks. 1954. a. sügiseks peab meil valmima veel üks kanala, 30-tonnise ööpäevase läbilaskevõimega kuivati ja kolmas karjalaut 130 veisele. Kõik ehitused (samuti 200 ha uudismaa ülesharimise) oleme läbi viinud omas majandis akumuleeritud summadega ja ka edaspidi jätkame ehitamist omal jõul. Saadud suur rahaline sissetulek võimaldas 1953. aastal kolhoosnikutele normipäeva kohta anda 7 rbl. 20 kop., 2,5 kg kartuleid, 2 kg teravilja, 1 kg koresööta ja eraldada jagamatusse fondi kapitaalmahutusteks üle 285 000 rubla.

Partei ja valitsuse poolt põllumajanduse arendamiseks rakendatud suureulatuslikud abinõud ja riiklike varumis- ja kokkuostuhindade tõstmine aitavad meil tootmist tunduvalt laiendada. Meie püüdeks on kõik soodustused ja võimalused ära kasutada, et ühismajandit arendada edaspidi veelgi hoogsamalt.

ROHKEM TOIDUAINEID ELANIKKONNALE

A. VUNK,

Loksa rajooni Stalini-nimelise kolhoosi esimees

Loksa rajooni Stalini-nimeline kolhoos organiseeriti 1950. aastal viie väikese põllumajandusliku artelli ühinemisel. Kolhoosil on praegu 4951 ha maad, sellest põllumaad 1170 ha ehk 23,6 protsenti. Ülejäänud osa kolhoosi maast olid ja on praegugi veel suures enamuses vähetootlikud heina- ja karjamaad, mets ja põllumajanduslikult kõlbmata maa.

Kuigi meie ühismajandi maad on suhteliselt kehvad võrreldes paljude teiste Põhja-Eesti kolhoosidega, oleme tänu kogu kollektiivi tublile tööle, nõukogude agrotehnika rakendamisele ja ulatuslikele maaparandustöödele mõne aastaga teinud märkimisväärseid edusamme oma ühismajandi arendamisel, organisatsioonilis-majanduslikul tugevdamisel. Kolhoosil on praegu arvukas veise-, sea-, hobuse-, linnu- ja lambafarm ning mesila. Aastast aastasse on laienenud köögi- ja juurviljakasvatus. Samuti on pandud alus puuviljaaiale ning vesilindude kasvatusele.

Loomakasvatus on peamine tootmisharu

Pealinna ja suurte tööstuskeskuste lähedane asukoht, paepealne, õhukese mullakihiga väheviljakas ja suhteliselt väike põllupind ning rohumaade rohkus nõuavad peatähelepanu pööramist loomakasvatuse arendamisele. Seda on meie kolhoos teinudki. Kolhoosi uhkuseks ja peamiseks sissetulekuallikaks on veisefarm, kus praegu on 680 looma, neist lüpsilehmi 330. Kolhoosis on 120-pealine eesti musta-

kirju veiste tõufarm. Kokku on meil tõu- ja tõutüübilisi lehmi ligi 175. Praegu seisab meie ees ülesanne lähematel aastatel jõuda selleni, et kogu veisefarm koosneks eranditult tõuloomadest.

Aastast aastasse on suurenenud loomakasvatuse produktiivsus. Hoolimata 1952. aasta ebasoodsast ilmastikust tingitud raskustest, mis suuresti raskendas söötade varumist, saime 1953. aastal keskmiselt 2521 kg piima igalt aastalehmalt. Kokku toodeti veisefarmis 1953. aastal üle 830 000 kg piima. 1954. aastal on meil planeeritud saada vähemalt 1 000 000 kg piima.

Oma kolhoosi veisekasvatuse üheks tugevaks küljeks peame seda, et meie lüpsikarja üksikute lehmade toodangu vahel ei ole suuri erinevusi. 1953. aastal sai kolhoosi eesrindlik lüpsja-karjatalitaja H. Utkin temale kinnistatud loomade grupilt keskmiselt 3355 kg piima, A. Kaevando 3233 kg ja L. Toomberg 3169 kg piima igalt lehmalt. Samal ajal saadi kõige madalama toodanguvõimega grupilt ligi 2300 kg piima igalt aastalehmalt.

Loomakasvatus annab meil suurema osa kolhoosi sissetulekutest. 1953. aastal sai kolhoos üle 1 400 000 rubla tulu, sellest loomakasvatusest ligi 1 200 000 rubla. Üle poole kogu loomakasvatusest laekunud sissetulekutest saadi piima turustamisest. Märkimisväärset sissetulekut andis samuti tõuloomade müük.

Lüpsikarja kõrval on meil teiseks tugevaks majapidamisharuks seakasvatus. Kui 1951. aastal toodeti kolhoosis iga 100 ha põllumaa kohta 1078 kg sealiha, siis 1952. aastal sai kolhoos 100 ha kohta juba 2148 kg sealiha ja rasva. 1952. aastal sai kolhoos liha, peamiselt sealiha müügist 414 762 rubla sissetulekut. Ka 1953. aastal andis seakasvatus meil suurt tulu.

Suuri edusamme oleme teinud kodulindude kasvatuse arendamisel. Kui 1950. a. linnufarm andis 26 210 muna, siis 1951. a. saadi kolhoosis kanamune kokku 37 423 ja 1952. aastal 68 127 tükki. 1953. aastal saadi igalt kanalt keskmiselt 99,7 muna. 1954. aastal tahame linnufarmist saada ligi 90 000 kanamuna. Senised tulemused lubavad loota, et see ülesanne täidetakse.

Iga aastaga järjest suuremat sissetulekut annavad ka hobuse- ja lambafarm ning mesila. Kolhoosis kasvatatakse nii oma vajadusteks kui ka müügiks tori tõugu hobuseid. Lambafarmis on meil eesti tumedapealised lambad. Sööt-

mis- ja pidamistingimuste parandamise tulemusena on pidevalt suurenenud lammaste villatoodang ja sissetulek lambafarmist. Kolhoosi mesila on praegu Kuusalu mesilaste tõurajooni kekseks mesilaks. Mesinik L. Eskla organiseerib ja juhib mesilaste tõuaretust ka teistes tõurajooni piirkonda kuuluvais mesilais. Seni on meie kolhoosis mesila peaülesandeks olnud mesilasperede paljundamine, et luua alused mee ulatuslikuks tootmiseks ja kaubastamiseks. Praegu on mesilas 59 peret.

Söödabaas laieneb ja tugevneb

Ühiskarja produktiivsuse edasine suurendamine eeldab söödabaasi tugevdamist. Selleks oli ja on meil ainuõige tee ulatuslike maaparandustööde läbiviimine, uudismaade ülesharimine ning põlluviljakuse tõstmine. Kõik need tööd võtsid suure ulatuse eriti pärast väikeste kolhooside ühinemist. Nii näiteks juurisid 1949. ja 1950. aastal nüüd ühinenud viis väikest kolhoosi kokku võsa ja metsa ainult 26,8 ha. Stalini-nimeline ühinenud kolhoos juuris aga 1951. ja 1952. aastal üles kokku 102,8 ha võsa ja metsa ning kündis üles 288 ha uudismaad. Rakke maaparandusjaama abiga puhastati möödunud aastal võsast ja kividest, juuriti ning künti üles 120 ha uudismaad. Lisaks sellele haris Kuusalu traktorijaam üles 57 ha uudismaad ja koristas põldudelt üle 4000 kuupmeetri kive. Kõik ülesharitud uudismaad lähevad kultuurrohumaade alla.

Eelmistel aastatel rajatud kultuurrohumaadelt kogusime 1953. aastal kuni 60 tsentnerit kuiva heina hektarilt. See on meid innustanud kultuurrohumaade rajamist senisest veelgi laiendama. Paari lähema aastaga tahame jõuda niikaugele, et meie kolhoosis oleks vähemalt 400 ha kultuurrohumaid, mis võimaldaksid veisefarmis täielikult rakendada kopliviisilist karjatamist.

Kiiresti, vähese tööjõu ja materiaalsete kuludega on meil söödabaasi tugevdamisel andnud häid tulemusi heina- ja karjamaade pealtparandamine. 1953. aastal parandasime heina- ja karjamaid võsaniitmise ja pealtväetamise teel kokku 249 hektarit. Pealtväetiseks andsime 300 kg superfosfaati ja kaalisoola hektarile. Kui 1952. aastal saime samadelt maadelt 5—6 tsentnerit kuiva heina hektarilt, siis 1953. aastal kogusime sealt 13—15 tsentnerit kuiva heina

hektarilt. Meie ees seisab veel sadade hektarite looduslike rohumaade ülesharimine ja pealtparandamine. Täielikult ära kasutades kõik olemasolevad reservid suudame varustada praegusest mitu korda suuremat loomade arvu küllaldase, väärtusliku ja töökulult kõige odavama söödaga. See on tee, mis viib meie kolhoosi põllumajanduse igakülgsele õitsengule. Tänu traktori- ja maaparandusjaama järjest suuremale abile moodsa ja võimsa tehnika näol lahendame kolhoosi ees seisvad suured ülesanded.

Vähe tulu toovate maade kultiveerimine nõuab sihikindlat ja ettenägelikku tööd. Et kindlustada uute kultuurrohumaade rajamist ja olemasolevate heina- ja karjamaade kamara parandamist väärtuslike heintaimedega, on meil heinaseemnepõldude all praegu rohkem kui 10 ha. Seal kasvatame keraheina, valget ristikut, punast ristikut, lutserni, timutit ja mesikut. 1953. aastal külvasime uue söödakultuurina uudismaale 2 ha esparsetti.

Loomade söödabaasi tugevdamiseks oli meil 1953. aastal eelmiste aastate eeskujul organiseeritud haljaskonveier. Lisaks kultuurkoplitest ja looduslikelt karjamaadelt saadavale haljassöödale kasvatasime ja söötsime loomadele lisasöödana mesikut, lutserni, põldheina, kolmel erineval tähtajal külvatud segatist ja ädalat. Samuti kasutasime ära lisahaljassöödaks juurviljapealsed. Viimaseks haljaskonveieri lüliks oli söödakapsas, mille all oli meil 2 ha uudismaad. Eelmise aastaga võrreldes arenes 1953. aastal heinatöö tunduvalt paremini ja laudaperioodiks varuti ühiskarjale küllaldane kogus koresööta. Silo valmistasime 1953. aastal 1720 tonni. Üle 200 tonni tegime silo pilliroost. Söödajuurviljade all oli meil üle 25 ha ning talveks varusime karjale 9000 tsentnerit juurvilja ja kartuleid.

Söödabaasi väljaarendamisel on meie sihiks jõuda selleni, et oma majandis kasvatatud söödad rahuldaksid täielikult kõigi farmide vajadused. Nii ei tarvita me ostujõusööta seafarmis, välja arvatud poeginud emised, kes saavad imetamise ajal mõnda aega lisasöödaks teatud koguse sojajahu. Samuti ei vajata ostujõusööta hobuse-, linnu- ja lambafarmis. Järjest ulatuslikum põllutööde mehhaniseerimine, mis võimaldab meil paremini ja õigeaegselt teha kõik tööd, ning nõukogude agronoomiateaduse saavutuste rakendamine on taganud pideva põlluviljakuse tõusu. Aastast aastasse on suurenenud teravilja, kartuli, silokultuuride ja söödajuurvilja hektarisaagid. Koos sellega on pide-

valt vähenenud ostujõusööda osatähtsus veiste söödaratsioonis. See kõik võimaldab meil toota loomakasvatussaadusi — piima, liha, võid, mune, villa ja mett odavamini.

Kerkivad uued tootmishooned

Väikeste kolhooside ühinemisega kaasnes jagamatu fondi suurenemine ja ehitustegevuse elavnemine. 1950. aastal eraldasid viis väikest kolhoosi jagamatu fondi täiendamiseks kokku 196 200 rubla. Kuna ühe kolhoosi kohta langes sellest võrdlemisi väike osa, siis oli loomulik, et väikesed ühismajandid ei saanud ehitada ajakohaseid suuri tootmishooneid. Ühinenud Stalini-nimeline kolhoos aga eraldas jagamatu fondi täiendamiseks 1951. aastal 294 000 rubla ja 1952. aastal 332 800 rubla. Seega pandi tugev alus ulatuslikule ehitustegevusele.

1953. aastal valmis ja võeti kasutusele moodne veiselaut 110 loomale ja praegu on ehitusbrigaadil käsil kahekorruselise sigala ehitamine, mis mahutab 300 siga. Kõik rasked ja aeganõudvad laudatööd mehhaniseeritakse uutes loomakasvatushoonetes täielikult. Nii toimub igasugune söötade ettevalmistamine ja veepumpamine elektrijõul, uude veiselauta seatakse üles masinlüpsi agregaat. Samuti mehhaniseeritakse täielikult laudasisene transport. Hiljuti lõpetati moodsa kiirkuivati ehitamine ning enam-vähem valmis on ka uus avar teraviljaladu.

Kõik olemasolevad veiselaudad on varustatud automaatjootjatega ja elektrivalgustusega. Sigalas on mehhaniseeritud kartulite pesemine, aurutamine ja pudrustamine, silohoidla täitmine, veepumpamine ja jõusööda purustamine. Viljakuivatis ja laos toimub vilja transportimine elektrijõul, samuti käitatakse elektriga sorteerimismasinat. Ehitusplatsidel käib elektrijõul mördi segamine, puumaterjali saagimine ning mitmesugused muud tööd. Elektrienergia saame Saunja kolhoosidevahelisest hüdroelektrijaamast, mille ehitamiseks kolhoos omal ajal eraldas rahalisi vahendeid ja tööjõudu.

Kolhoosi ajakohaste tootmishoonete ehitamine areneb meil kindla plaani alusel. 1954. aastal ehitame uue kanala 1000 kodulinnule ja alustame järgmise suure ajakohase veiselauda püstitamist. Uued tootmishooned, eriti loomalaudad, paigutame mitmesse eraldi asuvasse gruppi olene-

valt põldude, olemasolevate ja rajatavate kultuurkarjamaade asukohast, juurdeveoteedest ja teistest tingimustest.

Et hästi täita partei ja valitsuse juhtnööre kartuli, köögi- ja söödajuurviljakasvatuse lahendamiseks, ehitame 1954. aastal terve rea sooje ja külmi kasvuhooneid ning võtame kasutusele üle 100 lavaraami. Köögivilja kasvatame avamaal 33 ha suurusel pindalal. 80 ha kartuleid paneme maha ruutpesiti. Puuviljaaias istutame õunapuid 2 ha ja marjapõõsaid samuti 2 ha suurusele maa-alale.

Uute tootmishoonete ehitamine ja raskete laudatööde järjest ulatuslikum mehhaniseerimine võimaldavad karjakasvatajatel pöörata rohkem tähelepanu loomade hooldamisele ning paremini rakendada uusi zootehnilisi võtteid ja eesrindlaste kogemusi. Kõik see aitab palju kaasa loomakasvatuse produktiivsuse edasisele kiirele suurendamisele. Koos sellega suureneb kolhoosi ja kolhoosnikute jõukus.

*

Rakendades meie ühismajandis peituvaid reserve tahame 1954. aastal saada 1 700 000 rubla sissetulekut. See võimaldab meil eraldada ligi 350 000 rubla jagamatu fondi täiendamiseks, mis tagab järjest ulatuslikumate ehitus- ja maaparandustööde läbiviimist. Oma töö eest saavad kolhoosnikud väärilise tasu väljatöötatud normipäevade eest.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus püstitasid sotsialistliku põllumajanduse ette ülesande luua lähematel aastatel toiduainete küllus elanikkonnale ja tooraine küllus kergetööstusele. Meie kohus on nüüd maksimaalselt ära kasutada vabariigi kolhooside käsutuses olev võimas tehnika, juurutada edaspidi praktikasse senisest rohkem nõukogude põllumajandusteaduse saavutusi ja eesrindlaste kogemusi, suurendada põllupinda, mullaviljakust ja loomakasvatuse produktiivsust. Seega sepistame uusi töövõite meie armastatud kodumaa hüvanguks, nõukogude rahva heaolu edasiseks tõusuks. Seda tahab teha ja teeb iga Stalini-nimelise kolhoosi liige.

VILJANDI RAJOONI «BOLŠEVIKU» MILJONÄRKOLHOOS

R. KAUR

Viljandi rajooni Kõpu külanõukogu piires asuv «Bolševiku» kolhoos asutati 27. veebruaril 1951. aastal viie kohaliku väikese naaberkolhoosi ühinemise teel. Nii pandi alus «Bolševiku» kolhoosi väljakujundamisele, mis on tõusnud Viljandi rajooni üheks eesrindlikumaks kolhoosiks — esimeseks miljonärkolhoosiks rajoonis.

Püsiva ja teadliku tööga on «Bolševiku» kolhoosi ühispere arendanud lühikese ajaga kolhoosi majanduslikult ja organisatsiooniliselt tugevaks ühismajandiks ning kindlustanud mitmete tootmisnäitajate osas esikoha rajoonis.

«Bolševiku» kolhoos on Viljandi rajoonis üks suuremaid kolhoose, üldsuurusega 4106,80 ha, sellest põllu- ja aiamaad 1256,53 ha, heinamaad 1207,81 ha, karjamaad 892,01 ha ja 652,60 ha on metsade, võsa ja põllumajanduslikult mitte kasutatavate maade all. Seega on kolhoosil põllumajanduslikult kasutatavat ühismaad 3356,35 ha. Peale selle on kolhoosiperede kasutada 97,85 ha õue-aiamaana. Heinamaa kogupindalast on umbes 700 ha niidetavat pinda, kuna ülejäänud osa heinamaast kasutatakse tegelikult loodusliku karjamaana loomade karjatamiseks. Karjamaad on valdavas osas veel looduslikud karjamaad ja nende kultiveerimine ning kultuurkarjakopliteks muutmine on kolhoosil eelseisvaks pakilisemaks ülesandeks.

Kolhoosi liikmete arv 1. jaanuariks 1954. aastal oli 361, kellest 212 on täistööjõulised. Loomakasvatuses töötab 86 kolhoosi liiget. 261 kolhoosnikut on arvatud põllundusbrigaadidesse ja 14 kolhoosnikut töötab kolhoosi juhtimise ja majanduslikul alal.

Asutamisest kuni käesoleva ajani on «Bolševiku» kolhoos teinud suuri edusamme kõigil majandusliku ja ülesehitustöö aladel. Kolhoos on täitnud samuti temale määratud põhilised plaanilised näitajad.

Kolhoosi majanduselu pidevat tõusu iseloomustab kõige kujukamalt kolhoosi rahalise tulu kasv. Kui viie ühendamata kolhoosi, mille baasil «Bolševiku» kolhoos rajati, rahaline tulu kokku 1949. aastal oli veidi üle 350 000 rubla, siis ühendatud «Bolševiku» kolhoosi tulu oli 1951. aastal 816 421 rubla. 1952. aastal küündis see aga juba 1 341 928 rublale ja 1953. aastal 1 466 989 rublale.

Põhilise tulu kolhoosile annab loomakasvatus, mis on viidud kolhoosis kõrgele tasemele ja rajatud kindlale alusele.

1953. aastal saadud üldtulust moodustavad tulud loomakasvatusest 1 266 870 rubla ehk 86,3%. Loomakasvatusest saadud tuludest andis veisefarm 868 606 rubla ehk 68,6%, seafarm 231 401 rubla ehk 18,3%, lambafarm 38 187 rubla ehk 3,0%, linnufarm 64 975 rubla ehk 5,1% ja tõuhobusefarm 63 700 rubla ehk 5,0%. Eelmistel aastatel oli tulude vahekord üksikute farmide vahel peaaegu samasugune; aastatega on tõusnud aga tulud eriti veisefarmist.

Loomakasvatuse arendamises on kolhoos teinud suuri edusamme. Kui viiel ühendamata kolhoosil oli kolhooside asutamisel 1949. aastal kokku 198 hobust, 296 veist (neist 239 lehma), 17 siga (neist 4 emist), 42 lammast ja 42 kodulindu, siis 1953. aasta 1. oktoobriks oli «Bolševiku» kolhoosil 245 hobust, 798 veist (neist 347 lehma), 426 siga (neist 59 emist), 234 lammast ja 1414 kodulindu. Toodud arvud näitavad selgesti, kuivõrd kiiresti on kasvanud kolhoosis loomade, eriti produktiivloomade arv.

Kuigi loomade produktiivsuse osas jääb «Bolševiku» kolhoos veel maha meie vabariigi eesrindlike kolhooside saavutustest, on ka siin saavutatud aasta-aastalt järjekindlat tõusu ühes loomade arvu samaaegse suurendamisega. 1951. aastal saavutati lüpsikarja keskmiseks toodanguks lehma kohta 2053 kg piima — 1952. aastal tõusis piimatoodang 2152 kg-le ja 1953. aastal oli väljalüps lehma kohta 2085 kg piima. Selle näitajaga on «Bolševiku» kolhoos Viljandi rajooni kolhooside eesotsas. Samuti on tõusnud loomakasvatussaaduste tootmine teistes loomakasvatusharudes. Sealiha tootis kolhoos müügiks eluskaalus arvestatult 1951. aastal 185 ts, 1952. aastal 219 ts ja

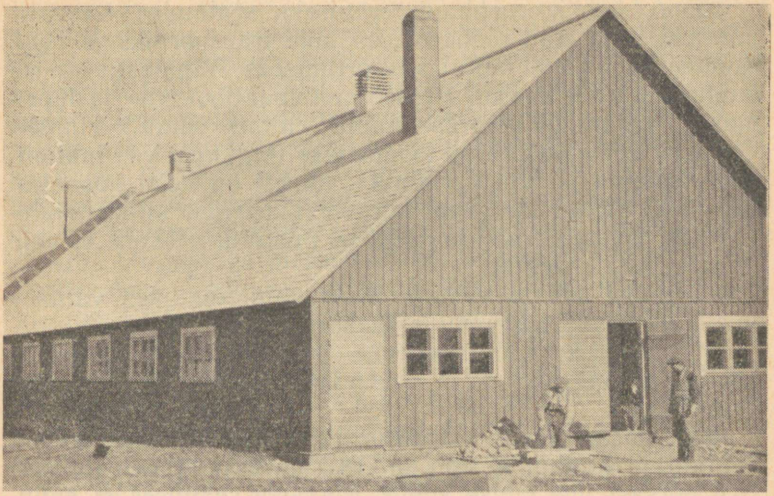

«Bolševiku» kolhoosi sigala.

1953. aastal 230 ts. Mune toodeti kolhoosis 1951. aastal 21 800 tk., 1952. aastal 48 200 tk. ja 1953. aastal 65 471 tk. ehk ühe muneja kana kohta 106,6 muna. See kõik näitab kolhoosi toodangu ja tootmisnäitajate kasvu iga aastaga. Ühes sellega suurenevad kolhoosi sissetulekud kolhoosi tootmistegevuse edasiseks laiendamiseks ning kasvab kolhoosnikute jõukus.

«Bolševiku» kolhoos on intensiivselt asunud looma ka edasisi tingimusi põllumajandusliku ja loomakasvatusliku produktsiooni pidevaks suurendamiseks. Eriti mainimisväärselt on kolhoos arendanud ehitustegevust loomakasvatusele uute ajakohaste tootmishoonete püstitamisega. Uusehitustes luuakse loomadele eeskujulikud pidamis- ja hooldamistingimused ja mehhaniseeritakse suurt jõukulu nõudvad tööd farmides, mis muudab loomade talitamise hõlpsaks ja kergendab talitajate tööd. 1951. aastal valmis kolhoosis uus sealaut 125 seale, 1952. aastal valmis veiselaut 120 lüpsilehmale; 1953. aastal ehitati veel kanala 500 kanale ja noorkarjalaut 100 noorloomale.

Uusehitused on kõigiti ajakohaselt sisustatud ja viimistletud, mis tagab nende hea säilivuse ja kindlustab normaalse ja häireteta töö.

Tööprotsesside mehhaniseerimiseks sealaudas on selle põrandale ehitatud rööbastee söötade transpordiks ja ripp-raudtee sõnniku väljatransportimiseks sigalast; veise-laudas on sisse seatud ripptee, automaatjootmine ja lüpsi-masin, valminud noorkarjalauta ehitati samuti ripptee. Oskuslikult on kasutatud looduslikke tingimusi vee juhtimi-seks sealauta ja lüpsikarjalauta; nimelt on neist hoonetest 250—300 meetri kaugusel kõrgemal asuvast allikast juhi-tud vesi torustiku abil lautadesse, mistõttu veevärk ei vaja mingisugust energiat.

Märkimist väärib eriti loomakasvatusruumides valitsev täielik ja eeskujulik puhtus ja kord.

1953. aasta kevadel rajati uue sealauda juurde ka sigade koplid ja laagrionnid, et rakendada sigade laagriviisilist kasvatamist.

1953. aastal saadi kolhoosis 12,1 põrsast emise kohta. Seatalitaja Maimu Klamp sai 18,3 põrsast ja Ilse Reiman 15,4 põrsast ühe emise kohta. Põrsaste saamises ei küündinud eesrindlike seatalitajate saavutused 1953. aastal eel-mise aasta tasemele. Põhjuseks on siin asjaolu, et emise-karja täiendati suure hulga noorte remontemistega, kes andsid ainult ühe pesakonna aastas ja ka sigade söödabaas oli ikkagi nõrgavõitu eeskätt oma majandis toodetavate jõusöötade osas.

«Bolševiku» kolhoosi suures ühismajandis on pandud kindel alus tõuaretustööle kõigi loomaliikide alal. 1951. aastal tunnistati seafarm suurt valget tõugu sigade tõu-farmiks; nüüd on tõufarmist müüdud juba rohkesti väärtuslikku sigade tõumaterjali teistele rajooni ja vabariigi kolhoosidele. Kolhoos kandideerib seakasvatuse alal 1954. aastal avatavale Üleliidulisele Põllumajandusnäitusele. 1952. aastal asutati kolhoosis eesti punast tõugu veiste tõufarm ja 1953. aasta kevadest asutati ka tori tõugu hobuste tõufarm. Tõufarmide loomade üle peetakse süstemaatilist jõudluskontrolli ja farmides on sisse seatud täielik tõu- ja tootmisarvestus.

Kuigi «Bolševiku» kolhoosi puhtatõuliste veiste tõurühm pole suur, sammub kolhoos loomade eeskujuliku hooldamise ja paremate pidamistingimuste loomise tõttu oma karja tootlikkusega teistest rajooni kolhoosidest ees.

«Bolševiku» kolhoos on asunud oma ühismajandit elektrifitseerima. Möödunud aasta lõpul asuti ehitama kolhoosisisest elektriliini ja käesoleva aasta 9. jaanuaril süttisid

esmakordselt elektrituled «Bolševiku» kolhoosi keskuses, sigalas, kahes veiselaudas, kanalas, sepikojas ja keskuselähistes kolhoosnikute korterites. Valgustusvoolu saamiseks rakendati kolhoosis käiku dünamo võimsusega 25 kilovatti, mille käitamiseks kasutatakse naftamootorit. Muidugi ei suuda see rahuldada veel kolhoosi vajadusi elektrienergia tootmisel, kuid algus on tehtud ja pidevalt laiendatakse kolhoosisisest elektriliinide võrku ning juba käesoleval aastal on kavatsusel ehitada Kõpust elektriliin ühendamiseks lähema kõrgepinge magistraaliga. Sedamööda laiendatakse elektrivõrku kolhoosis ning rakendatakse elektrienergia kasutamist ka tootmisprotsesside mehhaniseerimiseks.

Need edusammud kolhoosi ülesehitustöö kõigil aladel on tingitud eestkätt sellest, et siin on ühendatud kolhoosi ühismajandi oskuslik juhtimine kogu kollektiivi kõrge töödistsipliini ja töömoraaliga: iga töötaja täidab kohuse- ja vastutustundega oma tööülesandeid. Kolhoosi juhatuse esimees Karl Kukk juhib täie energiaga ühismajandit kõigis selle harudes. Farmide juhtimine on usaldatud kohuse- ja vastutustundlikele töötajaile: veisefarmi juhatab Nikolai Lepalo, seafarmi Elmar Bernhard.

Laialdases sotsialistlikus võistluses on esile kerkinud suur hulk tootmise eesrindlasi. 1953. aastal lüpsid lüpsja Ekaterina Rosenberg oma hooldatavas grupis 2791 kg piima lehma kohta, Liisa Kask 2576 kg, Marie Raigla 2516 kg, Helju Raid 2309 kg, Aino Schmidt 2380 kg, Leida Tuisk 2495 kg, Frieda Riisalu 2486 kg, Helga Soo 2405 kg, Magda Mütli 2381 kg piima lehma kohta oma hooldada olevalt grupilt. Neist ei jää ka maha paljud teised lüpsjad.

Noorkarja kasvatamisel on kolhoosis saadud samuti päris rahuldavaid tulemusi, nii et enamik mullikaid lüpsma hakates kaalub 400—450 kg, mis vastab eliit- ja eliitrekord-klassi nõuetele. Saavutatu on seda hinnatavam, et need tulemused on saadud küllaltki tagasihoidlike täispiima koguste jootmisega noorloomadele vasikaeas. Nimelt joodetakse «Bolševiku» kolhoosis ühele vasikale täispiima kokku üldse 185 kg ja vasikaid viiakse juba 40 päeva vanuselt üle lõssile. Eeskujuliku hooldamisega on aga vasikail välditud seedehäireid ja majandis ei ole esinenud vasikate suremist.

Head tingimused on loodud noorkarjale suvilaagrites, kust loomad tulevad sügisel lauta heas toitumuses ja hästi

arenenutena. Vasikatalitajatest on paremaid juurdekasve saavutanud Vaike Eesmäe, kelle hooldamisel oleva 70 vasika keskmine juurdekasv 1953. aastal oli 650 g ööpäevas. Üksikutel kuudel ja parematel tõugrupi loomade järglastel tõusis juurdekasv aga 700—800 g-ni ööpäevas. Peaaegu samasuguseid tulemusi on saavutanud noorkarjatalitajad Olga Rosenberg ja Marie Bachmann.

Põllundusbrigaadidest tuleb esile tõsta teist põllundusbrigaadi eesotsas brigadiir Jüri Reimanniga, kes on eeskujulik tööde organiseerija.

1953. aasta 14. juulil toimus «Bolševiku» kolhoosis ülerajooniline esimene rajooni loomakasvatuse päev. Siia sõitsid kokku kolhoosnikud peaaegu kõigist rajooni kolhoosidest, et tutvuda «Bolševiku» kolhoosi saavutustega ühismajandi arendamise kõigil aladel.

«Bolševiku» kolhoosi kollektiiv ei ole aga sugugi veel rahul saavutatuga. Põldude saagid on veel madalad ja neid on vaja suurendada parema agrotehnika rakendamisega. Ka pole ühiskarja söödabaas veel küllaldane, mis kindlustaks kõrgemaid toodanguid karjalt. Praegu valmistatakse 240-ha pindala jaoks maaparandustööde projekti, mille järgi need maad viiakse kultuurseisu lähema 3—4 aasta jooksul. Sellele alale rajatakse karjale kultuurkoplid. Kolhoosi karja suurem enamus on ikka veel primitiivsetes tingimustes ja laialipillatuna endistes talulautades, mis on takistuseks tööde paremale organiseerimisele ega võimalda alati luua kõiki tingimusi kõrgete toodangute saamiseks. Sellepärast alustatakse juba 1954. aasta kevadel teise uue karjalauda ehitustöid, et sellesse tulevaks sügiseks jällegi karja koondada. Ehitusmaterjali selleks valmistab ette kolhoosis aurukatla jõul pidevalt töötav oma saekaater.

Kolhoosis on vaja planeerida ja sisse seada farmilähedased ja söödakülvikorrad, mis peab tagama karja toodangu uue tõusu.

Kolhoosi esimees sm. Kukk ütleb: «Veisekarja koosseisus on lehmade osatähtsus praegu väike. Partei Keskkomitee septembripleenumi otsused nõuavad lüpsilehmade arvu tunduvat suurendamist. Meil on reaalsed väljavaated selleks, et 1955. aasta lõpuks tõsta lehmade arv praeguselt seisult 480—500 peani. Samal ajal tahame tunduvalt tõsta ka karja produktiivsust ja parandada veelgi noorkarjakasvatust, et aretada kõrgetoodanguline tõukari, sest lüpsikarjast saab kolhoos oma peamise tulu.»

MEHHANISEERIME KÕIK KOLHOOSI TOOTMISHARUD

A. KORNAK,

Märjamaa rajooni «Tasuja» kolhoosi esimees

Märjamaa rajooni «Tasuja» kolhoos, mis mõni aasta tagasi kujunes viie väikese kolhoosi ühinemise tulemusena võimsaks 4500 hektari üldsuurusega ühismajandiks, sammub pidevalt tõusuteed.

Aasta-aastalt kasvab kolhoosi ja kolhoosnikute jõukus, kõigi tootmistööde mehhaniseerimise tõttu muutub töö kergemaks ja viljakamaks. Laiendades kultuurrohumaid, suurendades hektarisaake ja ühisloomakasvatuse produktiivsust, paneme aluse kolhoosimajanduse kindlale kasvule.

Põhilised põllutööd tehakse traktoritega

Tänu kommunistlikule parteile ja Nõukogude valitsusele, kes pööravad tõsist tähelepanu põllumajanduse mehhaniseerimisele kolhoosides, on kasvanud meiegi kolhoosi teenindavate masinate arv ja võimsus mitmekordseks. Nüüd töötavad meie avarail kolhoosipõldudel võimsad linttraktorid KD-35, DT-54, S-80 ja ratastraktorid SHTZ moodsate haakeriistadega — ketaskoorijate, kultivaatorite, randaalide ja reaskülvimasinatega. Masinapargi suurenemisega kolhoosis kasvab ühtlasi traktoritööde hulk. Kui 1951. aastal kündsid traktorid meie kolhoosis 93 hektarit põllumaad, kultiveerisid 105 hektarit, külvasid 14 hektarit ning koorisid kõrrepõldu kõigest 14 hektarit, siis 1952. aastal künti juba 174 hektarit, kultiveeriti 320 hektarit, seemendati 158 hektarit ja kooriti kõrrepõldu 110 hektarit. 1953. aastal viidi juba kõik põhilised põllutööd läbi mehhaniseeritult. Nii künd-

A. Kornak.

sime traktoritega 963 hektarit, kultiveerisime 1040 hektarit ja seemendasime 483 hektarit põldu.

Pidevalt suureneb kolhoosi põllupind. Uudismaad on üles haritud 200 hektarit, 60 hektari ulatuses oleme seda kuivendanud. Iga aastaga teeme üha ulatuslikumaid töid karja- ja heinamaade võsast puhastamiseks ning pealtparandamiseks. Arenguperspektiivid põllupinna ja kultuurheinamaa ning karjamaade laiendamiseks on meil suured. Sajad hektarid sood ja võsa ootavad veel ülesharimist. See ei jää unistuseks, vaid on homse päeva küsimus, kuna selle töö teeme nõukogude tehnika — võimsate uudismaaharimismasinate abil.

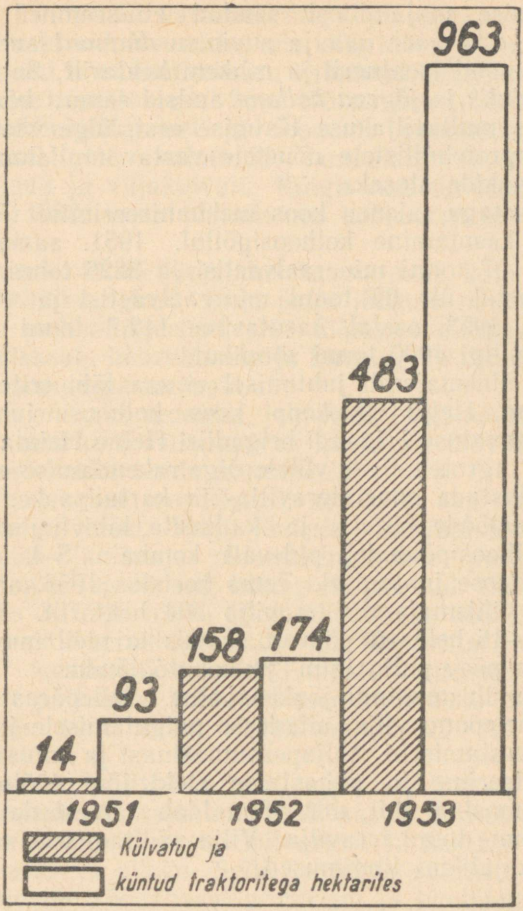

Põllutööde mehhaniseerimise taseme tõus «Tasuja» kolhoosis.

Koos põllupinna suurenemisega kasvab ka teravilja tootmine. 1953. aastal viisime kevadkülvi läbi kõrgel agrotehnilisel tasemel ja kaks nädalat varem kui 1952. aastal. Erilist rõhku oleme pannud seemnekasvatusele. Hea, kvaliteetne seeme on suurte saakide alus. Seemnekasvatuskolhoosina on meil seemnepõlde 100 hektarit, sellest eliitsordi seemnepõlde 30 hektarit. Riiklikest sordiseemne

kasvatamise majanditest saadud eliitseemned — oder *maja, jõgeva,* kaer *agu* ja suvinisu *diamant* andsid saaki kakskümmend tsentnerit ja rohkem hektarilt. Sordikartulid *jõgeva piklik* ja *jõgeva kollane* andsid samuti kõrge saagi. Hoolitsus mullaviljakuse tõstmise eest, õige väetamine ja kõigile agrotehnilistele nõuetele vastav mullaharimine on suurte saakide aluseks.

Iga aastaga laieneb koos mehhaniseerimise tõusuga ka väetiste kasutamine kolhoosipõllul. 1951. aastal kasutasime üle 97 tonni mineraalväetisi ja 3826 tonni sõnnikut, 1952. aastal üle 99 tonni mineraalväetisi ja 4000 tonni sõnnikut, 1953. aastal kasutasime 142,7 tonni mineraalväetisi ja ligi 4000 tonni sõnnikut.

Suure ühismajandi juhtimisel ei saa läbi eriteadlasteta. Agronoom Helju Oldekopp koos kolhoosi juhatuse ja seemnekasvatuse brigaadi brigadiiri Heino Heinlaiuga võitleb kõigi agrotehniliste võtete õige rakendamise eest, aidates kindlustada suuri teravilja- ja kartulisaake.

Koristustööde kiireks ja kadudeta läbiviimiseks töötas meie kolhoosipõldudel pidevalt kombain S-4 kombainer August Reose juhtimisel. Tema koristas 1953. aasta sügisel meie ühismajandis teravilja 304 hektarilt. Koristades vilja 10—15 hektarit päevas, säästis ta meil muude tööde jaoks iga päev palju inim- ja hobutööjõudu.

Vili on ühismajandi jõukuse alus. Sellepärast pöörame suurt tähelepanu vilja aitadesse paigutamisele ja seemnevilja salvestamisele. Viljapeksumasinast ja kuivatist tuleva vilja sorteerime ja puhastame elektrijõul töötava viljapuhastusmasina abil, mis võimaldab salvestada ööpäevas kuni kümme tonni teravilja. Vilja säilitamiseks oleme loonud eeskujulikud tingimused.

Palju jõukulu nõudvad farmitööd muutuvad kergemaks

Kõrvuti põllutööde hoogsa mehhaniseerimisega tegeleme pidevalt laudatööde mehhaniseerimisega. 1951. aastal oli meie kolhoosil 424 veist, neist 184 lehma, 229 hobust ja 156 siga. 1953. aastal tõusis aga veiste arv 743-ni, neist lehmi 299, hobuste arv 336-ni ja sigade arv 345-ni. Järjekindel loomade arvu suurenemine nõuab ühiskarjale ajakohaseid tootmishooneid. Oleme ehitanud uue karjalauda 120 veisele. Karjalauda varustasime automaatjootjate, lüpsimasina ja elektrivalgustusega. Söötade ettevalmista-

miseks seadsime üles kartuliaurutaja, jõusöödapurustaja ja heinajahuveski «Universaal», mis kõik töötavad elektrijõul. Tõulinnufarmi laiendamiseks on valminud kaks uut kanalat nõuetekohase sisustusega. Suur töö on ära tehtud vanade hoonete ümberehitamisel ja loomade pidamistingimuste parandamisel. On valminud lambalaut 100 lambale, seemneviljaait ja viljakuivati. Kõigis neis on tööd mehhaniseeritud. 1953. aastal valmis uus hobusetall 30 hobusele ja vasikalaut.

Kõigi nende tööde läbiviimiseks on meie kolhoosil 16-liikmeline ehitusbrigaad. Rida palju jõukulu nõudvaid ehitustöid on mehhaniseeritud. Nii töötavad elektrijõul saekaater, kreissaag, höövelmasin ja lintsaag. Valmisid pilpalõikus- ja segusegamismasin.

Kolhoosil on kaks veoautot, jahuveski ja kümneid elektrimootoreid, mis kõik suurendavad tunduvalt tööviljakust ja võimaldavad kokku hoida normipäevi.

Loomade arvulise juurdekasvu kõrval ei saa märkimata jätta toodangu tõusu. Palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimise ja karja pidamistingimuste parandamise tagajärjel on piimatoodang tunduvalt tõusnud. 1951. aastal lüpsti piima 307 716 liitrit, 1953. aastal aga 389 237 liitrit. Kui 1951. aastal turustasime liha iga 100 hektari põllumaa kohta 10,7 tsentnerit, siis 1953. aastal turustasime iga 100 hektari põllumaa kohta 13 tsentnerit liha. Munatoodang tõusis 1951. aasta 37 242 munalt 170 125 munale 1953. aastal.

Loomakasvatuse aluseks on tugev söödabaas. Söödabaasi laiendamiseks rajasime 1953. aastal 40 hektarit kultuurrohumaid. Samal aastal külvasime 45 hektarit mesikat haljasväetiseks ja siloks. Selle ja teiste sääraste abinõudega lahendame söödabaasi probleemi ja kindlustame loomad kõrgeväärtusliku söödaga.

Aasta-aastalt kasvab loomakasvatusest saadav tulu. 1951. aastal saime loomakasvatusest sissetulekut 530 000 rubla, 1953. aastal laekus 808 506 rubla. Üksnes linnukasvatus andis 1953. aastal 167 874 rubla sissetulekut. «Tasuja» kolhoosil seisab loomakasvatuse arendamise alal ees veel suur töö. Viiest farmist on tõufarme ainult kaks — hobuse- ja linnufarm. Alus on pandud eesti mustakirju tõukarjale. Selleks ostame pidevalt juurde tõuloomi. 1953. aastal ostsime juurde kümme eliit- ja esimese klassi lehmmullikat ja kaks pulli.

Kasvab kolhoosnikute heaolu

Ühismajandi tootmistööde pidev mehhaniseerimine aitab suurendada kolhoosi jõukust ning tõsta kolhoosnikute majanduslikku ja kultuurilist taset. Igas kolhoosimajas säravad elektrituled, on soetatud raadioaparaate. Meie kolhoosi liikmetel on 15 sõiduautot ja 14 mootorratast. Ainuüksi 1953. aastal osteti 5 sõiduautot ja mitu mootorratast.

Kolhoosnikute kultuuriliste vajaduste rahuldamise eest hoolitseb Haimre rahvamaja. Punanurga juures asuvas raamatukogus on rohkesti poliitilist, tehnilist ja ilukirjandust. Kolhoosil on oma laulukoor, rahvatantsurühm ja orkester.

Kaks korda kuus näidatakse filme, mille eel agitaatorid peavad loenguid ja vestlevad. Tõsist tähelepanu pööratakse näitlikule agitatsioonile, sotsialistliku võistluse süvendamisele ja eesrindlaste töökogemuste populariseerimisele. Suureks abiks kolhoosi juhatusele on seinaleht, välkleht ja valgusleht.

Partei ja valitsus hoolitsevad väsimatult meie sotsialistliku põllumajanduse arendamise eest, millest järjekordselt annab tunnistust NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus. Võtsime selle vastu tõsise rõõmuga ning ei säästa jõudu selle elluviimiseks.

JAGAMATU FOND JA ÜHISMAJANDI VÄLJAARENDAMINE HARJU RAJOONI «RAHVA VÕIDU» KOLHOOSIS

G. KURSS,

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi teaduslik töötaja

Harju rajooni «Rahva Võidu» kolhoos on saavutanud aasta-aastalt märkimisväärset edu ühismajandi kindlustamisel. Viimaste aastate jooksul on pidevalt kasvanud põllumajanduslike kultuuride külvipind ja saagikus ning tõusnud normipäevatasu kolhoosnikutele. Eriti kiiresti on suurenenud loomade arv ja tõusnud nende produktiivsus. Veelgi avaramad arenguperspektiivid põllumajandusliku tootmise järsuks tõusuks avas kolhoosile NLKP Keskkomitee 1953. a. septembripleenumi ajalooline otsus.

Jagamatu fondi süsteemikindel suurendamine ühismajandi tugevdamiseks

Kolhoosi senise edu üheks tähtsamaks põhjuseks on olnud küllaldase tähelepanu osutamine ühismajandi väljaarendamise küsimustele. Selle tulemusel on pidevalt suurenenud jagamatu fond. Kolhoosi juhatus ja kõik kolhoosnikud on teadlikud, et jagamatu fondi kasv on ühismajandi tootmise laiendamise, intensiivistamise ja seega kolhoosnikute jõukuse tõusu aluseks. Jagamatu fondi summasid kasutatakse koos teiste kapitaalmahutusteks määratud summadega mitmesuguste tootmishoonete ehitamiseks, maaparandustöödeks, tõuloomade muretsemiseks, masinate, seadmete ja inventari ostmiseks, elektrifitseerimiseks ja teisteks kapitaalmahutusteks.

Ainuüksi 1953. aasta jooksul kasvas «Rahva Võidu» kolhoosi jagamatu fond kogusummas 201,4 tuh. rbl. võrra ehk 15%. Põhiliselt toimus jagamatu fondi kasv rahalistest tuludest eraldatavate summade, olemasolevate loomade väärtuse (kaalu) juurdekasvu ja uute loomade juurdesünni arvel. Seega kasvas kolhoosi jagamatu fond kõige rohkem tema majanduslikust tegevusest otseselt sõltuvate sissetulekuallikate arvel. See iseloomustab kujukalt ühismajandi tugevnemise kiiret tempot.

Kolhoos on pidevalt eraldanud vastavalt põhikirja punkt 12-le suuri summasid rahalistest tuludest jagamatu fondi täienduseks. Kui 1951. aastal eraldati selleks 202 980 rbl., siis 1952. aastal oli vastav summa juba 251 032 rbl. ja 1953. aastal eraldati selleks 274 443 rbl. Selline kiire rahaliste vahendite laekumine jagamatusse fondi on toimunud sellepärast, et kolhoos kasutab õigesti sisemisi reserve tulude-kulude eelarves ettenähtud tulude täitmiseks ja ületamiseks.

Jagamatusse fondi eraldatava osa suurus oleneb peamiselt kahest tegurist: a) rahaliste tulude suurusest ja b) eraldamisprotsendi kõrgusest. Esimene neist tegureist on otsustava tähtsusega ja sõltub otseselt kolhoosi kaubatoodangu tasemest.

«Rahva Võidu» kolhoos on süstemaatiliselt võidelnud kaubatoodangu suurendamise eest, mille tulemusel on pidevalt kasvanud kolhoosi rahaline tulu. 1951. aastal saadi rahalist tulu 1,4 milj. rbl., 1952. a. 1,5 milj. rbl. ning 1953. aastal sai kolhoos umbes 1,9 milj. rbl. rahalist tulu. Tähtsamaks rahalise tulu kasvu allikaks on olnud kolhoosi peatootmisharu — loomakasvatuse, eeskätt veisekasvatuse kaubatoodangu tõus. Rööbiti kogutoodangu tõusuga on kolhoos iga aastaga üha rohkem tooteid müünud ja eraldanud müügiks riikliku kokkuostu korras ja kolhoositurul. Näiteks tõusis kolhoosi piimakaubatoodang 1953. aastal võrreldes 1952. aastaga 21%. Kaubatoodangu kiiret kasvu on soodustanud peamiselt piimakarja produktiivsuse tõus. Kolhoos saavutas 1952. aastal piimatoodanguks aastalehma kohta 2752 kg, 1953. aastal lüpsti iga lehma kohta juba 2810 kg piima. Veelgi paremaid tulemusi on saavutanud eesrindlikud lüpsjad-karjatalitajad eesotsas sotsialistliku töö kangelase Anni Mikomäega, kes saavutas temale kinnistatud lehmadelt 1953. aastal keskmiselt 5182 kg piima.

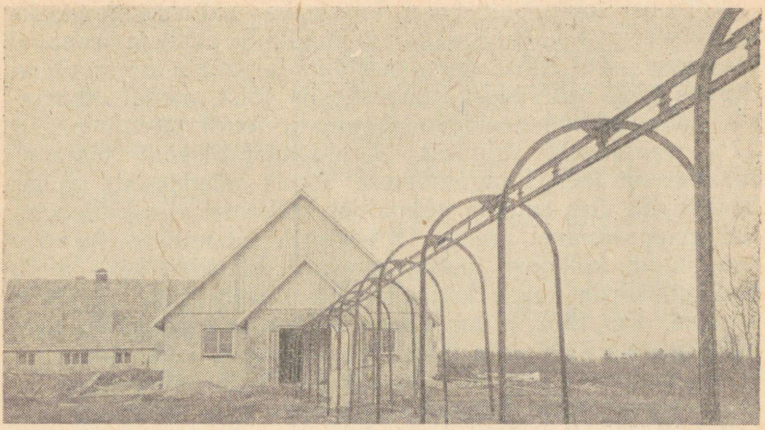

Rahaliste sissetulekute suurendamine võimaldab kolhoosil arendada ulatuslikku ehitustegevust. Kolhoosi uue karjalauda ripptee.

Eesrindlaste tulemused näitavad kujukalt, milliseid suuri reserve on kolhoosil veel piimatoodangu tõstmiseks.

Samuti on kolhoosi tähtsateks tuluallikateks sea- ja linnukasvatus. Täiendavaid rahalisi sissetulekuid saab kolhoos veel hõberebasekasvatusest. Nii moodustas rahaline tulu hõberebasekasvatusest 1952. aastal umbes 40 000 rbl. 1953. aastal suurendas kolhoos rahalist sissetulekut nimetatud kõrvalharust 2,7 korda.

Suurel määral on aidanud kolhoosil suurendada rahalisi tulusid ja koos sellega jagamatu fondi täiendamiseks eraldatavaid summasid kõrge kaubalisusega tootmisharu — köögiviljakasvatuse arendamine. 1952. aastal ei pööratud köögiviljakasvatamisele veel kuigi suurt tähelepanu, mistõttu kolhoosi sissetulekud köögiviljast kujunesid võrdlemisi tagasihoidlikeks — umbes 81 200 rbl. 1953. aastal aga laiendas kolhoos köögiviljade külvipinda, eeskätt aga suunas oma tähelepanu saagikuse tõstmisele, mille tulemusel kolhoosi rahaline tulu köögiviljakasvatusest suurenes peaaegu 2 korda ning moodustas aasta lõpuks umbes 152 600 rbl. Arvestades aga naaberkolhooside kogemusi ja kolhoosi linnalähedast asetust võib öelda, et selle tootmisharu väljaarendamiseks on kolhoosil veel rohkesti kasutamata võimalusi.

Kolhoosi tootmistegevuse kiiremaks väljaarendamiseks mobiliseerivad kolhoosnikud võimalikult rohkem rahalisi ressursse. Kui 1951. aastal eraldati jagamatu fondi täienduseks 15% rahalistest tuludest, siis 1952. aastal otsustasid kolhoosnikud eraldada jagamatu fondi täiendamiseks 17% rahalistest tuludest. Eraldamisprotsendi tõstmise tulemusena laekus jagamatusse fondi täiendavalt umbes 30 000 rbl. See summa võimaldas kolhoosil viia läbi põhilist maaparandust umbes 15 hektaril. Summade täiendav suunamine kolhoosi tootmistegevuse laiendamiseks aitab aga omakorda kaasa kolhoosnikute sissetulekute edasisele tõusule. Kui 1952. a. moodustas kolhoosis normipäeva tasu rahaline osa 7 rbl., siis juba 1953. a. maksis kolhoos normipäeva tasuks 8 rbl. 50 kop. rahas. Peale selle tõusis ka sama ajavahemiku jooksul normipäeva tasu natuuras.

Jagamatu fondi täiendamiseks minevate summade pidevat aasta läbi ülekandmist vastavalt tulude laekumisele kindlustab korralikult ja õigeaegselt peetud raamatupidamine. «Rahva Võidu» kolhoosi raamatupidaja sm. Hinno tunneb oma ala hästi ja on viinud arvestusalase töö kolhoosis kõrgele tasemele. Omades täielikku ülevaadet kolhoosi tulude laekumisest ja vajalikest kuludest, aitab ta juhatusel õigesti majandada kolhoosi. «Rahva Võidu» kolhoosi juhatus ja raamatupidaja ei luba jagamatu fondi võlgnevuse tekkimist, sest see tähendaks sisuliselt omavahendite eemaletõmbamist kapitaaltööde alal, mis omakorda pidurdab ühismajandi arendamise tempot. Samuti jälgib kolhoosi raamatupidaja, et jagamatu fondi summasid kasutataks ainult kapitaaltöödeks, mitte aga muudeks jooksvateks kulutusteks.

Kapitaalmahutuste suunamine kolhoosi tootmisharude kooskõlastatud väljaarendamiseks

Kolhoosi organisatsioonilis-majanduslikul tugevdamisel etendas tähtsat osa jagamatu fondi täiendamiseks eraldatud rahaliste vahendite ja teiste kapitaalmahutuste summade plaanipärane ja otstarbekohane suunamine.

Kapitaalmahutuste summasid suunas kolhoosi juhatus kolhoosi põhiliste tootmisülesannete lahendamiseks. Kolhoosi kapitaalmahutuste suunamist iseloomustab juures olev tabel.

Kapitaalmahutuste kulud «Rahva Võidu» kolhoosis 1951.—1953. a.

	1951. a.		1952. a.		1953. a.	
	rbl.	%	rbl.	%	rbl.	%
Majanduslike jt. hoonete ehitamine	18 129	9,3	162 235	47,7	266 785	57,9
Hoonete ja ehituste kapitaalremont . . .	—	—	11 952	3,5	21 821	4,7
Inventari, seadmete, masinate soetamine ja valmistamine	46 184	23,6	51 220	15,1	66 316	14,5
Tõuloomade soetamine .	24 255	12,4	700	0,2	450	0,1
Produktiivloomade soetamine	42 013	21,5	21 097	6 2	12 968	2,8
Maaparandustööd . . .	54 199	27,8	58 524	17,2	49 495	10,7
Elektrifitseerimine . . .	1 777	0,9	13 461	4,0	12 405	2,7
Muud kulud	8 755	4,5	20 742	6,1	30 513	6,6
Kokku kulud . . .	195 312	100	339 931	100	460 783	100

Tabeli andmeist selgub, et kolhoos on suurema osa kapitaalmahutusi suunanud hoonete ehitamiseks, inventari muretsemiseks ja maaparandustöödeks. Lähtudes loomakasvatuse kui peatootmisharu vajadustest leidis kolhoosi juhatus, et loomade arvu kasv kui ka produktiivsuse tõus on tagatud ainult sel juhul, kui kolhoosi looduslikud rohumaad muudetakse kõrgetoodangulisteks kultuurkarja- ja -heinamaadeks. Arvestades seda ongi kolhoos iga aasta suunanud suuri kapitaalmahutusi maaparandustööde läbiviimiseks. 1953. aastal vähenes maaparandustööde kapitaalmahutus seetõttu natuke, et kolhoos forsseeris sel aastal lehmalauda kiiret ekspluatatsiooni andmist. Käesoleval aastal aga on kolhoosil kavas suurendada maaparandustööde summasid üle kolme korra võrreldes 1953. aastaga. 1951. aastal kuivendas ja haris kolhoos uudismaad 100-hektarilisel maa-alal. 1952. aastal kuivendati, koristati kividest ja künti üles 62 hektarit madala produktiivsusega rohumaid. 1953. aastal kolhoos kuivendas, koristas kive, lõikas võsa ja kündis uudismaad umbes 30-hektarilisel maa-alal. Maaparandustöödeks suunatud kapitaalmahutuste tulemused ei ole lasknud end kaua oodata. Nii näiteks 1951. aastal parandatud maa võttis kolhoos suuremas osas eelvilja (segatise) alla. Külvatud segatise saak oli 1952. aastal umbes 40 tsentnerit heina hektarilt. Sellele maale rajatud kultuurheinamaa andis 1953. a. juba üle 40 tsentneri heina endise 7—8 tsentneri asemel.

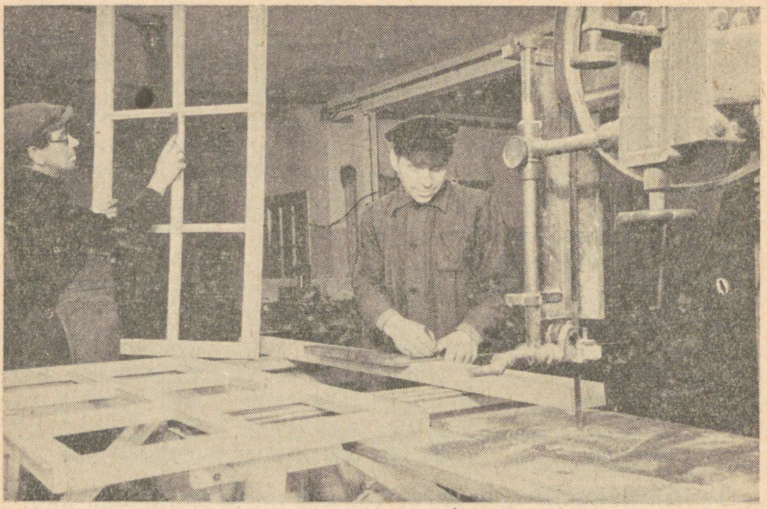

Kolhoosi puutöökojas kasutatakse laialdaselt elektrit.

Samuti sai kolhoos kõrgeid saake uudismaale külvatud teistest kultuuridest. Nii saadi 500—600 tsentnerit söödajuurvilja ja 150 tsentnerit kartulit hektarilt. Kapitaalmahutused söödabaasi tugevdamiseks võimaldasid kolhoosil suurendada aasta jooksul lehmade arvu 30 võrra ja tagasid piimatoodangu tõusu iga lehma kohta umbes 100 kg võrra. 1951. aastal tehtud kapitaalmahutused maaparandustöödeks (54 199 rbl.) andsid kolhoosile juba 1953. a. tulu umbes 60 000 rubla suuruses.

Kolhoos on pidevalt suurendanud kapitaalmahutusi uute ja ajakohaste hoonete ehitamiseks. Kolhoosnikud on veendunud, et karja produktiivsuse ja loomuliku juurdekasvu kiire tõus on võimalik ainult ajakohastes mehhaniseeritud loomapidamishoonetes. Kolhoosil valmis 1953. aastal ajakohane laut 124-le lehmale, kus seati sisse rippraudtee, automaatjootmine ja mehhaniseeriti söötade ettevalmistamine. Ka kolhoosi ülejäänud kari asub lautades, kus on elektrivalgustus ning enamuses sisse seatud automaatjootmine. Nagu näitavad esitatud tabeli andmed, on kolhoos pidevalt suurendanud kapitaalmahutusi seadmete, mootorite jms. ostuks, et viia läbi komplekssed loomakasvatuse tööde mehhaniseerimist.

Kolhoos on veel ehitanud nõuetekohase kanala 400 kana jaoks, mehhaniseeritud puutöökoja, pumbamaja ja viljakuivati läbilaskevõimega 8 tonni ööpäevas.

Väärib tähelepanu, et kolhoos on koondanud ehitusalaseid kapitaalmahutuste summasid vastavalt vajadusele tähtsamate objektide kiireks lõpetamiseks. Nii ehitas kolhoos 1951. aastal valmis kanala, 1952. aastal töökoja ja teisi hooneid ning 1953. aastal suunas enamiku ehitusalaseid kapitaalmahutuste summasid lehmalauda kiireks valmisehitamiseks. Sel teel väldib kolhoos kapitaalmahutuste summade killustamist, seega ka kapitaaltööde alguse ja nende ekspluatatsiooni andmise vahel pikkade ajavahemikkude tekkimist, mille jooksul kapitaalmahutused teatavasti ei too kolhoosile mingit tulu.

1951. aastal suunas kolhoos suure osa kapitaalmahutusi väärtuslike tõuloomade ostuks. Järgnevatel aastatel polnud kolhoosil enam vaja sellises ulatuses tõuloomi juurde muretseda, sest kolhoos oli loonud endale aluse karja tõuliseks parandamiseks. Seepärast vähenevadki kolhoosi kapitaalmahutuste kulud produktiivloomade soetamiseks 1952. ja 1953. aastal võrreldes 1951. aastaga.

1953. aastal kindlustas kolhoos loomade arvu kiiret suurenemist loomuliku juurdekasvuga. Selleks on kolhoos pidamistingimuste parandamisega viinud miinimumini emasloomade ahtruse ja noorloomade hukkumise. 1953. aastal kulutas kolhoos kapitaalmahutuste summasid ainult karja kvaliteedi tõstmiseks vajalike tõuloomade ostuks.

Suurt tähelepanu on kolhoos osutanud põllumajanduslike tootmisprotsesside elektrifitseerimisele, mida näitavad ka vastavad kapitaalmahutuste summad. Nii toimub kolhoosis elektrijõul silopurustamine, veepumpamine, viljapeks (elektrifitseeritud on 4 garnituuri) ja õlikookide purustamine. Samuti on elektrivalgustus sisse viidud kõikidesse tootmishoonetesse. Lähemal ajal on kolhoosil kavatsus sisse seada masinlüps ja elektrifitseerida teisi palju töökulu nõudvaid töid. Selleks otstarbeks kasutab kolhoos senisest veelgi rohkem kapitaalmahutuste summasid.

Kapitaalmahutuste summasid on kolhoos veel kulutanud mitmete olemasolevate tootmishoonete, masinate, mootorite, seadmete kapitaalremondiks.

«Rahva Võidu» kolhoosi kapitaalmahutuste analüüs näitab, et kolhoos on kapitaalmahutuste suunamisel osutanud vajalikku tähelepanu tootmisalade kompleksele arendamisele.

Kolhooside sisemiste reservide täielikumast kasutamisest

Nagu enamuses meie kolhoosides, nii on ka «Rahva Võidu» kolhoosis suuri reserve kapitaalmahutuste kulude kokkuhoiu alal. Kokkuhoiurežiimi tähtsust rõhutades märkis sm. G. Malenkov NLKP XIX kongressil: «Mida täielikumalt ja ratsionaalsemalt kasutatakse tootmisressursse, mida säästlikumalt ja kokkuhoidlikumalt me juhime oma majandust, seda suuremaid edusamme me teeme...»

Kolhoos on kulutanud märkimisväärseid summasid väljastpoolt palgatud tööjõule. Nii näiteks 1952. aastal hoonete ehitamiseks kulutatud kapitaalmahutuste summast moodustasid kulutused võõra tööjõu palkamiseks umbes 86 000 rbl. ehk 53%. Samuti moodustasid 1953. aastal lehmalauda ehitamisel kulud võõra tööjõu palkamiseks umbes 124 000 rbl. ehk 47% kõigist ehituskuludest.

Kolhoos oleks tunduvalt võinud säästa kulutusi võõra tööjõu palkamiseks, rakendades ehitustöödel abiks kolhoosi liikmeid. Nagu näitab kolhoosi tööjõuressursside uurimine, on kolhoosis veel mitmeid kolhoosnikuid, kes ei võta küllaldasel määral osa ühismajandi töödest.

Samuti paistab silma, et kolhoos kasutas 1953. aastal umbes 50% maaparanduse kapitaalmahutuste summadest võõra tööjõu palkamiseks. Rakendades suuremas ulatuses oma tööjõudu mitmesuguste maaparandustööde tegemiseks, oleks kolhoos saanud vähendada kulutusi võõrale tööjõule. See oleks võimaldanud samade maaparanduseks kulutatud summadega teha laialdasemalt maaparandustöid. Nagu tööjõu kasutamise andmed üksikute kuude lõikes näitavad, polnud mitmetel kuudel kolhoosi tööjõudu maksimaalselt kasutatud, kuigi nendel kuudel oleks võinud edukalt maaparandustöid teha.

Lähtudes NLKP Keskkomitee septembripleenumi poolt püstitatud ülesannetest, suunab kolhoos lähematel aastatel suuremas ulatuses kapitaalmahutuste summasid maaparandusele, ehitustele, elektrifitseerimisele ja kasvuhoone-lavamajanduse väljaarendamisele. Kolhoosi olemasolevad loomakasvatuse hooned võimaldavad karjale normaalsete pidamistingimuste loomist. Samuti on kolhoosil olemas heakvaliteediline kari. Et kindlustada edasist loomade arvulist kasvu ja produktiivsuse tõusu, selleks pöörab kolhoos peamise tähelepanu söödabaasi tugevdamisele. Arvestades neid asjaolusid ja kolhoosi teisi tootmistingimusi,

suunab kolhoos suurema osa kapitaalmahutuste summasid maaparandustöödeks. 1954. aastal kavatseb kolhoos läbi viia kuivendustöid 142 hektari, juurimist 54 hektari, kividest koristamist 27 hektari ja uudismaa harimist 169 hektari ulatuses. Nende tööde tulemusel suureneb kolhoosi loomakasvatuse toodang veelgi. Lähema paari-kolme aasta jooksul kavatseb kolhoos suurendada lehmade arvu umbes 100 võrra ja tõsta piimatoodang aastalehma kohta üle 3500 kg.

Oma ettekandes NLKP Keskkomitee septembripleenumil näitas sm. N. S. Hruštšov, et täielikult rahuldada meie maa elanikkonna tarvidusi piima- ja piimasaaduste osas, selleks tuleb kogu põllumajandusliku maa igalt sajalt hektarilt saada 260 ts piima. «Rahva Võidu» kolhoos saavutas juba 1953. a. peaaegu selle taseme. Kolhoosi piimatoodang 100 hektari põllumajandusliku maa kohta moodustas 241 ts piima. Lähemate aastate jooksul aga tahab kolhoos saavutada iga 100 hektari põllumajandusliku maa kohta üle 400 ts piima. Kolhoosi sisemiste reservide ulatusliku rakendamisega on sellise taseme saavutamine täiesti reaalne.

Vastavalt vajadustele kavatseb kolhoos ka edaspidi suunata kapitaalmahutuste vahendeid uute loomakasvatuse ja teiste hoonete ehitamiseks. Suurt tähelepanu osutab kolhoos ka edaspidi tööjõumahukate protsesside mehhaniseerimisele loomakasvatuses. Juba käesoleval aastal mehhaniseeritakse söötade ettevalmistamine ja seatakse sisse ripp-raudteed mitmes laudas.

Osa kapitaalmahutuste summasid suunab kolhoos lavamajanduse arendamiseks, et varustada Tallinna töötajaid suuremal määral värske ja kõrgekvaliteedilise köögiviljaga. Köögivilja kaubatoodangut suurendab kolhoos lähematel aastatel umbes üle 2 korra.

Seoses ühistootmise kiire arenguga tõuseb ka tunduvalt kolhoosnikute materiaalne heaolu ja kultuuriline tase.

Eelpooltoodust selgub, et jagamatu fondi ja teiste kapitaalmahutuste summade süsteemikindel suurendamine ning nende summade sihipärane ja kooskõlastatud suunamine kiirendab kolhoosi materiaaltehnilise baasi tugevnemist, aitab luua soodsaid tingimusi kogu- ja kaubatoodangu järjekindlaks tõstmiseks, mis omakorda tagab kolhoosi ühismajandi ja kolhoosnikute jõukuse tõusu.

ÕIGE TÖÖ ORGANISEERIMINE KINDLUSTAB SAAKIDE TÕUSU

H. MÄGI,

Haapsalu rajooni Lenini-nimelise kolhoosi agronoom

Lenini-nimeline kolhoos asub Haapsalu rajooni läänerannikul, Noarootsi poolsaarel. Kolhoos on kogupindalalt küll 7908 ha suur, kuid sellest on põldu ainult 986 ha. Ülejäänud ala on enamuses looduslik heinamaa, millest tunduv osa kannatab merevee kõrgseisu ajal liigvee all, ning võsastiku ja kadastikuga kaetud karjamaa. Kolhoos moodustati praeguse tervikuna 1951. aastal väikeste kolhooside liitmise teel. Selle aja jooksul on Lenini-nimelise kolhoosi kollektiiv saavutanud tunduvat edu nii põllunduse kui ka loomakasvatusharude edasiarendamisel.

Teraviljakultuuride hektarisaagid on võrreldes 1951. aastaga tunduvalt suurenenud, samuti kartulisaagid. Samal ajal on laiendatud põldheina külvipinda 58% võrra ja suurendatud tunduvalt nii põldheina kui ka kõigi teiste söödakultuuride saake. Nii suurenes näiteks talirukki saak võrreldes 1951. aasta keskmise saagiga ligi 3 ts hektarilt, suvinisu saak 4 ts hektarilt, odra saak ligi 2 ts hektarilt ja segavilja saak 1,5 ts hektarilt. Kartuleid saadi 1953. aastal üle 70 ts hektarilt rohkem kui 1951. aastal, kusjuures kolhoosi keskmine kartulisaak 1953. aastal oli 123 tsentnerit. Selle tulemusena on olnud võimalik edukalt laiendada loomakasvatust ning tõsta loomade produktiivsust.

Kahe viimase aasta jooksul on tõusnud kolhoosi ühiskarja arv veiste osas 857-lt 958-le, lehmade osas 381-lt 447-le, sigade osas 188-lt 290-le. Tänu loomade söötmis- ja pidamistingimuste pidevale parandamisele on kolhoosi

lüpsikari piimatoodangult jõudnud kahe aasta jooksul rajooni viimaste hulgast esimeste hulka.

Eriti edukalt on arendatud seakasvatust farmijuhataja Eduard Meistri juhtimisel ja saavutatud sellel alal kõrge kaubatootlikkus. Sealiha kogutoodang eluskaalus oli 1953. aastal 28 600 kg. Hea eduga on töötanud ka kanafarm.

Majapidamisharude õige kooskõlastamise tagajärjel on kolhoosi rahalised sissetulekud tõusnud võrreldes 1951. aastaga üle 50%, ulatudes 1953. aastal 1,49 miljonile rublale.

Peamiseks põldude viljakuse tõstmise abinõuks on olnud põllutööde — külvi-, hooldamis- ja koristamistööde õigeaegne ning heakvaliteediline läbiviimine. Selles osas on edu tagatiseks olnud õigeaegne ettevalmistus, otstarbekohane tööde planeerimine ja organiseerimine. Kõigist ettetulevaist raskustest on Lenini-nimelise kolhoosi juhatus, eesotsas esimees Otto Joostiga, hästi üle saanud. Nii 1952. kui ka 1953. aastal lõpetas kolhoos esimesena rajoonis kevadkülvi, õigeaegselt on jõutud lõpetada ka sügisesed koristustööd.

Kolhoosi põllutööde juhtimist raskendab eriti asjaolu, et kolhoosi põllumassiivid asetsevad mitmes kohas ja on üksteisest eraldatud, mille tõttu brigaadid töötavad kaugel üksteisest ja nende tugevdamine valmistab raskusi.

Praegu on kolhoosis kaheksa põllundusbrigaadi. Nii mõnigi neist on inimeste arvu poolest võrdlemisi väike. Kolhoosi tööjõud on jaotatud tähtsamate majandusharude vahel järgmiselt: põllundusbrigaadides on 222 kolhoosnikut, loomakasvatuses töötab 92 kolhoosnikut ja ehitusbrigaadis 14 kolhoosnikut.

Põllutööde läbiviimisel abistab kolhoosi Taebla traktorijaama neljas traktoribrigaad, kes 1953. aastal abistas kolhoosi 7800 pehmekünni hektari ulatuses. Maaparandustöid on läbi viinud Keila maaparandusjaam ja Taebla traktorijaama maaparandusbrigaad. Kahe viimase aasta jooksul on üles haritud ja külvi alla võetud üle 120 ha senini vähe tootnud uudis- ja jäätmaid, mis on varustatud ka kuivendusvõrguga.

Üheks tähtsamaks töölõiguks saakide suurendamisel on olnud kevadkülvi õigeaegne läbiviimine kõrgel agrotehnilisel tasemel. Ettevalmistused kevadkülviks algasid meie kolhoosis juba sügisel varakult. Esimeseks ülesandeks oli väärtusliku külviseemne salvestamine. Selleks suunasime

viljapeksumasinad esmajärjekorras seemnepõldude ja suurema saagiga üldpõldude vilja masindamisele. Masinast tulnud vilja transportisime autodel kuivatitesse. Neid on kolhoosil kaks — kummagi läbilaskevõime keskmiselt 6—7 tonni vilja ööpäevas. Kuivatites töötasid oma tööd hästi tundvad vastutustundelised kolhoosnikud Villem Puuri ja Nikolai Meister, kes vilja kuivatamisel pidevalt jälgisid temperatuuri ning segasid vilja.

Kuivatatud vilja puhastasime kohe kohapeal kuivati juures, millega jäi ära vilja mitmekordne vedu. Vilja puhastamiseks oli eraldatud juhatuse poolt viljapuhastajate grupid, kummagi kuivati juurde 4 inimest. Puhastajate grupi tööd juhtis viljakuivataja. Tubli tööga on viljapuhastamisel paistnud silma kolhoosnikud Vambola Tõnumäe, Johannes Viskmann jt., kes oma päevaseid tööülesandeid täitsid 150—200%-liselt. Kuiva ning puhta seemnevilja vedasid puhastajad seemneviljaladudesse, kus laohoidjad selle akti alusel vastu võtsid.

Eriti pingerikkaks kujunes võitlus seemnevilja korraliku salvestamise eest 1952. aasta sügisel, millal sademeterikka koristusperioodi tõttu oli seemnepõldude saak riknemisohus. Saagi koristajate, viljakuivatajate ja puhastajate ennastsalgava töö ning juhatuse poolt õigeaegselt rakendatud abinõude tulemusena suutsime katta kogu kevadkülviks mineva seemne vajaduse oma majandi põldudelt kogutud konditsionaalse seemnega. Täisväärtuslik seeme kujunes tõhusaks vahendiks 1953. aasta saakide kindlustamisel.

Ka 1953. aasta sügisel alustasime varakult seemnevilja salvestamist. Juba detsembris oli seemnete salvestamise plaan täidetud 133%-liselt, sealjuures täielikult konditsionaalse sordiseemnega. Seemnete säilivust kontrollivad pidevalt laohoidjad Heinrich Sarapuu ja August Ambros, kes on akti alusel vastutavad seemne külviomaduste säilivuse eest. Selleks kasutavad nad puust varda sisse asetatud termomeetrit, millega on võimalik kontrollida igal ajal vilja temperatuuri salvedes nii pealmistes kui ka alumistes kihtides.

Põhiliseks kevadkülvi ettevalmistamistööks talveperioodil on põllutööriistade ja -masinate remont ning kohalike väetiste varumine. Põllutööriistade remondi vajadus tehakse brigadiiride poolt kindlaks tööriistade talvekorterisse asetamisel. Sügiseste välistööde lõppemisel eraldab juhatus igas brigaadis ühe sepatööd tundva kolhoosniku ja selle

abilise, ning brigadiir annab neile ülesanded põllutööriistade remondiks. Ühtlasi võtavad brigadiirid laost välja remondiks vajalikud materjalid ning esitavad juhatusele nimekirjad masinate remontimiseks vajalike tagavaraosade kohta, mille alusel juhatus hangib vastavad osad. Tublide seppadena on tuntud kolhoosnik Alfred Viikmann ja üle 80 aasta vana kolhoosnik Peeter Luht, kes teises ja viiendas brigaadis on alati kindlustanud põllutööriistade eeskujuliku korrasoleku.

Suurt rõhku paneb kolhoosi juhatus majandamise edasiarendamise ja tööde läbiviimise õigele planeerimisele. Seepärast on tootmisplaani ning tootmisülesannete koostamisele kaasa tõmmatud laialdane kolhoosi aktiiv, eesotsas brigadiiride ja farmijuhatajatega. Kõik plaani või ülesandesse sissevõetavad punktid arutatakse üksikasjaliselt ja põhjalikult läbi, kuulatakse aktiivi liikmete arvamusi, ettepanekuid ja nõuandeid. Eriti põhjalikult kaalume põllumajanduslike tööde planeerimist brigaadide vahel, sest tööjõud brigaadides on ebavõrdne. Nii näiteks tuleb kaheksandas brigaadis iga tööjõulise inimese kohta üle 16 ha põllumaad, neljandas brigaadis aga 8,5 ha põllumaad. Töökoormuse ühtlustamiseks planeerime väiksema tööjõuga brigaadidesse rohkem traktorite abi. Peale tootmisülesannete jaotamise brigaadide vahel koostavad brigadiirid endale tähtsamate tööperioodide, nagu kevadkülvi, heinatöö ja koristustööde perioodiks üksikasjalised tööplaanid.

Põllumajanduslike tööde käiku arutatakse pidevalt juhatuse koosolekutel, mis toimuvad regulaarselt kaks korda kuus. Siin kuulatakse ära brigadiiride aruanded tööde käigust brigaadides, seal esinevatest puudustest ja raskustest, arutatakse raskustest ülesaamise võimalusi ning antakse brigadiiridele konkreetseid ülesandeid.

Pingerikkamatel tööperioodidel oleme töö organiseerimise parandamiseks korraldanud laiendatud juhatuse koosolekuid, millest võtab osa laialdane kolhoosiaktiiv. Siin vahetavad brigadiirid ja kolhoositöö eesrindlased oma töökogemusi ja arutatakse põhjalikult läbi abinõud eelseisvate ülesannete paremaks täitmiseks. Vastavalt aktiivi nõupidamise otsusele hakati möödunud kevadkülvil külvimasinaid brigaadides tööle rakendama kahes vahetuses, mille tulemusena kevadkülvi tempo tõusis tunduvalt. Aktiivi osatähtsus juhatuse otsuste viimisel kolhoosnikute hulka ja nende täitmisel on suur. Paljud aktivistid, kolhoositöö ees-

rindlased, nagu Hugo Klopmann, Alfred Viikmann, Rosilde Remmel ja paljud teised, on välja töötanud üle 360 normipäeva, olles oma isikliku eeskujuga teiste innustajaks.

Eesrindlikumatest kolhoosnikutest võiks esile tuua sugusigade talitaja Olga Martinit, kes kasvatas 1953. aastal iga emise kohta üles 21,6 põrsast ning töötas välja 1004 normipäeva.

Põllundusbrigaadide eesrindlikumatest töötajatest tuleks nimetada VII brigaadist Hugo Klopmanni, kes on välja töötanud 556,89 normipäeva ja August Pärga, kelle arvel on 626,17 normipäeva.

Kevadkülvi perioodil alustame külvitöid alati esimesel võimalusel. Mitmes brigaadis tuleb ebaühtlaste põldude tõttu rakendada valikpõllutööde süsteemi. Traktoribrigaadile eraldame suuremad põllumassiivid ning suuname traktorid esmajärjekorras vähese tööjõuga brigaadidesse. Viljaseemne laialivedamine brigaadidesse toimub autodel selleks eraldatud transpordigrupi poolt. Seeme valmistatakse külviks ette brigaadides kohapeal (puhitakse, inokuleeritakse bakterväetistega jne.) vanemate kolhoosnikute poolt, kes ei ole suutelised osa võtma välistest põllutöödest. Viljaseemne veoks külvimasinate juurde on eraldatud brigaadis 1—2 kolhoosnikut, kes vastutavad külvimasinate pideva varustamise eest seemnega.

Külvijärgse teraviljaorase hooldustööd, nagu orase äestamine ja pealtväetamine, on brigaadides enamasti usaldatud vanemate kolhoosnikute hooleks. Umbrohutõrjel orasepõldudelt on tunduvalt kaasa aidanud kolhoosinoored ja juurviljade hooldamisel farmitöötajad, kellele brigadiir eraldab kindlad põlluosad.

Ka kartulipõldude hooldamine on antud brigaadides kindlate kolhoosnikute vastutusele. Oma ülesandeid selles osas on eriti eeskujulikult täitnud kuuendas brigaadis üle 60 aasta vana kolhoosnik Andrus Brant, kes kartulipõldude nõuetekohase hooldamisega kindlustas oma brigaadis keskmiseks kartulisaagiks 146 ts ha-lt. Seitsmendas brigaadis saadi kolhoosnik August Pärja hooldada olnud kartulipõllult keskmiselt 158 ts saaki ha-lt. Individuaalne vastutus töö eest ongi meie kolhoosis üheks peamiseks tingimuseks heade töötulemuste saavutamisel.

Suvised kesaharimistööd on olnud enamasti traktoribrigaadi hooleks. Sõnniku väljavedu kesapõldudele toimub talvel, sest siis on selleks rohkem vabu töökäsi. Sõnnik

veetakse põldudele patareidesse, kus see komposteeritakse mere äärest kohaleveetava adruga. Adru kohalevedu toimub talvel hobustega, suvel aga, kui enam komposteerimiseks ei jätku aega, veetakse adru autodel lautade juurde, kus seda kasutatakse allapanumaterjalina sõnniku hulga ja kvaliteedi tõstmiseks. Adru ongi meil peamiseks kohalike väetiste koguse suurendamise materjaliks, sest kolhoosi territooriumil ja selle lähedases ümbruses puuduvad turbasood.

Sõnniku laialivedamine ja laotamine on organiseeritud brigaadides nii, et see kohe sisse küntakse, mis väldib sõnniku kuivamist. Mulla niiskuse säilitamiseks toimub kohe künni äestamine, milleks agregaadis adraga on rakendatud äkked.

Põllutööde üheks vastutusrikkamaks perioodiks on sügisesed koristustööd, mis nõuavad eriti konkreetset ja hästi läbimõeldud juhtimist. Ettevalmistustööd koristusperioodiks masinate ja inventari remondi osas teevad sepad enamuses juba talvekuudel. Viljalaod desinsekteeritakse laohoidjate poolt aegsasti enne viljapeksutööde algust.

Koristamiseks kombainiga eraldame suuremad kivideta ning tasased põllumassiivid. Eraldatud põllud anname akti alusel üle kombainerile, kes koos põllundusbrigaadi brigadiiriga vastutab nende õigeaegse koristamise eest.

Vilja äraveoks kombaini juurest kuivatitesse on eraldatud veoauto ning selleks vajalik arv inimesi. Esmajärjekorras kuivatatakse niiskem vili. Kuivem vili paigutatakse kuivatite juurde ehitatud aitadesse, ja seda kuivatatakse sajuste ilmade ajal, kui viljapeksu- ja koristustööd on takistatud. Sellega on kindlustatud kuivatite pidev töö, hoolimata ilmastikust.

Põldude mullastiku ja reljeefi erinevuste tõttu toimub vilja valmimine meil ebaühtlaselt. Vilja valmimist jälgivad pidevalt brigadiirid ning esimesel võimalusel alustatakse viljakoristustöid. Viljakoristamisel on brigaadi tööjõud jagatud gruppidesse: iga viljalõikusmasina juurde on eraldatud 8—10 inimesest koosnev grupp lõigatud vilja kokku panema. Talivilja koristamisel on sidujatele abiks ka vanemad kolhoosnikud, kes seotud vilja kokku kannavad ja hakki panevad. Kõrrepõldude üleriisujaiks on kolhoosinoored. Viljalõikusmasinate maksimaalseks kasutamiseks koristamisperioodil on igale masinale eraldatud 2 paari hobuseid.

Kogu koristamisperioodi kestel jälgib juhatus pidevalt tööde käiku brigaadides, et õigeaegselt kõrvaldada töös ettetulevaid lünki ja raskusi. Nii näiteks kaheksandas brigaadis, kus vähese tööjõu tõttu oli eraldatud suurem osa põlde koristamiseks kombainiga, muutusid põllud sügissuviste sadude tagajärjel niivõrd pehmeks, et koristamine kombainiga ei olnud võimalik. Üle 20 ha nisu ja 10 ha otra oli varisemisohus. Tuli kiiresti reageerida; juhatus koos brigadiiridega arutas, kuidas tekkinud olukorrast üle saada. Leiti, et esimesest, neljandast ja viiendast brigaadist on võimalik anda abi kaheksandasse brigaadi. Juhatus eraldaski igast brigaadist grupi inimesi kaheksanda brigaadi abistamiseks viljakoristustöödel, kombain aga otsustati suunata esimesse ja neljandasse brigaadi, kus kõrgematel põldudel oli kombainiga koristamine võimalik. Samaaegselt suunati kaheksandasse brigaadi ka viljapeksumasin. Abitööjõu transportimine toimus autodega. Selle tulemusena koristati kaheksandas brigaadis vili õigeaegselt ning hoiti ära tõsised kaod.

Nii oleneb kõigi majanduslike tööde edukas läbiviimine juhatuse ja brigadiiride operatiivsusest tööde juhtimisel ning kolhoosnikute kõrgest töödistsipliinist. Kolhoosnikute töödistsipliini aluseks on nende teadlikkus. Igaühele on selge, et töötasu normipäevale oleneb kolhoosnikute enda tööst. Teadlikkusele kasvatamises on suure töö ära teinud kolhoosi agitaatorite kollektiiv ja komsomoliorganisatsioon kolhoosi parteiorganisatsiooni juhtimisel. Otsuste ja korralduste täitmise tagab juhatuse autoriteet kolhoosnikute hulgas, mille saavutamisele on palju kaasa aidanud tööde mõistlik ja õige juhtimine.

Töödistsipliini, tööviljakuse ning põldude viljakuse suurendamise tulemusena on kolhoosnikute töötasu normipäevale suurenenud pidevalt. Kui 1951. aastal said kolhoosnikud normipäeva tasuks 1,3 kg teravilja, 0,5 kg kartulit ja juurvilja ning 1,5 rbl. raha, siis 1952. aastal saadi normipäevale jagada juba 1,7 kg teravilja, 2 kg kartulit ja juurvilja, 1,54 rubla raha, 1953. aastal aga 1,75 kg teravilja, 2 kg kartulit ja juurvilja ning 4 rubla 81 kopikat raha.

Kolhoosi sissetulekute ja kolhoosnikute normipäeva tasu suurenemisele on tunduvalt kaasa aidanud NLKP Keskkomitee 1953. a. septembripleenumi otsuse põhjal elluviidud soodustused, mis on järjekordseks väljenduseks

kommunistliku partei väsimatust hoolest põllumajanduse edasiarendamise eest. Sellele vastuseks suurendavad meie kolhoosnikud veelgi tööpinget ja distsipliini oma ühismajandi jõukuse tõstmiseks.

MEIE KOGEMUSI SUURTE PÕLDHEINASAAKIDE KASVATAMISEL

O. KÜTSEN,

Rapla rajooni «Punalipu» kolhoosi aseesimees

Meie kolhoosi kollektiiv hindab kõrgelt põldheina tähtsust mullaviljakuse tõstjana ja väärtusliku loomasöödana. Oleme kolm viimast aastat kogunud suurtelt pindaladelt üle 40-tsentnerilisi põldheina hektarisaake. Oma kogemustest teame, et kõrge saak ei tule iseenesest, vaid see tuleb kätte võidelda terve rea agrotehniliste abinõude täpse ja järjekindla rakendamisega.

Paljud põllumajandusalal töötajad mõtlevad, et põldhein on vähenõudlik kultuur ja kasvab erilise hoolitsuseta. Niisugune arvamine on täiesti väär ja sellega on ka seletatavad madalad põldheinasaagid paljudes kolhoosides.

Peame aastast aastasse visa võitlust õige agrotehnika rakendamise eest suurte põldheinasaakide kasvatamisel. Selle tulemusena kogusime 1953. aastal 195 hektari suuruse pindala igalt hektarilt 48,75 ts kuivheina ja kuni 1,9 ts seemet ha-lt. Üksikutel põlluosadel ulatus kuivheina saak kuni 68 ts-ni ha-lt.

Kogusime kogusummas 950 tonni kuivheina, millega kindlustasime 1953/54. aasta laudaperioodiks kõik loomad täielikult kõrgeväärtusliku heinaga.

Meie kolhoosis saavad lehmad keskmiselt 8 kg ja hobused 10 kg põldheina päevas, millele lisandub veel looduslik hein ja suviviljapõhk.

Kõrge põldheinasaagi tõttu oli meil võimalik anda igale kolhoosnikule normipäeva kohta 1 kg põldheina isiklike loomade söödaks. Peale põldheina said kolhoosnikud

1953. aastal iga normipäeva eest 4 rubla raha, 1,3 kg teravilja ja 1 kg kartuleid.

Töötulemused 1953. aastal oleksid meil veel paremad olnud, kui oleksime rakendanud põldheinakasvatuse alal kõiki eesrindlikke agrotehnika võtteid, nagu põldheinaseemne külvamine katteviljasse reaskülvajaga, dresseeritud mesilastega ristiku seemnepõllu tolmeldamine, ristikuseemne nitraginiseerimine, orgaanilis-mineraalsete granuleeritud väetiste kasutamine jne. Kui kõik need abinõud oleksime lülitanud meie poolt kasutatud agrotehniliste abinõude kompleksi, siis oleksime kindlasti kogunud 60 ts ja enam kuivheina hektarilt.

See näitab, et meil on veel suuri kasutamata reserve põldheina hektarisaakide tõstmiseks.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus kohustab meid kasutama teaduse saavutusi ja eesrindlaste kogemusi põllumajanduskultuuride hektarisaakide järsuks tõstmiseks. Olen veendunud, et meie kolhoosi kollektiiv saab selle ülesandega hakkama juba 1954. aasta jooksul.

Allpool jutustan tähtsamatest agrotehnilistest võtetest, mida meie kolhoos rakendas, et saavutada ülalmainitud põldheina hektarisaakide tase.

Põldheinaseemne külvame külvikorras nii tali- kui ka suvikattevilja alla. Meie kogemustel on põldheina hektarisaak madal, kui külvata põldheinaseeme teravilja alla, mis järgneb sõnnikut mitte saanud teraviljale. Sellepärast külvame põldheina suvivilja alla, mis järgneb sõnnikuga väetatud ja sügavalt haritud kartulipõllule ning talivilja alla, mis järgneb sõnnikuga väetatud ja hästi haritud kesale.

Kuna mullaharimine katteviljale on ühtlasi mullaharimiseks põldheinale, siis harime hoolega põldu, kuhu on ette nähtud kattekultuurid põldheina allakülviga. Meil on tarvitusel kultuuridega kesa. Selle harimist alustame sügisel.

Kohe pärast teravilja koristamist koorime põllu ja hiljem künname sügavalt. Sügisel küntud kesapõllule oleme andnud kevadel hektarile 25—30 ts sõnnikut koos kahe tsentneri superfosfaadi ja ühe tsentneri kaalisoolaga. Sõnniku koos mineraalväetisega künname sisse 15—16 sm sügavuselt. Sõnniku sissekünni järel äestame ja kultiveerime põllu ja külvame sinna segatise heinaks ja siloks. Segatise niidame juulikuu keskpaiku. Pärast segatise koris-

tamist koorime kohe kõrre ja hiljemalt nädala jooksul künname selle 20—22 sm sügavuselt koos äestamisega. Künni alla anname 1 ts superfosfaati ja 1 ts kaalisoola ha-le. Sellele järgneb pealispindne harimine umbrohtude hävitamiseks. Juurumbrohtude hävitamiseks kasutame hanijalg-kultivaatorit ja seemneumbrohtude hävitamiseks äket.

Talivilja külvame augustikuu viimasel dekaadil. Põldheinaseemne külvame talikattevilja alla varakevadel hommikuti külmunud põllule. Sel juhul satub seeme mulla korduva külmumise ja sulamise tõttu porisesse mulda, kus ta idaneb.

Suviteravilja alla külvame põldheinaseemne kohe pärast kattevilja külvi.

Põldheina seemnesegu koosneb meil punasest ristikust ja timutist. Niisketel ja rasketel muldadel, kus talvine vesi ja jää põldheina sageli kahjustab, võtame segusse roosa ristiku. Punasele ristikule soodsates mullastikutingimustes külvasime seni hektarile 21 kg põldheinaseemet (15 kg punast ristikut ja 6 kg timutit), mis kuulus II klassi (idanevus 91 protsenti, puhtus 99 protsenti).

Reaskülvimasina kasutamisele võtmisel eeloleval kevadel vähendame külvinormi kuni 18 kg-ni (12 kg punast ristikut ja 6 kg timutit). Meil oli 1953. aastal pool põldheina pindalast külvatud seguga, mis koosnes 10 kg punasest ristikust, 4 kg roosast ristikust ja 5 kg timutist.

Õigesti valitud ja koostatud põldheina seemnesegu vastavalt mullastiku tingimustele on meie kogemustel tähtsamaid abinõusid hektarisaakide tõstmisel.

Hoolitseme põldheina eest eriti tema esimesel kasvuaastal. Kattevilja rõuke ei jäta me kauemaks kui 5—7 päevaks põllule samale kohale, sest valguse puudumisel häviks nende all põldheinaoras. Kombainiga koristamisel viime põhu kiiresti põllult ära. Seal, kus ristik pärast kattevilja koristamist ei ole hästi arenenud, anname pealtväetiseks 2 ts superfosfaati ja 0,5—1 ts kaaliumkloriidi ha-le.

Kui põldheinaoras pärast kattevilja koristamist või esimese kasvuaasta ädal areneb liiga lopsakaks (üle 20—25 sm kõrge), siis niidame orase või ädala 3—4 nädalat enne tugevaid öökülmi, harilikult septembri algul, 10 sm kõrguselt. Mahaniidetud heina koristame põllult kiiresti ja teeme siloks.

Loomakasvatajad hindavad meil põldheinasilo väga kõrgelt. Võrreldes looduslikust heinast valmistatud siloga,

tõstis põldheinasilo lehmade päevast piimatoodangut 3—5 kg võrra lehma kohta. Suurendame seepärast aasta-aastalt põldheinasilo valmistamist. Kui 1952. aastal valmistasime 50 tonni ristikusilo, siis 1953. aastal suurenes selle hulk juba 105 tonnini. Kavatseme ristikusilo kogust 1954. aastal suurendada vähemalt 50 protsendi võrra.

Kuna põldheinal võrsumise ajal, s. o. varakevadel on toitainete vajadus eriti suur, siis külvame kohe pärast lume sulamist pealtväetamiseks 1—2 ts superfosfaati ja 1 ts kaalisoola hektari kohta.

Põldheina õigeaegseks ja kadudeta koristamiseks varume juba talvel vajaliku hulga rõuguredeleid. Selleks remondime vanu ja valmistame uusi, arvestusega, et rõuguredeleid oleks 20—25 paari ha kohta. Põldheina koristame heinaks hiljemalt õitsemise algul. Niidetud heina ei lase me üle kahe päeva maas kaares seista, sest siis varisevad lehed. Asetame niidetud heina samal päeval või järgmise päeva hommikul rõukudesse. Rõugu valmistamisel asetame esimesed hangutäied redelipulgale nõnda, et need ei langeks vastu maad. Eriti jälgime, et alumised hangutäied ei libiseks pulgalt, sest sellega kaasneks rõugu külje ja harja vajumine ning ühtlasi vihmasadude korral sügav läbisadamine ja heina riknemine. Sellepärast asetame esimese hangutäie alumisele pulgale hoolega.

Korrapäraselt paigutatud hangutäitest valmistatud heinarõuk on ühtlase kuju ja tiheda välispinnaga. Hooletult valmistatud rõugud langevad tormi ja vihma ohvriks, mille tagajärjel enamik heintest rikneb. Seepärast on hooletult valmistatud heinarõugud kõige suuremaks heinaväärtuse vähendajaks.

Põldheina veame küünidesse, kui ta on 7 päeva rõukudes seisnud. Heina küüni asetamisel puistame heinte vahele ühtlaselt soola (1 kg soola 100 kg heinte kohta).

Suurt rõhku paneme põldheina seemnekasvatusele, sest see on kogu põldheinakasvatuse alus. Eraldame pärast kattevilja koristamist, s. o. külviaasta sügisel või kõige hiljem esimese kasutusaasta varakevadel üldpõldheinaväljast seemnepõllu, et vastavate hooldamisvõtetega kasvatada seal suuri seemnesaake. Seemnepõlluks valime üldpõldheinaväljast niisuguse umbrohupuhta heintaimiku, kus punane ristik on ülekaalus, asub lähemal metsadele ja looduslikele niitudele ning on mitmes üksteisest eemal asetsevas tükis.

TRÜ Raamatukogu

1953. aastal lamandus meil õitsemise ajal 6 ha suurune seemneristiku põld. Lamandunud seemnepõld andis ainult 40 kg seemet ha-lt. See osa, mis oli püstine ja mida koristati kombainiga, andis 1,9 ts seemet ha-lt.

Meie viga oli see, et me ei jätnud lamandunud seemnepõldu heinaks ega valinud selle asemel seemnepõldu mujalt. Edaspidi hoidume sellest veast.

Väärtusliku ristikuseemne saame teise kasutusaasta seemnepõllult, kus põldhein esimesel aastal kasutati heinaks. Kuna punase ristiku õite peamisteks tolmutajaiks on kimalased, jätame seemnepõllu kimalaste pesituskohtade lähedale. Näiteks andis meil 2 ha suurune ristiku seemnepõld, mis asus samblase lagendiku juures, kus pesitses palju kimalasi, hektarilt 2,7 ts seemet.

Koristame põldheina seemnepõllu kombainiga ajal, kui tumepruune ja pruune nutte heintaimikus on umbes 90—95 protsenti. Hobumasinatega algab koristamine siis, kui niisuguseid nutte on 70—80 protsenti.

Kui koristamine toimub sellest momendist varem või paar päeva hiljem, tekib suur seemnekadu; esimesel juhul ei ole seemned küpsed, aga teisel juhul varisevad üleküpsenud seemned. Hobumasinatega koristatud seemneheina kuivatame rõukudes. Meie kogemustel on seemnehein 10—15 päeva jooksul täiesti kuiv, millal ta peksame. Põldheinaseemne peksuaja hilinemine vähendab saaki 50 protsendi võrra ja isegi rohkem, sest kahjurid — hiired ja linnud — hävitavad vahetpidamata seemet.

Põldheinaseemne idanemisvõime säilitamiseks kuivatame seemne alati kohe pärast peksmist, kui selle niiskusesisaldus ületab 13 protsenti. Kuivatamiseni hoiame niisket seemet õhukese kihina (7—15 sm).

Seemne kuivatamisel tõstame temperatuuri aeglaselt 20° kuni 60° C.

Põldheina mitterahuldava saagi põhjuseks on sageli halb seeme. Kuna meie seemneheinaks valime umbrohupuhta põllu ja peksmine toimub õigel ajal, siis saame isegi lihtsate puhastusmasinatega II klassi puhtusele vastava seemne. Külviks ettevalmistatud seemne laseme kontrollida seemnete kontroll-laboratooriumis, kust saadud andmete alusel saame arvestada õige külvimäära.

Peame alati meeles, et põldheinasaagid on meie edu alus.

HEINASEEMNEKASVATUS ON SUURE RAHVAMAJANDUSLIKU TÄHTSUSEGA TOOTMISHARU

J. PEETS,

Antsla rajooni «Edasi» kolhoosi agronoom

Antsla rajooni «Edasi» kolhoosis on kõigis majapidamisharudes saavutatud aasta-aastalt järjest paremaid töötulemusi. Kolhoosi üldpindala on 1259 ha, sellest põldu 706 ha, karjamaad 59 ha ja heinamaad 248 ha. Teravilja kasvatame 357 hektaril, heinaseemet 50,4 hektaril. Üle 160 ha on mitmeaastase põldheina all; vaheltharitavaid ja tehnilisi kultuure kasvatame ligi 100 hektaril. Ülejäänud põllupindala on mustkesa, silokultuuride ja üheaastase heina all.

Eesrindlikel kogemustel on suur edasiviiv jõud.

Meie kolhoos kujunes suureks elujõuliseks ühismajandiks eelmise viisaastaku viimasel aastal pärast kahe kolhoosi ühinemist. See võimaldas meil paremini kasutada tehnikat ja tööjõudu, paremini harida maad ning ulatuslikult rakendada uusi agrotehnilisi võtteid. Juba 1951. a. koguti ühispõldudelt võrdlemisi hea saak — keskmiselt 11,6—16,6 ts teravilja ja 146,4 ts kartuleid hektarilt. Teaduse saavutuste ning eesrindlike kogemuste ja võtete rakendamise tulemusena on saagid järgnevail aastail pidevalt tõusnud. Isegi 1952. aastal kui ilmastikutingimused põllukultuuride kasvuks ja koristamiseks ei olnud kuigi soodsad, kogusime keskmiselt 19,5 ts talvnisu ja 26,4 ts suvinisu (1950. a. 15,0 ts), 16,2 ts rukist (1950. a. 15,5 ts), 16,7 ts otra (1950. a. 16,6 ts) ja 165 ts kartuleid (1950. a. 146 ts) hektarilt. 1953. aastal suurenesid teraviljasaagid veelgi. Nii kogusime otra keskmiselt 22,1 ts ja kaera 20 ts (1950. a. 11,6 ts) hektarilt. Põldudel kasva-

J. Peets.

tatava heinaseemne saagid on meil üksikutel kultuuridel ulatunud kuni 1226 kg-ni hektarilt. 1953. aastal kogusime põldheina 164 ha suuruselt pindalalt keskmiselt 45 tsentnerit hektarilt (1950. a. keskmiselt 30 ts hektarilt).

Teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste tootmisse juurutamiseks on ühismajapidamises suurt tähelepanu pööratud kolhoosnikute erialaste teadmiste taseme tõstmisele. Juba 1950. aasta sügisest alates käib kolhoosis pidev agrotehniline õppus. Õppetööst võtavad osa eranditult kõik kolhoosi tootmist juhtivad töötajad ja eesrindlased, kes kasutavad pidevalt erialast kirjandust ja tellivad ning loevad järjekindlalt põllumajanduslikke ajakirju. See kõik

on võimaldanud meil kasutusele võtta hulgaliselt uusi tõhusamaid maaviljeluse võtteid, mida kohapeal varem ei tuntud ega kasutatud.

Spetsialisti õige koht on kolhoosis

Töötan «Edasi» kolhoosis agronoomina 1951. aasta kevadtalvest alates. Tööle asudes sai mul majandiga tutvumisel juba esimestel päevadel selgeks, et kolhoosi kogu edaspidine käekäik sõltub täielikult sellest, kui kiiresti õnnestub olemasolevad vähesed ja madalasaagilised rohumaad muuta suuresaagilisteks, nii et saaks suurendada loomade arvu ja toodangut. Selleks töötasime koos kolhoosi esimehe Karl Pakleriga ja kolhoosi juhatusega välja ulatusliku plaani rohumaade ja heinaseemnekasvatuse rajamiseks ning asusime 9-väljalise põllukülvikorra ja 11-väljalise heinaseemnekasvatuse erikülvikorra sisseseadmisele. Enamik kolhoosnikuid tervitas neid uuendusi kui jõukuse edasist tõusu kindlustavaid tegureid. Avarama silmaringiga kolhoosnikud Renate Kruuse, Elmar Halop, Ed. Tee jt. kujunesid kohe algul tõelisteks uute võtete uurijateks ja ellurakendajateks. Kuid leidus ka umbusklikke, kellele tuli päev päeva kõrval selgitada uute paremate võtete otstarvet ja eesmärke. Hiljem kujunesid aga töötulemused ise juba juhatusele, agronoomile ja esimehele kõige tõhusamaiks abilisteks.

Iga kolhoos võib kasvatada suuri heinaseemnesaake

Rajasime kolhoosis riigilt saadud seemnetega juba 1951. aasta kevadel ja suvel 12 ha kõrreliste (punase aruheina, keraheina, hariliku aruheina, hilisnurmika, aasnurmika ja timuti), 21,5 ha ristikute (punase, roosa ja valge) ja 1,3 ha mesika seemnepõldu. 1952. ja 1953. aastal laiendasime nende kultuuride külvipindala ja rajasime veel esparseti seemnepõllu 2,35 ha-l, lutserni seemnepõllu 1 ha-l. 1953. aastal kasvatasime ka paljulehelise lupiini seemet 0,63 ha-l ja aasrebasesaba seemet 0,3 ha-l.

Seemneheina külvame paremini haritud ja väetatud maale, mis eelmisel aastal oli vaheltharitavate kultuuride, peamiselt ruutpesiti mahapandud kartuli all. Vähemviljakatele põldudele, kus eelvili pole sõnnikut saanud, anname sügisel 25 tonni sõnnikut hektarile ja peale selle künni alla

300 kg superfosfaati ja 150 kg kaaliumväetist hektarile. Kogemused on näidanud, et sügiskünd ja väetise künni alla andmine sügisel kindlustab seemneheina märksa tugevama arenemise ning ühtlasi ka tunduvalt suurema seemnesaagi. Nii saime kevadel küntud põllule külvatud aasnurmikalt tänavu 420 kg seemet igalt hektarilt, sügisel küntud põllult aga 493 kg aasnurmikaseemet, s. o. 73 kg seemet igalt hektarilt rohkem. Seega on korralik sügiskünd üheks olulisemaks võtteks suurte heinaseemnesaakide kasvatamisel.

Kevadisel maaharimisel pöörame suurt tähelepanu umbrohtude hävitamisele. Viimase külvieelse kultiveerimise alla anname 300 kg superfosfaati ja 150 kg kaaliumväetist hektarile. Kultiveerimiseks kasutame hanijalg-kultivaatorit. Seemneheina püüame külvata võimalikult vara, juba mai lõpul, eriti aasnurmika, punase aruheina ja keraheina, sest külviga hilinemise korral ei anna need kultuurid järgmisel aastal seemnesaaki. Niipea kui taimed on tärganud, ajame reavahed läbi käsiplaneediga. Sellele järgneb maa ridadevaheline harimine hobuplaneediga 2—3 korral kohe, kui umbrohi hakkab tekkima. Samal ajal rohime aeglase arenguga kultuure vajaduse kohaselt üks kuni kaks korda.

Varakult, niipea kui taimed on 2—3 sm pikkused, anname kuiva ilmaga ridadele pealtväetusena 60—80 kg ammooniumsalpeetrit hektari kohta. Paar nädalat hiljem anname lämmastikväetist teist korda, siis juba 100—150 kg hektarile, olenevalt taimede liigist ja arenguhoost. Järgneval aastal, kui põld seemnesaaki hakkab andma, anname kevadel, kui lumi läinud ja põld kannab, hektarile 200 kg superfosfaati ja 150 kg kaaliumkloriidi hektarile ja, niipea kui taimed hakkavad arenema, 80—100 kg lämmastikväetist hektarile. Ridade vaheltharimise viime läbi kahel korral, kusjuures teistkordse vaheltharimise eel anname veel 80—100 kg lämmastikväetist hektarile.

Reavahede harimisel kasutame kahehobuse-kultivaatorit, millel heinaseemnekasvatuse lülivanema K. Joakiti algatusel osa vedrupiisid on eemaldatud ja asendatud lõikenugade ja hanijalgadega. Sellega tõstsime märgatavalt vaheltharimisel tööviljakust. Kui varem üks töötaja jõudis päeva jooksul läbi ajada 0,8 ha reavahesid, siis nüüd ajab vaheltharija päeva jooksul läbi 2 ja enam ha, kusjuures töö on märksa kergem. Õitsemise ajal kasutame täiendavat tolmutamist, mis suurendab märgatavalt seemnesaaki. Nii saime tänavu kahel korral täiendavalt

tolmutatud aruheina seemnepõllult 706 kg seemet hektarilt, täiendava tolmutamiseta jäetud kontrollpõld andis aga 647 kg. Seega saime täiendava tolmutamise arvel igalt hektarilt 59 kg seemet rohkem.

Saagi koristamisel jälgime hoolikalt seemnekultuuride küpsusastet. Koristamise viime läbi lühima ajaga ja seejärel masindame seemneheina kohe, kui järelvalmimine hakkides on lõppenud. See aitab vältida suuri kadusid, mis on koristatud heinaseemne pikaks ajaks põllule jäämisel paratamatud.

Kohe, kui seemneheinahakid on koristatud, anname põldudele 120 kg ammooniumsalpeetrit hektarile ja kohati vajaduse järgi isegi rohkem. Meie kogemused on näidanud, et just koristusjärgne väetamine on üks olulisemaid võtteid, mis aitab kindlustada järgnevaks aastaks suuri heinaseemnesaake.

Meie põhimõtteks on põldu igati hästi harida, külvata küllaldase külvinormiga ja tugevasti väetada. Oleme välja selgitanud, et suurte heinaseemnesaakide kindlustamiseks on vaja külvata seni soovitatavatest normidest pisut rohkem, näiteks aruheina 15 kg, timutit ja aasnurmikat kuni 9 kg hektarile. Ka oleme mõnede kultuuride reavahesid pisut vähendanud (timutil 45 sm, aruheinal, keraheinal, hilisnurmikal 50 sm), mis soodustab vaheltharimist, vähendab umbrohtumist ja on aidanud saake tõsta.

Eeltoodud agrotehnilise kompleksi rakendamise tulemusena oleme saanud aasnurmikat 480—650 kg hektarilt, harilikku aruheina 623—1091 kg, hilisnurmikat 425 kg, punast aruheina 610—1226 kg, keraheina 565 ja timutit 609—940 kg hektarilt. Roosalt ja valgelt ristikult oleme saanud 290—493 kg seemet hektarilt.

Kõiki neid võtteid, mida me oleme saakide tõstmiseks rakendanud, on võimalik kasutada igas kolhoosis. Seega on suurte heinaseemnesaakide kasvatamine igale vabariigi kolhoosile jõukohane.

Heinaseemnekasvatus on hästitasuv töö

«Edasi» kolhoos on heinaseemnesaake kogunud ainult kaks aastat, kuid sellest on jätkunud, et muuta heinaseemnekasvatus kolhoosis üheks kõige populaarsemaks tootmisharuks. See on ka täiesti mõistetav. 1952. aastal saime riigile müüdud heinaseemne eest ligi 50 000 rubla

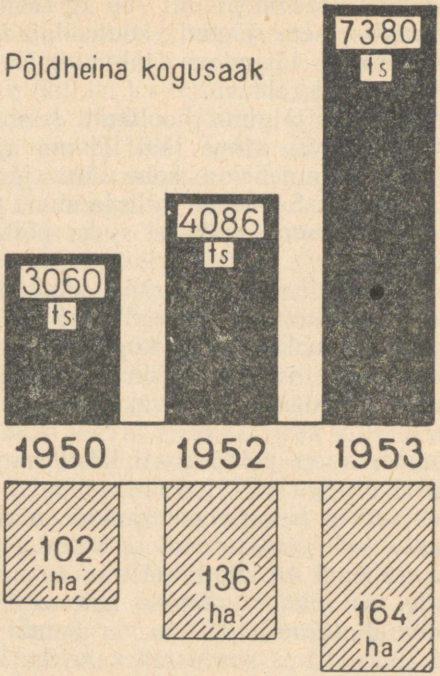

raha. Peale selle kattis müüdud heinaseemnekogus teraviljanormi ligi 40 t ulatuses ja heinanormid mitme aasta peale ette.

Ühtaegu sellega võimaldas omast majandist saadud heinaseeme 1953. aastal teha pealtparanduse korras täiendavaid külve 70 ha ulatuses ja rajada 34 ha uut saagirikast rohumaad, mis juba külviaastal andis meile üle 35 tonni haljasmassi hektarilt. Sellega parandasime üheainsa aastaga otsustavalt loomade söötmist ja pidamist ja avasime perspektiivid karja arvu edasiseks suurendamiseks ning toodangu tõusuks. 1953. a. oli meil kari juba septembri algusest saadik laudaviisilisel pidamisel, sai kuni 80 kg etteniidetud haljasmassi päevas ja andis iga lehma kohta keskmiselt 2 korda rohkem piima kui 1952. aasta samal kuul. Kolhoos sai 1953. a. esimese 8 kuuga loomakasvatu-

sest ligi 50% võrra rohkem sissetulekut kui 1950. aastal terve aasta jooksul.

Tootmise laiendamine ja sissetulekute suurendamine on võimaldanud arendada laialdast ehitustegevust. Nii võtsime 1953. aastal kasutusele uue sigala ja autogaraaži, milles meil on kolm autot. Sellele lisandub ümberehitatud karjalaut 100 lehmale ja uus kiirkuivati ning suur viljaküün. Detsembris lõpetasime ka elektrijaama ja selle juures töötava saekaatri ehitamise. 1954. aastal alustatakse uue sigala ja karjalauda ehitamist, viimases paigutatakse loomad nelja ritta.

Kõik see kinnitab veenvalt, et kolhoos võib töö õige organiseerimise ja juhtimise korral üsna lühikese ajaga jõudsasti areneda ning anda rohkesti toodangut. Partei septembripleenumi otsused spetsialistide kolhoosidesse suunamiseks ja põllumajanduse olukorra parandamiseks aitavad põllumajandusliku toodangu tõstmise ülesande lahendada edukalt ja otsustavalt.

HEKTARILT ÜLE 20 TSENTNERI TERAVILJA

V. ROSIN,

Põltsamaa rajooni Stalini-nimelise kolhoosi agronoom

Põltsamaa rajooni Stalini-nimelise kolhoosi põldude viljakus on viienda viisaastaku kolme aasta jooksul tõusnud rohkem kui 2 korda. Kolhoosis kogutakse igal aastal kõrgeid teraviljasaake. See pole juhuslik. Maa nõuetekohane harimine, väetamine ning kõigi nõukogude agrotehnika võtete kompleksne rakendamine kindlustavadki põllukultuuride head saagid.

1952. aastal näiteks kogus meie ühismajand 28,3 ha suuruselt pindalalt 23,7 ts talinisu hektarilt, talirukist 90-hektariselt pindalalt 17,1 ts, suvinisu 40 ha suuruselt pindalalt 18 ts ja otra 70 ha suuruselt pindalalt keskmiselt 17,8 ts hektarilt. Üksikutel põlluosadel osutusid saagid aga veelgi paremateks.

Kasutades eelmistel aastatel omandatud väärtuslikke kogemusi kasvatasime 1953. aastal veelgi suuremaid teraviljasaake. Näiteks otra *maja* kogusime 23 hektarilt 29,9 ts hektari kohta, kuna odra keskmiseks hektarisaagiks osutus I ja II brigaadis üle 21 tsentneri. Otse rekordilise saagi andis suvinisu *diamant* — 5,5 ha suuruselt põllult saadi keskmiselt 30 ts hektarilt. Kaera kogusime kolhoosis keskmiselt rohkem kui 18 ts hektari kohta.

Selliseid saake oleme kogunud mitte mingitelt erakordselt headelt, vaid mullaviljakuse poolest keskmistelt põldudelt. See tõendab, et õige harimise ja väetamise korral võib kõigilt põldudelt saada suuri saake. Juba 1954. aastal loodame üksikutelt põllumassiividelt saada rohkem kui 30-tsentnerilisi teravilja hektarisaake.

Võitlus suurte teraviljasaakide eest algab meil sügisel kõrrekoorimise ja sügavkünniga. Sügisel künname üles ka taliviljade alla minevad põllud, sest sügisel küntud kesa annab kõrgemat saaki kui kesa, mille harimist alustatakse alles kevadel. Kõrrekoorimist alustame põldudel kohe pärast kultuuride koristamist. Künname eelkoorijatega varustatud atradega.

1953. aastal abistas meid suuresti Põltsamaa traktorijaam. Meil on teraviljakasvatuses mehhaniseeritud rohkem kui 90% kõigist põllutöödest. Põllutööde mehhaniseerimise taseme järjekindel tõus annab võimaluse uute agrotehniliste võtete laialdaseks juurutamiseks, põllukultuuride viljakuse tõstmiseks.

Erilist tähelepanu pöörame kevadisele mullaharimisele. Kevadpõllutöid alustame alati esimesel võimalusel. Mulla pealispinna kobestamiseks ja tasandamiseks ning niiskuse aurumise vähendamiseks libistame kesa. Tärganud umbrohtude hävitamiseks koorime kesa hõlmkoorijaga teatud vaheaja järele kahel korral 6—8 sm sügavuselt. Sõnniku veame kesale tavaliselt juunikuu keskel, mida anname hektari kohta keskmiselt 20 tonni. Pärast sõnniku laialilaotamist külvame igale hektarile 100 kg kaalisoola ning künname selle kohe sisse 15—17 sm sügavuselt. Küntud põllu libistame traktori agregaadis oleva libistajaga. Kolmandat korda kultiveerime kesa umbes 10 päeva pärast kündi. Paar-kolm nädalat enne sügiskülvi viime läbi korduskünni künnikihi täies sügavuses.

Sageli ikalduvad taliviljad sellepärast, et külv tehakse vajumata põllule. Seepärast lõpetame külvieelse maaharimise nädal aega enne külvi, millal kultiveerime kesa viimast korda 4—5 sm sügavuselt. Selliselt talitades oleme kesapõllud hoidnud täiesti umbrohupuhtad.

Taliviljade parimaks külviajaks on meie kogemuste põhjal ajavahemik 20. augustist kuni 1. septembrini. 1953. a. sügisel külvasime peaaegu kogu talivilja risti- ja kitsarealise külvi meetodil. Risti- ja kitsarealise külvi tagajärjel on saagid meie kolhoosis tõusnud umbes 15% võrra. Osale taliviljapõldudele külvasime seemne koos granuleeritud superfosfaadiga. Esmakordselt hakkasime 1953. a. sõnnikut laudas rikastama fosforiidiga. Ligi pool taliviljapõldudest väetati fosforiidiga rikastatud sõnnikuga,

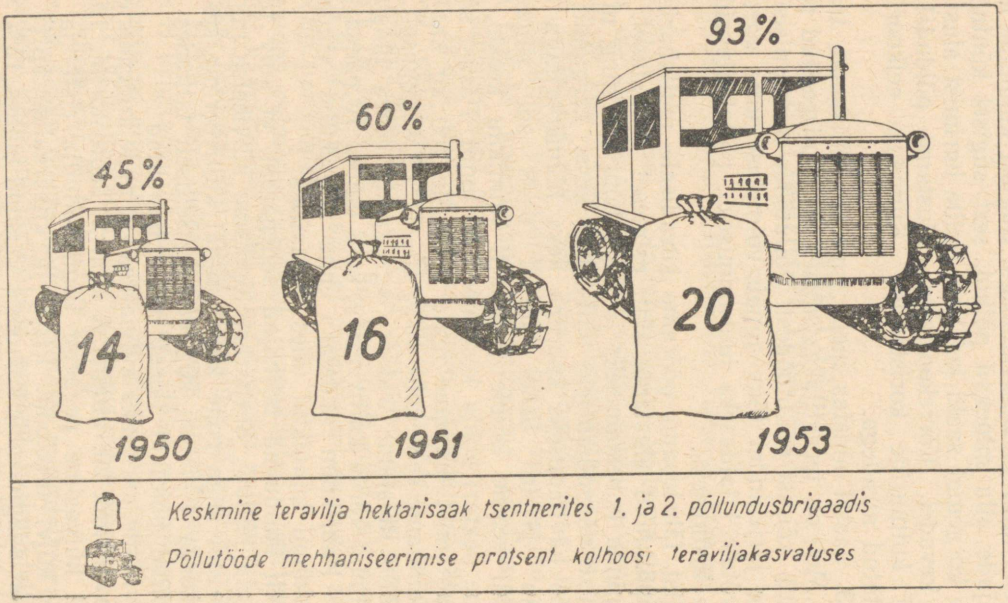
45%
14
1950
60%
16
1951
93%
20
1953
Keskmine teravilja hektarisaak tsentnerites 1. ja 2. põllundusbrigaadis
Põllutööde mehhaniseerimise protsent kolhoosi teraviljakasvatuses

kusjuures talinisule andsime seda väetist täies ulatuses. Granuleeritud superfosfaati külvasime koos seemnega 60—70 kg hektari kohta.

Suvivilja alla minevatel põldudel algab kevadine mullaharimine kohe pärast lume sulamist, kui maa on veidi tahenenud. Kultiveerime 5—6 sm sügavuselt ja äestame. Odra *maja,* mida saime 23 ha-lt keskmiselt 29,9 ts ha kohta, külvasime maha 28. aprillil kitsarealises külvis 3 sm sügavuselt, keskmiselt 240 kg seemet hektarile.

Heade saakide saamiseks on tähtis oraste hooldamine. Juba paar aastat praktiseerime oraste äestamist. Sellega hävitame umbrohtu, säilitame mullaniiskust ning mulla õhutamise ja kobestamise tagajärjel hakkavad taimed jõudsalt arenema. Äestamine toimub kergete siksak-äketega. Enne äestamist anname orasele mineraalväetist, kusjuures äestame põiki külviridu. Nõrgemalt arenenud taliviljaorastele anname teist korda ammooniumsalpeetrit maikuu alguses vastavalt vajadusele 50—75 kg hektarile. Suviviljaoraseid äestame tavaliselt kahel korral — pärast külvi, kui seemneumbrohud hakkavad tärkama, ja orase kolme lehte jõudmisel. Enne teistkordset äestamist külvame suviviljaorastele lämmastikväetist. Nii odral *maja,* mis kasvas 23 hektaril kui ka suvinisul *diamant,* mis andis 5,5 hektarilt keskmise hektarisaagina 30 ts teri, oli eelviljaks põldhein.

Üheks kõrgete saakide saamise eeltingimuseks on kõrgeväärtusliku sordiseemne olemasolu. Teravilja seemnepõllud hooldame kõigi agrotehnika nõuete kohaselt. Seemnepõldudelt koristame ja peksame saagi esmajärjekorras. Seemnevilja säilitame eri aidas, mis on õhurikas ja desinfitseeritud. Häid tulemusi andis möödunud aastal viljaseemne soojendamine ja õhustamine akadeemik Lõssenko meetodil. Nii tõusis pärast kahekordset soojendamist ja õhustamist odra idanevus 46%-lt 93%-ni ning suvinisu idanevus 35%-lt 91%-ni. Külvame ainult puhitud seemet. Samuti tõstab saake kultuuride väetamine bakterväetistega. Käesoleval aastal kasutame bakterväetisi viis korda rohkem kui mullu. Kitsarealise ja ristikülvi meetodil seemendati möödunud aastal üle poole suviviljapõldudest. 1954. a. rakendame neid progressiivseid külvimeetodeid kogu külvipindalal.

Põldude viljakusest oleneb karja produktiivsus

Teraviljasaakide tõus on meil olnud aluseks kõigi teiste majapidamisharude arendamisel ning esmajoones loomade arvu suurendamisel ja nende produktiivsuse tõstmisel. Kartuleid saadi 1953. aastal keskmiselt 150 ts hektarilt. Sordikartul *jõgeva kollane* aga andis välja koguni 195 tsentnerit hektari kohta. Ka silo- ja söödakultuurid annavad häid saake. 50-tsentnerilised põldheina hektarisaagid pole meil enam haruldased.

Koos põldude viljakuse tõusuga suurenes meil karja produktiivsus aasta jooksul 40% võrra. 1953. a. algul moodustati veiste tõufarm. Iga 100 ha põllumaa kohta on meil praegu rohkem kui 10 lüpsilehma. Palju jõukulu nõudvad tööd farmides on mehhaniseeritud, ekspluatatsiooni on antud uus karjalaut 127 lehmale. Loomakasvatus annab praegu kolhoosile üle 2 korra rohkem sissetulekut kui 1950. aastal.

Veel leidub kasutamata reserve

Ehkki kogume kõrgeid teraviljasaake, pole me siiski veel ära kasutanud kõiki võimalusi põldude viljakuse tõstmiseks. Kolhoosi põllud on meil enamuses nõrgalt happelise reaktsiooniga. Kuid põlevkivituhka muldade lupjamiseks oleme kasutanud veel vähe.

Samuti on meie kolhoosis seni vähe kasutatud kohalikke väetisi. Seda viga püüame juba 1954. a. parandada. Talvel viime põldudele turbamulda ning valmistame turbamullast ja sõnnikust komposti. Samuti rikastame senisest rohkem sõnnikut mineraalväetistega. Pealtväetisena kasutame ka linnusõnnikut ja virtsa, mida praegu kogume. Kõiki neid agrotehnilisi võtteid kohustab meid rakendama partei Keskkomitee septembripleenumi otsus. 1952. aastal rajasime hektarisuuruse mesika seemnepõllu, millelt kogusime 4 ts seemet. 1954. aastal kasutame mesikut haljasväetisena 10 hektari suurusel kesal. Viisaastaku lõpuaastal suurendame mesikakesa pindala rohkem kui 3-kordseks.

Suurema koguse haljasmassi saamiseks külvame silokultuuridena maisi ja päevalille, mis meie kogemuste põhjal on andnud 50 tonni haljasmassi hektarilt. Söödabaasi tugevdamiseks laiendame söödakapsa kasvupindala.

Partei Keskkomitee septembripleenumi otsuse kiiremaks elluviimiseks on tarvis omandada teadmisi. Meie kolhoosis töötab agrotehniline õppegrupp juba kolmandat aastat. Siin täiendavad oma teadmisi kõik põllundusbrigaadide brigadiirid, kolhoosi juhatuse liikmed, eesrindlikud kolhoosnikud ja laohoidjad. Teoreetilised õppused seon tihedalt praktikaga, kasutan rohkesti näitlikke õppevahendeid, nagu herbaariume, diagramme jne. Agrotehnilisest õppusest on olnud palju kasu. Kolhoosnikud oskavad nüüd rakendada uusi agrotehnilisi võtteid, töötavad teadlikult. Näiteks rukki täiendava tolmutamise viisime mullu läbi 20-hektarisel maa-alal. Täiendav tolmutamine tõstis rukkisaaki keskmiselt 2 tsentneri võrra hektarilt.

Linnalähedase kolhoosina laiendame ka kartuli- ja köögiviljakasvatust. Osa kartulitest paneme maha ruutpesiti. Ruutpesiti ja ruutasetuses taimede kasvatamist rakendame samuti köögiviljade ning silo- ja söödakultuuride juures.

Teeme kõik selleks, et täita partei poolt antud ülesanded põllumajanduse edasiarendamiseks. Selleks rakendame praktikasse eelmistel aastatel omandatud väärtuslikke kogemusi, õpime tehtud vigadest ning püüame laiemalt juurutada nõukogude agrotehnika uusimaid võtteid.

HARJU RAJOONI «VIIMSI» KOLHOOSI SAAVUTUSI PIIMATOODANGU TÕSTMISEL

M. PULST,

zootehnik

Tallinna lähedal, Viimsi poolsaarel asub Harju rajooni põllumajanduslik artell «Viimsi». See väike kolhoos haarab enda alla vaid 806 ha suuruse pindala ja sellestki on põldu vaid 155 ha, mis on kehvavõitu ja suures enamuses liivane. Kuid siiski on kolhoos saavutanud ülevabariikliku kuulsuse, ja seda just õigesti valitud tootmissuuna tõttu.

Arvestades mullastiku kehvust ja pealinna ligidust on kolhoosi juhatus täiesti õigesti otsustanud panna pearõhu piimakarja pidamisele. Püsiva töö tulemusena on aasta-aastalt tõstetud piimatoodangut, mille arvel peamiselt just suurenevadki kolhoosi sissetulekud pidevalt. Arenenud veisekasvatus võimaldab ka küllaldase hulga orgaanilise väetise saamist, milleta pole mõeldav saakide tõstmine liivastel muldadel.

Kolhoosi asutamise aastal (1950. a.) saadi ühe söödalehma kohta keskmiselt 2262 kg piima. 1951. a. tõusis toodang juba 2758 kilogrammini ja 1952. a. oli piimatoodang ühe söödalehma kohta 3000 kg. Seega moodustab 1951. a. toodangutase 121,7% ja 1952. a. 132,6% 1950. a. toodangutasemest.

1953. aastal nägi riiklik plaan kolhoosile ette välja lüpsta ühe söödalehma kohta 2950 liitrit piima, kuid tublid kolhoosnikud ei rahuldunud sellega, vaid planeerisid tootmisplaanis väljalüpsi ühe söödalehma kohta 3200 kg. Ka see kohustus ületati. Aasta lõpuks oli lüpstud iga söödalehma kohta keskmiselt 3401 kg piima.

Kuidas on saavutatud sellised tulemused piimatoodangu tõstmise alal?

Pärast majandiga lähemalt tutvumist ja pikemalt vesteldes kolhoosi esimehe Evald Kristjuhaniga selgub, et need saavutused on kolme aasta sihikindla töö tulemus. Veisekasvatuse arendamine on end kolhoosis täielikult õigustanud, sest rahaline tulu veisefarmist moodustab 58,2% kolhoosi kogu rahalisest tulust.

Suurt tähelepanu pööratakse veiste suvise söötmise ja pidamise õigele organiseerimisele. Kogu veisekarja ulatuses on rakendatud ööpäevane karjatamine. Karjamaa on jagatud kopliteks, et vältida kamara liigset tallamist loomade poolt ja saavutada maksimaalset rohu juurdekasvu. Kuid siiski ei suuda karjamaa rahuldada loomade haljassööda vajadust. Lisa-haljassööda probleem on lahendatud otstarbekohase haljaskonveieri rakendamisega, mis kindlustab vajaliku hulga haljasmassi saamist varakevadest hilissügiseni.

1953. a. kasutati järgmist haljaskonveierit: 10.—30. juunini haljasrukist, 1. juulist — 15. augustini viki-kaera segatist, 15. augustist — 15. septembrini ristikuädalat, alates 15. septembrist segatist ja juurviljapealseid.

Siinjuures tuleb märkida, et ristikuädalat on söödetud etteniitmise teel, et vältida ädala tallamist loomade poolt. Rikkalik saak haljaskonveierilt on võimaldanud anda loomadele haljasmassi niipalju, kui nad on tahtnud.

Kõige selle tulemusena saadi suveperioodil ühe söödalehma kohta keskmiselt 396 kg piima kuus. Siinjuures tuleb arvestada, et lehmade poegimine on planeeritud enamvähem võrdselt kogu aastale, nii et talveperioodi toodang poleks kuigi palju madalam suveperioodi toodangust. Nii lüpsti 1. jaanuarist kuni 1. maini ühe söödalehma kohta 855 kg piima, s. t. kuu kohta 214 kg.

Pidevalt parandatakse karja koosseisu, et kindlustada piimatoodangu tõusu ka järgnevatel aastatel. Paremate järglaste saamiseks paaritatakse kõik kolhoosi tõulehmad eliitrekordklassi kuuluva pulliga, samuti paaritatakse selle pulliga kolhoosnikute isiklikku valdusse kuuluvad tõulehmad ja omandatakse saadavad lehmvasikad kontraheerimise teel. Väljastpoolt on ostetud üksikuid tõulehmi, lehmmullikaid ja tõupull.

Eriti suurt rõhku pannakse «Viimsi» kolhoosis noorkarja kasvatamisele. Näiteks on vasikatalitaja Hilda Promm saa-

vutanud 31-pealiselt temale kinnistatud vasikate grupilt keskmise ööpäevase juurdekasvu vasika kohta 1053 grammi. Esmakordselt poeginud lehmad on hästi arenenud, suured ega jää eluskaalult maha täiskasvanud loomadest.

Suureks puuduseks on ajakohase lauda puudumine. Peagi laheneb seegi kitsaskoht. 1954. aasta kevadtalvel valmib uus nõuetele vastav veiselaut.

Kõigile lüpsjatele, olenevalt nendele kinnistatud lehmade toodanguvõimest, on töötatud välja lüpsiplaan. Ühtlasi on igas lüpsigrupis töötatud välja lüpsigraafik iga lehma kohta eraldi ja iga kuu lõpul märgitakse graafikusse ülesande kõrvale ka selle täitmine. Nimetatud graafik asub laudas ülesseatud tahvlil ja näitab iga lüpsja plaaniülesande täitmist.

«Viimsi» kolhoosis ollakse huvitatud ka teiste vabariigi paremate kolhooside ja lüpsjate-karjatalitajate töötulemustest piimatoodangu tõstmise alal. Kolhoosnikud avaldavad soovi, et ajakirjanduse veergudel avaldataks perioodiliselt paremate kolhooside ja paremate lüpsjate töötulemusi. Kahtlemata muudaks see võitluse suurte piimatoodangute eest veelgi pingelisemaks ja võimaldaks võrrelda igal kolhoosil ja igal lüpsjal oma töötulemusi paremategа.

Et saavutada veisekasvatuses veelgi paremaid tulemusi ja tõsta piimatoodangut, peavad kõik veisefarmi töötajad tundma veisekasvatuse põhialuseid ning olema teadlikud nõukogude teaduse uuematest saavutustest sel alal. Selleks on kolhoosis organiseeritud 3-aastane zootehniline õppus, kus viivad õppusi läbi zooveterinaarala spetsialistid sm-d Pepik, Gruusis jt. 1953. aasta kevadel lõppes teine õppeaasta, kusjuures kõik lüpsjad-karjatalitajad õppisid eranditult hindele «väga hea». Peale selle õppis kolhoosi veisefarmi juhataja Ellen Pappel Arkna põllumajanduskoolis.

Kõik see näitab, et kolhoosis pannakse suurt rõhku töötajate teadmiste taseme tõstmisele, mille tõttu on ka võimalik pidevalt tõsta veisekasvatuse arendamise tempot, sest nüüd on iga veisefarmi töötaja võimeline analüüsima oma tööd, nägema esinevaid vigu ja leidma abinõusid nende kõrvaldamiseks.

Kogu kolhoosi kollektiivi ühiste jõupingutuste tulemusena on kolhoosis saavutatud suuri sissetulekuid.

1953. aasta aruandes on rahaliste tulude laekumine märgitud järgmiselt:

Kokku rahalised tulud . .	549 755 rbl.
„ taimekasvatusest .	131 619 rbl.
„ loomakasvatusest .	408 441 rbl.
sellest veisekasvatusest . .	327 531 rbl. .

Rahalisest tulust jagati ühe normipäeva kohta 11 rbl. Lisaks anti veel 0,5 kg teravilja ja 0,5 kg kartuleid. Näiteks lüpsja-karjatalitaja Marta Karm töötas 1953. a. välja 1211 normipäeva ja sai selle eest 13 321 rbl. raha, 605 kg teravilja ja 605 kg. kartuleid.

Häid tulemusi on saavutanud veel lüpsjad-karjatalitajad Aliide Koplimägi, Anna Paju, Salme Ilmets ja Virve Otsalu.

Tublid lüpsjad on saavutanud märkimisväärseid tulemusi. Nii sai lüpsja-karjatalitaja Lidia Kroon 1953. aastal iga lehma kohta 4088 kg piima, Marta Karm lüpsis iga lehma kohta 3910 kg, Virve Otsalu — 3502 kg piima.

Eriti tuleb rõhutada seda, et enam-vähem võrdseid piimatoodanguid on saavutanud kõik lüpsjad-karjatalitajad.

Veendunud kolhoosikorra eelistes ja nähes oma majandi järjest suurenevaid edusamme töötavad «Viimsi» kolhoosi lüpsjad täie pingega, et saavutada veelgi suuremat edu oma ühismajandi arendamisel.

NÕUKOGUDE EESRINDLIKU TEADUSE RAKENDAMISE TULEMUSI KOLHOOSI SEAKASVATUSES

H. OLBREI,

Rapla rajooni «Uue Elu» kolhoosi esimees

Meie kolhoosid on veel noored ja neil puuduvad ulatuslikud kogemused tootmise kõikidel aladel. Kuid see ei ole veel põhjuseks, et peaksime paigal tammuma. Meil on suurepärased võimalused eesrindliku nõukogude teaduse laiaulatuslikuks rakendamiseks kolhoosi mitmekülgsetel tootmisaladel. Vennasvabariikide kolhooside saavutustest ja kogemustest võime väga palju õppida. Nende poolt saadud tulemusi on võimalik saavutada ka meie vabariigi igas kolhoosis.

1952. aastal «Uue Elu» kolhoos sai ainuüksi seakasvatusest rahalisi sissetulekuid 656 979 rubla, tootis sealiha iga 100 hektari põllumaa kohta 40 tsentnerit ja kasvatas iga aasta algul olnud emise kohta üles 19,3 põrsast. Kõik need saavutused osutusid võimalikuks tänu just sellele, et meil on püütud kolhoosi asutamisest peale tootmises rakendada nõukogude põllumajandusteaduse saavutusi ja on pidevalt silmas peetud paremate kolhooside ja sovhooside töötulemusi vennasvabariikides.

1953. aastal sai kolhoos rahalisi sissetulekuid seakasvatusest 722 177 rubla ja tootis iga 100 hektari põllumaa kohta 50 tsentnerit sealiha.

Seakasvatajateks peavad olema tublid töötajad

Juba 1948. a., kolhoosi asutamise järel, seadsime kolhoosi seakasvatajatele eeskujuks Vologda oblasti Mežduretšenski rajooni «Budjonnovetsi» kolhoosi seafarmi juha-

H. Olbrei.

taja, sotsialistliku töö kangelase ja Stalini preemia laureaadi, NSV Liidu Ülemnõukogu saadiku A. Ljuskova töö, kes sai 15-lt emiselt keskmiselt aastas 28,6 põrsast ja kasvatas kõik need üles. Selliseid tulemusi saavutavad ainult need, kes tõsiselt armastavad loomi, töötavad kohusetundega ja distsiplineeritult, kes kergesti omaks võtavad ja töös rakendavad iga edasiviivat uuendusvõtet ja kes töötavad omakasupüüdmatult ühismajandi huvides.

A. Ljuskova kogemusi rakendades on «Uue Elu» kolhoosis kasvanud terve rida tublisid seakasvatajaid. Juba kolhoosi algaastaist peale seisavad kolhoosi seakasvatajate hulgas esikohal Helene Bristol, kes 1953. aastal kasvatas üles 146 põrsast, ja Valve Holm, kes kasvatas üles 148 põrsast. Kokku kasvatasid «Uue Elu» kolhoosi seatalitajad 1953. aastal üles 507 põrsast, kusjuures lõppemisi esines vaid 2%, mida praegustes «Uue Elu» kolhoosi mitterahuldavates sigalate tingimustes ei saa paljuks pidada.

Sama märkimisväärt on nuumsigade talitajate Mari Pärna, Aliide Brauni, Aliide Päädami ja Magda Tagapere töö. Tänu nende hoolsale tööle tootis kolhoos sealiha eluskaalus kogusummas 452 tsentnerit ehk iga 100 hektari põllumaa kohta 50 tsentnerit.

Tegeliku tootmistöö kõrval on seakasvatajad oma teadmisi pidevalt täiendanud. Nad oskavad juba iseseisvalt seakasvatuse alal üleskerkivaid küsimusi lahendada. Kolhoosi zootehnikul Rudolf Savelil ei ole vaja enam iga väheolulise küsimuse pärast seafarmi sõita. Seatalitajad teavad, kuidas ja millistes annustes kasutada ravimeid, oskavad pidada puhtust ja korda ning korraldada desinfektsiooni, mille tulemusel noorsigade kõhulahtisust ja maksaväärastust meie seafarmis enam ei esine. Seatalitajad oskavad hinnata formoolvaktsiini tähtsust sigade punataudi ärahoidva vahendina. Seakasvatuse edu huvides töötavad jõudumööda kaasa ka elatanud kolhoosnikud. Nii on nuumikute sigalasse söötade veoga päevast päeva tegevuses 83-aastane Mats Kuusemets, kellele on tundmatud haiguspäevad ja kes esimehega, zootehnikuga ning laohoidjaga alatasa «kaupleb», nõudes järjest suuremaid söödakoguseid oma hoolealuste jaoks, et toota rohkem liha. Sellised inimesed on kulda väärt ja viivad meie kolhoosides loomakasvatust jõuliselt edasi. Loomakasvatusse, eriti aga seakasvatuse alale oleme tööle paigutanud kõige tublimad inimesed.

Sead vajavad häid sigalaid

Seniste tulemustega «Uue Elu» kolhoosis ei saa veel kaugeltki rahule jääda. Meil on suureks takistuseks olnud otstarbekohaste, zoo-veterinaarnõuetele vastavate kuivade, soojade, õhurikaste sigalate puudumine; olemasolevad kolm sigalat paiknevad kolhoosi territooriumil laiali ja on sigalateks kohandatud suurematest hoonetest.

Olin 1953. aasta suvel Moskvas üleliidulisel nõupidamisel, kus kuulasin suure huviga ettekannet Krasnodari krai Kurgannaja rajooni Stalini-nimelise kolhoosi saavutustest. Selles ühismajandis on saavutatud lühikese ajavahemiku jooksul suurepäraseid tulemusi. 1950. kuni 1953. aastani on kolhoosis ehitatud kaheksa tellistest sigalat. Sigalate juurde on ehitatud eeskujulik söötade ettevalmistamise tsehh, mis on täielikult mehhaniseeritud ja elektrifitseeritud. Söötade ettevalmistamise tsehh on varustatud aurutajatega, jõusööda ja juurvilja purustajatega, pesemisseadistega, söödasegamismasinatega. Selle kolhoosi töötajad peavad esmajärgulise tähtsusega küsimuseks sea-

kasvatuse edasiarendamisel just ajakohaste seakasvatushoonete kiiret ehitamist.

Vajaliku arvu heade sigalate ehitamisega on loodud selles kolhoosis seakasvatusele kindel alus ja saavutatud häid tulemusi. Nii saadi 1952. aastal seakasvatusest rahalist tulu 1 164 000 rubla. Kolhoosist müüdi 1952. aastal 360 eliit- ja I klassi tõusiga. Kolhoosil oli 1953. aasta juulis 3 100 siga, neist 360 emist. Sealiha (eluskaalus) toodeti iga 100 hektari põllumaa kohta 11,2 tsentnerit. Nuumsead turustatakse kõik kõrgeväärtuslike rasvasigadena, kusjuures liha saadakse 80,7% eluskaalust, peki paksusega 9—11 sm.

Stalini-nimelise kolhoosi seatalitaja Minžulina kasvatas üles iga emise kohta 21 põrsast ja seatalitaja Maksimenko 19 põrsast. Need saavutused mainitud kolhoosis ja sadades teistes vennasvabariikide kolhoosides näitavad meile teed, millest tuleb lähtuda, kui tahetakse saada seakasvatusest suurt sissetulekut.

Innustatuna Krasnodari krai Kurgannaja rajooni Stalininimelise kolhoosi ja teiste eesrindlike kolhooside töötulemustest otsustasid «Uue Elu» kolhoosnikud ehitada sigala 40 emisele. Ehitamist alustati 1953. aasta juulikuu lõpul. Nüüd on ehitus valminud. Hoone pikkus on 52,5 m, laius 10,45 m. Ehitusmaterjaliks on puit. Hoone on sõrestikehitus saepuru ja lubjatäidisega. On ehitatud õhutamiskorsten ja värske õhk voolab ruumi aknaraamide all olevate pilude kaudu. Sulgude põrandad tehakse soebetoonist. Sigala varustatakse keskküttega. Sigala juurde ehitatakse 12,1×9,2 m² suuruse põrandapinnaga söötade ettevalmistamise tsehh, mis täielikult mehhaniseeritakse ja elektrifitseeritakse ning varustatakse söötade ettevalmistamise seadistega. Sigalasse ja söötade ettevalmistamise tsehhi monteeritakse ripptee söötade ja sõnniku veoks. Söötade ettevalmistamise tsehhi teisele korrusele ehitatakse valveruumid seatalitajatele. Hoone maksumus on 115 000 rubla. Juba 1954. aastal kasvatatakse selles sigalas üles 800—1000 põrsast.

Igalt emiselt rohkem põrsaid

Eesrindlikud seatalitajad on saanud suuri põrsaste pesakondi. Sinnapoole püüavad ka «Uue Elu» kolhoosi seakasvatajad. Mida rohkem saadakse põrsaid emiselt, seda

tasuvam on seakasvatus. Suurte põrsapesakondade saamiseks on otsustava tähtsusega suguemise ja sugukuldi pidamine ja söötmine. Sugusigade söötmisel on «Uue Elu» kolhoosis rakendatud prof. Redkini poolt soovitatud söötmisnorme. Nii annavad seatalitajad Helene Bristol, Aliide Päädam ja Magda Tagapere paaritushooajal ja paarituseks ettevalmistamise perioodil talvekuudel 200—250 kg eluskaaluga sugukultidele päevas 1,5—2,5 kg kaerajahu, 6—8 kg lõssi, 5 kg kartulit, 6 kg söödajuurvilja ja 1,5—2 kg heinajahu, mis kokku annab 5,5 söötühikut ning 650 g seeduvat valku. Suvel asendavad söödajuurvilja ja heinajahu ning osaliselt (umbes 50%) ka kartulit haljaskonveierist saadavad söödad.

Imetajad emised eluskaaluga 180—200 kg, kellel on 12 põrsast, saavad päevas 3 kg kaerajahu, 10 kg lõssi, 8 kg kartuleid, 5 kg söödajuurvilja ja 1,5—2,5 kg heinajahu, seega kokku 8 söötühikut ja 800 g seeduvat valku. Suvel asendavad emiste söödaratsioonis söödajuurvilja ja heinajahu samuti haljaskonveierist saadavad söödad. Sigade söödaratsiooni võetakse tingimata ka mineraalsöötasid. Nii lisatakse sugusigade päevasele söödaannusele 50 g kondijahu ja 10—15 g keedusoola.

Nende prof. Redkini poolt soovitatud söötmisnormide kasutamisel sugusigade söötmisel on saavutatud sugusigade hea toitumus. Samuti on olnud hea emiste tiinestumine ja põrsaste juurdekasv. Suvel sugusead viibivad väljas koplites ja jooksuaedades.

Üheks efektiivsemaks võtteks suurte põrsapesakondade saamisel on emiste kahekordne paaritamine ühel innaajal, mida rakendame Poltaava Sigade Riikliku Tõulava eeskujul juba 1950. aastast alates.

Emiste hooldajad Helene Bristol, Magda Tagapere, Elvine Johanson ja Aliide Päädam paaritavad emist esimene kord otsekohe pärast inna ilmnemist ja teine kord järgmisel päeval, s. o. 12—24 tundi hiljem. Selle võtte rakendamise tulemusena on «Uue Elu» kolhoosis saadud ja üles kasvatatud põrsaste arv ühe emise kohta aasta-aastalt suurenenud. Nii saadi 1950. a. ja kasvatati üles iga emise kohta 16,9 põrsast, 1951. a. 17,6 põrsast. Need arvud näitavad, kuivõrd vajalik on emiste kahekordne paaritamine suurte pesakondade saamiseks.

Põrsaste üleskasvatamisel ja säilitamisel on väga tähtis, kuidas toimub emiste söötmine 3—4 päeva vältel enne ja

pärast poegimist. Tähendatud ajal antakse emistele isu järgi ainult nisukliisid roka näol. See väldib sageli esineva poegimispalaviku. Poegimispalavik põhjustab emistel piima vähesust, põrsaste kängumist ja isegi põrsaste lõpmist.

Emise piimatootvus põrsaste arenemisel on määrava tähtsusega. Seepärast hoolitsevad seakasvatajad söötmise õige korraldamisega selle eest, et emised oleksid heas toitumuses ja hooldavad neid hästi. Tänu sellisele hoolitsusele kaaluvad põrsad 2 kuu vanuselt võõrutatuna keskmiselt 18 kg.

Kolhoosi esimestel aastatel ei õnnestunud meil hästi põrsaste üleskasvatamine. Raskusi oli eriti talvel. Osa põrsaid jäi loiuks, kahvatuks, kannatas söögiisu puudumise all, põdes kroonilist kõhulahtisust ja neil hakkas ilmnema rahhiidi tunnuseid. Selgus, et siin oli tegemist kehvveresusega. Teatavasti ei sisalda emiste piim põrsaste kasvuks ja arenemiseks vajalikul hulgal rauda. Seepärast põrsastel hakkasidki esinema esimesel elukuul kehvveresuse tunnused ja oli palju tegemist, et pesakondi säilitada.

Vennasvabariikide kolhooside ja sovhooside kogemustel hakkasid põrsakasvatajad 1949. a. sügisel põrsastele rauavitrioli söötma alates ühe nädala vanusest; selleks määriti kolm korda päevas emise nisadele 0,5%-list rauavitrioli lahust. Põrsastele hakati kahe nädala vanusest peale lisasööta andma, kusjuures lisati söödasse peale kondijahu veel iga põrsa kohta üks supilusikatäis 0,5%-list rauavitrioli lahust päevas. Alates 1953. aastast kasutavad kolhoosi põrsakasvatajad rauavitrioli asemel samal hulgal ja viisil piimhappe rauasoola (ferrum lacticum), mis avaldab silmnähtavalt paremat toimet kui rauavitriol.

Esimese lisasöödana antakse põrsastele kahe nädala vanuselt täispiima isu järgi, millele hiljem pikkamööda juurde lisatakse keedetud kartuleid purustatuna ja odrajahu. Põrsakasvatajad hoiduvad tilgastunud täispiima ja lõssi söötmisest. Nad teavad, et tilgastunud piim põhjustab alati põrsaste haigestumist ägedasse kõhulahtisusse ja maksaväärastusse, mis sageli lõpeb põrsa surmaga.

Suurt tähelepanu pööravad «Uue Elu» kolhoosi põrsakasvatajad sulgude puhastamisele. Söödakünad puhastatakse iga kord kohe pärast söötmist toidujäätmeist ja desinfitseeritakse üks kord päevas lubjapiima või kreoliinveega. Kõik need võtted on aidanud kaasa põrsaste sure-

vuse vähendamisele. Kui 1950. aastal lõppes põrsastest 6%, siis 1951. a., 1952. a. ja 1953. a. oli põrsaste surevus ainult 1,5%.

Rohkem liha rahvamajandusele

«Uue Elu» kolhoosi kollektiiv on asunud täie tõsidusega NLKP XIX kongressi ja NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuste täitmisele, et aidata kaasa toiduainete külluse loomisele meie maal. «Uue Elu» kolhoosis toodeti 1952. aastal iga 100 hektari põllumaa kohta 40 tsentnerit sealiha eluskaalus. 1953. aastal toodeti iga 100 hektari põllumaa kohta juba 50 ts sealiha.

Peab jällegi märkima, et sigade nuumamisel on püütud rakendada nõukogude eesrindlikku teadust. Siin on aluseks võetud Poltaava Seakasvatuse Instituudis väljatöötatud ja soovitatud söödaratsioonid, kus on vähe jõusööta, kuid tugevad annused kartulit, mis annab väga hea nuumaefekti. Neid söödaratsioone on meie kolhoosi seakasvatajad täiendanud vastavalt kohalikele võimalustele.

Vastavalt eluskaalule (35—150 kg) antakse meil keskmiselt 190 päeva kestva nuumaperioodi kestel igale nuumseale päevas 3—11 kg kartuleid, 1,1—1,7 kg valgurikast jõusööta, 0,2—1,2 kg heinajahu, 1—3 kg söödajuurvilja ja 2—6 kg lõssi. Toodud söödaratsioonide kohaselt sigu söötes on nuumikud 8—10 kuu vanuselt 120—160 kg raskused ning lähevad poolrasvasigadena realiseerimisele. Ülaltoodud söödaratsioone rakendades said «Uue Elu» kolhoosi seatalitajad 6—10 kuu vanuste nuumikute keskmiseks ööpäevaseks juurdekasvuks 1953. aastal 650 grammi.

Üheks nuumikute jõudsa juurdekasvu põhjuseks tuleb pidada tarberistlust, mida kasutatakse pidevalt 1951. aastast alates. Nimelt paaritatakse kõiki suurt valget tõutüüpi emiseid lontkõrvalist tõugu kultidega, lontkõrvalist tõugu emiseid aga paaritatakse suurt valget tõugu kultidega. Tarberistluse teel saadud sead, nagu tähelepanekud on näidanud, arenevad «Uue Elu» kolhoosis tunduvalt kiiremini ja neid on võimalik realiseerida umbes 10 päeva võrra varem puhtatõulistest sigadest.

Jõudus nuumikute kasv ja pidevalt kogu aasta läbi korraldatud emiste poegimine on võimaldanud sigu realiseerida võrdsetes kogustes aasta algusest kuni aasta lõpuni. Tarbijaskonna pidev ja järjekindel varustamine on nii tarbijaskonna kui ka majandi seisukohalt väga tähtis.

1954. aastal on meil kavas rakendada sigade nuumamisel rida teiste liiduvabariikide kolhooside poolt varem tarvitusele võetud ja seakasvatuse praktikas hea eduga kasutatud võtteid, nagu söötade pärmistamine, nuumsigade katkendlik söötmine, kusjuures rikkaliku söötmise perioodid vahelduvad tagasihoidliku söötmise ja isegi näljutamise perioodidega. Samuti kavatsetakse edaspidi hakata ka nuumemiseid kastreerima, sest kastreeritud sead nuumuvad palju paremini. Üheks nuumamist soodustavaks teguriks on nuumloomadel nuumaperioodil verelaskmine. See võte seisab selles, et nuumsigadel võetakse (sabast jupi äralõikamise teel) perioodiliselt, 15—20 päevaste vaheaegade järel iga 1 kg eluskaalu kohta 12—15 sm^3 verd. Katsed on näidanud, et verelaskmisel annavad sead suuremaid kaalujuurdekasve ja rasvuvad paremini.

Kõigi nende eesrindlike võtete rakendamise kõrval kavatseme põhjalikult parandada ka sigade söötmis- ja pidamistingimusi. Rajame ligematel aastatel sigadele küllaldaselt kopleid ja seame sisse haljassöötade konveieri, et saaks kasutada edukalt sigade söödaks odavaid haljassöötasid ja veelgi vähendada suveperioodil jõusöötade kulutust.

Väga õpetlikud ja suunavad olid 1953. a. juunikuus Moskvas seakasvatuse eesrindlaste nõupidamisel öeldud prof. Redkini sõnad: «Vaja on rohkem kasvatada poolrasvasigu, kellest saab sinki, rasva ja liha. Paremad kolhoosid on hakanud seda juba tegema. Kõige tähtsam on noorsigade ettevalmistus nuumaks. Teadus on sellega veel vähe tegelnud. Teravilja söötmine suurtes kogustes ei ole õige. Söötadest peab olema vähemalt 40% toorsöödad. Et saada palju liha ja seda toota odavalt, tuleb tugevamini sööta juba tiinet emist. Vaja on korraldada emiste poegimist ühtlaselt kogu aasta kestel, samuti peab nuumamine toimuma pidevalt kogu aasta vältel. Tarberistamist tuleb tugevasti juurutada. Suurt rõhku tuleb panna emiste kastreerimisele. Kastreeritud emis annab 20—25 kg rohkem liha. Ärge suurendage ainult plaani täitmiseks sigade arvu, vaid tootke plaani täitmiseks sealiha ja näidake, kui palju toodate seda iga 100 hektari põllumaa kohta. Kui kasvatate ja loete plaani täitmiseks ainult sigade arvu, siis sead ainult raiskavad sööta ja toodangut ei ole.»

Neid kuulsa seakasvatuse autoriteedi juhendeid arvestavad «Uue Elu» kolhoosi seakasvatajad täiel määral; on vaja, et need rakendatakse ka kõigis teistes kolhoosides.

PEAMINE TULU SEAKASVATUSEST

V. TIIDEMANN,

Rapla rajooni «Tee Kommunismile» kolhoosi esimees

Rapla rajooni Valtu külanõukogu piirkonnas loodi viie väikese kolhoosi ühinemise tulemusena 1950. aasta suvel «Tee Kommunismile» kolhoos. Pärast ühinemist on «Tee Kommunismile» kolhoos kujunenud 2900 hektarilise üldpindalaga suureks arenemisvõimeliseks ühismajandiks. Põllumaad on meil 922, heinamaad 1030 ja karjamaad 530 hektarit, puuvilja- ja juurviljaaia all on 8 hektarit.

Meie taotleme seda, et iga hektar maad oleks haritud. Täienevad töö organiseerimine ja agrotehnika. Hoolitsus mulla viljakuse tõstmise eest ja kolhoosi maade paranduse eest ning nende maade õige harimine on alati meie tähelepanu keskpunktis. Õige väetamine, sordiseeme, kõigi agrotehniliste nõuete kohane mullaharimine — kõik see on kolhoosi tootmistöös leidnud üha laialdasemat rakendust. Kolhoos kogub iga aasta suurel hulgal sõnnikut. Viimase kolme aasta jooksul on tõusnud põldudele veetava sõnniku hulk 2400 tonnilt 5550 tonnini. Tunduvalt on laienenud ka mineraalväetiste kasutamine. Brigadiirid on õppinud täielikult rakendama väetiste kasutamise tehnikat. Iga aasta sooritame ulatuslikke töid karjamaade ja heinamaade võsast puhastamise ja pealtparandamise alal ja harime järjekindlalt üles uudismaid.

Omaenda kogemuste põhjal oleme veendunud, et ainult ühismajapidamise igakülgne arendamine ja tootmisharude õige kooskõlastamine võimaldavad maad kasutada kõige otstarbekamalt. Kolhoosnikute hoolsa ja teadliku töö tulemusena on «Tee Kommunismile» kolhoosi majapidamine lühikese ajaga muutunud mitmekülgseks. Eriti silma-

V. Tiideman.

paistvad on kolhoosi saavutused oma peatootmisharus, s. o. loomakasvatuses, esmajoones aga seakasvatuse osas. Edu on saavutatud ka teistes loomakasvatusharudes. 1953. a. oli kolhoosil 580 veist, 402 siga, 219 lammast ja 1455 kana.

Aasta-aastalt on kasvanud kolhoosi sissetulekud. Kui 1950. aastal, s. o. kolhoosi ühinemise aastal ulatus sissetulek ühismajandis 595 000 rublani ja 1952. aastal 765 000 rublani, siis 1953. aastal ulatus see üle miljoni rubla. Vastavalt kolhoosi jõukusele kasvab ka kolhoosnikute sissetulek. Normipäev on muutunud täiskaalulisemaks. 1953. aastal väljatöötatud iga normipäeva eest said kolhoosnikud 5,30 rubla raha, 2 kg teravilja, 2 kg kartuleid ja 1 kg

koresööta. 1950. aastal langes normipäevale vaid 2,50 rubla raha.

«Tee Kommunismile» kolhoosis on lühikese aja jooksul saavutatud ühismajandi arendamisel märkimisväärset edu. Kuid ühismajand peidab endas veel palju ressursse ja uusi võimalusi tootmistegevuse laiendamiseks. Ees seisab veel suur töö. On vaja muuta põllud viljakamaks ja samuti peab loomakasvatuse produktiivsus tõusma, eriti lehmade ja lammaste osas.

Seda võime saavutada põldude parema harimisega, hoolikama väetamisega. Loomade produktiivsust tõstame edasise tõuaretustööga, söödabaasi laiendamisega ja paremate pidamistingimuste loomisega. Juba 1954. aastal harime üles hulk uudismaad, milles meid abistab Rapla traktorijaam uudismaaharimismasinatega.

Tulukas tootmisharu

«Tee Kommunismile» kolhoosi kõige tulukamaks tootmisharuks on seakasvatus. Kohe algusest peale pühendasime sellele loomakasvatusharule suurt tähelepanu. Kuivõrd kiire on olnud seakasvatuse arenemine, seda iseloomustab järgmine pilt. Võrreldes 1950. aastaga kasvas sigade arv 1953. aastal peaaegu kahekordseks. Kui 1950. aastal iga 100 ha põllumaa kohta toodeti 2,1 tonni sealiha ja 1952. aastal 3 tonni, siis 1953. aastal saime 3,23 tonni sealiha iga 100 ha põllumaa kohta. Pidevalt kasvab ka sissetulek seakasvatusest. 1950. aastal ulatus see 290 000 rublani, 1952. aastal 354 000 rublani ja 1953. aastal ulatus üldine sissetulek seakasvatusest ligi 400 000 rublani. Ligi pool kogu kolhoosi sissetulekust saadakse nuumsigade ja põrsaste müügist.

Kolhoosi seakasvatus on rajatud kindlale alusele. Kohe, kui kolhoos oli väikeste ühismajandite ühinemise teel muutunud suurmajandiks, palgati ametisse zootehnik. Kui loomakasvatust varem suunati juhuslikult, siis zootehniku juhtimisel hakkas see toimuma plaanikindlalt. Varem kasvatati igas sigalas emiseid, kulte, nuumikuid ja põrsaid, kuid nüüd on see põhiliselt ümber korraldatud. Et töötajaid paremini välja õpetada ja kujundada neist teatavas töölõigus oma ala põhjalikult tundvad meistrid, et paremini korraldada söötadega varustamist, mehhaniseerida söötade ettevalmistamist jt. seatalitustöid, selleks asusime

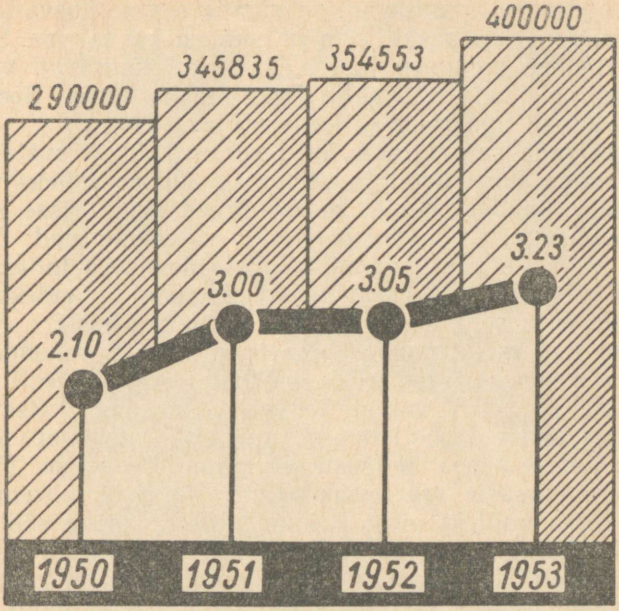

seakasvatust koondama kahte põhibaasi: ühte sugusigade ja põrsakasvatus, teise kesikute ja nuumikute pidamine. Sugu- ja nuumsigade baasi loomisel tuli arvestada haljassöödaväljade, viki- ja ristikupõldude ligidust.

1951. aastal puudusid sigadel söödakoplid, mille tõttu haljassööt anti sigadele etteniidetult: algul viki-kaerasegatisena, pärast ristikuädala näol. Nüüd on rajatud sigalate juurde koplid. Iga sigala juurde on ehitatud siloaugud, kuhu sileeritakse kartuleid. Kolhoosis tehakse iga aasta sadu tonne kartulisilo, mis on väga väärtuslik sööt sigade nuumamiseks. Seatalitustööde hõlbustamiseks muretsesime kartuliaurutaja. Kartulipurustamine toimub mootorijõul ning kartulite pesemiseks on olemas kartulipesemismasin.

Sigu kasvatame aasta ringi. Kuid nagu meie seakasva-

tuse kogemused kinnitavad, on sigade suvine kasvatamine kolhoosile märksa praktilisem ja odavam kui talvine. Suvel laagriviisilise pidamise juures, kui sead kasvavad väljas koplites, pole vaja eriti palju jahu ega kartuleid. See-eest vajavad sead aga rohkesti haljassööta.

Sugusigade kasvatamine, eriti põrsaste üleskasvatamine nõuab väga suurt hoolt ja vastutust. Oleme selleks välja valinud vilunud inimesed, kes suhtuvad oma töösse suure kohusetundega. Poegimisperioodil valvavad nad öösiti sageli nädalate viisi sigalas. Kindel päevakord talitustöös ja väljatöötatud söödaratsioonid tagavad nõuetekohase hooldamise ja söötmise, ning sead kasvavad hästi.

Algul tegi meile muret põrsaste vähesus pesakondades. Kolhoosis kasvatatakse kahte eri tõugu sigu — eesti lontkõrvalist ja suurt valget tõugu. Hakkasime katsetama tõugudevahelist tarberistamist, mis tõi mõlemat tõugu emiste juures kaasa põrsaste arvu tunduva tõusu. Mõnel juhul on põrsaste arv pesakondades tõusnud rohkem kui poole võrra, milleks aitas kahtlematult kaasa ka söötmise ja pidamistingimuste parandamine. Ka kujunesid põrsad kehaehituselt tugevamaks, haigustele vastupidavamaks, kasvavad paremini ja nuumamisel võtavad paremini kaalus juurde. Nüüd on kolhoos sigade nuumaomaduste parandamise eesmärgil täielikult üle läinud tõugudevahelisele ristpaaritusele.

Üheks peamiseks abinõuks kolhoosimajandi tugevdamisel ja kolhoosnikute tööaktiivsuse suurendamisel on kolhoosnikute isiklike huvide õige ühendamine kolhoosi ühiskondlike huvidega. See on üheks tähtsamaks kolhooside tugevdamise võtmeks, mis nõuab, et ühismajapidamise arendamisest oleksid aineliselt huvitatud kõik kolhoosi liikmed. Mida rohkem inimesi võtab osa ühistootmisest, seda suurem on tulu ja seda paremini saab rahuldada kolhoosnikute isiklikke vajadusi — seda on praktika korduvalt tõendanud.

Kolhoosnikute huvide kooskõlastamine kolhoosi huvidega on meil hästi lahendatud seakasvatuses. Meil on täpselt välja arvestatud tulu iga emise kohta. Mida suuremaid pesakondi saadakse emiselt, mida väiksem on surevus ja mida suurem üleskasvatatud põrsaste arv ning eluskaalu juurdekasv, seda suurem on seatalitaja tulu ja seda suurem on ka kolhoosi sissetulek. Peab ütlema, et säärane moodus on tunduvalt soodustanud seakasvatuse kiiret arengut.

Seakasvatuse eesrindlane E. Laanemets on põrsaste kasvatamisel saavutanud häid tulemusi.

Kaader otsustab

Üheks olulisemaks teguriks, mis kindlustab «Tee Kommunismile» kolhoosi organisatsioonilise ja majandusliku tugevnemise, on kolhoosnikute erialaste teadmiste kasv. Kolhoosiliikmed on teadlikud, et töö sotsialistlikus suurmajandis, kus laialdaselt rakendatakse tootmises kaasaegset eesrindlikku tehnikat ja teaduse saavutusi, nõuab igalt kolhoosnikult suuri teadmisi. Seepärast võtab kolhoosipere innukalt osa kolmeaastasest agro-zootehnilisest õppusest. Suurt rõhku paneme sellele, et kolhoosnikud oskaksid

omandatud teoreetilisi teadmisi rakendada oma igapäevases tootmistöös. Kolhoosis arutatakse sageli ühiselt nii põllumajanduse kui ka loomakasvatuse alal töötajate tööd, kritiseeritakse vigu ning üldistatakse eesrindlaste kogemusi.

Kolhoos on mõne aastaga kasvatanud tubli kaadri, kes tuleb toime kõigi ülesannetega, mis on seoses sotsialistliku majapidamise arendamisega. Seatalitajad H. Pohla ja E. Laanemets lõpetasid mõni aasta tagasi Ravilas kolhoosi seakasvatajaile korraldatud kursused ja nüüd on neist saanud parimad seakasvatajad. Neilt võib saada asjalikku, praktikas läbiproovitud nõu seakasvatusala igas küsimuses.

Sotsialistlik suurmajand ei saa läbi ilma eriteadlasteta. Et me läbinägelikult kohe ühinenud kolhoosi esimesel aastal võtsime ametisse zootehniku, on ennast igati õigustanud. Peab ütlema, zootehniku sm. Saia töö on palju selleks kaasa aidanud, et «Tee Kommunismile» kolhoosis on seakasvatus teinud kiireid edusamme. Kolhoosil on olemas ka mustakirju veiste ja tori tõugu hobuste tõulava.

Aastast aastasse kasvab vilja kogusaak. Suureneb ka kartuli- ja juurvilja ning põldheina ja kultuurniitude saak. Maa ei jää meile võlgu, sest mida rohkem sinna mahutada tööd, seda kõrgemat saaki ta annab. Ilma agronoomi juhtimiseta ja abita ei saavutaks me põlluviljakuse pidevat tõusu. Siin on kolhoosile tõsiseks kasuks asjaolu, et oman agronoomikutset ja koos kolhoosi agronoomiga rakendame kompleksselt kõiki agrotehnilisi võtteid meie põldudel.

Aianduse arendamisele ei pandud meie kolhoosis kuni viimase ajani rõhku. Alles möödunud aasta kevadel asus tööle aiandusagronoom, kelle initsiatiivil võeti 8 hektarit maad köögivilja alla ja ehitati kasvuhoone. Saime köögivilja realiseerimisest 50 730 rubla sissetulekut. See on märkimisväärne tulu, mis oleks jäänud saamata, kui me ei oleks võtnud tööle vastavat eriteadlast.

Siit järeldub, millist suurt osa etendavad põllumajanduse spetsialistid kolhoositootmise edasiarendamisel. Sellest lähtudes võtsime kolhoosis otsuse vastu, et farmijuhatajad ja põllundusbrigadiirid peavad edaspidi samuti olema eriteadlased.

Pilk tulevikku

Kolhoosis on koostatud agrotehniliste ning zootehniliste abinõude plaan, mis kindlustab põllu- ja loomakasvatussaaduste tootmise kasvu. Siia kuuluvad sorditeravilja kas-

vatamine, põldheinakasvatuse laiendamine ja saakide suurendamine, karja- ja heinamaade pealtparandus, mahlakate söötade tootmise laiendamine, uute loomakasvatushoonete rajamine jne. On ette nähtud tööde mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise laiendamine. On lõpetamisel 4-realise karjalauda ehitamine, kuhu mahutame 150 lehma. 1954. aastal alustame moodsa sigala ehitamist emistele, kusjuures võõrutatud põrsaste jaoks püstitame teiste vennasvabariikide seakasvatajate eeskujul kergemad puuehitused. Meil on kavas asutada ka hõberebastefarm, milleks on tehtud juba mõningat eeltööd.

Samuti laiendame aianduses tunduvalt puu- ja köögiviljakasvatust. Ehitame mitu kasvuhoonet ja seame sisse kastmissüsteemi.

Loomakasvatuse aluseks on tugev söödabaas. Söödabaasi laiendamise alal on meil ette nähtud suured ja põhjapanevad tööd. Uute kultuurrohumaade rajamiseks laiendame pidevalt uudismaaharimist. Möödunud aastal harisime üles 70 hektarit jäät- ja uudismaad. Juba lähematel aastatel harime üles 200 hektarit vähetootlikku karjamaad ja rajame sinna kultuurkarjakoplid. Selle ja teiste sääraste abinõudega lahendame lõplikult söödabaasi probleemi ja kindlustame loomad küllaldase kõrgeväärtusliku söödaga.

Partei ja valitsuse viimastes määrustes ettenähtud abinõud, sealhulgas soodustused põllumajandusmaksu alal ja varumishindade tõus, on suuresti tõstnud meie kolhoosnikute tööalast aktiivsust ja initsiatiivi. Igaüks meist annab väärilise panuse toiduainetekülluse loomiseks meie elanikkonnale ja kergetööstuse varustamiseks toorainetega.

KOLMEAASTASTEL ZOOTEHNILISTEL KURSUSTEL OMANDATUD TEADMISI ELLU RAKENDADES

Harju rajooni «Bolševiku» kolhoosi lüpsja-karjatalitaja Rosalie SEPPA jutustus

Kolmeaastaste zootehniliste kursuste esimese õppeaasta õppegrupp moodustati meie kolhoosis 1951. a. sügisel. Naabruses asuvas «Rahva Võidu» kolhoosis alustati õppusi juba aasta varem. Seetõttu olime «Rahva Võidu» eesrindlikelt loomakasvatajailt Anni Mikomäelt, Salme Metsallikult jt. juba üht-teist kuulnud uutest zootehnilistest võtetest, mida nad olid omandanud õppuse kaudu ja mis olid aidanud neil töös saavutada häid tulemusi. Sellest innustatuna avaldasid meil õppetööst osavõtuks soovi peaaegu kõik loomakasvatuse alal töötajad. Õppegrupp alustas grupijuhataja veterinaarvelskri H. Kelu juhtimisel tööd üsna perekana — 25 osavõtjaga. Õppegrupi juhataja H. Kelu ja zootehnik E. Mallene püüdlik töö meie õpetamisel ning tubli abi õpitu tegelikul kasutamisel muutsid õppetöö huvitavaks ja sisukaks, nii et ükski karjatalitaja ei tahtnud õppuselt mingi hinna eest puududa. Iseloomustavaks näiteks õppegrupi ühtsusest on ka see, et kolhoosnikud, kes vahepeal töötasid teisel alal ja seetõttu möödunud aastal õppimise katkestasid, hakkasid uuesti õppetööst osa võtma, lubades vahelejäänud osa iseseisvalt järele õppida.

Mida siis meile on andnud zootehniline õppus? Paar aastat tagasi lüpsin ma igalt minule kinnistatud lehmalt ainult veidi üle 2000 kg piima aastas. 1952. aastal aga sain minule kinnistatud kümnelehmalise grupi igalt lehmalt 4133 kg piima ja 1953. aastal 4345 kg. Lehmade toodangu tõusu olen saavutanud peamiselt sellega, et korraldasin oma töö õppustel omandatud teadmiste põhjal

täielikult ümber. Nii ei osanud ma algul küllaldast tähelepanu pöörata näiteks loomade õigele hooldamisele ja õige lüpsitehnika kasutamisele, enne kui tutvusin õppetöö käigus meie vabariigi kui ka vennasvabariikide eesrindlike lüpsjate töökogemustega. Praegu võin aga juba kõhklematult ütelda, et kindlatest kellaaegadest täpne kinnipidamine laudapäevakorras, loomade nõuetekohane puhastamine, rahulik ja sõbralik loomade kohtlemine ning õige lüpsitehnika kasutamine koos udara kahekordse massaažiga on minu töö aluseks väljalüpside suurendamisel.

Üldiselt ei ole meie kolhoosis siiani veel lehmade individuaalseid söödaratsioone tarvitusele võetud, kuid minule kinnistatud grupis olen seda viimasel ajal võimaluste piirides teinud. Nii jagan peamiselt just mahlakad söödad ja jõusöödad vastavalt iga lehma toodangule, ühtlasi pean silmas ka seda, millist sööta üks või teine lehm meelsamini sööb. Mineraalsöötasid (kondijahu, söödakriit, sool) hoian lehmadel vabalt ees nii lauda- kui ka karjatamisperioodil.

Zootehnilistes tundides õppisime, et ööpäevane karjatamine on tähtsaks vahendiks lehmade toodangu tõstmisel, sest hommikul vara ja õhtul hilja söövad loomad palju rahulikumalt ja paremini kui päeval kuumaga, mil parmud ja kärbsed ei lase loomi süüa.

Kolhoosis aga toimus hommikune ja õhtune lüps sellistel kellaaegadel, et kari jõudis välja hommikul kella seitsmeks ja paari tunni pärast oligi juba päevane palavus käes. Õhtul tuli aga kari koju ajada siis, kui loomad alles rahulikult sööma hakkasid.

Kolhoosi juhatuse nõusolekul korraldasin katseks minule kinnistatud lehmade grupi lüpsi ja karjatamise ajad ümber. Hommikust lüpsi alustasin kell 4, seega endisest tund aega varem, ja kella poole kuueks olid loomad juba karjamaal. Lõunast lüpsi alustasin kell 13, kusjuures andsin ka jõusööta, kuna õhtust lüpsi alustasin kella 20 asemel kell 21. Ühtlasi said loomad õhtul ka umbes 20 kg lisasööta, milleks peamiselt oli viki-kaera segatis ja sügisepoole juurviljapealsed. Nii saavutasin, peale selle, et olin karjatamise soodsamatele kellaaegadele viinud, ka pikema karjatamisaja ja ühtlasemad lüpsivaheajad, mis kõik on tunduvalt kaasa aidanud piimatoodangu tõstmisele.

1953. aastal katsetasin ka lehmade neljakordset lüpsmist päevas. Katseteks kasutasin minu hooldada olevaid suuremtoodangulisi lehmi Naadit ja Kullat, kellelt sain 1952.

aastal kummaltki üle 6000 kg piima. Hommikul lüpsin neid lehmi esimestena ja õhtul viimastena. Hommikuse ja õhtuse lüpsi vahepeal lüpsin aga Naadit ja Kullat tavalise ühe korra asemel veel kaks korda, jagades lüpside vaheajad võrdseiks. Katse tulemustest olin ka ise üllatatud, sest ei osanud ette kujutada, et lüpsikordade suurendamine võib niipalju mõjutada piimaanni suurenemist. Seejuures oli eriti märgatav toodangu tõus just esimestel kuudel pärast poegimist. Edaspidi hakkan neljakordset lüpsi päevas kasutama ka teiste lehmade juures esimestel kuudel pärast nende lüpsmatulekut.

Palju teadmisi on mulle juurde andnud zootehniline õppus ka loomade veterinaarsel hooldamisel, nagu lehmade abistamine poegimisel, seedehäirete ravimisel jne. 1953. a. suvel päästsin kindlast hukust ühe minu hooldada oleva grupi parema lehma troakeerimisega ägeda puhituse puhul. Troakeerimist ma poleks julgenud aga ühelgi juhul ette võtta, kui ma poleks seda õppustel põhjalikult õppinud.

Zootehniline õppus on aidanud tööd ja töötulemusi parandada mitte üksi minul, vaid ka teistel meie kolhoosi loomakasvatajatel. Lüpsja-karjatalitaja L. Koplimägi sai 1952. aastal igalt temale kinnistatud kaheteistkümnelt lehmalt 2500 kg piima. Lüpsja-karjatalitaja E. Väljataga töötas varem noorkarjatalitajana ja temale kinnistatud kümnepealise esimest aastat lüpsma tulnud lehmade grupi on ta ise üles kasvatanud. Et hoole ja armastusega üleskasvatatud noorkari on kõrgete lüpsivõimetega lehmade saamise eeltingimuseks, seda on E. Väljataga kujukalt tõendanud. 1954. aasta 1. jaanuariks oli ta igalt temale kinnistatud lehmalt lüpsnud keskmiselt 2040 kg piima, kusjuures esimene neist tuli lüpsma alles märtsikuus ning teised aprillis ja veelgi hiljem.

Meie, loomakasvatajate edukast tööst on tulu mitte üksnes kolhoosil, vaid ka meil endil ja kõigil kolhoosnikutel. Nii töötasin ma 1953. aastal välja 915,14 normipäeva, mille eest sain hulga vilja, kartuleid ja kenakese summa raha. Peale selle sain plaani ületamise eest lisatöötasuna ligi 700 kg piima.

Veelgi paremate töötulemuste saavutamist on meil siiani takistanud mitteküllaldane söödabaas. Eriti valusalt on andnud end tunda mahlakate söötade ja jõusööda nappus. Nii sain ma näiteks 1952. a. talvel keskmiselt igale minu hooldada olevale lehmale anda ainult 10—16 kg silo või

söödajuurvilja ja 1,5—2,5 kg jõusööta päevas. Ka koresööda kogusest moodustas poole väikese toiteväärtusega metsahein ja põhk. Parem ei ole olukord ka suvisel söötmisel. Karjamaadeks on vähese tootlikkusega metsakarjamaad. Täiendavaks käestsöötmiseks puudus 1953. a. suvel aga veel pidev haljaskonveier. Jõusööta saime suveperioodil anda ainult 0,5—1,5 kg päevas igale lehmale, ja juulis ei saanud jõusööta üldse. Samuti takistas suurema osa kolhoosi loomakasvatajate tööd korralike loomakasvatushoonete puudumine, sest uus puhas karjalaut oli alles osaliselt valmis ehitatud ja mahutas möödunud talvel ainult kolme lüpsja lehmagrupid.

Ligemal ajal loodame nendest raskustest üle saada, sest kolhoosi juhatus on tõsiselt asunud parandama kolhoosi loomakasvatajate töötingimusi. Kolhoosi ehitusbrigaadi tubli töö tulemusena antakse ligemal ajal meie lüpsikarja kasutada uus puhas automaatjootjatega varustatud karjalaut 125 loomale, mille eest meie loomakasvatajad on tänulikud ehitusbrigaadile ja brigaadi tublimale töötajale sm. A. Ojamaale. 1953. aastal valmistati kolhoosis üle 400 tonni (s. o. 120 tonni rohkem kui 1952. a.) kõrgeväärtuslikku silosööta päevalillest ja viki-kaera segatisest. Samuti on tunduvalt rohkem söödajuurvilja, mis võimaldab palju paremini rahuldada loomade mahlaka sööda vajadust. Kolhoosis on käsil ulatuslikud maaparandustööd; rajatakse peamiselt kultuurheina- ja -karjamaad. 75 ha on sellest küntud ja 14 ha-le külvati juba 1953. aasta sügisel rukis, mille alla kevadel külvatakse heinaseeme.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee septembripleenumi otsusega osutatakse meile, põllumajanduse alal töötajaile, suurt abi ja hoolitsust, mis innustab meid veelgi paremini õppima ja õpitut tegelikus töös rakendama, et edukalt täita põllumajanduse ette püstitatud suured ülesanded: luua toiduainete küllus elanikkonnale ning varustada toorainega kerge- ja toiduainetetööstus.

IGA KANA KOHTA AASTAS KESKMISELT 190 MUNA

Kose rajooni «Sotsialismi Tee» kolhoosi segafarmi juhataja Helga ANGERBACHI jutustus

Võime endid uhkusega nimetada miljonär-kolhoosiks. Ja seda tänu just meie kolhoosi juhatusele, kes on palju ära teinud ühisloomakasvatuse kui kolhoosi peamise tootmisharu arendamiseks. Ainuüksi tulu loomakasvatusest ületas meil 1952. kui ka 1953. aastal miljon rubla.

Meie 5000 ha suurune liitunud ühismajand pakub häid võimalusi ühisloomakasvatuse arendamiseks ja neid võimalusi on ka kasutatud. Ega muidu poleks suudetud näiteks veisefarmis, mille juhatajaks on Linda Press, paari aastaga tõsta piimatoodangut kogu lüpsikarjalt, kus on praegu 288 lehma, ja lüpsta 1953. aasta jooksul igalt lehmalt keskmiselt ligi 2800 kg piima. Eesrindlikumad lüpsjad Marta Sild ja Meta Reinsalu ületasid kaugelt selle arvu, saades oma grupi lehmadelt keskmiseks väljalüpsiks vastavalt 4172 ja 4014 kg piima. Seejuures suurenes loomade arv veisefarmis 1952.—1953. a. 145 pea võrra ja lehmade arv 38 võrra.

Tulemusrikkalt on töötatud ka seafarmis. Kolhoosi keskmisena saadi siin igalt emiselt 1952. kui ka 1953. aasta jooksul 14 põrsast. Tubli seatalitaja Pauliine Järvelaid sai näiteks 9 emiselt aasta jooksul keskmiselt 18 põrsast emise kohta. Üldse saadi kolhoosis 1952. a. jooksul 346 põrsast ja iga 100 ha põllumaa kohta toodeti tapakaalus 840 kg sealiha. 1953. a. toodeti sealiha 100 ha põllumaa kohta 860 kg. Aasta jooksul turustas kolhoos sealiha ligi 11 tonni.

Edu on meil märgata ka lambafarmis. Lambatalitaja Laine Tammela sai 1952. aastal 66 utelt 77 talle, kellest tal 5 kuu jooksul ühtki ei hukkunud. Sama häid tulemusi said ka Aliide Ritsman ja Liisa Aava 1953. aastal.

Kolhoosi eesrindlikud kanatalitajad V. Uutman ja V. Luik.

Kuid pikemalt tahan siin kõnelda kolhoosi kanakasvatusest. Seal töötavad kolhoosnikud ei jäänud oma töötulemustelt sugugi teistest maha, vaid on saavutanud koguni eriti märkimisväärseid töönäitajaid.

1952. aastal saadi meie kolhoosi kanafarmis 784 kanalt keskmiselt 152,5 muna ja 1953. aastal 935 kanalt 161,6 muna kana kohta. See ei ole väike arv. Hoopis suuremaks kujunes aga kanatalitaja Vilma Uutmani töötulemus. Tema sai 1953. a. oma hooldada olevailt 270-lt valge leghorni tõugu kanalt iga kana kohta keskmiselt 190,4 muna. Tema grupis on kanu, kes munesid isegi kuni 300 muna aastas. Kanatalitaja Viive Luik sai 245 kanalt keskmiselt 166 muna kana kohta. Hinnatav on ka kanatalitaja H. Kuutoki saavutus, kelle hooldada oli 1953. a. 241 kana ja kes sai keskmiseks munatoodanguks kana kohta 139,4 muna.

Varem oleksime öelnud — kanad hakkasid munele. Kuid nüüd, kus me zootehnilistel õppustel ja kolhoosnikutele kättesaadavaks tehtud erialase kirjanduse kaudu oleme tundma õppinud, kuidas kolhoosikorras õieti kanu kasvatada, nüüd kõneleme — me panime kanad munele! Just nimelt panime, sest me muretsesime neile head elamistin-

gimused, varusime mitmekesise ja zootehnilistele nõuetele vastava sööda ning viisime tööd kanalas kindla päevakorra alusele.

Kui mõnel pool kolhoosi juhatus veel ei hinda kanakasvatuse tähtsust, siis meie kolhoosis on asi vastupidi: juhatus paneb suurt rõhku kanafarmi arendamisele. 1952. aasta algul valmis meil uus kontrollpesadega kanala 500 kanale. 1953. aastal valmis veel teine uus kanala 800-le linnule. Mõlemad kanalad püstitas kolhoos täiesti oma jõududega.

Kanalatesse on sisse seatud elektrivalgustus, mis on üheks põhitingimuseks, et kanadelt saada rohkesti mune. Hoone keskel asub avar sööda ettevalmistamise ruum ja selle all vajaliku suurusega kelder. Kanade pidamisruum hoone mõlemas otsas on traatvõrguga jagatud kolmeks osaks. Igast ruumist viib luuk kanade jooksuaedadesse. Lindude magamisõrte all olevad sõnnikulavad on liikuvad, nii et neid saab päevaks üles tõmmata[1]. Ruumi põhjapoolsel küljel on 1 m laiune käik, kuhu avaneb iga kontrollpesa tagumine uks. Põrand on kaetud paksu turbapuru kihiga, mida aeg-ajalt vahetame.

Kanade hooldamine toimub siin, nagu juba ütlesin, kindla päevakorra ja eeskirjade kohaselt. Igal hommikul kell 5 algab kanalas töö. Siis süüdatakse tuled, sõnnikulavadelt koristatakse väljaheited ja lavad tõmmatakse üles, pühitakse tolm ning täidetakse joogikünad värske veega. Talitaja kontrollib ka õhu temperatuuri kanalas, mille hoiame pidevalt 6—9 kraadi C vahel, reguleerides seda vastavalt kas kanala kütmise või jooksuaedadesse viivate avade lahtitegemisega.

Kell 6 saavad kanad teri $^2/_5$ päevanormist, 20 g kana kohta. Meie praktika on näidanud, et kui sööta kanadele hommikul rohkem teri, siis jäävad nad loiuks, mis vähendab munatoodangut. Kell 6.30 riputame traatvõrgu külge ja asetame söödakünadesse peete kanadele vabalt nokkimiseks. Peedid antakse kooritult.

Kell 7 täidetakse kuivsööda künad jahuseguga, mis koosneb 15 söötvahendist ja on kogu päeva jooksul kanadel ees vabalt nokkimiseks. Selle kanadele väga olulise sööda koostis on järgmine: 1) 16% odrajahu, 2) 10% segaviljajahu, 3) 8% kaerajahu, 4) 15% nisukliisid, 5) 10% ostu-

[1] Praktilisem on ehitada õrte alla päevaks allalastav sõnnikulava Toim.

segajõusööta (kombikormi), 6) 10% praaknisujahu, 7) 3% hernejahu, 8) 3% verejahu, 9) 4% lihajahu, 10) 3% kondijahu, 11) 2,5% kalajahu, 12) 2% kuivatatud siidiussinukkudest valmistatud jahu, 13) 0,5% peenendatud puusütt, 14) 12% pähkli- või sojatangu-kooke ja 15) 1% mineraalsöötasid — fosforiini ja söödakriiti.

Sellise mitmekesise kuivsööda segu valmistamine nõuab küll kanatalitajailt rohkesti askeldamist ja organiseerimist, mitmesuguste ainete muretsemist, küpsetamist, keetmist ja jahvatamist, kuid kõik see tasub ennast mitmekordselt. Seda tõendab ümberlükkamatult munatoodang meie kolhoosis.

Kell 7.30 antakse kanadele vilja masindamisel ja puhastamisel kogutud jäätmeid. Need puistatakse kanala põrandale lindudele siblimiseks ja nokkimiseks. Et see tegevus kanadele meeldib, seda tõendab nende elav siblimine. Selle järel asetatakse vastavatesse mineraalsööda-künadesse ka krohvipuru, purustatud teokarpe ja puusütt.

Kell 8.30 täidetakse pehmesööda künad varem kuuma veega valmis segatud pehmesöödaga. See koosneb keedetud kartulist, eespool kirjeldatud kuivsööda segust (15 g kana kohta), sibulapealsetest ja peedilehtedest valmistatud silost ning kuivatatud ja peenendatud nõgestest. Pehmesöödale lisatakse veel vitamiinirikast kalamaksaõli.

Kell 11 antakse lindudele punaseid porgandeid peeneks raiutult nii palju, kui nad parajasti ära söövad. Sügistalvel anname kanadele nokkimiseks vabalt ka kapsapäid. Kui ilm lubab, lastakse kanad pärast kella 12 jooksuaeda. Sageli öeldakse, et kana ei lähe lumisele õuele. Meie aga meelitame neid jalutama sellega, et riputame rehepeksuprahti lumele, siis nad tulevad küll välja.

Kell 15 saavad kanad teist korda pehmesööta. Kell 16 antakse kanadele uuesti ette kooritud peedijuurikaid ja raiutud porgandeid. Kell 18 lastakse alla sõnnikulavad. Kell 19 antakse nokkimiseks teine osa teri, umbes 30 g kana kohta. Kell 20, kui kõik kanad on läinud õrtele, toimub viimane ülevaatus ja kustutatakse kanalas tuled.

Peale kanade söötmise ja kanala korrashoidmise nõuab talitajatelt uues kontrollpesadega kanalas küllaltki palju aega veel munade kogumine ja märkimine. Avada kontrollpesa luuk, võtta kana ja vaadata tema numbrit, lasta kana pesast välja, võtta pliiats, märkida munale number, asetada see vastavasse kasti ja teha hiljem raamatusse vastav

kanne — kõik see võtab vähemalt minuti aega. Kuid Vilma Uutmanil on näiteks päevi, kus ta sai oma rühma kanadelt kokku 180 muna — seega kulus ainuüksi munade arvestamiseks 180 minutit ehk kolm tundi.

Selle töö juures me kogesime, et jalanumbritest palju praktilisemad on kanade tiivanumbrid, mida nüüd kasutamegi. Tiivanumbrite kasutamine aitab talitajail kokku hoida hulga kalleid minuteid, sest jalanumbrite kasutamisel on talitaja sunnitud munenud kana peast välja võtma, et kana jalalt numbrit vaadata. Tiivanumbri kasutamisel pöörab aga talitaja vasaku käega kana pesas nii, et selle tiivanumber oleks nähtav, seejärel teeb ta sama käega kontrollpesa kanade ruumi poolse klapi lahti ja laseb kana sealt tagasi minna; parema käega võtab ta samal ajal pesast muna ja pärast kana väljalaskmist märgib pliiatsiga munale kana numbri. Varustusorganite kaudu on praegu küll saada ainult kanade jalanumbreid, kuid meie kanatalitajad ei pidanud raskeks omal algatusel kolhoosis kohapeal alumiiniumplekist kanade tiivanumbrite valmistamist. Algul värvisime neile numbrid, kuid need tuhmusid ruttu. Nüüd lööme vastavate raudadega neile numbrid peale, mis alumiiniumil on hästi nähtavad.

Olgu märgitud, et lindude söötmisel ei tohi kanala päevakorrast kõrvale kalduda. Kogemused on näidanud, et üsnagi väike hilinemine mõjub juba kahjustavalt munatoodangule. Nagu näete, pole meie kolhoosi kanatalitajad jõudnud suurte tulemusteni väikese vaevaga.

Teiste kolhooside linnutalitajad võivad meile vahest öelda: «Mis teil viga. Andke meile ka sellised söödad ja me paneme kanad samuti munele!» Neile vastame: «Ei, seltsimehed! Neid söötasid pole meile kuskilt antud, vaid enamiku neist kasvatasid, kogusid ja valmistasid kanafarmi töötajad ise!» Ei saa salata — nii Uutman kui ka Luik, meie kaks paremat kanatalitajat, on alles üsna noored, 20-aastased. Neil ei saagi olla kuigi suuri kogemusi kanakasvatuse alal. Kuid neil on meie kolhoosi peres olemas tubli abimees ja nõuandja Aleksander Aalbok (kolhoosi majandusjuhataja), kes kirgliku kanakasvatajana jagab kõiki oma kogemusi ja teadmisi noorte püüdlike ja kohusetruude kanatalitajatega kolhoosi kanakasvatuse arendamiseks. Aleksander Aalbok ongi meie «kanade söödameister»; kanade produktiivsuse tõstmiseks uute teede otsimisel tõmbab ta kaasa kolhoosi kanatalitajad. Ta ei väsi kanatali-

tajaile ja ka teistele kolhoosnikutele selgitamast, et kanade toodang — munad — koosneb suures osas valgust. Valku saab aga kana moodustada ainult söötades olevast valgust, kusjuures loomse päritoluga valgul on kõige tähtsam osa.

Kuid on veel teine söötade koostisosa, mille tähtsus suure munatoodanguga kanadel ei ole valgust väiksem, — vitamiinid. Muna teatavasti on elusa organismi elav produkt — ja pealegi määratud looduse poolt kanade soo edasiandmiseks. Sellepärast talletab kana igasse munasse suurel hulgal vitamiine. Neid peab aga kana jällegi peaasjalikult söödaga saama. Sellest lähtudes on ka sm. Aalbokil ja kanatalitajail kaks peamist muret — varuda kanadele küllaldaselt valku ja vitamiine.

Omaette probleemiks ongi kanadele talveks küllaldasel määral vitamiinide muretsemine. Selle küsimuse on meie kanatalitajad üsna algupäraselt lahendanud. Muidugi on see neilt nõudnud suvekuudel rohkesti hoolt ja vaeva. Talveks vitamiinirikka sööda saamiseks kasvatasid kanatalitajad kanala lähedasel maa-alal mitmesugust juurvilja — kapsaid, porgandeid, peete ja sibulaid.

Uudseks ja väärtuslikuks vitamiinirikkaks söödaks on meie kanalas teiste söötade kõrval ka sibulad, peamiselt aga just sibulapealseist valmistatud silo. Selleks kasvatasid enamuse sibulaid kanatalitajad ise. Saadud sibulamugulad söödeti kanadele sügisel peenendatult pehmesööda sees. Sibulapealsetest aga (neid saadi lisaks ka kolhoosi köögiviljapõllult) valmistati tünnidesse 1200 kg silo. Peenendatud sibulapealsed asetati tünnidesse nii nagu seda tehakse kapsaste hapendamisel. Sööt sileerus hästi ja kanad söövad seda meelsasti. Umbes sama suur kogus silo valmistati kanadele tünnidesse ka peedipealsetest. Silole lisaks on meil rohkel määral talvekuudeks kanadele varutud kapsapäid, punaseid porgandeid, söödapeete ja ka kuivatatud nõgeseid.

Rohkesti kasutavad kanatalitajad Uutman ja Luik nii suviseks kui ka talviseks kanasöödaks nõgeseid. Suvel söödetakse neid haljalt pehmesööda sees; talveks kuivatatakse neid. Sügisel külvati jooksuaedadesse (umbes aia pindala pooles ulatuses) rukist. Sellest said kanad juba kevadel varakult haljassööta ja kogu suve jooksul võisid kanad rukkiorast nokkida. Kui oras kohati liiga pikaks kasvas, niitis talitaja selle madalamaks. Nende söötade ja lisaks kasutatava kalamaksaõliga ongi meil peamiselt

lahendatud kanadele küllaldasel määral vitamiinide saamise küsimus.

Kanade valgurikka söödaga varustamine on lahendatud peamiselt sm. Aalboki algatusel ja juhatusel. Peamiseks valgusöödaks on meil vanade, tööks kõlbmatute hobuste liha. See keedetakse koos kontidega. Keedetud liha eraldatakse kontidest, lõigatakse väikesteks tükkideks, kuivatatakse viljakuivatises ja seejärel jahvatatakse kolhoosi vanas tuuleveskis. Sel teel saadakse lihajahu, mis kuivas hoiuruumis säilib hästi. Keedetud kondid purustatakse samuti ja kuivatatakse ning jahvatatakse; enne jahvatamist segatakse nende hulka vähesel määral jahu, sest kondid sisaldavad rasva ja ilma jahuta jahvatades ummistuvad veskikivid. Nii valmib meil kondijahu.

Täiel määral kasutame ära ka loomade tapmisel kogutud vere, seda toome veel tapamajast lisakski. Vere riknemata säilitamiseks lisame 2 osa vere kohta 1 osa kaerajahu ning valmistame verekäkke. Need keedetakse, seejärel tükeldatakse ning kuivatatakse ja jahvatatakse peeneks. Hõberebasekasvandusest saime hobuseliha vastu vahetuskaubana lõunast toodud siidiussinukke (millelt siid pealt ära on keritud). Ka need jahvatasime ja jahu kasutasime ära kuivsöödasegu koostamisel.

Suure toodanguga kanade söötmisel on veel oluline tähtsus mineraalsöödal. Samuti nagu teised söödaliigid, peab ka see olema mitmekesine. Mineraalsöötadest hindavad meie kanatalitajad kõige rohkem erilist kanade mineraalsöödasegu — fosforiini. Viimast anname kanade kuivsöödasegus koos teise mineraalsööda — söödakriidiga. Mineraalsöötadest anname kanadele veel teokarpe ja krohvi.

Meie valge leghorni tõugu kanad on toodud tibudena Kurtna linnukasvatuse kontroll-katsejaamast.

1951. aastal saadud tibudest anti 500 tükki sm. Uutmani hoolde. Tema kasvatas neist üles 495 noorlindu. See oli tema esimene saavutus ja ühtlasi ka esimene töö kolhoosi kanafarmis. Seejuures kasutas ta tibude suunavat kasvatamist: tibude nõuetekohase söötmise ja hooldamise kõrval tuulutas ta perioodiliselt tibude eluruume. Kolhoosi tibudekasvataja Pauline Lutsoja ütles küll, et ta on eluaeg tibusid kasvatanud — ärge õpetage, tibu tahab sooja. Kuid kui ta kuulis Vilma Uutmani edust ja käis vaatamas, kuidas Vilma oma tibude eest hoolitseb, siis hakkas ka

tema oma tibudele rohkem värsket õhku andma. 1953. aastal kasvatasid üles tibudetalitajad sm-d Lutsoja ja Perelainen 1700-st kasvama võetud tibust 1572 tibu. Nii et head kogemused levivad meil kiiresti ja seepärast ongi nii kanakasvatuses kui ka teistel aladel suurt edu saavutatud.

Kanafarmis korraldame linnutalitajate nõupidamisi, kus vahetame töökogemusi ja kontrollime, kuidas on üks või teine täitnud oma sotsialistlikku kohustust. Otsime uusi teid kanade produktiivsuse tõstmiseks. Näiteks oleme tähele pannud, et kui lihakeetmise päevadel anname kanadele lisaks kõigile ülalloetletud söötadele veel lihakeetmise vett ehk puljongit, siis järgmistel päevadel on alati märgata munatoodangu tõusu. Juba seegi näitab, et kui veel mitmekesistada kanade söötmist, võime neilt senisest märksa rohkem mune välja «meelitada».

Kolhoosil oli 1. jaanuaril 1954. aastal 1260 kodulindu, kes praegu paiknevad kahes uues kanalas. Meie kolhoosi hoolsad ja püüdlikud linnufarmi töötajad on innustunud oma senistest töösaavutustest ja tahavad käesoleval aastal jõuda veelgi paremate tagajärgedeni.

EESRINDLIKU LAMBAKASVATAJA IDA ROHTSALU TÖÖKOGEMUSI

K. JAAMA,

põllumajandusteaduste kandidaat,
Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi teaduslik töötaja

Stalini-nimeline kolhoos on Rakvere rajoonis maa-alalt suuremaid kolhoose. Kolhoosi üldsuurus on 3800 ha; sellest on põldu 1740 ha, heinamaad 489 ha ja karjamaad 383 ha.

Kolhoosi põllud asuvad saartena suurte metsade keskel. Enamik looduslikke karjamaid on metsakarjamaad. Kolhoosi kollektiivi ennastsalgava tööga on põllu- ja heinasaagid kolhoosis pidevalt tõusnud.

Saakide tõstmine ja looduslike heina- ning karjamaade pealtparandamine võimaldas kolhoosil luua ühisloomadele võrdlemisi kindla söödabaasi. Samaaegselt söödabaasi parandamisega on Stalini-nimelises kolhoosis parandatud ka loomade pidamistingimusi. Kolhoosis on ehitatud uued laudad veistele, uus sigala, kanala ja tibula, puuritud sügav puurkaev ja varustatud laudad veega.

Üheks paremaks loomakasvatusfarmiks on kujunenud selles kolhoosis lambafarm, kus töötab lamburina emakangelane Ida Rohtsalu.

Lambur Ida Rohtsalu alustas võitlust lammaste produktiivsuse tõstmise eest juba 1948. aastal, kui veel polnud ühinenud endine «Hommiku» kolhoos ja mitmed teised väikesed naaberkolhoosid üheks suureks Stalini-nimeliseks kolhoosiks. Talupidajate kolhoosi astumisel tõid nad lambaid kolhoosi väga mitmest eri tõust, häid ja halbu, vanu ja noori. Kokkutoodud lambakari oli väga ebaühtlane.

Ida Rohtsalu algas lambafarmis tööd 30 utega, kelle keskmine eluskaal oli kõigest 38 kg ja lamba keskmine

aastane villatoodang 2,1 kg. Lambalaudaks valis sm. Rohtsalu endise üksiktalundi veiselauda, kuhu mahtusid sügisel küll kõik suguuted; kuid juba järgmisel kevadel, kui lambakari oli kasvanud juurdesündinud tallede arvel kahekordseks, jäi laut kolhoosi lambakarjale kitsaks. Tuli võtta teiseks lambalaudaks veel naabruses oleva endise üksik-

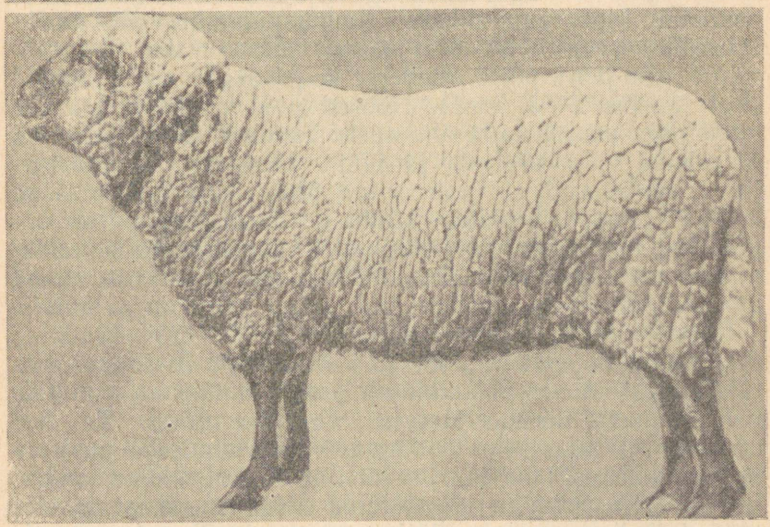

Eesrindlik lambakasvataja Ida Rohtsalu ja tema hooldada olev 92 kg eluskaaluga sugujäär, kelle aasta villatoodang on 5,5 kg.

talundi karjalaut ja paigutada sinna noored remontlambad.

Esimese aasta töötulemustega lambafarmis polnud sm. Rohtsalu sugugi rahul. Saadi vaevu üks tall poeginud ute kohta, sest haiged uted jäid ahtraks ja noored uted sünnitasid nõrku tallesid, kellest osa suri juba esimestel elupäevadel. Sündides kaalusid üksiktalled 2,8—3 kg ja kaksiktalled 1,9—2,1 kg. Võõrutamisel 4—5 kuu vanuselt kaalusid utt-talled 12—16 kg ja sügisel 7—8 kuu vanuselt kõigest 18—25 kg. Talledele esimesel aastal mingisugust lisasööta imemisperioodil ei antud. Samuti oli veel korraldamata plaanikindel uttede paaritamine, mille tõttu tallede sünd algas juba detsembrikuus ja kestis kuni juunikuu lõpuni. Uttede pikale veninud poegimine muutis lambapidamise tülikaks ja lambakarja vanuseliselt ebaühtlaseks. Villa saadi esimesel aastal täiskasvanud lambalt keskmiselt ainult 2,2 kg.

«Armastust ja hoolt mul lammaste vastu on,» ütleb lambur Ida Rohtsalu, «kuid ainult armastusest on vähe. Olin enne kolhoosi astumist talupidaja ja pidasin ka varem väikest, 10—15-pealist lambakarja. Need lambapidamise kogemused aga, mida olin omandanud üksiktalundis, osutusid liiga puudulikeks. Lambapidamine oli üksiktalundites primitiivne. Siin toimus uttede vaba paaritamine, sest jääri peeti uttedega kogu aeg koos. Lambaid põeti aastas 2—3 korda. Noored uted paaritati jäärade poolt liiga noorelt, alla ühe aasta vanuses, mille tõttu nad ei saanud välja areneda ja jäid väikesteks. Alaväärtuslikke jäärtallesid ei kastreeritud üldse ega kõrvaldatud uttede karjast. Et pidada lambaid suurmajandis, tuli õppida uut lambapidamise tehnikat. Kasutasin selle omandamiseks raamatuid ja brošüüre, hiljem aga asusin osa võtma agro-zootehnilisest õppusest, mis mind palju on aidanud.»

Edasi jutustab lambur Rohtsalu Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi töötajate abist uttede plaanikindla paarituskampaania ja tallede suunava üleskasvatamise organiseerimisel. Ta tuli otsusele, et lammaste toodanguvõime tõstmiseks peab ta tegema kolhoosi lambakarjas kindlat valikut, looma lambafarmis aretustuumiku ja pöörama kõige suuremat tähelepanu tallede suunavale üleskasvatamisele. Temale sai selgeks, et lammaste produktiivsuse tõstmise ja olemasoleva lambatõu täiustamise aluseks on sööt ja pidamistingimu-

sed, kusjuures on vaja erilist tähelepanu osutada lammaste talvisele pidamisele.

Teiseks tähtsaks ülesandeks, mida Ida Rohtsalu asus lahendama, oli lammaste paaritus- ja poegimisaegade muutmine. Sm. Rohtsalu viis uttede paaritamise septembri-oktoobrikuule ja sai tallesid veebruari-märtsikuus. Seniste kogemuste varal on ta veendunud, et talvised talled sünnivad palju tugevamad ja on parasitaarhaigustele, nagu seda on mao ja soolte usstõbi, vastupidavamad.

Talvised talled on karjatamisperioodi algul 4—5 kuu vanused, nad suudavad kasutada täiel määral karjamaarohtu ja kasvada ning areneda kiiresti ja saada sügiseks, lautajäämise ajaks elujõulisteks noorlammasteks. Talvise poegimise puhul on võimalik tallesid võõrutada juba kevadel ja seega osutub võimalikuks isegi uttede teistkordne paaritamine või tihendatud poegimine. Talvel on poegivaid uttesid võimalik ka paremini laudas rühmitada ning talledele lisasööta anda, mida ka sm. Rohtsalu teebki 1950. aastast alates. Enamik uttesid poegib tal veebruari-märtsikuus.

Talvise poegimise läbiviimiseks algab uttede paaritamine septembri algul ja kestab oktoobrikuu keskpaigani, kokku 45 päeva.

Eesrindliku lamburi Ida Rohtsalu kogemused näitavad, et uttede parem söötmine paarituseks ettevalmistamisel tõstab uttede viljakust. Uted, keda peeti paaritusperioodil kehval looduslikul karjamaal, indlesid halvemini ja andsid vähem kaksiktallesid kui need uted, keda peeti paaritusperioodi ajal rikkaliku rohukasvuga karjamaal ja kellele lisaks anti veel jõusööta.

Paaritamisele laseb ta ainult need uted, kes on 18 kuud vanad, hästi arenenud ning kaaluvad vähemalt 45 kg. Noori uttesid, kes on alla 1,5 aasta vanad, sügisel ei paaritata.

Et uttede paarituskampaania täielikult õnnestuks, valmistab sm. Rohtsalu ka jääri paarituseks ette parema söötmise ja pidamisega vähemalt 2 kuud enne paaritusperioodi algust, sest jäärade parem söötmine ei avalda oma mõju jäära sugulisele tegevusele kohe, vaid alles 3—4-nädalase söötmise järel. Lambur Rohtsalu karjatab ja köietab sugujääri paremal põldheinal ja annab neile lisaks jõusöödasegu: 300 g kaeru ja 200 g nisukliisid ning paaritusperioodil veel lisaks 1 liiter lehmapiima, millele on juurde lisatud 100 g suhkrut ja üks supilusikatäis kööm-

neid. Mineraalsöödaks annab ta sugujäärale 10 g söödakriiti ja 10 g kondijahu.

Sm. Rohtsalu mainib, et varem, kui ta pidas sugujääri kogu aasta kinni kitsas sulus ja neile paaritusperioodil lisasööta ei andnud, muutusid sugujäärad loiuks, mistõttu osa uttesid ei tiinestunud.

Uttedel kestab innaaeg tavaliselt 2 ööpäeva. Neid uttesid, kellel ind kestab kauem kui 2 ööpäeva, paaritab sm. Rohtsalu teise sugujääraga veel kord teise indlemispäeva lõpul või kolmanda päeva hommikul. Osa munarakke, mis on valminud ja vabanenud munasarjast hiljem, viljastatakse niiviisi hilisemal, teisel paaritamisel. Pika innaga uttede kahekordse paaritamise tagajärjel on paranenud uttede tiinestumine ja paljudelt, kes varem muidu jäid ahtraks, on saadud kaksiktallesid.

Uttede paaritamiseks ettevalmistamise ja talvise poegimise läbiviimise tulemusena sai Ida Rohtsalu 1951. aastal iga 100 poeginud ute kohta 135 talle, mis on hea tulemus.

Uttede talvise poegimise juures langevad laudaperioodile niisugused tähtsad füsioloogilised protsessid lammaste juures, nagu seda on uttede tiinus, poegimine ja tallede imetamine. Arvestades seda, suhtub eesrindlik lambur I. Rohtsalu suure tõsidusega lammaste talvise pidamise ja tallede üleskasvatamise korraldamisse.

I. Rohtsalu jutustab, et esimesel kahel aastal, millal tal puudusid lambakasvatuse alal veel vajalikud kogemused, ajasid imetavad uted talvel villa laikudena seljast maha, mistõttu vähenes lamba keskmine villatoodang vähemalt $^1/_2$ kg võrra. Selle põhjust ei osanud lambur kuidagi seletada, sest lambad polnud toitumuselt nõrgad. Kuid pärast seda, kui ta kommunistlike noorte ja õpilaste abiga varus niipalju lehiseid, et ta sai igale lambale talvekuudel sööta keskmiselt ühe lehiseviha päevas, pole lammaste juures enam villa mahaajamist esinenud. 1952. a. talvel, millal kolhoosis oli koresööta vähe ja selle kvaliteet halb, söötis I. Rohtsalu lammastele männi- ja kuuseoksi ning haavapuu koort. Villa mahaajamist ei esinenud ka sellise söötmise juures. Kõik talled olid sündides elujõulised ja terved.

Tavaliselt aga söödab sm. Rohtsalu talvel ühele lambale keskmiselt 1 kg leherikast metsaheina ja 1 kg suvivilja põhku ning lisaks sellele 1 lehiseviha päevas. Jõusööta, nimelt segaviljajahu, saab iga tiine ja imetav utt päevas 200 g. Silo antakse imetamisperioodil utele päevas

1,5 kg. Talvel söödab ja joodab ta lambaid 3 korda päevas. Iga kord enne söötmist ajab ta lambad laudast mõneks ajaks välja jalutama, et ta saaks rahulikult sõimedesse asetada koresööta ja künadesse jõusööta. Säärase söötmisviisiga on ta vältinud villa prügistumist. Imevaid tallesid laseb ta teisest elukuust alates koos uttedega ka talvel jalutama. Ta jaotab talledega uted kahte rühma: tugevate talledega uted ja nõrkade talledega uted; viimaseid ta laseb jalutama esialgu ainult väheks ajaks (15 minutiks).

Nende mõningate esialgsete ratsionaalsete lambapidamisvõtete tulemused on lambafarmis juba silmaga näha. Kui 1948. aastal oli ute keskmine eluskaal 38 kilogrammi, siis 1951. aastal oli see boniteerimise andmetel juba 44 kg, s. t. 6 kilogrammi suurem, kusjuures üksikud suuremad uted kaalusid juba 60—75 kilogrammi, sugujäärad aga kaalusid keskmiselt 73 kilogrammi.

Tõusnud on ka villatoodang. Kui 1948. aastal saadi keskmiselt täiskasvanud lamba kohta ainult 2,1 kilogrammi villa, siis 1951. aastal saadi juba 2,9 kilogrammi, s. o. 800 grammi rohkem. Need on keskmised näitajad. Kuid kolhoosis on juba 30 utte, kellelt on saadud üle 4 kilogrammi poolpeent villa aastas. Sugujäär nr. 149 andis isegi 5,6 kg ja sugujäär nr. 122 5,4 kg ühtlast, poolpeent villa aastas. Kuigi need on head näitajad ja tõestavad täie selgusega, et sm. Rohtsalu ennastsalgav tubli töö on kandnud vilja, ei jää ta sellega rahule. Ta on seadnud endale eesmärgiks saavutada kõikidelt oma lammastelt boniteerimise standardites nõutud I klassi lammaste eluskaalud, s. o. täiskasvanud, üle 2 a. vanadel jääradel keskmiselt 80 kg ja täiskasvanud uttedel 55 kg ning 3,5 kg villa keskmiselt aastas lamba kohta. Seda tahab ta saavutada tallede ja noorlammaste suunava kasvatamise abil.

Ta hakkab andma lisasööta imevatele talledele juba teisest elunädalast. Lisasööda andmiseks kasutab ta vastavat sulgu, mille avaus on nii väike, et sinna pääsevad ainult talled. Selles lisasöödasulus annab ta imevatele talledele peenekõrrelist heina ja 150 g jõusöödasegu (nisukliisid, segaviljajahu ja söödakriiti) talle kohta päevas.

Suurt rõhku paneb sm. Rohtsalu ka noorte remontjäärade üleskasvatamisele. 1952. aastal valiti remontjääradeks 13 jäärtalle, kes saavutasid 8 kuu vanustena 40-kg eluskaalu, ja müüdi Elusloomade Ostu-Müügi Kontori kaudu teistele kolhoosidele sugujääradeks. 1953. aastal valiti

remontjääradeks 15 jäärtalle, keda peetakse kolhoosis 1,5 aasta vanuseni ja siis samuti realiseeritakse teistele kolhoosidele.

Need esimesed sammud, mida Rakvere rajooni Stalininimelise kolhoosi lambur Ida Rohtsalu on teinud, näitavad lambakasvatajatele suunda, millist teed mööda tuleb neil käia lammaste produktiivsuse tõstmisel. Ühtlasi kinnitavad esialgsed tulemused, et meie lambakasvatajatel on avarad võimalused lammaste sigivuse, eluskaalu ja villatoodangu tõstmiseks. Kuid selleks, et neid võimalusi ära kasutada, on vaja igal lambafarmi juhatajal ja lamburil juba praegu, kus seisab ees järjekordne uttede paaritussesoon, kõrvaldada paarituskäigust kõik selleks kõlbmatud tõutud jäärakesed ning paaritada täiskasvanud, üle 1,5 aasta vanused uted nendega mitte lähissuguluses olevate hästiarenenud tõuliste jääradega, kes on uttedest suurema eluskaalu ja parema villatoodanguga. Paaritamise korraldamisel võib eeskujuks võtta sm. Rohtsalu tööd.

Igati on vaja hoolitseda selle eest, et lammastele varutaks ja lautade juurde kohale veetaks küllaldaselt head lammastele sobivat kõrgeväärtuslikku heina, samuti lambalautade juurde tehtaks silo — lammaste söötmiseks talveperioodil.

Tõsist tähelepanu tuleb pöörata ka lambalautade õigeaegsele korrastamisele ja sisustamisele vajalike sõimede ja sulgudega lammaste talviseks pidamiseks. Nende tööde organiseerimisel tuleb lambafarmi juhatajatel ja lamburitel näidata senisest rohkem oma algatusvõimet ja nõudlikkust. Ilma nende tööde läbiviimiseta ei saavuta häid tulemusi ükski lambur oma töös.

Ka kolhooside juhatused ja esimehed peavad tõsist tähelepanu osutama nende küsimuste õigeaegsele lahendamisele.

Ei või minutikski unustada, et elanikkonna kultuurilise ja majandusliku elutaseme tõusuga suureneb pidevalt nõudmine heakvaliteedilise kõrgeväärtusliku villase riide ja teiste villaste toodete järele. Nende tootmiseks on vaja villatoodangut kiiresti suurendada igas lambafarmis. See on suure tähtsusega ülesanne, mis on meie ette seatud partei ja valitsuse otsustega ja mille täitmine tuleb kindlustada meie vabariigi igas kolhoosis.

Ema-kangelane Ida Rohtsalu on selleks andnud head eeskuju.

PARDIKASVATUSE KOGEMUSI ELVA RAJOONI «VELLAVERE» KOLHOOSIS

LEIDA LAANMÄE,

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi teaduslik töötaja

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee septembripleenumi otsuses püstitatud ülesannete edukaks täitmiseks on väga tähtis ka linnukasvatuse arendamine. Käesoleva ajani on linnukasvatuse harudest arendatud peamiselt kanakasvatust, mille kõrval veelinnu- ja kalkunikasvatus on tunduvalt nõrgemini arenenud. Ühes sellega on seni vähe kasutatud linnukasvatuse, eriti pardikasvatuse arendamisel neid avaraid võimalusi, mida pakuvad meie kodumaa arvukad järved ja jõed. Seoses sellega tuleks Eesti NSV-s linnukasvatuse arendamisel erilist rõhku panna pardikasvatuse laiendamisele, kasutades selleks maksimaalselt meie veekogude söödavarusid.

Paljudes kolhoosides suhtutakse pardikasvatusse kui kolhoosile vähe tulu toovasse tootmisharusse. Täiesti vastupidisele seisukohale on aga jõudnud Elva rajooni «Vellavere» kolhoosi liikmed, vaatamata sellele, et esimesed kogemused 1952. aastal sel alal polnud kuigi lootustäratavad. 1952. aastal oli Vellavere kolhoosi pardifarmis 20 põhikarja parti, kellelt saadi keskmiselt 20 muna emaspardi kohta. Tibusid ei ostetud haude-linnukasvatusjaamast, vaid need hautati välja kalkunite all. Kokku koorus üldse 50 parditibu, kellest kasvatati üles ainult 24 noorparti. Seega kasvatati iga põhikarja pardi kohta ainult 1,2 noorparti.

Halvasti oli korraldatud ka söötmine. Vaatamata sellele, et kolhoosi territooriumil on mitu väikest järvekest,

asetati partide talveruum mitte järve, vaid ühe väikese tiigi äärde, kus partide söödatarve tuli põhiliselt katta käestantavate söötadega. Käestsöötmine kujunes aga nõrgaks ja ühekülgseks. Kartulit ja teravilja anti vähe. Täiesti puudusid söödaratsioonis valgu- ja vitamiinirikkad ning mahlakad söödad. See põhjustas partide madala munatoodangu, vähendas munade viljastumist ja elujõuliste tibude koorumist.

Selliselt korraldatud pardikasvatus endastmõistetavalt ei kasutanud ära neid suuri eeliseid, mida «Vellavere» kolhoosile pakkus rohke taimse ja loomse söödaga järvede olemasolu. Tundes pardikasvatuse vastu huvi, asus segafarmi energiline juhataja Reet Püvi täiendama oma teadmisi, et kindlustada pardifarmis paremaid töötulemusi.

1952. a. sügisel komplekteeriti juba 50-pealine pekingi tõugu partide põhikari ja otsustati järgmisel aastal üleskasvatamiseks osta Tartu haudelinnukasvatusjaamast 500 parditibu. Partide talveruum korrastati 60—70 m kaugusele järvest. Ühtlasi kindlustati partidele kogu talve jooksul iga päev pesemise ja suplemise võimalused: talvel raiuti selleks järve jäässe augud. Tunduvalt parandati ka partide käestsöötmist.

Päevas anti pardi kohta keskmiselt 100 g teravilja, 150 g kartuleid, 40 g söödapeeti, 20 g ristikuaganaid ja -pepri, 9 g mineraalsöötasid (söödakondijahu, söödakriiti ja soola). Loomse valgu ja vitamiinide tarve kaeti peamiselt järvest saadavate taimsete ja loomsete söötadega. B_2-vitamiini tarbe katmiseks kasutati söötade pärmistamist, mis tunduvalt tõstis munade haudeomadusi.

Parte söödeti kolm korda päevas. Esimeseks ja teiseks söödaks oli pehmesööt, mis valmistati 40 grammist söödajahust, hautatud ristikuaganatest või -pepredest, keedetud kartulitest, peeneksraiutud söödapeedist ja mineraalsöötadest. Viimaseks söödaks anti igal õhtul 60 g teri pardi kohta; söötmine toimus tavaliselt (kui ilmad ei olnud väga tuulised ja külmad) väljas, pardimaja ees selleks korrastatud platsil. See võimaldas pardimajas hõlpsamini puhtust pidada.

Kirjeldatud söötmis- ja pidamistingimuste juures saadi 1953. aastal kolhoosi 40 emaspardilt 1926 muna, millest suur osa müüdi haudejaamale haudemunadeks. See teeb ühe emaspardi kohta 48,1 muna aastas, s. o. ligemale kaks ja pool korda rohkem kui 1952. aastal. Partide kesk-

mine eluskaal oli 2,7 kg. Seega oli «Vellavere» kolhoosi pardikasvatuses saavutatud esimesed küllaltki märkimisväärsed tulemused.

Järgnevalt oli tarvis tagada ka noorpartide edukas üleskasvatamine. Noorpartidele tuli kindlustada õige söötmine, luua neile nõuetele vastavad pidamistingimused ja leida sobiv tibudetalitaja. Sm. Püvi lahendas kõik need ülesanded edukalt.

Söödaks varuti nisu- ja odratangu, odrajahu, nisupuhastusjäätmeid ning õlikoogijahu. Olemasolevad kolm kantavat laagrionni (põhjapind 1×1,5 m) korrastati, desinfitseeriti ja varustati omavalmistatud väikeste turbaga köetavate kunstemadega. Iga onn piirati laudadest jooksuaiaga. Tibude hooldamise võttis enda peale Alma Sirelpuu ja 25. mail saabunud esimene saadetis — 300 parditibu — võeti vastu hästi ettevalmistatud olukorras. Kunstema-perioodil esineva ruumi nappuse tõttu tuli parditibud kolhoosi tuua kahes osas. Pärast esimese partii üleviimist laagriviisilisele pidamisele puhastati ja desinfitseeriti onnid, sisustus ning jooksuaiad uuesti põhjalikult ja võeti vastu teine partii tibusid.

Talitaja A. Sirelpuu pani parditibude kasvatamisel suurt rõhku tibude õigele söötmisele, onni soojus- ja õhutamisrežiimile ja onnide, söödanõude ning jooksuaedade puhtusele. Kunstema-perioodil kattis ta tibude kogu söödavajaduse käestantavate söötadega. Laagriperioodil hankisid noorpardid suurema osa söödast juba ise veekogudest ja kõrrepõldudelt. Sel perioodil kaeti käestantavate söötadega ainult väike osa söödavajadusest.

Erilist rõhku pandi noorpartide söötmisel loomseid valkusid sisaldavatele söötadele. Kunstema-perioodil hoiti sööt noorpartidel pidevalt ees. Sellega välditi sööginõude juures tekkivat tibude tunglemist ning kindlustati kõigile, ka nõrgemaile ja arenemises mahajäänud tibudele vaba ja isukohane söömise võimalus.

Tegelik parditibude söödakulu kümmepäevakute viisi on antud juuresolevas tabelis. Tabelist selgub, et parditibudel tõusis käestantavate söötade kasutamine pidevalt kuni 50—60 päeva vanuseni.

Hiljem käestantavate söötade hulk vähenes, kui mitte arvata nende hulka hekseldatud haljassööta, mis segus vähese jahuga moodustas kuni tibude kolme kuu vanuseni põhilise nendele käestantava sööda. Alates noorpartide

kolme kuu vanusest, mis langes augustikuu lõpule, kaeti umbes 50 päeva jooksul noorpartide söödatarve täielikult järvest ja kõrrepõldudelt saadava söödaga.

Tabel

Parditibude söödakulu (päevas grammi tibu kohta)

Söödad	Vanus päevades								
	1—10	11—20	21—30	31—40	41—50	51—60	16—70	71—80	81—90
Tangud (nisu ja oder)	7	15	35	40	—	—	—	—	—
Odra- ja segaviljajahu . .	21	30	55	82	82	70	70	70	55
Nisu (puhastusjäätmed) . .	—	—	—	—	50	70	70	50	40
Õlikoogijahu .	—	3	3	5	6	6	—	—	—
Lõss	30	60	60	60	60	—	—	—	—
Muna	8	4	—	—	—	—	—	—	—
Haljassööt . .	5—10	20—25	25—30	40—50	70—80	90—100	150	170	200
Söödakriit . .	2	3	3	4	4	4	4	4	4
Keedusool . .	—	0,3	0,3	0,7	1,0	1,0	1,0	1,5	1,5

Partide kasvatamiseks kasutati 1,5 ha suurust Kogrejärve; see järv on madala, pikkamisi langeva kaldaga ja selle laial madalal kaldavöötmel on rikkalikult veetaimestikku (penikeeled, vesikatk jt.) ning loomastikku (limused, mitmesuguste putukate vastsed, konnakullesed jt.); siit leiavad pardid rohkesti väärtuslikku ja mitmekesist sööta.

Pärast viljapõldude koristamist hakati noorparte karjatama kõrrepõldudel. Karjatamine võimaldas noorpartidel hästi areneda ja nuumuda. Juba esimese karjatamispäeva õhtuks oli selge, et kaks korda päevas kõrrepõldudel karjatamisel olid pardid, kes vahepeal kasutasid ka veel järvest saadavat sööta, väga hästi söönud. Sellega oli võimalik iga päev kokku hoida üle 50 kg teravilja. Pardid võtsid kaalus tublisti juurde ja olid oktoobrikuu lõpuks hästi nuumunud. Üldse hoiti sellega kokku ligemale 3 tonni teravilja.

Parditibude pidamistingimuste kohta märgib talitaja Sirelpuu, et ta rakendas parditibude kasvatamisel nende kunstema-perioodil tunduvalt madalamat temperatuuri kui vastavas kirjanduses ette nähakse. Juba esimestel päevadel

ei lasknud ta temperatuuri kunstema all tõusta üle 27°, 5. päeval madaldas ta temperatuuri 23—25°-ni ja 10. päeval 20—22°-ni. Kolme nädala vanuselt jättis ta kunstema kütmise täiesti ära. Seejärel harjutas ta nädala jooksul noorparte kütmata onnides ja nelja nädala vanuselt viis nad laagriviisilisele pidamisele.

Väikeste onnide tõttu olid tibud liiga tihedasti koos ja seepärast tuli hästi hoolitseda ka onnide õhutamise, sagedase puhastamise ja desinfitseerimise eest.

Eriti ettevaatlik tuli olla noorpartide vettelaskmisega. 1952. aastal esines noorpartide suur surevus just varajase järsku külma järvevette laskmise tõttu. Seda silmas pidades lasti tibud 1953. aastal kolme nädala vanuselt algul ainult lühikeseks ajaks tiigile, kus vesi oli soojem. Kui parditibud olid umbes nädala jooksul juba tiigiveega täiesti harjunud, viidi nad üle Kogrejärvele.

Kirjeldatud söötmise, töökorra ja kunstema-režiimi rakendamise tulemusena kasvatati 500 parditibust üles 480 noorparti ja saadi keskmiseks eluskaaluks: 30-päevaselt 500 g, 60-päevaselt 2 kg ja 120-päevaselt 2,4 kg. Seejuures kulutati ühe parditibu 5 kuu vanuseks kasvatamisel 9,15 kg teravilja ja teraviljajäätmeid ning 2,7 kg lõssi. Ainult käestsöötmisel oleks sama perioodi jooksul kulunud parditibude söödatarbe rahuldamiseks vähemalt 16 kg teravilja, teraviljajäätmeid ja õlikoogijahu, 8 kg lõssi ja 300 g kalajahu. Seega hoiti «Vellavere» kolhoosis iga pardi 5 kuu vanuseks kasvatamisel veekogude söödavarude ja kõrrepõldudel karjatamise arvel kokku üle 7 kg jõusööta ja üle 5 kg lõssi.

Pardikasvatuse edaspidisel arendamisel on kolhoosil sihiks võimalikult vähese käestantava sööda ja peamiselt järvede söödavarude ning kõrrepõldudele varisenud terade arvel saada partidelt rohkesti liha- ja munatoodangut. Sügis-talvisel söötmisel kasutatakse aga söödaratsioonis esialgu veel haljassööta, hiljem aga peamiselt mugul- ja juurvilju ning oma majandis toodetavaid vitamiinsöötasid. 1953/54. aasta talveks oli partide söötmisolude parandamiseks varutud iga põhikarja pardi kohta teraviljale ja kartulile lisaks ligemale 10 kg silo ja 12 kg juurvilja. Peale selle valmistatakse kõrgeväärtuslikust heinast heinajahu, mida antakse 5—6 g päevas pardi kohta. Alates veebruarikuust kuni järvede jääkatte all olekuni antakse munatoodangu tõstmise eesmärgil söödaratsioonis pardi kohta

päevas kuni 20 g liha või 30—40 g lõssi. Ka kasutatakse söötade pärmistamist.

Noorpartide pidamistingimuste parandamiseks ehitatakse tuleval aastal uus tibula 500—600 parditibule. Tibula ehitatakse ühekordsete laudseintega kergehitusena (laius 3—4 m, pikkus 12 m, eestkõrgus 1,75 m, tagantkõrgus kuni 1,2 m), mille soojendamiseks kasutatakse truupkunstema.

Tuginedes 1953. aasta kogemustele võtab kolhoos 1954. aastal suurema osa parditibusid haudejaamast mai lõpul või juuni algul, sest sellel perioodil võetud tibud kasutavad kõige paremini veekogude ja kõrrepõldude söötasid. Parditibude vettelaskmine langeb siis juuni lõpule või juuli algusele, millal järved on paari järgneva kuu jooksul kõige söödarikkamad. Augustikuu keskpaigast alates on võimalik noorparte karjatada juba kõrrepõldudel ja niiviisi kindlustatakse noorpartidele täiesti ilma käestsöötmata hea areng ja nuumumine.

Partide söötmis- ja pidamistingimuste parandamise kõrval paneb farmijuhataja Reet Püvi suurt rõhku ka põhikarja partide valikule, et saada veelgi paremaid tulemusi pardikasvatuse arendamisel ja anda paremaid haudemune haudejaamale. Vastavalt sellele praakis ta põhikarjast välja need pardid, kes kaalusid alla 2,7 kg, ja valis noorkarjast põhikarja hästi arenenud pika ja sügava kehaga pardid, kes kaalusid vähemalt 2,5 kg.

Tulemused «Vellavere» kolhoosi pardikasvatuses on saadud teadliku ja hoolsa tööga, mis kindlustab «Vellavere» kolhoosi pardikasvatuse arendamises ka edaspidise edu.

MEIE KOGEMUSI KARTULI RUUTPESITI KASVATAMISEL

A. ANNAST,

Alatskivi sovhoosi põllundusbrigadiir, Lenini ordeni kandja

Alatskivi sovhoosis alustasime kartuli ruutpesiti kasvatamist juba 1951. aastal 3 ha suurusel pindalal. Tulemused olid üle ootuste head. Sügisel kogusime ruutpesiti meetodil 30% suurema saagi kui vagudest. Meie tähelepanu köitis asjaolu, et sellelt põllult, kus kartulit kasvatati ruutpesiti, kadus orashein täiesti ühe suve jooksul.

Juba seekord veendus meie kollektiiv, et kartuli ruutpesiti kasvatamisel on mitmeid paremusi võrreldes kartuli kasvatamisega vaos. See innustas meid kartuli ruutpesiti kasvatamise laiendamisele. Nõnda kasvatasime 1952. a. kartulit ruutpesiti 5 ha suurusel pindalal. Ka nüüd olid tulemused väga head — enamsaak 35%. Niisugune tulemus õhutas meid ikka edasi kartuli ruutpesiti kasvatamise pindala laiendama. 1953. aastal kasvatasime juba poolel kartulikasvatuseks ettenähtud pindalal, s. o. 8 ha ulatuses kartulit ruutpesiti. Sügisel kartulikoristamisel selgus, et ruutpesiti kasvavalt maa-alalt kogusime keskmiselt 253 tsentnerit kartulit hektarilt. Teine pool põldu, kus kartul kasvas vaos, andis ühelt hektarilt keskmiselt 180 tsentnerit mugulaid. Tänu ruutpesiti kasvatamise meetodile oli meie sovhoosi keskmiseks kartuli hektarisaagiks 213 tsentnerit. Kartuli ruutpesiti kasvatamisega saime hektarilt enamsaagiks 73 tsentnerit ehk 40,5%.

Ruutpesiti meetodi rakendamisega 1953. a. suurendasime kartuli kogusaaki 584 tsentneri võrra. See oli otsekui leitud kartul, millega saab nuumata vähemalt 58 siga.

Kuidas me saavutasime niisuguse edu kartuli ruutpesiti

mahapanekul? Et meie sovhoos on väike, seepärast puuduvad meil masinad kartulikasvatuse kompleksseks mehhaniseerimiseks. Kartuli mahapanek toimus käsitsi. Vagudeajamised ja hilisemad vaheltharimise tööd tehti kõik hobujõul. Seepärast ei saavutanud me kartuli ruutpesiti meetodil kasvatamisega suurt tööjõu kokkuhoidu. Mõnepäevane tööjõu kokkuhoid saadi sellega, et ruutpesiti maa-alal jäi ära umbrohu kitkumine, mida tuli vagudelt kitkuda käsitsi.

Alatskivi sovhoosi põllukülvikord on järgmine: 1. väli — põldhein, 2. — põldhein, 3. — suvivili, 4. — kartul, 5. — suvivili, 6. — juurvili ja silotaimed, 7. — suvivili, 8. — kultuuridega kesa ja 9. — talivili.

Külvikorra järgi on kartuli eelviljaks suvivili. 1952. a. oli selleks kaer, mis andis hektarilt saaki 23 tsentnerit. Sügisel järgnes kohe viljakoristamisele koorimiskünd ja hiljem sügavkünd 24 sm sügavuselt. Sügisese sügavkünni alla andsime $^1/_2$ mineraalväetise normist (100 kg superfosfaati ja 50 kg kaaliumkloriidi).

Esimeseks tööks kevadel oli kartulipõllu libistamine. Sellejärel vedasime patareidest sõnniku ja laotasime kartulipõllule laiali. Sõnnikut andsime 30 tonni hektarile. Sõnniku peale külvasime teise poole mineraalväetisest (100 kg superfosfaati ja 50 kg kaaliumkloriidi) ja kündsime sisse. Sõnniku ega mineraalväetiste pesadesse andmist me ette ei võtnud. Viimasel juhul oleksid saagid tõenäoliselt veelgi kõrgemad olnud. Künni järel toimus äestamine ja kartulivagude sisseajamine hobujõulise vaoajajaga. Vagude vahekauguseks võtsime 70 sm. Kartuli mahapanek toimus meil 1953. aastal 15.—17. maini. Vagude sisseajamise järel vedasime neile risti 70-sm-te vahedega jooned reamärkijaga. Meie kogemused on näidanud, et väiksemgi eksimine korrapäraste ruutude moodustamisel teeb tõsiseid raskusi kahes suunas vaheltharimiseks kasvuajal. Kartulid paigutasime kahekaupa teineteisest 10 sm kaugusele vakku reamärkija joone kohale pesasse. 1953. aastal jõudsime veendumusele, et kartulite paari vahekaugusel pole erilist saakitõstvat mõju, selle täpne jälgimine on aga küllaltki tülikas ja aegaviitev. Järgmisel aastal asetame kartulid lihtsalt paarikaupa pesasse kokku.

Mugulate katmine mullaga toimus meil nagu tavaline vagude kinniajamine. Panime maha keskmiselt 70 g raskused mugulad ning katsime nad umbes 7 sm paksuse mullakorraga. Seejuures kogesime, et ruutpesiti kartuli

mahapanekul kulus seemet hektarile 28 tsentnerit, aga vakkupanekul (meil olid sel juhul vahekaugused 70 sm × 25 sm) kulus seemet 38 ts ha kohta. Seega ruutpesiti kartulipanekul hoidsime kokku seemet 10 tsentnerit hektari kohta.

Pärast mahapanekut rullisime vaod maha ja mõni päev hiljem ajasime vaod uuesti läbi. Selle eesmärgiks oli vaovahesid kobestada, umbrohtu hävitada ja mulda kõrgemale ajada, et järgnev äestamine seemnemugulaid välja ei kisuks. Seejärel äestasime võrkäkkega, mis hävitas umbrohu ja tekkinud mullakooriku. Pärast kartuli tärkamist ajasime vaovahed mõlemas suunas läbi umbrohtude hävitamiseks ja mulla kobestamiseks. Seejärel äestasime uuesti. Äestamisel väljakistud mugulad asetasime mulda tagasi.

Suve jooksul muldasime kartuleid kokku 6 korda, kordamööda risti ja pikuti suunas. Muldamise lõpetasime siis, kui pealsed olid kokku kasvanud. Esimese muldamise eel andsime hektarile pealtväetiseks 100 kg ammooniumsulfaati.

1954. aastast alates rakendame me oma majapidamises kartuli ruutpesiti kasvatamist 100%-liselt. Sellega tõstame me tunduvalt hektarisaake, hoiame kokku tööjõudu ja anname oma panuse NLKP Keskkomitee septembripleenumi poolt ülesseatud ülesannete täitmiseks.

KÖÖGIVILJADE JA SÖÖDAJUURVILJADE RUUTPESITI JA RUUTASETUSES KASVATAMISE KOGEMUSI

K. VAHENOMM,

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Taimekasvatuse Instituudi Kuusiku filiaali teaduslik töötaja

Köögiviljade ja söödajuurviljade ruutpesiti ja ruutasetuses kasvatamise küsimuse selgitamisega on Eesti NSV Teaduste Akadeemia Taimekasvatuse Instituudi köögiviljanduse laboratoorium tegelnud juba rida aastaid. Aastate kestel tehtud tähelepanekud näitavad, et kõige edukam on neid kultuure kasvatada ruutasetuses. See võimaldab hooldustöid rohkem mehhaniseerida, vähendab ja kergendab inimese tööd taimede kasvatamisel.

Tehnika ulatuslikumal rakendamisel muutub töö ühtlasi põhjalikumaks, mille tagajärjel tõuseb ka saak. Harides taimede reavahesid kas hobu- või traktori-haakeriistadega kahes suunas, s. o. pikuti ja laiuti põldu, töötatakse muld hoopis ulatuslikumalt ja põhjalikumalt läbi, kui seda on võimalik teha ühes suunas vaheltharimisega. Sellega õhustatakse mulda tunduvalt rohkem ja pidurdatakse vee auramist, mis omakorda kutsub esile mulla mikroorganismide intensiivse elutegevuse. Nende tegevuse mõjul aga muudetaksegi mullas leiduvad toitained kättesaadavateks.

Mikroorganismide poolt mullas orgaanilise aine lagundamise tagajärjel tekib ka süsihappegaas. Uurimised on näidanud, et valdava osa taimedele vajalikust süsihappegaasist saavad taimed mullast ja ainult väike murdosa võetakse seda õhust. Süsihappegaasi vajadus taimedel on väga suur. Üks hektar kultuurialust pindala vajab seda ööpäeva jooksul 3000 kg ja rohkem, kusjuures vaid 80 kg

sellest saadakse õhust. Heades õhustamis- ja niiskustingimustes on mullabakterid võimelised aga tootma süsihappegaasi ööpäeva jooksul kuni 10 tonni hektari kohta. Bakteritele soodsate elutingimuste loomiseks mullas pakub aga õigeaegne taimede vaheltharimine suuri võimalusi.

Seda arvestades on üksikud eesrindlased kõrgete saakide saamiseks taimi vegetatsiooniajal vahelt harinud kuni 11 korda, nimelt 3 korda 5—7 sm, 5 korda 10—15 sm ja 3 korda 20—25 sm sügavuselt. Sellises ulatuses saab suuremaid pindalasid edukalt harida aga ainult siis, kui see toimub mehhaniseeritult ja kahes suunas.

Oleme ruutasetuses kasvatanud keskmist ja hilist peakapsast ning söödakapsast. Kogemused on siin näidanud, et peakapsa keskmise valmivusega sortidele on kõrgema saagi saamiseks sobivam 60×60 sm suurune toitepind iga üksiku taime kohta. Hoburiistadega vaheltharimisel on selline vahekaugus ka täiesti vastuvõetav. Sellel vahekaugusel ei saa aga kasutada kõiki vaheltharimiseks sobivaid traktoreid ega nende haakeriistu. Nende rakendamisel on otstarbekohasem kasutada keskvalmivate peakapsaste juures 70×70 sm suurusi ruute, mis tavaliselt on osutunud sobivamaks hiliste sortide kasvatamisel. Sama vahekaugust tuleb rakendada ka söödakapsa kasvatamisel.

Taimede istutuskohtade märkimisel oleme kasutanud pikiteljel hobujõul töötavat üles ja alla liikuda andvate hanijalgadega reamärkijat, millega töötades märkjooned ei katke ka maapinna suurematel ebatasasustel. Kui kasutatakse aga harilikku peenemast prussist või plangust valmistatud reamärkijat, siis tuleb hoolitseda selle eest, et põld enne märkimist hästi tasaseks haritaks. Ebaühtlasel põllul ei tõmba reamärkija pulgad märgatavaid vaokesi, mispärast istutamisel on raske õigeid istutuskohti leida. Ruutasetuses kasvatamisel on tähtis, et taimed paikneksid mõlemas suunas sirgetes ridades, ühesugusel vahekaugusel nii pikuti- kui ka ristiridades. Vastasel korral pole edukas vaheltharimine ei ühes ega teises suunas võimalik.

Reavahesid oleme nii pea- kui söödakapsal kasvuaja kestel harinud mõlemas suunas 3—5 korda. Algul oleme seda teinud siiliga, hiljem paar viimast korda aga vaheltharimise kultivaatoriga. Viimastel kordadel võib kasutada ka siili, kuid siil tuleb varustada sügavalt töötava hanijalaga. Viimane on vajalik nii muldamiseks kui ka vaheltharimise sügavuse suurendamiseks.

Inimtööjõu kulu nende kultuuride hooldustöödel oleme sel viisil viinud peaaegu miinimumini. Nõnda kulus peakapsa kõplamiseks ja umbrohu kitkumiseks 1953. a. hektari kohta vaid 3,5 tööpäeva, kuigi vastavad töönormid näevad selleks ette üle 30 tööpäeva. Seejuures oli põld kogu vegetatsiooni ajal täiesti umbrohupuhas. Saak sellelt põllult oli 60 tonni hektarilt.

Ruutpesiti oleme kasvatanud köögi- ja söödajuurvilju. Seda oleme teinud 1951. aastast alates, alguses istikutest kasvatamisega, hiljem oleme nii söögi- kui söödajuurviljade seemneid ka otse avamaale ruutpesiti külvanud.

Juurvilja ruutpesiti kasvatamise kohta on avaldatud sageli arvamist, nagu jääksid juurikad koos kasvades väikeseks ja deformeeruksid kujult. Tähelepanekud aga näitavad, et ka juurvilju võib kasvatada üsna suurtes pesades, ilma et nende juures esineks nimetamisväärseid kuju muutumisi, samuti ei jää need ka väikeseks, kui mullas on vajalikul määral toitaineid. Köögiviljade ruutpesiti kasvatamisel vähenevad aga mitmekordselt harvenduse ja umbrohutõrje kulud, mis reas kasvatamisel on väga suured. Põhilise tähtsusega küsimus on aga seal just inimtööjõukulu vähendamine.

Eriti otstarbekaks on osutunud söögipeedi ja -porgandi pesades kasvatamine. Et nii porgandi kui peedi juures on nõutav juurika keskmine suurus, siis oleme kasvatanud neid võrdlemisi tihedates pesades.

Näitena söögipeedi pesades kasvatamise sobivusest esitame allolevas tabelis kokkuvõtlikke andmeid söögipeedisordi *bordoo* pesade vastavast analüüsist 1953. aastal. Analüüs on tehtud 0,3-ha-selt pindalalt, kusjuures ruutude suurus oli 60×60 sm.

Tabel 1

Pesades taimi	Saak ts ha-lt	Sellest kaaluliselt % %		
		I sort	suuruselt üle I sordi	suuruselt alla I sordi
2	277,8	15,0	85,0	—
4	438,9	37,4	62,1	—
6	497,2	59,2	38,0	2,0
8	508,6	71,1	19,1	3,5
10	502,8	83,2	11,6	3,1
12	627,8	85,5	7,2	4,4

Nagu esitatud andmetest selgub, on kõige kvaliteetsema toodangu ja suurima saagi andnud just tihedamad, 8—12 taimega pesad. Nendes on olnud I sorti kuuluvat toodangut kuni 85,5 protsenti, seevastu on 2 ja 3 taimega pesad andnud nõutavast suuremaid juurikaid, kusjuures esimesse sorti kuulunud juurikaid oli vaid 15 protsenti.

Söögipeet *bordoo* kuue taimega pesa koos pealsetega.

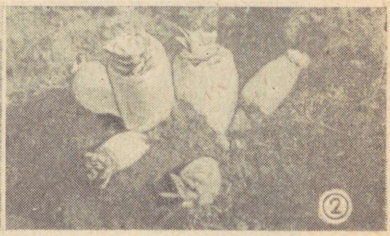

Söödanaeris *oestersundomi* harvendamata pesa kõrgel agrofoonil.

Sama võib märkida ka porgandi juures. Sellel kultuuril andsid kõrgeima ja standardile vastavama saagi need pesad, kus taimi oli 40 ja rohkem koos.

Söödajuurviljade juures on pilt teistsugusem. Nende kasutamisel on suuremad juurikad rohkem eelistatud, kuigi eriti suured nende juures on majanduslikult vähem väärtuslikud, sest need on sageli seest õõnsad. Tabelis 2 on esitatud andmeid söödapeedi (sort *eckendorf*) ja söödanaeri (sort *oestersundom*) ruutpesiti kasvatamisel sobivamast pesade suurusest.

Tabel 2

Pesades taimi	Söödapeet		Söödanaeris	
	saak ts ha-lt	juurika keskmine kaal	saak ts ha-lt	juurika keskmine kaal
3	522,0	1,88	433,0	1,40
	980,7	1,19	767,5	0,92
5	1093,1	0,80	829,2	0,60
7	1154,5	0,60	877,8	0,45
9	1069,0	0,43	750,0	0,30

Nagu tabel 2 andmeist nähtub, võib ka söödajuurvilja kasvatada pesades ja saada pinnaühikult küllaltki kõrgeid

saake. Võrreldes köögiviljadega peavad pesad siin olema väiksemad. Kõrgema saagi annavad 3—7 taimega pesad. Kui taimi pesades on rohkem, siis võib märgata juba saagi langust, eriti aga juurikate keskmise kaalu vähenemist, mille tõttu 8 taimega ja tihedamad pesad majanduslikult enam end ei õigusta.

Söödapeet *eckendorfi* neljast juurikast koosnev pesa.

Kõigi eespool loetletud taimede ruutpesiti kasvatamise agrotehnikas pole olulisi lahkuminekuid peale erinevate pesade tiheduse. Külvid oleme vastavate masinate puudumisel teinud käsitsi. Selleks oleme põllud märkinud kas käsi- või hobumärkijaga mõlemas suunas 60-sm vahedega ning külvanud ruutude nurkadesse. Otstarbekohane on moodustada seemendamiseks 3-liikmeline töötajate rühm, kus üks töötaja külvab, kuna 2 tõmbavad kõplaga seemnetele mulda peale ja edasi astudes vajutavad selle jalaga kinni.

Vastutusrikkam ülesanne selles töös on külvajal, sest

külvi õnnestumisest oleneb suurel määral edaspidine tööjõu kokkuhoid. Tähtis on sellejuures see, et osataks sõrmede vahelt heita õige hulk seemneid, nii et pesade harvendamine hiljem ei nõuaks suurt tööd, või et harvendamist poleks üldse vaja enam teha. Suuremate seemnetega kultuuride juures (sööda-, suhkru- ja söögipeet) omandatakse vastav vilumus üsna kergesti, väiksemate seemnete külv (porgand, naeris) nõuab aga rohkem harjumist. Sobiva tiheduse saamiseks tuleb hoiduda seemnete kokkulibistamisest ühte punkti. Kokkulibistamise tagajärjeks on paratamatult tihe, muruna tõusev pesa, mille harvendamine hiljem on tülikas ja nõuab rohkesti tööd. Tihedast külvist tuleb kindlasti hoiduda. Parem on külvata hõredamalt, heites seemneid laiemale, sest pesa keskusest kaugemale kukkunud seemnetest tärganud taimed hävitatakse hiljem vaheltharimisega niikuinii, pesa keskus aga kujuneb sel korral sobiva tihedusega.

Kolmeliikmeline töötajate grupp võib juba vähese vilumuse omandamisel seemendada kuni hektar päevas.

Ruutude nurkadesse oleme külvanud selle tõttu, et kasutasime ridade märkimiseks põllul kergemaid märkijaid. Otstarbekohasem on aga põld märkida 10—12 sm sügavuste vagudega ja külvata märkvagudega piiratud ruutude keskele. Selleks on sobiv kasutada traktorihaakeriistu kultivaator-muldajaid (KON-2,8, KUTS-2,8 jt.). Nendega tõmmatakse põllule kahes suunas 10—12 sm sügavused vaod 70-sm vahedega, kusjuures tekivad ruudud, mille ääred on vagude ajamisega tõstetud põllupinnast veidi kõrgemale. Nendesse ruutudesse on märgatavalt kergem ja mugavam külvata, samuti on kõplaga siin hõlpsam seemneid mullaga katta.

Selle viisi olulisem paremus seisab aga selles, et vaod jäävad enam-vähem terveks ja neid mööda on võimalik vaheltharimist teha juba enne taimede tärkamist, mis aeglaselt idanevate seemnetega kultuuride (nagu peet ja porgand) juures umbrohtunud maadel on eriti suure tähtsusega.

Eespool esitatud juurviljade käsitsi külviviis on muidugi hädavahendiks seni, kuni pole kasutada vastavaid külvimasinaid. Arvestades aga seda tööjõu kokkuhoidu, mis hiljem saavutatakse kahes suunas mehhaniseeritud vaheltharimisega ja hõlpsama harvendustööga, õigustab end siinkohal ka käsitsi külv.

On tõusmed ilmunud, tuleb jälgida pesade tihedust. Nagu eespool esitatud tabeleis toodud andmeist selgub, on sobivamad pesade suurused järgmised: söögipeedil 6—10, söödapeedil ja söödanaeril 4—7 ning porgandil 20 ja rohkem taime pesas. Seda muidugi eeldusel, et hoolitsetakse vajaliku agrofooni eest ja et ei külvata ühte punkti. On aga taimi pesades märgatavalt rohkem, tuleb külvi äestada. Seda oleme teinud kas kergemate sik-sak- või võrkäketega. Äkke tööd tuleb muidugi jälgida, et see kõiki taimi pesades ei hävitaks ega mulla alla ei mataks. Jäävad pesad ka veel pärast äestamist tihedaks, tuleb neid harvendada. Seda tehakse koos pesadest umbrohu kõrvaldamisega. Edaspidine töö seisab nüüd korduvas vaheltharimises, mida suve kestel vastavalt vajadusele oleme teinud mõlemas suunas 3—4 korda. Muud hooldustööd, nagu pealtväetamine, taimehaiguste ja -kahjurite tõrje, võetakse ette tavalises korras. Ka neid töid on pesades samuti kergem teha ja nad nõuavad vähem materjali kui reaskülvid. Ka on koristamine sügisel hõlpsam, sest siin tõmmatakse terve pesa korraga üles, mis tunduvalt vähendab töövaeva.

Tabel 3

Kultuur	Külvitööd, töötunde ha-le		Hooldustööd, töötunde ha-le		Ühe tonni koristamiseks tunde	
	ruutpesiti	reas	ruutpesiti	reas	ruutpesiti	reas
Söödapeet	42	10	195	346	5	8
Söögipeet	42	10	206	702	6	9
Söödanaeris . . .	50	—	227	—	5	—
Porgand	75	18	531	1432	7	12

Kui pesad on külvatud normaalse tihedusega ja vaheltharimine on tehtud õigeaegselt, oleme nende kultuuride ruutpesiti viljelemisega (võrreldes reaskasvatamisega) saavutanud 1,5—2,5 korda kokkuhoidu inimtööjõu osas. Tabelis 3 on esitatud võrdlevaid tööjõukulu andmeid nende kahe kasvatusviisi põhilisemate tööde kohta.

Nagu esitatud andmeist selgub, on võrreldavate külviviiside tööjõukulu eriti silmapaistev nende köögiviljade juures, mida oleme kasvatanud, nagu seda ka üldiselt soo-

vitatakse, kahe- ja kolmerealiste viirgkülvidena. Seesugused külvid annavad küll kõrge saagi, nõuavad aga sellejuures palju inimtööjõudu. Külvitöö nõuab ruutpesiti kasvatamisel muidugi eranditult rohkem tööjõudu, sest külvatud on käsitsi, reaskülvid aga masinaga. Sellejuures peab aga arvestama, et juurviljade külv toimub tavaliselt mai esimestel päevadel, millal tööjõu vajadus ei ole veel liiga suur. Hoopis raskem on lugu tööjõuga suviste harvendusja hooldustööde ajal, millal tavaliselt on käsil kibe heinatöö. Suvel nõuavad aga ruutpesiti kasvatatavad kultuurid tunduvalt vähem tööjõudu.

Kokku võttes eespool esitatud tähelepanekuid tuleb rõhutada, et vaheltharitavate kultuuride ruutasetuses ja ruutpesiti kasvatamisel on terve rida paremusi nii taimedele sobivamate kasvutingimuste loomisel kui ka inimtööjõu kokkuhoius. Peab aga meeles pidama, et kõik need paremused saavutatakse ainult siis, kui kevadised istutus- ja külvitööd tehakse nõuetekohaselt ning vaheltharimised ka tõeliselt õigeaegselt ja vajalikus ulatuses läbi viiakse.

TOITEKUUBIKUD ON ALUSEKS SUURTE KÖÖGIVILJASAAKIDE SAAMISEKS

T. AVINGO,

Rapla rajooni «Vambola» kolhoosi aiandusagronoom

1950. aastal kasvatasime Eesti NSV Teaduste Akadeemia Kuusiku filiaalis toitekuubikuis katseks varajase kapsa, tomati- ja kurgiistikuid kokku 3000 tk. Toitekuubikuid valmistasime vastava pressiga, mille kirjeldus on avaldatud ajakirjas «Sotsialistlik Põllumajandus» 1952. a. nr. 2. Kevadeks 1951. a. valmistasime veel teise pressi juurde ja suurendasime toitekuubikutes kasvatatavate köögiviljaistikute arvu 30 tuhandele. Kasvatasime toitekuubikuis varajase kapsa, varajase lillkapsa, tomati, lavakurgi, peenrakurgi, kõrvitsa ja meloni istikuid. Saagi koristamisel selgus, et toitekuubikutes väljaistutatud istikud andsid märgatavalt varajasema ja kõrgema saagi kui ilma kuubikuteta istikud. Seepärast otsustasime 1952. aastal kasvatada kõik varajase kapsa, lillkapsa, peenrakurgi, tomati, kõrvitsa ja osa söödakapsa istikuid toitekuubikutes. 1952. aastal kasvatasime kokku üle 110 tuhande istiku toitekuubikuis, kuubikud valmistasime aprilli- ja maikuu esimese poole jooksul kolme pressiga.

1953. a. valmistasime Rapla rajooni «Vambola» kolhoosis kolme pressiga 36 tuhat varajase kapsa, 45 tuhat avamaakurgi ja üks tuhat lava- ning kasvuhoonekurgi toitekuubikut.

Toitekuubikute kasutamine kindlustab varajasema ja kõrgema saagi

Toitekuubikutes kasvatatud köögiviljaistikud annavad, võrreldes mullapallita istikutega samadest külvidest, varajasema ja kõrgema saagi. Nii koristasime 1951. a. vara-

jase kapsa 29. märtsi külvist kuubikutes kasvatatud taimedelt kuni 3. augustini 96% kogusaagist, kuna samaks ajaks lavas pikeeritult kasvatatud taimedelt koguti ainult 58,5% kogusaagist. 1952. aastal saime juulikuu lõpuks kuubikuis kasvatatud taimedest 72,7% kogusaagist, pikeeritud taimedest olid aga ainult esimesed üksikud pead koristamisküpsed. 1951. aastal oli üheaegsest külvist kuubikutes kasvatatud varajase kapsa taimedelt kogusaak 321 tsentnerit, lavas pikeeritult kasvatatud taimedelt aga 213 tsentnerit hektarilt.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Kuusiku filiaalis oli enne toitekuubikute kasutamiselevõtmist kolme aasta (1948—1950) keskmisena tomatisordi *alpatjevi tüvitomat* hektarisaak 91,1 ts. Sama sort andis 1951. ja 1952. aastal, kui kõik tomatiistikud kasvatati toitekuubikutes, kahe aasta keskmiselt 196,4-ts hektarisaagi.

«Vambola» kolhoosis kasvatasime 1953. a. avamaakurgisordi *nježini* istikud 10. mai külvist toitekuubikutes ja alustasime saagi kogumist juulikuu keskel, s. o. 2—3 nädalat tavalisest ajast varem.

Nende ja teiste mitmetes Eesti NSV majandites viimaste aastate jooksul saadud toitekuubikute kasutamise positiivsete tulemuste põhjal võib julgesti soovitada, et aegsasti alustataks kolhooside ja sovhooside aiandites laialdaselt toitekuubikute valmistamist eelolevaks kevadeks.

Mullasegud toitekuubikute valmistamiseks

Kuusiku filiaalis, samuti möödunud aastal «Vambola» kolhoosis, kasutati massiliseks toitekuubikute valmistamiseks peamiselt järgmisi segusid:

1) 2 osa mätta-sõnniku mulda, 1 osa lavadest väljaveetud kõdusõnnikut+mineraalväetised;

2) 1 osa madalsoo turvasmulda, 1 osa mätta-sõnniku mulda, 1 osa lavadest väljaveetud kõdusõnnikut+mineraalväetised ja

3) 2 osa vana kasvuhoone- ning lavamulda, 1 osa talli põhjast väljaveetud kõdusõnnikut+mineraalväetised.

Mineraalväetistest kasutati iga segu ühe m^3 mahu kohta fosforiiti 1,25 kg, kaaliumkloriidi 0,4 kg ja põlevkivituhka 8 kilogrammi.

1952. aastal Kuusiku filiaalis varajase kapsa istikute

toitekuubiku-mullasegude katses osutusid viiest segust parimaks kaks järgmist: 1) allapanuturvast 3. osa, mättasõnniku mulda 3 osa ja veiserooja 1 osa, millele ühe m^3 segu kohta lisati ammooniumsalpeetrit 2,5 kg, superfosfaati 1,7 kg ja 40%-list kaalisoola 0,6 kg; 2) allapanuturvas ja mättasõnniku muld olid samas vahekorras, kuna veiseroe asendati lavadest väljavõetud kõdusõnnikuga; segule lisati ühe m^3 segu kohta ammooniumsalpeetrit 2 kg, superfosfaati 1,7 kg, 40%-list kaalisoola 0,6 kg ja 1 kg kustutatud lupja.

Kõik eespool mainitud mullasegude vahekorrad on antud mahumõõdu alusel.

Esimesena mainitud kolmes toitekuubiku-mullasegus oleme kasvatanud senini kõiki eespool mainitud köögiviljade istikuid, kuid edaspidi ei kasuta me enam mineraalväetiste annuseid kõigile kultuuridele ühtlaselt nagu seni, vaid anname igale kultuurile normi, mis on soovitatud köögiviljakasvatuse masskaadri õpikuis.

Seemnete külv ja toitekuubikute valmistamine

Varajase kapsa seemne oleme külvanud kasvuhoones pikeerkastidesse. Et vältida tõusmete venimist kasvus, oleme tavaliselt ühe hektari istikute kasvatamiseks vajaliku seemnekoguse jaganud kaheks või kolmeks osaks ja need külvanud 4—5 päevaste vaheaegadega. Kuni tõusmete ilmumiseni hoiame külvikastid +20° C juures, seejärel viime nad kuni kuubikute valmistamiseni või neisse pikeerimiseni jahedamasse ruumi, +6° kuni +10° C tingimustesse. Lillkapsa seemne oleme külvanud samuti kui peakapsalgi.

Kurgiistikute kasvatamiseks eelidandame seemne pikeerkastides +25° C tingimustes märja paberiga kaetud niiskel turbal või saepurul ja tipime kiiremini idanenud ning tugevate idudega seemned toitekuubikutesse, juurega allapoole. Pealt katame toitekuubikute aukudes olevad idanenud seemned kerge mullaga. Pikaldaselt idanevad ja nõrkade idudega seemneid me ei kasuta.

Tomatiistikute kasvatamiseks külvame puhitud seemne kasvuhoones pikeerkastidesse ja esimese pärislehe ilmumisel pikeerime need toitekuubikutesse.

Toitekuubikuid oleme valmistanud viimasel kahel aastal kolme käsipressiga. Üldse rakendasime sellele tööle korraga 4 inimest, kellest 3 töötab kuubikute pressimisel ja tõusmete pikeerimisel nendesse, neljas aga veab kastidesse laotud valmis kuubikud neisse pikeeritud tõusmetega eest ära ja asetab lavasse. Hommikul teevad kõik neli töötajat ühiselt päevase mullasegu valmis ja siis hakkab igaüks individuaalselt tööle. Kuubikute eest ära vedaja suutis käruga kuni 60 m kaugusele vedada ja lavasse asetada kolme töötaja valmistatud kuubikud, s. o. kokku päeva jooksul 4300—5000 kuubikut.

Ühest tonnist segumullast valmistasime 1500—2000 toitekuubikut.

Toitekuubikute valmistamisel tööjõudluse suurendamiseks kasutatakse viimasel ajal mitmepesalisi tööpinke. Näiteks neljapesalise tööpingiga suudetakse valmistada ühe töötunni jooksul 200—300 toitekuubikut. Üleliidulise Põllumajandusliku Masinaehituse Teadusliku Uurimise Instituudi poolt on ehitatud tööpink IG-9, mis valmistab 6×6- ja 8×8-sm² ristlõikega turba-kõdusõnniku toitekuubikuid. Sellel tööpingil kasutatakse inimtööjõudu ainult turba-kõdusõnniku massi masinasse laadimisel, kuna segumassi segamine ja etteandmine vormimiseks on mehhaniseeritud. Ühe töötunni jooksul võib selle tööpingiga valmistada kuni 9000 turbakõdusõnniku kuubikut.

Istikute toitekuubikuis kasvatamine ja kohaleistutamine

Toitekuubikuis istikute kasvatamine toimub enamasti selleks ettevalmistatud lavades või kasvuhoonetes. Varajase kapsa istikute kasvatamiseks pakkisime lavad märtsikuu keskel sooja sõnnikuga 30—35 sm paksuselt, sõnniku soojenemisel tallasime selle kergelt kinni ja katsime 5 sm paksuse mullakihiga. Nii ettevalmistatud lavadesse paigutasime pressist tulnud kuubikud koos noorte kapsatõusmetega.

Tomatiistikuid oleme kasvatanud lavas samal viisil kui kapsaistikuidki, ainult selle vahega, et need istutame kuubikuisse ning viime lavasse aprillikuu keskpaiku. Maikuu esimese poole jooksul oleme tomatikuubikuid lavas «harvendanud», mille juures tõstsime iga teise kuubiku vahelt välja ja paigutasime need kõrvallavasse samadele vahe-

kaugustele kui harvendatudki, seejuures täitsime kuubikute vahed mõlemas lavas madalsooturvasmulla ja hea aiamulla seguga. Juunikuu esimese nädala lõpuks on niisugused tomatiistikud istutamiskõlblikud ja hea juurekavaga.

Lavakurgiistikud oleme samuti aastate jooksul kasvatanud toitekuubikuis. Need toitekuubikud paigutasime paarisentimeetriste vahedega pikeerkastidesse ja kuubikute vahed täitsime mätta-sõnniku mullaga. Niiviisi märtsi esimestel päevadel valmistatud kuubikutes kasvanud taimed on istutamiseks kõlblikud aprilli algul.

Avamaa kurgiistikuid kasvatasime lavades, kuubikuile panime alla kuni 10 sm paksuselt hobusesõnnikut ja 5 sm mulda. Kurgikuubikute valmistamist avamaa tarvis alustasime maikuu esimese dekaadi lõpul.

Ühe normaal-lavaakna alla mahutasime 300—350 kuubikut. Kuubikute kuivamise vältimiseks sõelusime lavasse laotud kurgikuubikutele õhukese mullakihi peale.

Avamaale istutamise eel kastsime eelmisel päeval kuubikud läbimärjaks. Istikute põllule vedamiseks võtsime need lavast järjest üles ja asetasime pikeerkastidesse. Põllule vedamiseks oleme kasutanud autot ja ühe- ning kahehobuse-plaanvankreid (millel kasti või redelite asemel on lai plaat). Kolmetonnisele ZIS-veoautole mahutasime ühekihiliselt korraga peale 1000—1100 toitekuubikut. Varajase ja lillkapsa istikud valasime veel enne põllule viimist 2%-lise heksakloraani suspensiooniga üle.

Kapsakuubikute istutamiseks ajasime põllule 50 sm vahedega vaod. Risti vagusid markeerisime põllu samuti 50 sm vahedega. Istutamiseks jaotasime töötajad järgmiselt: iga kolme istutaja ees käis kaks kuubikute etteladujat ja iga kahe istutaja ees üks kastja kahe kastekannuga. Istikute etteladujad panid iga reamärkija joone kohta vao põhja istiku, millele kastjad valasid vee peale ja istutajad tõmbasid vao külgedelt mulla kuubikutele katteks. Käesoleval aastal kavatseme anda ka mineraalväetist (superfosfaati ja kaaliumkloriidi) rikastatud kõdusõnniku näol vakku enne istutamist. Niisuguse istutamisviisi juures jäid taimed põllul ruutasetusse ja reavahesid harisime neil kahes ristisuunas. Tomatid istutasime 80 sm vahekaugustele, kuid sügavamatesse vagudesse kui kapsad.

Eeloleval kevadel hakkavad traktorijaamad senisest suuremal määral abistama oma masinapargiga köögivilja-

kasvatajaid. Uue istikute istutamismasinaga SRN-4 on võimalik istutada ja kasta 10 töötunni jooksul kuni 44 000 istikut. Niisuguse võimsa tehnika rakendamiseks peavad kolhoosid ja sovhoosid ettevalmistustöid aegsasti alustama. Tuleb aegsasti välja õpetada ka tarvilik kaader. Ainult põhjalik ettevalmistus võimaldab edukalt täita partei ja valitsuse määrusi ning anda rahvamajandusele nõutud toodangut.

TOITEKUUBIKUTE KASUTAMISE KOGEMUSI VÄIMELA LOOMAKASVATUSTEHNIKUMI ÕPPEMAJANDIS

A. KASK,

Väimela Loomakasvatustehnikumi õppemajandi juhataja

Väimela loomakasvatustehnikumi õppemajandis kasutatakse toitekuubikuid varajase köögivilja kasvatamiseks juba 1949. a. alates. Esimestel aastatel, kui puudusid veel kogemused toitekuubikute kasutamiseks, kasvatasime köögiviljaistikuid toitekuubikutes ette väikese pindala (0,5—0,8 ha) jaoks. Iga aastaga veendusime aga ikka enam toitekuubikute kasutamise kasulikkuses ja majanduslikus tulukuses, ning laiendasime selle võtte kasutamist. Nii istutasime 1953. a. toitekuubikutega varajase köögivilja (varajase kapsa ja kurgi) istikuid juba 3,3 ha-le.

Lähtudes NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsusest, mis seab ülesandeks lähema 2—3 aasta jooksul viia köögivilja tootmine niisuguse ulatuseni, et see rahuldaks täielikult linnade ja tööstuskeskuste elanikkonna ja töötleva tööstuse vajadused, otsustasime 1954. aasta kevadel valmistada toitekuubikuid 4 ha varajase köögivilja jaoks. Selleks tuleb valmistada umbes 180 000 toitekuubikut.

Toitekuubikute valmistamise tehnika

Väimela loomakasvatustehnikumi õppemajandis kasutatakse toitekuubikute valmistamiseks turbamulla, mättamulla ja kõdunenud sõnniku segu.

Mullasegu valmistamisel võetakse meil tavaliselt 1 osa turbamulla ja mättamulla (kumbagi pool) segu ja 1 osa

kõdusõnnikut, mis segatakse omavahel segamini ning lisatakse mineraalväetisi tabelis näidatud hulgal. Saadud segu kastetakse virtsaga ja segatakse seni, kuni segu on saavutanud paraja niiskuse ja sitkuse. Liiga kuivast segust valmistatud kuubikud lagunevad kergesti ja neid ei saa kasutada. Olgu tähendatud, et igast tonnist segust saab valmistada keskmiselt 2000—2500 kuubikut.

Toitekuubikute mullasegule lisatav mineraalväetiste hulk (1 tonni mullasegu kohta kg) varajase kapsa ja kurgi istikute kasvatamisel.

	Varajane kapsas	Kurk
Ammooniumsalpeeter . .	2,0	1,5
Superfosfaat	3,0	2,0
Kaaliumkloriid	1,0	1,0
Lubi	3,0	2.0

Varajase kapsa toitekuubikute valmistamiseks veetakse tarvisminevad materjalid — mullad, kõdusõnnik ja mineraalväetised — vastavasse kõetavasse ruumi, kus need üles sulavad, juhul kui on tegemist külmunud mullaga. Sulamise järele valmistatakse segu eespool antud vahekordades ja samas ruumis toimub ka kuubikute valmistamine selleks konstrueeritud pressi abil.

Olemasoleva pressiga saab valmistada korraga 4 kuubikut ja tööjõudlus on keskmiselt 200—300 kuubikut tunnis. Kuubik, laiusega 9 sm ja kõrgusega 10 sm, on kujult kuuekandiline. Peale sellise kasutatakse praktikas ka teistsuguse konstruktsiooniga presse, mis teevad ümmargusi ja neljakandilisi kuubikuid. Valmis kuubikud asetatakse selleks valmistatud kütmata varjualusesse, algul ühekordselt põrandale, kus nad lastakse külmuda, ja pärast seda asetatakse külmununa suurtesse virnadesse, kus nad jäävad seisma kuni kasutamiseni. Kuubikute külmutamine on tarvilik selleks, et need alalhoidmisel võtaksid vähem ruumi, sest siis neid saab asetada üksteise peale. Ning teiseks saame kasutada ära tööjõudu ajal, millal veel ei tegelda lavadega ja istikute ettekasvatamisega kuubikuisse pikeerimiseks.

Kurgiistikute kasvatamise juures ei ole otstarbekas toitekuubikuid talvel valmis teha, sest kevade poole, soojade

ilmade tulekul võivad need kergesti üles sulada ja ära pudeneda, ühekihiliselt paigutatuna aga võtaksid nad väga palju ruumi. Kurkide jaoks kuubikute valmistamine toimub meil paralleelselt kurgiseemnete külviga kuubikuisse ja nende lavadesse asetamisega aprilli teisel poolel.

Istikute ettevalmistamine lavades

Lavade täitmist sõnnikuga alustatakse Väimela õppemajandis veebruarikuu keskpaiku. Kogemused on näidanud, et lavade täitmist tuleb alustada varakult. Kahenädalane hilinemine lavade täitmisel on viinud kapsasaagi alla 40—50 ts võrra ha-lt. Kui lava on täidetud sõnnikuga ja küllalt soojenenud ning vajunud, milleks kulub keskmiselt 10 päeva, kaetakse sõnnik mullaga. Kui ka muld on tarvilikul määral soojenenud, külvatakse seeme tihedalt lavadesse — 20 g seemet ühe lavaakna kohta (100×150 sm) selle arvestusega, et ühe lavaakna alt saadaks istikud 3—4 tuhat tk. Külvame tavaliselt veebruari viimastel või märtsi esimestel päevadel. Edasi pikeeritakse need istikud teise lavasse umbes 18—20 päeva pärast, kui istikutel on kaks väljaarenenud idulehte ja hakkab ilmuma pärisleht. Pikeerituna jäävad taimed lavasse kuni kahe pärislehe täieliku väljaarenemiseni. Selleks kulub aega keskmiselt kuni 15 päeva. Nüüd istutatakse taimed juba kuubikuisse. Seega kulus taimede arenemiseks kuni kuubikuisse istutamiseni keskmiselt 33—35 päeva. Olgu mainitud, et selleks ajaks, kui taimed on kuubikuisse istutamiseks küllaldaselt arenenud, peab olema vastavalt ka lavapinda ette valmistatud, arvestades seda, et ühe lavaakna alla võib paigutada kuubikutega istikuid 200—220 tk. Kuna kuubikud on meil talvel lastud külmuda, siis umbes nädal enne istikute istutamist neisse asetame kuubikud soojenenud lavadesse, kuhu enne seda sõnniku peale puistatakse õhukene kiht mulda. Nüüd täidetakse kuubikute augud mullaseguga, vajutatakse pealt kinni ja pikeeritakse taimed sisse. Kui taimed on juurdunud, antakse vähesel määral mineraal- või orgaanilist pealtväetist vedelal kujul. Seda tehakse kolmel — neljal korral vastavalt tarvidusele. Ühe lavaakna kohta võetakse meil üks pang vett ja lahustatakse selles ammooniumsalpeetrit 10 g, superfosfaati 30 g, kaaliumkloriidi 10 grammi.

Kuubikuisse istutamine on toimunud peamiselt aprilli esimesel dekaadil ja kuubikutega põllule istutamine aprilli lõpp-päevil või mai esimestel päevadel. Selleks ajaks peab hästi arenenud varajase kapsa istik omama 5—6 tumerohelist lehte, mis asetsevad tugeval ja lühikesel varrel.

Kurgi kasvatamine kuubikutes on toimunud meil järgmiselt. Kapsaistikute alt vabanevad lavad aprilli lõpul või mai algpäevil. Samal ajal kui toimub kapsaste istutamine põllule, valmistatakse kurkide jaoks kuubikud samas lava läheduses; igasse kuubikusse asetatakse kaks eelidandatud seemet ja paigutatakse kohe lavasse. Hiljem kõrvaldame kuubikust nõrgema istiku ja jätame kasvama tugevama. Kui kurgiseemnete külv kuubikuisse toimus mai esimestel päevadel, siis umbes 20—25 päeva pärast, s. o. mai lõpul või juuni algul istutati kurgiistikud kuubikutega juba põllule. Väljaistutamise ajal peab kurgiistikul olema vähemalt 2—3 tumerohelist pärislehte.

Maa ettevalmistamine ja istikute põllule istutamine

Toitekuubikutega istikute põllule istutamine toimub järgmiselt. Varajase kapsa ja kurgi põllule andsime 40 t kõdunenud sõnnikut, 5 ts superfosfaati ja 3 ts kaaliumkloriidi, kusjuures mineraalväetistest andsime $^2/_3$ sügiskünni alla, aga ülejäänu kevadisel maa ettevalmistamisel. Pealtväetiseks andsime kasvu ajal 200 kg ammooniumsalpeetrit ja virtsa, 3—4 erineval ajal, alati tingimata enne reavahede harimist.

Enne kuubikute põllule istutamist ajasime põllule vaod nagu kartulipanekulgi. Ridade vahedeks kapsal oli 60 sm ja taimede vahekaugus ridades 50 sm, kusjuures ühele ha-le läks istikuid 40—41 tuhat tükki. Kurkide ridade vahedeks oli 60 sm ja taimede vaheks ridades 10—20 sm olenevalt sordist, seega ha-le 80—100 tuhat istikut. 1953. a. suvel kasvatati meil kolme kurgisorti — *vjaznikovi, muuromi* ja *kastekindel*, kusjuures *kastekindel* andis kõige suurema saagi.

Enne kuubikute istutamist põllule tegime vagude harjadele vastava istutamiskõplaga augu, asetasime kuubiku augu sisse ja vajutasime mulla ümbert kinni. Augutegemise kõblas kujutab endast lihtsat raudplekist valmistatud silindrit, mis on 15 sm kõrge ja 10 sm läbimõõduga. Üks

ots, mis tungib esimesena mulda augu tegemiseks, on täiesti lahtine, teise otsas asub raudvitsast rist, mis on sinna keevitatud ja mille keskpunktis asub vars, mis on samuti rauast ja millel on veel otsas näsa nagu labidal, et teda parem oleks käsitseda. Kogu kõpla pikkus on 80 sm. Töötamisel hoiab töötaja näsast kinni ja liigub piki vagusid, vajutades soovitud kohal silindri mulda, tõstab selle uuesti välja koos mullaga, mis jäi silindri sisse ja raputab selle augu kõrvale maha. Selle kõpla tööjõudlus on päevas mitu tuhat auku ja üks töötaja jõuab 4—5 istutajale istutusaukusid ette teha.

Toitekuubikute kasutamise majanduslik tasuvus

1953. a. istutati kogu varajane kapsas ja kurk kokku 3,3 ha, Väimela loomakasvatustehnikumi õppemajandis toitekuubikutega, sellest kurki 1,3 ha ja kapsast 2,0 ha. Kapsa realiseerimine algas meil 1. juulil ja kurgi realiseerimine 25. juulil, kusjuures 1,3 ha kurgipõld andis iga päev kuni 10. septembrini, s. o. 45 päeva jooksul, 1,5—2,0 tonni kurke päevas. Kokku saadi kurke 1953. a. 600 ts, ehk 461 ts ha-lt, ning nende realiseerimisest saadi kogusummas 75 tuhat rubla sissetulekut, ehk ühe ha kohta 57,6 tuh. rubla.

Kapsast saadi kokku 970 ts ehk 485 ts ha-lt ja selle realiseerimisest kokku 76 000 rubla sissetulekut ehk ühe ha kohta 38 000 rubla. Seega keskmiselt saadi toitekuubikutega kasvatatud varajasest köögiviljast igalt ha-lt sissetulekut 45 000 rubla.

Sellest näeme, kui suurt majanduslikku tähtsust omab varajase köögivilja kasvatamine toitekuubikutes. Eriti tuleb arvesse võtta seda asjaolu, et kuigi Väimela õppemajand asub võrdlemisi kaugel, kuni 300 km tööstuskeskustest ja suurtest linnadest ja köögivilja vedu neisse keskustesse toimus eranditult majandi transpordi ja tööjõuga, andis toitekuubikutes kasvatatud köögivili suure kasumi. Väimela loomakasvatustehnikumi õppemajandi kollektiiv võttis endale ülesandeks kasvatada 1954. a. köögivilja kokku 8-ha pindalal; seejuures vähemalt 50% kogu köögiviljast, peamiselt aga varajane kapsas ja kurk, kasvatatakse toitekuubikutega, millest loodetakse saada eeloleval suvel sissetulekut vähemalt 200 tuhat rubla.

VALGE MESIKAS ON VÄÄRTUSLIK SÖÖDA- JA HALJASVÄETISKULTUUR

V. KUUS

Rapla rajooni «Uue Elu» kolhoosis kasvatatakse edukalt valget mesikat sööda- ja haljasväetiskultuurina.

Suur osa «Uue Elu» põldudest on lubjarikkad. Neil põldudel kasvatatakse valget mesikat juba alates 1948. aastast. Kolhoosis kasutatakse mesika kasvatamiseks ka happelisi muldi, lubjates neid eelnevalt lubja, mergli või põlevkivituhaga. Juba 4—5 ts-se lubja hektarinormi külvamisel koos mesikaseemnega on kolhoos saanud häid mesikasaake.

Enne külvi idutatakse mesikaseemned mesika nitragiiniga. Bakterväetistega idutatud seemneist arenevad jõulised ja lamandumiskindlad taimed. Nitragiiniga idutamata seemnete külvil tõusevad taimed hõredalt ning arenevad kiduralt.

Kolhoosnik Arnold Ahneferi algatusel kasutatakse «Uue Elu» kolhoosis külviseemne idutamiseks kombineeritud puhtimismasinat. Selles masinas segatakse külvis ühtlaselt nitragiiniga. Seemne idutamine nitragiiniga viiakse läbi päiksekiirtest varjatud kohas, sest päiksekiirte mõjul hukkuvad bakterid kiiresti.

Seeme külvatakse kevadel reaskülvimasinaga risti katteviljale või laialtkülvis. Külv viiakse läbi pilves ilmaga või vara hommikul ja hilja õhtul. Reaskülvil külvatakse igale hektarile 25 kg seemet, käsitsi laialtkülvis aga — 30 kg.

Kuivematel põldudel külvatakse valge mesik ketaskülvimasinatega 1—2 päeva enne kattekultuuri tõusmist; niiskemail muldadel aga — laialtkülvis, käsikülvimasinaga, kui kattevilja oras on 3—4 lehes. Laialtkülvi korral seeme äestatakse mulda kattevilja oraste teiskordse äestamisega.

Põllundusbrigaadid jälgivad rangelt, et külvid niihästi kuivadel kui ka niiskeil muldadel toimuksid õigel ajal, sest niiskeil muldadel kattevilja alla liiga vara külvatud mesikas kasvab katteviljast üle ning põhjustab teraviljasaakide languse. Taimekasvuks liiga niiskeil muldadel mesikas talvitub halvasti.

Kolhoos saab rikkaliku mesikasaagi ka väikeste koguste mineraalväetiste andmisel. Valge mesika võimas juurestik tungib sügavale mulda ning ammutab sealt taimele vajalikke toitaineid. Mesika külvamisel kattekultuuri — teravilja — alla, antakse hektarile 2 ts superfosfaati ja 1 ts kaalisoola. Samapalju antakse mesikale mineraalväetisi ka järgneval aastal. Seda tehakse võimalikult varem — kohe pärast lume sulamist.

Valge mesika taimed kasvavad kuni 2,5 m kõrgeks ning annavad saagiks 300—500 ts ja rohkem haljasmassi hektarilt.

Kuna mesikas annab väga palju haljasmassi, siis kasutatakse «Uue Elu» kolhoosis mesika esimene niide loomadele söödaks, teine aga — haljasväetiseks. Juunikuu esimesel või teisel dekaadil, enne õitsemist, mesik niidetakse maha niidumasinatega.

Osa mesika saagist läheb sileerimisele, osa aga kuivatatakse heinaks. Kolhoos kasutab mesika külve. alates juunikuu esimesest dekaadist ka karjatamiseks ja etteniitmiseks. Mesika ädal on tihe ja mahlakas, kasvab väga kiiresti. Juba augustikuu algul on ädal harilikult 50—75 sm kõrge.

1952. aastal sai «Uue Elu» kolhoos kahe niite kogusummana (esimene söödaks, teine haljasväetiseks) 475 ts mesika haljasmassi hektarilt 50 ha suuruselt pindalalt, 1953. aastal 395 ts 56 ha suuruselt pindalalt.

Haljasväetiseks määratud mesika ädal niidetakse niidumasinatega. Kohe pärast niitmist antakse igale hektarile 2 ts superfosfaati ja 1 tsentner kaalisoola, mis küntakse koos haljasmassiga sisse.

Orgaanilise haljasväetise ja mineraalväetiste üheaegne sissekündmine suurendab tunduvalt järgmiste kultuuride saaki.

Taliviljade külv toimub kolhoosis 23. augustist 5. septembrini. Selleks ajaks on mesika ädal mullas kõdunenud ja täidab orgaanilise väetisena oma otstarbe.

Igal hektaril küntakse sisse keskmiselt 100—200 ts äda-

lat; sellele lisandub veel keskmiselt 50 ts mesika juurtejäätmeid.

Valge mesika kasvatamisel lahendab «Uue Elu» kolhoos korraga kaks küsimust; mesika esimesest niitest saadud haljasmass on loomadele väärtuslikuks söödaks, ädal aga väärtuslikuks orgaaniliseks väetiseks, mis küntakse sisse koos mineraalväetistega.

Alates 1949. aastast kasvatab kolhoos ise mesikaseemet. Selleks jäetakse iga aasta kaks hektarit seemnepõldu. Seemnepõllu igalt hektarilt sai kolhoos 1953. aastal 8,9 ts mesikaseemet.

Seemnepõld eraldatakse harilikult mai lõpul. Seemnepõllu koristamist alustatakse, kui seemnekaunad on enamikus juba pruuniks läinud. Seemnepõldudelt koristatakse mesikas viljalõikusmasinatega. Seemne varisemise vältimiseks toimub koristus õhtul.

Mesikaseeme pekstakse hariliku viljapeksumasinaga. Pärast kuivatamist lastakse seemned ja terveksjäänud kaunad läbi ristikuseemne hõõrumismasina. Seemnemesikat võib koristada ka kombainiga. Sel juhul niidetakse järelejäänud varred niidumasinaga ning kasutatakse loomadele allapanuks.

MAISI KASVATAMISE KOGEMUSI ÜLENURME SOVHOOSIS

E. RAISMA,

Ülenurme sovhoosi vanemagronoom

Ülenurme sovhoos on aasta-aastalt tootnud järjest suuremaid mahlakate söötade koguseid ühe täiskasvanud veise kohta. Nii kasutati neid näiteks 1950. aastal 40 ts, 1951. aastal 46 ts, 1952. aastal 50 ts, 1953. aastal toodeti ühe täiskasvanud veise kohta juba 70 ts mahlakaid söötasid — söödajuurvilja ja silo. 1953/54. aasta talve jooksul söödeti ühe täiskasvanud veise kohta võrdselt 35 ts söödajuurvilja ja 35 ts silo. Kuid areneva loomakasvatuse järjest suureneva söödavajaduse katmiseks on vaja veelgi suurendada mahlakate söötade tootmist. Ainuüksi viki-kaera segatise kasvatamise teel pole seda võimalik teha, sest segatise saak ei tõuse tavaliselt üle 300 ts hektarilt. Sedagi saadakse ainult hea agrofooni juures ja siis, kui segatises on rohkesti liblikõielisi taimi. Liblikõielisterohke segatise niitmisega on aga raskusi, sest ta lamandub. Seetõttu jääb masinaga niites suur osa segatist kasvama, niiskemal ajal rehaga kokku riisumisel segatis määrdub mullaga jne.

Hoopis saagirikkamaks ja kergema vaevaga koristatavaks silokultuuriks osutub mais. 1953. aastal sovhoosis kasvatatud mais oli botaaniliselt hammasmaisi tüüpi. See maisitüüp on kõige suurema haljasmassi saagiga (kasvab keskmistes kasvutingimustes kuni 2,5 m kõrgeks), on väga lühikese kasvuajaga (2,5—3 kuud) ja hea söödavusega nii haljalt kui ka sileeritult tema kõrge suhkrusisalduse tõttu.

Maisi üheks heaks omaduseks on tema suur seisukindlus, mis võimaldab koristamist mehhaniseerida. Sileerida on maisi võimalik peenendamata ja peenendatult. Ülenurme

sovhoosis on kasutatud mõlemaid võimalusi. Kui on kasutada suured silomahutid, võib maisi väga hästi sileerida peenendamata. Sovhoosi keskuses, kus maisi sileerimisajaks oli suur silotorn siloga juba pooleldi täidetud, kasutasime silolõikajat, sest teisiti polnud võimalik silomassi torni üles juhtida. Peenendamata maisi sileerimise korral peab aga jälgima silo kinnitampimist, et see toimuks põhjalikult. Sileerimise katkestamise korral pikemaks vaheajaks peab kindlasti valmistama pealmiseks kihiks 20—30 tonni peenendatud silo, mida on võimalik tihedamalt kinni tampida. Selleks sobib väga hästi mõni mahlakam silotaim, nagu söödakapsas või päevalill. Viimaseid lisanditeta sileerides kipub mahl sageli silotornidest välja voolama. Kui aga söödakapsast ja päevalille tarvitada peenendamata silo kattekihina, siis seda ei juhtu. Ta moodustab küllaldase raskuse ja mahlasisaldusega hermeetilise kattekihi, üleliigse mahla püüab aga kinni alumine, peenendamata silomaterjal.

Alljärgnevalt kirjeldan maisi kasvatamisel saadud kogemusi Ülenurme sovhoosis.

Seemne ettevalmistamine. Külviseemneks kasutasime Tartu viljaelevaatorilt vahetusviljana saadud 500 kg maisi. Esimeseks tööks oli peade ja tõlvikute purustamine. Seda tegime käsitsi; suuremate koguste puhul tuleks siiski kasutada vastavaid masinaid.

Peade purustamine käsitsi toimub järgmiselt: töötaja võtab pea mõlemast otsast kätega kinni ja tõmbab vastu teravat lauaserva, rõhudes peale paraja tugevusega, nii et pea veel ei murdu. Sel viisil jõuab üks töötaja tööpäeva jooksul purustada 300—400 kg tõlvikuid. Ka ei lähe selliselt töötades kuigi palju prahti seemnete hulka. Pärast peade purustamist seemned sorteeritakse. Selleks võib hea eduga kasutada tigutriööri. See eraldab kergemad ja väiksemad seemned, mis on kasvanud maisipea ladvas. Selline puhastamine on vajalik siis, kui mais saadakse peades.

Koht külvikorras. Mais kui lühikese vegetatsiooniajaga taim sobib hästi vahekultuuriks. Meie kasvatasime maisi haljasrukki järel, mis oli külvatud eelmise aasta kesale. Külvasime maisi kevadel, kui haljasrukis oli koristatud. Maisi sileerisime augustis, sellele järgnes kesa ümberkünd, väetamine ja rukki külv teraks. Nii oli meil võimalik kesalt koguda enne talirukki külvi veel kaks haljasmassi

saaki, nimelt haljasrukkilt ja silomaisilt kokku 50—60 tonni ha-lt.

Maa ettevalmistamine ja väetamine. Möödunud kevadel koristasime haljasrukki ja sileerisime 1. juuniks. Haljasrukki koristamine hilines, sest kevadel oli selle arenemine aeglane. Seda põhjustas ühelt poolt ka 1952. a. vihmane sügis: rukki all olev põllumaa oli vihmast läbi ligunenud ja plingiks muutunud. Mõnel aastal on võimalik koristada rukist ka natuke varem, umbes 25. mai paiku. Haljasrukis oli saanud sõnnikut 50—60 tonni hektari kohta ja lisaks mineraalväetisi — 250 kg superfosfaati, 180 kg kaaliumkloriidi ning kevadel ammooniumsalpeetrit 100 kg hektari kohta.

Pärast haljasmassi koristamist harisime haljasrukki kõrre randaaliga üks kord läbi, andsime maisi jaoks sõnnikut 40 tonni ha-le. Ümberkünni tegime 18—20 sm sügavuselt. Künd toimus 9. juunil, künni järel rulliti maa pealt tihedamaks ning lasti vajumiseks seista 4—5 päeva.

Mineraalväetistest külvasime künni järel 250 kg superfosfaati, 200 kg kaaliumkloriidi ja 100 kg ammooniumsulfaati. Maad randaalisime 2 korda, äestasime üks kord hobuäketega üle ja libistasime. Maa ettevalmistamise juures peab silmas pidama, et muld ei muutuks liiga kuivaks, seda on karta eriti kergetel muldadel.

Külv. Mais on külmakartlik taim. Seepärast peetakse tema optimaalseks külviajaks Eesti NSV kliimatingimustes 10. juunit (viimased öökülmad on esinenud 6.—10. juuni vahel). Külvasime 18. juunil tavalise hobureaskülvimasinaga, kusjuures osa külvisejuhasid oli suletud. Külvi sügavus oli 5—6 sm, enne külvi põhjalikult läbi haritud maa oli küllalt kobe. Kergetel muldadel on soovitav külvi sügavust suurendada, et mulla vajumise korral seeme liiga pinna lähedale ei jääks. Teiste liiduvabariikide katsejaamade andmeil on teramaiside külvide sügavus kõikunud 5—15 sm vahel, kusjuures suuremaid saake on saadud 8—10 sm sügavuselt külvatud maisi juures. Reavahede laiuseks võtsime 50 sm, et oleks võimalik hobusega reavahesid harida; tööjõu kokkuhoiu seisukohalt on see väga oluline.

Külvieelsel päeval inokuleerisime seemned azotobakteri kultuuriga. Tärkama hakkasid taimed 8—10 päeva järel. Alguses olid nad kahvaturohelised ja jätsid mulje nagu oleks neil midagi viga. Kui read olid tärganud, ajasime reavahed üks kord läbi hobuplaneediga. Umbes kahel esi-

mesel nädalal on maisi kasv aeglane. Sel ajal tuleb eriti jälgida, et kultuur ei mattuks umbrohu alla.

Maisi külvinormiks on soovitatud võtta 50 kg ha kohta reaskülvis, märgitud külvinorm on kasutamisel maisi kasvatamisel teraks. Oma kogemuste põhjal peame siiski õigemaks silomaisi külvata 80 kg ha-le, sest siis kasvab mais tihedamalt, takistab umbrohu kasvu ning annab peenemakoelist massi, mis on väga oluline eriti sileerimise juures. Põlluosal, kus kasutasime 70—80 kg suurust külvinormi, oli külvipilt ühtlane, samuti ei esinenud tihedama külviga põlluosal hiljem peaaegu üldse umbrohtu taimeridades. Taimede kaugus üksteisest oli siin 6—15 sm, pikemaid vahesid ei olnud märgata.

Hooldamine. Reavahesid harisime vastavalt umbrohtumisele 2—3 korda. Soovitavaks tuleb pidada lämmastikväetiste andmist ridade vahele enne teistkordset vaheltharimist. Tegelikult harisime reavahesid ainult esimesel kasvukuul, teisel kuul oli mais juba nii pikaks kasvanud, et hobusega vaheltharimisel oleks vigastatud taimi. Taimeridu me ei harvendanud.

Koristamine. Maisi koristasime kahes erinevas valmimise staadiumis: sovhoosi keskuses — rohelise küpsuse, osakonnas — piimküpsuse staadiumis. Juuli lõpul kasutati maisi vähesel määral ka hekseldatult sigadele haljassöödaks, mida sead sõid hea isuga. Tiheda külvi tõttu tekkis tõlvikuid vähe. Maisi niitsime viljalõikusmasinaga. Siinjuures peab märkima, et viljalõikusmasinaga niitmine on võimalik ainult siis, kui mais on kuiv, isegi kasteniiskuse puhul murduvad lõikusmasina rehad. Täiesti kuiva maisi niitmisel ei esinenud aga mingisuguseid häireid. Veoks kasutasime ühehobusevankreid heinaveoraamidega, kuhu asetasime maisi korrapäraselt: risti üle vankri, ladvad ühele poole ja tüved teisele poole. Segamini peale-ladumise korral on koormast tõsta väga raske. Kahehobusevankriga vedamisel peaks asetama maisi poolpüsti, toetades vastu vankri külgi, nii et koorma laduja saaks liikuda piki vankrit keskel. Niiviisi tehtud koorma mahalaadimine ei valmista raskusi ega kuluta üleliigselt aega.

Hekseldatud maisi silo söövad loomad hea isuga ega jäta söödakünadesse midagi järele. Niisamuti on seda kerge silotornist välja võtta. Hekseldamata maisi silo ei ole sovhoosis seni söödaks kasutatud, seepärast ei tea,

milliseks kujuneb selle silotornist väljavõtmine ning kuivõrd vastuvõetavaks osutub see söötmispraktikas.

Üldse kasvatati Ülenurme sovhoosis mullu 4,5 ha maisi sileerimise otstarbel. Keskmiseks hektarisaagiks saadi 340—350 ts. Need põlluosad, kus külv ja kasvutihedus olid suuremad, andsid kuni 500 ts saaki ha-lt. 1954. a. kasvatame maisi siloks juba 10 ha suurusel pindalal. Eelmisel aastal omandatud kogemusi kasutades loodame saada keskmiselt 500—600 ts haljasmassi igalt ha-lt.

420 TSENTNERIT MAISI HALJASMASSI HEKTARILT

A. KIKUL,

Varstu traktorijaama agronoom

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus seab ülesandeks loomakasvatuse söödabaasi arendamiseks laiendada maisi kasvatamist ka väljapoole mustmulla piirkonda. Oma ettekandes 3. septembril 1953. a. märkis seltsimees N. Hruštšov, et kui enamik kolhoose kasvataks mitte küll 700—800, vaid kas või 250—300 tsentnerit haljasmassi igalt maisi külvipinna hektarilt, siis oleks sellest küllalt, et saada 225—260 kilogrammi võid, arvestatult külvipinna ühe hektari kohta.

Juba 1954. aastal laiendatakse ka meie vabariigi kolhoosides väärtuslike silokultuuride maisi, päevalille ja söödakapsa kasvupinda, et varuda vähemalt 5—6 tonni kõrgeväärtuslikku silo iga lehma kohta. Arvestades väärtuslike toitainete sisaldust maisis omab maisi haljasmassi saakide tõstmine kõigis kolhoosides suurt tähtsust.

Maisile on sobivamad kobedad ja kergemad mullad, mis ei ole happelised, niiskuse all kannatavad ega halvasti haritud. Orgaanilisi ja mineraalväetisi kasutab mais hästi. Kohasemaiks eelviljadeks maisile on rühvelviljad, põldhein, taliviljad ja vikisegatis, kui need on saanud tugeva annuse sõnnikut. Maisi seeme idaneb +10° kuni +12° C temperatuuri juures. Võrdlemisi suur seeme vajab idanemiseks palju niiskust, seepärast tuleb maisi seeme külvata niiskesse mulda.

Häid tulemusi saadi maisi kasvatamisel siloks 1953. aastal Antsla rajooni Sverdlovi-nimelises kolhoosis. Kolhoosi 3. põllundusbrigaadis kasvatati maisi brigadiir Oskar Zimmeri juhtimisel kahehektarisel pindalal ja igalt hektarilt

saadi 420 tsentnerit maisi haljasmassi. Maisi külv toimus uudismaale, mis oli eelmisel sügisel küntud 25—28 sm sügavuselt. Künd randaaliti sügisel kaks korda soorandaaliga. Uudismaa turbakihi paksus oli 1,8—2 m. Uudismaa asub Mustajõe-äärsel luhal, mis kevadise suurvee ajal on tihti üle ujutatud. Enne külvi äestati põld 2 korda üle ja kolm päeva enne külvi kultiveeriti 6 sm sügavuselt. Kultivaatori alla külvati igale hektarile 4 ts kaalisoola ja 2 ts superfosfaati. Maisi seemned hoiti alal tõlvikutes, enne külvi purustati tõlvikud, kusjuures tõlviku ülemisest ja alumisest otsast saadud seemned 1,5 sm ulatuses eraldati külviseemnest, sest need on väiksema idanemisvõimega. Seeme puhiti granosaaniga.

26. mail külvas kolhoosnik Eduard Väide hobureaskülvimasinaga maisi 36-sentimeetriste reavahedega. Külvi sügavuseks oli 7 sm ja hektarile kulus 45 kg seemet. Pärast külvi äestati põld kergete äketega tasaseks.

7. juunil tärkasid maisitaimed. Vaheltharimiseks polnud tarvidust, sest puhtas soomullas umbrohte ei esinenud. Juunikuu keskpaiku, kui maisitaimed olid jõudnud 3—4 lehe staadiumi, harvendati taimi käsikõplaga, kusjuures taimede vahekauguseks jäeti 15 sm. Pärast harvendamist külvati taimedele pealtväetuseks 1 tsentner superfosfaati hektari kohta.

Augustikuu algul õitsesid maisitaimed ja varte pikkus oli 2—2,1 m. Mais koristati 8. augustil hobuheinaniidumasinaga, mis oli varustatud rattalaiendajatega. Samal päeval toimus maisi sileerimine. Silopurustajaga peenendati mais 10—12 sm pikkusteks heksliteks.

Maisisilo söötmist alustati detsembrikuu lõpul ja 20. jaanuaril lõpetati maisisilo söötmine. Võrreldes vikisegatise siloga sõid lehmad maisisilo paremini, ka piimatoodang tõusis märgatavalt.

1954. aastal kasvatatakse Sverdlovi-nimelises kolhoosis silokultuuridena 4,5 ha ulatuses söödakapsast, 21,5-hektarisel pindalal päevalille ja 12 ha maisi. Viimast kasvatatakse 3. põllundusbrigaadis tänavu juba 5 hektaril. Külv rajatakse eelmise aasta eeskujul hästikõdunenud soomaale, mis on sügavalt küntud ja tasaseks randaalitud.

Suur maisisaak saadi Antsla rajoonis ka mineraalmaalt. Nimelt kasvatati Stalini-nimelises kolhoosis (esimees Arnold Mürk, agronoom Heldiine Pukk) maisi siloks ühel hektaril. Maisipõllule anti orgaanilist väetist koos

mineraalväetistega kevadel. Hektari kohta anti 28 tonni sõnnikut, mis oli rikastatud 1 ts kaaliumkloriidi ja 2 ts superfosfaadiga. Umbrohutõrjeks hariti suve jooksul reavahesid 3 korda. Ühelt hektarilt koristati 412 tsentnerit haljasmassi.

Äntsla rajooni kolhooside kogemused näitavad, et õige agrotehnika rakendamisega suudetakse saada kõrgeid maisi haljasmassi saake.

MEIE KOLHOOSI KOGEMUSI PÄEVALILLE KASVATAMISEL SILOKULTUURINA

E. VILLEVELT,

Türi rajooni «Koidu» kolhoosi esimees

Nõukogude zootehniline teadus ja loomakasvatuse eesrindlaste-praktikute rikkalikud kogemused näitavad, et kõrgete toodangute saavutamiseks ka talveperioodil on tähtsaks abinõuks karja küllaldane varustamine mahlaka sööda — siloga. Meie ühiskarjale vajalikul hulgal silo valmistamiseks tarvismineva haljasmassi kasvatamisel on nii vennasvabariikide kui ka meie vabariigi eesrindlike majandite kogemuste põhjal osutunud üheks paremaks kultuuriks päevalill, mis õige agrotehnika juures on andnud kahe- ja isegi enamkordseid haljasmassi saake, võrreldes meil siiani peamiselt kasvatatava silokultuuri viki-kaera segatisega.

Türi rajooni «Koidu» kolhoosis külvasime 1953. aasta kevadel päevalille siloks kuue-hektarilisele põllule mineraalmaal. Eelkultuuriks päevalillele oli suhkrupeet, millele oli antud väetiseks 25—30 tonni sõnnikut, 200 kg superfosfaati ja 150 kg 40%-list kaalisoola hektarile. Päevalille alla mineva maa kündsime kevadel 22—23 sm sügavuselt, kusjuures agregaadis oli ka libistaja, ja kultiveerisime kahel korral traktori-kultivaatoriga. Kultiveerimise alla andsime ka mineraalväetised: 150 kg superfosfaati ja 100 kg 40%-list kaalisoola hektarile. Orgaanilisi väetisi päevalillele ei antud.

Päevalille külvasime 4. mail reaskülvis hariliku hobureaskülvimasinaga üle ühe reavahe. Külvi tegime tunduvalt suurendatud seemnemääraga, külvates ettenähtud 18—20 kg asemel 30 kg seemet hektarile. Enne tõusmete

ilmumist äestasime külvi mullakooriku purustamiseks ühel korral. Kui taimed olid 10—15 sm kõrgused, andsime 4,5 hektari ulatuses pealtväetiseks 30 kg ammooniumsalpeetrit hektarile, kuna 1,5 hektarit pealtväetist ei saanud.

Vaheltharimist ja harvendamist me ei teinud, sest tiheda külvi tõttu kattis päevalill peagi maapinna ja lämmatas täielikult kõik umbrohud. Päevalill kasvas ühtlaselt 130—150 sm kõrguseks. Koristamine toimus 3. ja 4. augustil. Haljasmassi hekseldasime silomassi purustamise masinaga kahe sentimeetri pikkusteks lõikudeks ja sileerisime siloaukudesse.

Kuigi päevalill ei kasvanud eriti kõrge, saime tiheda külvi tulemusena siiski küllaltki suure saagi. Nii koristasime kogu 6-hektariliselt põllult keskmiselt 550 tsentnerit haljasmassi hektari kohta. Seejuures saime 4,5-hektariselt põlluosalt, mida pealtväetasime lämmastikuga, ligemale 650-tsentnerise hektarisaagi, kuna aga 1,5 ha suuruselt põlluosalt, kuhu me lämmastikväetist ei andnud, saime ainult 400 tsentnerit haljasmassi hektarilt. Nii saime 30 kg ammooniumsalpeetri arvel ligi 250 tsentnerit enamsaaki, mis näitab, kuivõrd tähtis suurte päevalillesaakide saamiseks on just pealtväetamine lämmastikuga.

Päevalille põldu korralikult vahelt harides ja harvendades ning orgaanilist väetist andes oleksime kahtlemata saanud tunduvalt parema saagi.

Päevalillest valmistatud silo sai täiesti hea. Tänu päevalillele on meie karja kasutada 1953/54. aastal kõrgeväärtuslikku mahlakat sööta.

SÖÖDAJUURVILJA KASVATAMISE KOGEMUSI LUUNJA SOVHOOSIS

H. POLNA,

Luunja sovhoosi vanemagronoom

Luunja sovhoosis on talveperioodil karja produktiivsuse suurendamiseks igal aastal üha rohkem hakatud kasutama mahlakaid söötasid. Kui 1950. aasta talveperioodil kasutati mahlakaid söötasid ühe loomühiku kohta 3,5 tonni, siis 1952. a. tõusis nende söötmine loomühiku kohta 5,4 tonnini, mis moodustas kuni 40% kogu talvisest loomade põhisöötade hulgast.

Koos söödajuurvilja külvipinna laiendamisega oleme järjekindlalt suurendanud ka hektarisaake. Selle tulemusena vähenes ühe tsentneri söödajuurvilja tootmise omahind, mis tagas ka loomakasvatussaaduste tootmise omahinna languse. Kui meil 1949. a. oli söödajuurvilja hektarisaak 218 ts ja ühe tsentneri omahind 22,4 rubla, siis 1952. a. tõusis hektarisaak 730 ts-ni ning ühe tsentneri omahind langes 10,1 rublale.

Söödajuurvilja kasvatatakse Luunja sovhoosis farmilähedases külvikorras. Eelviljaks on tavaliselt suviteravili. Juurviljapõllu harimine algab kõrrepõllu koorimisega viljasaagi koristamise järel. Sõnnikut anname hektarile 60—70 tonni, mida laotame masinatega. Künni alla anname 300 kg superfosfaati ja 200 kg kaalisoola. Kohe laotamise järel viime väetised sügavkünni (keskmiselt 26—30 sm) abil mulda. Varakevadel külvame igale hektarile veel lisaks 200 kg superfosfaati ja 150 kg kaalisoola.

Mulla tahenemisel libistame põldu kaks korda diagonaalselt künni suunas, et saada ühtlane, tasane külvipind ja säilitada mullas sügistalvist niiskust. Mõne tunni pärast

kultiveerime mulla hanijalg-kultivaatoriga, mille järele on rakendatud kerged võrkäkked.

Kuna söödakaalikas ja -peet on küllalt pika kasvuajaga, seepärast külvame mainitud söödajuurviljaseemet hästi vara, tavaliselt aprilli lõpul ja mai esimestel päevadel. Seemendame kahe hobuse sõrgreaskülvimasinaga, mis külvab korraga viis rida ja jätab 55 sm-lise reavahe. Niisugune reavahede laius osutub sobivaks mehhaniseeritult vaheltharimisel ja vastab taimede bioloogilistele kasvunõuetele.

1952. aasta suvel külvasime ühele hektarile 93%-lise idanevusega söödapeediseemet 20 kg ja söödakaalikaseemet 6 kg. Peediseemne seemendasime keskmiselt 3 sm sügavusele. Külvimasina sõrgadele asetasime vajaduse korral lisaraskused. Sõrgade järele monteeritud puukettad tasandasid põllu. Külvamisel jälgisime, et read oleksid sirged ja seemned langeksid ühtlasele sügavusele mullas. Külviseadise hoolika kontrollimisega saavutasime ühtlase seemnejaotuse.

Pärast söödapeedi külvi, enne taimede tärkamist, äestasime põldu väga ettevaatlikult piki ridu ümberpööratud kergete võrkäketega. Võrkäkke lülisõlmed purustasid mullapinna koorukese ja suur osa tärganud umbrohtudest hävis. Äestatud mullapinnast tärkasid peeditaimed kaks kuni kolm päeva varem ja üsna suure ühtlusega. Peedipõllu äestamist loeme väga tähtsaks agrotehniliseks võtteks umbrohtude esimese tõrje läbiviimisel.

Enne äestamist andsime põllule 100 kg ammooniumsalpeetrit hektari kohta. Pärast söödajuurvilja tõusmete tärkamist harisime reavahed lõikenugadega varustatud planeediga, et hävitada tärganud umbrohtu. Esimese vaheltharimisega ei või mingil juhul hilineda, sest kasvuhoogu jõudnud seemneumbrohu hävitamine on hiljem palju raskem, kulukam ja kahandab harvendamisel tööviljakust. Esimesele vaheltharimisele järgneb kohe teine ridadevaheline läbiajamine. See on vajalik eriti sel juhul, kui on märgata umbrohu kasvuhoo uut algust ja muld muutub kõvaks. Reavahede harimine nõuab oskust ja hoolikat tähelepanu, et juurvilja tõusmed ei kattuks mullaga ja et taimi reast välja ei lõigataks, mis tekitab tühikuid. Vaheltharimisel seadsime planeedile lõiketerad ridadele hästi lähedale, et tärganud umbrohtu hävitada võimalikult taimede lähedalt.

Harvendamine algas, kui taimedel oli arenenud esimene pärisleht. Harvendasime välkköplaga. Taimede vahekauguseks jätsime 25—30 sm. Mitmeaastaste kogemuste põhjal oleme jõudnud kindlale veendumusele, et otstarbekas on taimi harvendada mitte salkudesse, vaid kohe ühele taimele. Ühele taimele harvendamine säästab tööjõudu kuni 30% ulatuses ja tõstab saaki 10—20%, võrreldes salkudesse harvendamisega. Kohe üksiktaimele harvendamisel saavad taime lehed küllaldaselt valgust, mis soodustab nende arenemist. Salkudesse harvendamisel jäävad taimed esialgu tihedalt kasvama, venivad pikaks ja nende vegetatiivosad on nõrgad. Seepärast tuleks salkudesse harven-

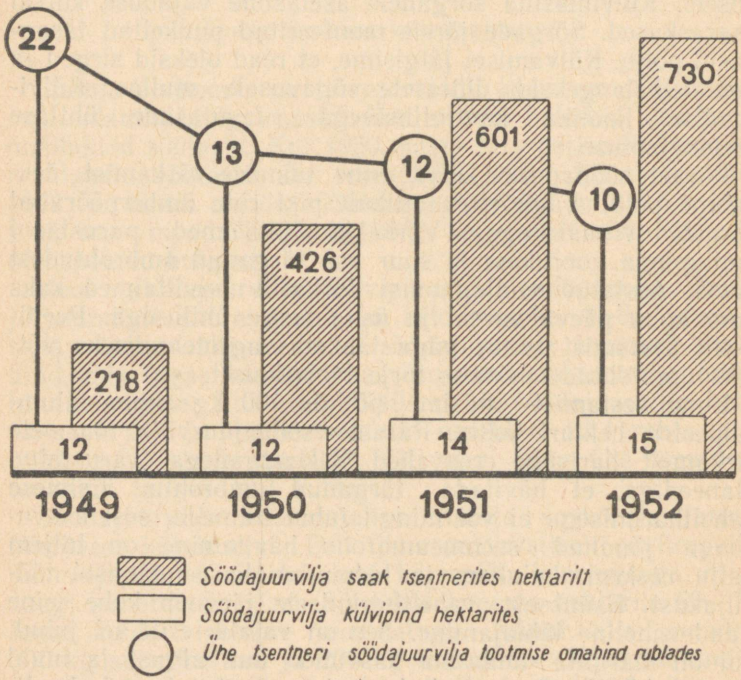

damine söödajuurviljade kasvatamise agrotehnilistest võtetest kustutada kui vananenud, šablooniline töövõte, mis võib vaid söödajuurviljade saake kahandada.

Söödajuurviljade saagi tõstmise üheks tähtsamaks nõudeks on suve esimesel poolel agrotehniliste võtete komp-

leksse kasutamisega välja arendada taimedel võimas lehemass, mis soodustab suve teisel poolel juurikate hoogsat kasvu. Ühele taimele harvendamine on üks neid agrotehnilisi võtteid, mis soodustab taimedel suve esimesel poolel suurema lehemassi arengut.

Söödajuurvilja harvendustöö lõpetasime seitsme kuni kaheksa päevaga. Harvendamise hilinemine soodustab umbrohu arengut, juurviljataimed venivad pikaks ja roheliste taimeosade arenemine on pidurdatud.

Pärast harvendamist, kui taimed olid juurdunud, andsime hektarile kuni 100 kg ammooniumsalpeetrit ning kobestasime kohe reavahed 5—10 sm sügavuselt, et väetist mullaga segada. Mõni päev pärast söödajuurvilja harvendamist kõrvaldasime jällegi taimede läheduses arenema hakanud umbrohu. Suve kestes jälgisime taimede kasvu. Nõrgalt arenenud taimedega põlluosadele andsime kasvukiiruse elustamiseks lämmastikväetist. Üheks söödapeedi hooldamise tööks on ennakvõrsete tagasilõikamine kuni lehekodarikuni. Meie tähelepanekud tõendavad, et pärast ennakvõrsete lõikamist hakkavad juurikad hoogsalt kasvama. Kui aga jätta ennakvõrsed lõikamata, jääb juurikate arenemine nõrgaks, ennakvõrse vars areneb sügiseks suureks ja võtab juurika kasvujõu.

Lämmastikväetiste andmine suve teisel poolel, s. o. juurikate moodustamise perioodil, on ainult sel juhul soovitav, kui suve esimesel poolel on taime lehed hästi arenenud. Kui suve esimesel poolel söödajuurvilja lehed on jäänud kiduraks ja tahame ergutada kasvuhoogu lämmastikväetiste andmisega suve teisel poolel, siis soodustame küll lehtede kasvu, kuid juurikate kasv jääb nõrgaks ja saak sellega väikeseks.

Söödajuurvilja koristame võimalikult hilja, sest viimased kasvupäevad ja nädalad sügisel on suure tähtsusega, eriti süsivesikute juurikatesse kogumiseks. Liiga vara koristatud söödajuurviljad on kuivainevaesed ja nende säilivus halb. Söödajuurvilja asetasime põllul kuhjadesse, suunaga põhjast lõunasse. Kuhilate asukohaks valisime võimalikult kõrge koha, et hiljem transportimisel ei oleks raskusi ja vesi ei valguks kuhjade alla. Arvestamise lihtsustamiseks asetasime igasse kuhilasse 10 tonni juurikaid. Kuhjade asetuse kohta tegime kaardi, millest üks eksemplar anti koos saagi aktiga raamatupidajale, teine jäi vastutava laohoidja kätte ja kolmas anti agronoomile.

Kuhjadesse asetasime juurikad hoolikalt, et tõsta nende säilivust. Kuhjade aluse puhastasime rohelistest taimeosadest, et vältida nende kõdunemist, mis hiljem nakataks ka juurikaid. Söödajuurvilja kuhja laius on meil 1,5 m ja kõrgus 1,4 m. Kuhja küljed, otsad ja harja tasandasime hästi hoolikalt, et hiljem põhu ja muldkatte vajumisel ei tekiks ebaühtlast pinda, mis kergesti vett sisse võtab ja põhjustab juurikate riknemist. Kuhjade katteks kasutasime kuiva peenikest põhku, mis pärast vajumist takistab külma sissetungimist.

Põhu asetasime kuhilate katteks ühtlase 40—50 sm paksuse kihina, alustades alt kuhja äärest; seejuures panime kõige alumise põhikihi ülemisest veidi paksema, et ära hoida külma sissepääsu põhja alt. Põhule asetasime külmade tulekuni ühtlase õhukese mullakihi. Kuhja sisse tegime juurikate säilivuse kontrollimiseks 4 auku, millest parajasti käsi läbi mahub. Harja aukude katteks asetasime kahest lauaotsast kokkulöödud katuse, mis hoiab ära sademete sissevalgumise. Külmade tulekul katsime kuhjad 30 sm paksuse ühtlase mullakihiga. Kattemulla võtsime kuhjast ühe meetri kauguselt. Söödajuurvilja säilitame kuhjades 0—2 kraadi C juures. Kuhjade soojust kontrollime sageli. Kui temperatuur on tõusnud üle ettenähtud piiri, teeme harja avad suuremaks, et õhuvahetust kiirendada. Kui see ei aita, teeme kuhja harja lahti.

Luunja sovhoosi kollektiiv otsib ja õpib uusi söödajuurvilja kasvatamise agrotehnika võtteid, et viia hektarisaagid senisest veelgi kõrgemale ja kindlustada loomakasvatusele söötade küllus.

HEKTARILT 1095 TSENTNERIT SÖÖDAKAPSAST

A. ANUPÕLD

Üheks niisuguseks haljassöödakultuuriks, mille kasvatamine aitab suuresti lahendada majandite haljassöötadega varustamise probleemi, on söödakapsas. Oma kõrge valgusisalduse tõttu (94 g söötühikus ehk 2 korda rohkem kui juurviljas ja 3 korda rohkem kui kartulis) on ta väärtuslikumaid haljassööda- ja silokultuure. Pikk kasutamise aeg (augustist detsembrini) annab talle eelise teiste kultuuride ees. Ka võib söödakapsalt kõrge agrotehnika rakendamisel saada väga suuri haljasmassi ha-saake — 800—1400 ts ha-lt. Ka oma rohke A- ja C-vitamiini sisalduse poolest on ta asendamatuks söödaks sügisperioodil. Meil pole praegu ühtegi teist kultuuri, mis võimaldaks loomade haljaskonveierit pikendada detsembrikuuni. Seepärast on vajalik söödakapsa kasvatamisele rohkem tähelepanu pöörata ja taotleda igas majandis suuri saake, mis ei tohiks olla mitte alla 800 ts ha kohta.

Linnukasvatuse Kontrollkatsejaama Kurtna katsetootmismajandis andis söödakapsas 1953. aastal 1095 ts haljasmassi hektari kohta, s. o. 14 605 söötühikut, kusjuures kg omahind kujunes 2,3 kop. ehk 17,2 kop. söötühiku kohta. Tootmiskulud ha kohta olid:

1. Seeme	rbl.	211.28	
2. Väetis	„	653.38	
3. Inimtöö	„	797.19	
4. Hobutöö	„	445.28	
5. Üld-tootmiskulud	„	200.84	— 25,2%
6. Majandi üldkulud	„	227.14	— 28,5%
Kokku	rbl.	2.535.11	

See näitab, et söödakapsas andis kõige suurema ja küllalt odava saagi, võimaldades edukalt tõsta karja toodangut ja kiirendada hanede nuumamist. Söödakapsa ja teiste haljassöötade (segatis, päevalill, söödajuurvili) kõrgete saakide kasvatamine võimaldab seega tunduvalt alandada loomakasvatussaaduste tootmise omahinda ja tõstab niiviisi suuresti rentaablust. Tuleb rõhutada, et Kurtna katsemajandil on ainult 45 ha mineraalmaal asuvat põldu ja 15 ha uudispõldu soos. Majandil ei ole looduslikku heina- ja karjamaad. 30 veist, 10 hobust ja kuni 4000 lindu peetakse aasta läbi käestsöötmise printsiibil. Selleks vajalikud haljassöötade varud loodi ja kindlustati ühe aastaga ja majand andis 1953. a. kolme kvartali jooksul 13 853 rbl. kasumit. Seega võib kindlalt ütelda, et söötade tootmise tulemused määravad suurel määral kogu majandustegevuse lõpp-resultaadi.

Söödakapsa kasvatamise agrotehnika kohta tuleb märkida, et söödakapsa peamine kasvatamise koht on farmilähedases külvikorras põldheina või talivilja järel. Põllukülvikorras ja niidukülvikorras võib söödakapsast kasvatada, kui väljad asuvad lautade lähedal. Söödakapsas on soovitav asetada ühele külvikorraväljale koos söödajuurvilja või rühvelkultuuriga. See hõlbustab harimist ja vähendab töökulu, sest söödakapsas on samuti vahelthariitav kultuur. Kurtnas kasvatati söödakapsast 1953. a. põldheina järel põllukülvikorras.

Mulla suhtes on söödakapsas üsna nõudlik kultuur. Paremini kasvab ta huumusrikastel sügavapõhjalistel liivsavimuldadel. Hästi läheb ta ka madalsoo ja luha- ning lammimuldadel. Kuivadel ja madala põhjaga pindadel ei ole söödakapsa kasvatamisel edu, kuigi ta seal annab suuremat saaki kui päevalill. Söödakapsas kardab happelist mulda ja kõrget põhjaveeseisu, mida on vaja tingimata arvestada temale kasvukoha valimisel. Happelistel muldadel tuleb lupja anda eelviljale ja põhjavesi reguleerida drenaažiga. Kurtnas oli söödakapsas 1953. a. asetatud küllastunud kamar-gleimullale, läänekallakuga nõlvakule, piirikraavi kaldale.

Mullaharimise suhtes on söödakapsas väga nõudlik kultuur. Ta reageerib hästi agrotehnikale ja söödakapsamaa harimisel ei tohi seda kunagi unustada. Sügiskünd olgu võimalikult sügav — vähemalt 22—25 sm, koos põhjakohendamisega. Kevadel tuleb maa esimesel võimalusel

libistada ja äestada, mai viimasel dekaadil sooritada korduskünd. Enne istutamist tuleb maa kultiveerida, libistada ja rullida tasaseks. Sellele järgneb istutuskohtade märkimine enne istutamist. Kevadisel maaharimisel ei tohi unustada, et söödakapsas vajab niisket pinda. Madalatel muldadel saab paremaid tulemusi vagudesse istutamisel. Kurtnas rakendati 1953. a. söödakapsa kasvatamisel kõiki eespool nimetatud mullaharimise võtteid, ainult põhjakohendamist ei saadud teha.

Väetamine söödakapsamaal olgu tugev. Tuleb rõhutada, et söödakapsas on orgaanilise väetise suhtes mitte vähem tänulik kui näiteks kartul. Sellepärast ei tohi teda jätta orgaanilise väetiseta. Kurtnas anti kevadise korduskünni alla 24 tonni superfosfaadiga rikastatud ja turbaga komposteeritud linnusõnnikut ha kohta. Õigem on muidugi anda sügiskünni alla ha kohta kuni 40 t sõnnikut ja koos sellega ka suurem osa mineraalväetistest. Mineraalväetistest anti Kurtnas 400 kg kaaliumkloriidi ja 600 kg superfosfaati koos linnusõnnikuga kevadel korduskünni alla. Tulemused näitavad, et söödakapsamaad võib hea eduga väetada ka kevadisel maaharimisel. Lisaks sellele anti Kurtnas pealtväetisena lämmastikväetist (ammooniumsalpeeter) kolmel korral, kokku 400 kg ha-le. Väga hästi mõjub söödakapsale virtsaga kastmine (lahjendatult 1 osa virtsa 3 osa veega). Madalsoos ja lammimuldadel annab söödakapsas kõrget saaki ilma sõnnikuta ja lämmastikväetiseta. Kaalium- ja fosforväetisi tuleb aga ka seal anda kuni tonn ha-le.

Külv ja istutamine toimus Kurtnas avamaal ettekasvatatud istikutega. Selleks külvati seemned aprilli viimasel dekaadil aeda avamaale. Istikute väljaistutamine põllule toimus 12.—13. juunil. Enne istutamist kasteti istikud tugevasti läbi ja pärast asetati vedela lehmasõnniku, savi ja mineraalväetise segusse. Seejärel istikud toimetati põllule. Istutamisele järgnes kohe tugev kastmine.

Söödakapsa istikutest kasvatamine võimaldab kokku hoida seemet 10 korda ja kasvutingimusi põllul paremini ette valmistada, mille pärast tuleb seda viisi eelistada seemnete põllule väljakülvamisele. Oluline on istikute väljaistutamisel taimede ja ridade vahekauguste määramine. Praktika on näidanud, et taimi võib asetada 60×40, 60×50, 50×50, 60×60 või 70×70 sm vahekaugustele. Mida paremini on maa valitud, haritud ja väetatud ja mida

suuremat saaki taotletakse, seda rohkem tuleb taimedele anda kasvuruumi põllul. Kurtnas kasvatati söödakapsast 1953. a. 70×70 sm vahekaugustel.

1953. a. Valgevene NSV Polotski oblasti Dunilovitski sovhoosis tootmistingimustes söödakapsa taimede vahekauguste leidmiseks sooritatud katsetes andis aga parima tulemuse (459 ts ha-lt) 60×60 sm vahekaugusele istutamine, kusjuures igas pesas oli 2 taime. Meie kogemused näitavad, et parimaid tulemusi annab siiski taimede üksikult väljaistutamine, kusjuures põld on märgitud täisnurkselt kahes suunas vaheltharimise võimaldamiseks.

Sort ja seeme on söödakapsa saagi määramisel sama olulised nagu kõigi teiste põllukultuuride juures. Kurtnas kasvatati 1953. aastal söödakapsa sorti *siverskaja roheline*. See sort annab suure ja väärtusliku saagi. Tuleb aga märkida, et igas majandis on vaja seemet ise kasvatada. See pole sugugi keeruline ega raske, sest söödakapsaistikute säilitamine on võrdlemisi kerge.

Külvi- ja istutusjärgne hooldamine söödakapsa põllul on sama mis teistel vaheltharitavatel kultuuridel. See seisab umbrohutõrjes, mulla kobestamises ja pealtväetamises. Sellele lisaks peab jälgima mulla niiskust. On hea, kui saab söödakapsa põllu veekogule lähemale paigutada, et kapsast vajaduse korral kasta. Kurtnas harisime reavahesid kahel korral hobusega ja üks kord käsitsi kõplamisega. Igale vaheltharimisele eelnes lämmastikuga pealtväetamine. Põldu oli vaja üks kord DDT-ga tolmutada. Et istikute väljaistutamine sattus kuivale perioodile, siis oli ka täiendav vaheleistutamine ja ühekordne täiendav kastmine vajalik.

Saagi koristamist alustati 1. septembril ja lõpetati 1. detsembril. Kogutud saagist sileeriti 75 ts hanedele ja 1020 ts kasutati karjale ning lindudele haljassöödaks. Kadude vältimiseks on vaja alumised valguse puudumisel kuivama hakkavad lehed juba septembris murda ja ära kasutada. Söödakapsas tuleb sileerida hekseldatud kujul. Veisekarjale saab teda sööta tervelt.

Kogemused on näidanud, et söödakapsas on väärtuslik haljassööda- ja silokultuur. Ta tasub kuhjaga temale pühendatud hoole ja tähelepanu. Tema kõrgel agrofoonil kasvatamine aitab kiiresti üle saada majandites esinevast söödapuudusest. Sellepärast on vajalik, et meie põllumajanduse alal töötajad oskaksid õigesti hinnata selle

kultuuri väärtust, omandaksid selle kasvatamise agrotehnika ja hakkaksid seda kultuuri kasvatama niisugusel hulgal, mis täielikult kindlustab antud majandi loomade vajadused.

LUTSERN, MESIKAS JA RISTIK KOLHOOSI PÕLDUDEL NING ROHUMAADEL

LINDA LEHTSE

«Hiie» kolhoos asub Kiviõli rajooni kirdeosas mere kaldal. Kolhoosi mullastik on mitmekesine: õhukesed ja keskmise sügavusega rähksed kamarkarbonaatsed mullad pael ja paerähal (rähkmullad vahelduvad liivmuldadega, mis Purtse jõe orus ja osal paekaldal on karbonaatsed). Kolhoosi maa-ala poolitab Purtse jõgi. Perspektiivseks arenemissuunaks on kolhoosil loomakasvatus ja köögiviljandus. Seda soodustab tööstusrajoonile omane turgude lähedus. Juba 1951. ja 1952. a. moodustasid tulud loomakasvatusest 62—65% kolhoosi üldsissetulekust.

Pikemat aega on kolhoosil olnud raskusi loomasööda baasiga, sest loomakasvatuse arvulisele arenemisele ei jõua järele kultuur-rohumaade rajamine. Looduslikud heinamaad on soostunud ja nende hektarisaak ei ulatu üle 5 tsentneri. Alles pärast suuremaid melioratiivseid töid on võimalik neid kasutusele võtta. See töö on aga aeganõudev ja vajab Lüganuse traktorijaama tõhusat abi. Olukorra parandamiseks ja ühiskarja söödatarbe rahuldamiseks valgu ja vitamiinirikka koresöödaga on kolhoos laiendanud lutserni, mesika ja ristiku kasvatamist. Suure töö on selles osas ära teinud kolhoosi I brigaad (brigadiir sm. Trummar).

Märkimisväärseid tulemusi on kolhoosis saadud lutserni kasvatamisega. Lutsernipõllud on rajatud karbonaatsetele huumusvaestele liivmuldadele. 1952. a. külvati lutserni 15 ha suurusele maa-alale, kusjuures külvati kattevilja alla külvinormiga 10 kg lutserni seemet hektarile. Kattevilјaks oli segavili ja kaer, mis külvati aprilli lõpus reaskülvis

Pärast lutserni seemne allakülvi äestati seeme korralikult sisse. Eelmiste aastate kogemused ja brigadiir sm. Trummari praktika näitavad, et sisseäestamata või halvasti sisseäestatud lutserni seeme ei satu mulda ja idaneb halvasti, täiesti sisseäestamatult aga hävib.

Lutserni hooldustööd annavad häid tulemusi. «Hiie» kolhoosis on praktiseeritud lutserni kevadist äestamist raskete äketega ning väetisena on kasutatud 200 kg superfosfaati ja 100 kg kaalisoola hektarile. Väetamist on korratud igal kasutusaastal samade normidega. Sm. Trummari kogemused näitavad, et äestatud ja väetatud lutsern annab enamsaaki kuni 12 tsentnerit kuivheina hektarilt. Korraliku hooldamise juures püsib lutsern väga kaua. Üks osa lutsernipõllust on säilinud 11 aastat ja ka 1953. aastal andis ta päris korraliku saagi.

Lutsernist on saadud pidevalt kaks saaki heinaks ja ädal karjatamiseks. Esimene hein on koristatud maikuu III ja juunikuu I dekaadis, teine augusti I ja II dekaadis. Heinasaak on olnud mõlemal korral võrdne. 1952. a. vihmase sügise tõttu saadi koristada ainult üks hein, kusjuures saak oli lutserni kasutusaastate järgi järgmine: esimese aasta heinal 25 ts, teise aasta heinal 35 ts ja kümnenda aasta heinal 20 ts kuivheina hektarilt. 1953. a. esimene lõikus hilines juunikuu II dekaadini, kusjuures saak kuivheinana oli esimese aasta heinal 30 ts ha-lt, neljanda aasta heinal 50 ts ha-lt ja üheteistkümnenda aasta heinal 25 ts ha-lt. Senistest kogemustest selgub, et lutserni saak on suurem teise, kolmanda, neljanda ja vanemate aastate kamaral.

Kolhoosi lutsernipõldudel on lehmi karjatatud augustikuu III dekaadist alates kuni hilissügiseni. Karjatamist on lutsern antud tingimustes talunud rahuldavalt. Kuid seejuures ei tohi karjatavat pinda sööta täiesti paljaks. Paljaks söödetud pindadel taimed hävisid või taimede seis hõrenes tunduvalt. Põllu kevadise äestamise ja väetamisega paranes küll olukord, kuid hõrenenud seisu tõttu langes saak võrreldes eelmise aastaga. Taim põdes ka teisel aastal, alles kolmandal aastal ei olnud enam märgata vahet.

Lutserni söövad heinana, samuti ka haljassöödana kõik loomaliigid hästi ning toiteväärtuselt on ta palju parem kui ristik, mida tõendavad loomade toitumuse paranemine ja toodangu kiire tõus. Eriti hea on lutsern haljassöödana

sigadele. 1953. aastal asendas lutsern ühe (lõunase) söötmiskorra sugu- ja eelnuumal olnud sigadel.

Lutserni seemnekasvatust on kolhoosis katsetatud mitmel aastal, kuid rahuldavaid seemnesaake pole saadud. Seemnepõldudeks on kasutatud laiaskülvis tehtud lutserni. Brigadiir sm. Trummar on katsunud seemne saaki tõsta laiaskülvis kunstliku tolmutamisega, kuid kogemuste puudusel pole ta seni tabanud õiget seemnekoristuse aega ja saak on ebaõnnestunud.

Lutserni metsik vorm sirplutsern kasvab kolhoosis looduslikult, moodustades kamara 5 ha suurusel lubjarikkal liivamullal nn. Anne mägedel. Kolhoosi olemasolu perioodil on mägesid kasutatud hobuste koplina. Seda koplit, nagu teatakse, on juba 40 aastat kogu aeg kasutatud karjatamiseks — üksikmajapidamise ajal hobuste, veiste ja lammaste jaoks, nüüd hobuste jaoks. Kuna mingeid hooldustöid kopli kamara juures pole tehtud, siis selgub, et sirplutsern võib kamaras kaua püsida ja taluda hästi karjatamist. Sirplutsern levib juurevõsunditega, ei karda madalalt närimist ja tallamine isegi soodustab mõningal määral taimede kasvu. Kamar on kogu pindalal ühtlane ja tihe.

Hobuste ööpäevane karjatusperiood kestab iga aasta keskmiselt 1. juunist kuni 20. augustini; nende arv koplis on keskmiselt 10—12. Sel ajavahemikul annab koppel hobustele täieliku sööda. Sirplutserni söödavus kõikide loomaliikide poolt on hea, samuti on ta toiteväärtus kõrge.

I brigaadi brigadiir sm. Trummar väetas 1951. a. katsena umbes 0,25 ha sirplutserni pinda väetisnormiga 200 kg superfosfaati ja 100 kg kaalisoola hektarile. Tulemused olid üllatavalt head. Sirplutserni karjamaal katsetati ka kevadise äestamisega, kuid selgus, et sirplutsern ei talu äestamist — taim jäi kogu kevadeks ja suveks põdema, alles sügisepoole hakkas normaalselt edasi arenema.

Sirplutserni seemnekasvatust siiani pole organiseeritud. 1951. aastal sm. Trummar sai 70 m² pindalalt 2 kg seemet, millest võib oletada, et sirplutserni seemnekasvatus on kergem ja seemnesaak seotud väiksema riisikoga kui hariliku lutserni seemnekasvatus.

Orgaanilise väetise koguse suurendamiseks ja söödabaasi tugevdamiseks tegeleb «Hiie» kolhoos 1950. aastast peale valge mesika kasvatamisega. 1951. aastal oli kolhoosis mesika koristuspind 6 hektarit, 1953. aastal aga

37 hektarit. 1953. aastal külvas kolhoosi I brigaad 78% talirukkist mesikakesasse. Mesika kasvatamisega tugevnes ka ühiskarja söödabaas põhiliselt valgurikka silosööda arvel. Mesikas on maade suhtes vähenõudlik taim; ta sobib hästi õhukestele rähkmuldadele, paepealsetele ja lubjarikastele liivastele maadele, andes siin häid saake. «Hiie» kolhoosis on praktiseeritud mesika külvi suviviljade, peamiselt kaera ja segavilja alla, kusjuures kattevilja külviks on kasutatud täienormilist reaskülvi. Mesika külvinormiks on olnud 15 kg seemet hektarile. Tegelikkus aga näitab, et selline külv on hõre, mesikas puitub ruttu ja taime väärtuslikum osa — lehed — varisevad. Käesolevast aastast alates suurendame külvinormi 30 kg hektarile. Mesikapõldudel pole tehtud mingisuguseid hooldustöid, ka on nad väetamata. (Pärast külvi on seeme kergete äketega mulda äestatud, sest vastasel korral seeme ei idane.) Mesika keskmine saak oli 1952. a. 22 tonni ja 1953. a. 28 tonni haljasmassi hektarilt.

Mesikasilo söödavus on hea, samuti on ta toitainetelt väärtuslikum rohust, segatisest jm. valmistatud silosöödast. 1952. aasta tähelepanekud näitasid, et mesikasilo söötmisel tõusis piimatoodang kogu karjas keskmiselt 1,2 kg lehma kohta päevas. 1952. aastal valmistas kolhoos üle 500 tonni mesikasilo, täites kolhoosi silovalmistamise plaani põhiliselt mesikaga. Vähesel määral on praktiseeritud ka mesika söötmist kuivheinana, mida loomad söövad rahuldavalt. Heinasaak ha-lt on olnud 45—58 tsentnerit. 1953. a. oli keskmine kuivheina saak 60 tsentnerit hektarilt. Üldiselt on mesikat heinana vähe kasutatud, peamiselt ikka siloks.

Tähelepanekute kohaselt on külviaasta mesika madal niitmine septembri algul põhjustanud mesika hävimist. 1952. aastal aga niideti osa mesikat madalalt oktoobris, kusjuures saadud haljasmass sileeriti. Järgmisel aastal oli tähendatud kohal mesika seis hea.

Mesika seemnekasvatus on lihtne. Kolhoosis on praktiseeritud seemnekasvatust laialtkülvis. Igal suvel eraldati seemnepõld üldpõllust, mille tõttu erilist agrotehnikat ei ole rakendatud. Seemnekoristuse ajaks on valitud mesika õitsemise lõpp-periood. 1951. a. oli seemnesaak 1000 kg hektarilt. 1952. a. ikaldus seemnesaak vihmase sügise tõttu ja saadud seeme (umbes 560 kg ha-lt) oli madala kvaliteediga. 1953. aastal jäeti seemneks 5,5 ha mesikat.

Mesikaädalat kasutame ligikaudu 25—35 sm pikkuselt

haljasväetisena sissekündmiseks, mille mõju rukkisaagile on hea. Tähelepanekute ja katsete alusel on rukki enamsaak, võrreldes hariliku mustkesa rukki saagiga, 2 ts hektarilt.

Söödabaasi tugevdamiseks on kolhoosis viimastel aastatel laiendatud ristikukasvatust. Ristiku kasvupindala kolhoosis oli 1950. aastal 60 ha, 1952. a. 108 ha, 1953. a. aga 210 ha. Ristikukasvatust oleme laiendanud peamiselt jõeäärsetel uhtmuldadel ja keskmise sügavusega rähkmuldadel, samuti kamar-gleimuldadel uudismaadel. Külv tehakse segus: 75% ristikut ja 25% kõrrelisi, põhiliselt taliviljade alla. Ristikupõllud on kasutusel tavaliselt kolm aastat. Igal kasutusaastal antakse lisaks mineraalväetisi ühtlase normiga 200 kg superfosfaati ja 100 kg kaaliumväetisi hektarile. Vähesel määral on tehtud ka põldheina kevadist äestamist, mis 2. ja 3. aastal heinakamaral on andnud häid tulemusi. Ristiku saak on üldiselt olnud hea: keskmiselt saadi esimesel aastal 45 ts kuivheina ha-lt, teisel 30 ts ja kolmandal aastal (säilinud on põhiliselt timut) 25 ts ha-lt.

Mitu aastat juba on kolhoosis praktiseeritud ristiku külvi segus kõrrelistega (timut, aruhein, kerahein) rohumaade rajamiseks uudismaadele, kus ta annab väga head saaki. Eriti hea saak on sel juhul, kui segusse on võimalik võtta valget ristikut. Valge ristiku seemnest on aga alati kolhoosis puudus, sellest ei jätku vajaduse katmiseks.

Kultuurrohumaade rajamisel, lutserni, mesika ja ristiku kasvatamisel on kolhoosis teinud tõhusat tööd I brigaadi brigadiir sm. Trummar, kelle initsiatiivil ja organiseerimisel on ellu rakendatud teiste liiduvabariikide kolhoosnikute-novaatorite kogemusi söödakultuuride kasvatamisel ja söötade varumisel. Praegu varustab I brigaad ligi $^2/_3$ ühiskarjast koresöödaga.

«Hiie» kolhoosi ühispere on enamuses tubli ning suhtub õigesti ühistöösse. Eriti paistavad silma V. Tori, M. Eero, J. Neeme, J. Soomer jt., kes töötades 16—18 tundi päevas niitsid 1953. aastal kuni 7 ha heina ja täitsid seega päevanormi ligemale kahekordselt. Tunduvalt tõstis heinavarumise töödel kolhoosnikute initsiatiivi ka heinatöödel kehtestatud soodustuste rakendamine.

Söödajuurvilja harimine on usaldatud farmitöötajate hoolde, kes selle ülesandega oma põhitöö kõrval hästi toime tulevad. Eriti hästi hoolitsevad nendele kinnistatud juurviljapõldude eest lüpsjad sm-d Lepp, Saar, Ueküla, noor-

karjatalitajad Kaskema, Ulman jt. 1953. aastal võttis enamus farmitöötajaist osa ka heinatöödest ja söötade sileerimisest.

*

«Hiie» kolhoosi kollektiiv on teadlik ülesannetest, mille püstitas nende ette partei XIX kongressil vastu võetud viie aasta plaan ja NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus. Ülesseatud eesmärkide saavutamisest on huvitatud kõik kolhoosnikud, noored ja vanad. Luua ühiskarjale tugev söödabaas, tõsta karja produktiivsust ja sellega ka kolhoosi sissetulekuid — on kõigi kolhoosnikute ühine püüe.

Ees seisab ülesanne laiendada lutsernikasvatust vähemalt 3 korda, kasutades selleks põuakartlikke õhukesi rähkja karbonaatseid liivmuldi, välja kujundada lutserni seemnekasvatus ja arendada sirplutserni kasvatust. Kolhoosil on kavas asendada silokultuurid mesikaga ja minna haljasviki kesadelt täielikult üle rukkikasvatusele mesikakesadel, kuna see tõstab ka rukki saaki. Veelgi tuleb laiendada ristikukasvatust ja kultuurrohumaade rajamist. Alles siis, kui on lahendatud need küsimused, võib kolhoosi kollektiiv raporteerida endale võetud kohustuste täitmisest söödabaasi kindlustamise alal.

LUTSERNI JA ESPARSETI KASVATAMISE KOGEMUSI KOLHOOSIDES

A. ABE,

agronoom

Kiirestiarenevale loomakasvatusele küllaldase söödabaasi loomise eesmärgil on Orissaare rajooni kolhoosides pearõhk pandud mitmeaastaste põldheinte kasvupindala laiendamisele. Kui 1951. aastal oli rajoonis mitmeaastase heina pindala 1547 ha, sellest kultuurniite 600 ha, siis 1953. aastal oli mitmeaastaste heinte kasvupindala suurenenud kolm korda ja kultuurniitude pindala ligi viis korda. Sama aja vältel suurenes lutserni kasvatamise pindala 4 korda ja esparseti kasvatamise pindala 6 korda.

Häid kogemusi lutsernikasvatuse laiendamise ja lutserniseemnekasvatuse alal omavad «Ühenduse», «Kaljukotka» ja «Randlase» kolhoos.

«Ühenduse» kolhoosis rajati 1951. aastal 14 ha suurune lutsernipõld 6—8 sm sügavuse huumuskihiga kruusaküngastele ja rähkmulla peale, kus varem saadi kartuleid ainult 35—42 ts ja talvrukist 4—6 ts hektarilt. 1953. aastal aga saadi sealt juba 74 ts lutserni kuivheina hektarilt. «Ühenduse» kolhoosi liikmed ei ole kunagi näinud nii suurt arvu heinarõuke sellel viljatul, tühjal maa-alal nagu 1953. aastal. Suurt saaki saadi ka teistes rajooni kolhoosides, kus lutserni kasvatati.

Lutsern areneb kevadel kiiresti, katab varakult maapinna ja säilitab mullas talvel kogutud niiskusevarud, mille varal lutsernitaimed võivad edukalt kasvada. Lutserni ei kasutata mitte ainult kuivheinana, vaid ka esimese haljassöödana. Juba maikuu keskel võib lutsernipõldudelt saada sigadele, lindudele, tööhobustele ja piimakarjale haljas-

sööta. Teist korda niidetakse juulikuu esimesel poolel ja kolmandat korda augustikuu lõpul ning pikkadel sügistel niidetakse isegi veel neljandat korda oktoobrikuu algul.

1953. aastal koristati lutserni esimene lõikus «Randlase», «Vambola», «Murrangu», «Paeranna» ja «Kaljukotka» kolhoosis varakult. Keskmiselt saadi esimesest lõikusest 1 ha kohta 28—31 ts vitamiinirikast heina, mida söödeti kanadele, sigadele ja noorloomadele.

Tingituna sademeterikkast sügisest, millal lutserni kuivatamine oli raske, valmistati «Ühenduse» kolhoosis kolmandast lõikusest silo.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia töötajad uurisid rajooni kolhooside söödabaasi väljaarendamise võimalusi ja tegid ettepaneku hakata kasvatama rähksel aluspõhjal paikneval kadakatega kaetud looduslikul karjamaal lutserni.

«Ühenduse» kolhoosis tehti karjamaal lutserni kasvatamise võimaluste selgitamiseks katse. Kadakatest puhastatud karjamaa pind purustati tavalise vedruäkkega maikuu algul ning külvati maha nitraginiseeritud lutserniseeme. Väetiseks anti 3 ts superfosfaati ja 1,5 ts kaaliumkloriidi ha kohta. Lutsernisaak oli 40 ts toormassi ha-lt. See näitab, et teadlaste ettepanek rajada lutsernipõlde looduslikele karjamaadele on täielikult teostatav.

Ulatuslik lutserni kasvupinna laiendamine sõltub eeskätt kasutada olevast seemnehulgast. Eesrindlikud kolhoosid rakendasid kõiki rajooni praktikas järeleproovitud agrotehnilisi võtteid seemnesaagi tõstmiseks. Uusi seemnepõlde rajati rajoonis 1953. aastal kokku 36 ha-le.

Paljudes rajooni kolhoosides kasvatatakse lutserni segus keraheina ja pärisaruheinaga. Kuna kõrrelistest osutub saagirikkamaks kiire algarenguga, tugeva kasvuga ja varavalmiv kõrge raihein, siis rajati «Ühenduse» kolhoosis 1952. aastal kõrge raiheina seemnepõllud.

Nagu Eesti NSV Teaduste Akadeemia Taimekasvatuse Instituudi Pärsamaa katsepunkti kogemused näitavad, kannatab kollaseõieline, lamanduva varrega sirplutsern hästi välja karjatamist. Karjakoplitest, kus kasvatati sirplutserni ja mille üldsuurus oli 2 hektarit, saadi 25 lehma suvine põhiline sööt, kusjuures lehmade keskmine piimatoodang ulatus 3000 liitrini. Igas koplis karjatati lehmi suve jooksul neli korda. Sirplutserni kultuurkoplid on rajatud katsepunktis õhukese huumuskihiga, kõige madalama viljakusega põlluosadele.

Suure söödaväärtusega, kuid seejuures vähenõudlik heintaim on esparsett, mida mõni aasta tagasi kasvatati ainult neljas rajooni kolhoosis paepealseil põldudel ja kruusaküngastel. Esparseti kasvupindala laiendamine toimus visalt, kuna ei osatud õigesti hinnata selle kultuuri söödaväärtust. Alles 1953. aastal rajati 19 rajooni kolhoosis esparseti seemnepõllud.

Esparseti seemne külvi eel omab suurt tähtsust seemne nitraginiseerimine vastava mügarbakterite kultuuriga. Seda näitab ilmekalt Eesti NSV Teaduste Akadeemia Taimekasvatuse Instituudi Pärsamaa katsepunktis tehtud vastav katse. Nimelt toodi «Ühismaa» kolhoosi esparsetipõllult mulda ja külvati kevadel varakult osale sellele põllule, kuhu külvati esparsetiseeme. Juba juunikuu algul võis märgata, et esparseti taimed bakteritega rikastatud mullas olid tumeroheliste lehtedega, jõulise arenemisega ja kasvukõrgusega 40—45 sm, kuna samas kõrval ilma bakteriteta jäänud põllul taimed olid 15—20 sm kõrgused, kidurad ja lehed kollaka värvivarjundiga. Sellelt põlluosalt, kus mulda rikastati vastava mügarbakterite kultuuriga, saadi ka tunduvalt suurem esparseti heina- ja seemnesaak.

Orissaare rajooni kolhooside põllumullad on peamiselt lubjarikkad, seetõttu on kõik eeldused ka valge mesika kasvupinna ulatuslikuks laiendamiseks. Valge mesikas väärib kõrget tunnustust haljasväetis-, heina-, haljassööda- ja silokultuurina. Senini on mesikat laialdaselt kasvatatud haljasväetis- ja söödakultuurina V. I. Lenini nimelises, V. Kingissepa nimelises, «Edasi» jt. kolhoosides. V. Kingissepa nimelises kolhoosis saadi keskmise hektarisaagina 35 ts kuivheina ühest lõikusest ja seemnepõldudelt 600 kg seemet. Mesikaheina kasutati osaliselt sigadele heinajahu valmistamiseks. Mesikakesal oli taliviljasaak parem kui mustkesal ja ka taliviljale järgnenud kaera saak oli tunduvalt kõrgem teistelt põldudelt kogutud saagist. Mesika kasvatamise võimaluste selgitamiseks väheväärtuslikel karjamaadel korraldati «Ühenduse» kolhoosis vastav katse. Mesikas külvati vedruäkkega purustatud kadakatest puhastatud karjamaapinnale. Väetiseks anti 3 ts superfosfaati ja 1,5 ts kaaliumkloriidi hektarile. Mesika seeme inokuleeriti vastava nitragiiniga. 1953. aastal saadi esimesest lõikusest 60 ts toormassi ja katsepõllult 480 kg seemet hektarilt. Katse näitas, et väheväärtuslikud looduslikud karjamaad on heaks kasvukohaks valgele mesikale.

Selliseid karjamaa reserve leidub sadu hektare igas ühismajandis. Seepärast on tarvilik, et igas kolhoosis otsekohe astutaks samme mesikaseemne saamiseks ja selle väärtusliku kultuuri laialdasemaks kasvatamiseks. Rajooni kolhoosides 1953. aastal kogutud mesikaseemne saak võimaldab 1954. aastal juba kümnekordistada mesika kasvupinda.

Söödabaasi laiendamise võimaluste ärakasutamisega loovad Orissaare rajooni kolhoosid küllaldase söödabaasi kiirestiarenevale loomakasvatusele.

MOHARI JA SUDAANIROHU KASVATAMISE KOGEMUSI

I. JÜRISSON,

Väimela Loomakasvatustehnikumi direktor

Väimela Loomakasvatustehnikumi õppemajand on aastast aastasse pidevalt tõstnud teravilja- ja söödakultuuride saaki, samuti loomakasvatuse produktiivsust. Loomakasvatuse edukat arendamist on soodustanud õppemajandi tugev söödabaas kultuurkarjamaade ja niitude näol ja suurte koguste silo valmistamine kõigile loomaliikidele. Silokultuurina oleme peamiselt kasvatanud päevalille, saades 580—730 tsentnerit haljasmassi hektarilt.

Loomakasvatuse kõrgete toodangunäitajate saavutamise vajadus innustas meid veelgi parema ja tugevama söödabaasi loomisele. 1953. a. kevadel alustasime uute üheaastaste heinakultuuride — mohari ja sudaanirohu — kasvatamist. Kuna Eesti NSV-s ei ole varem moharit ja sudaanirohtu kasvatatud, siis tuli seemnete saamiseks pöörduda vennasvabariikide poole. Seeme saadeti meile Krasnodari Riiklikust Sordiaretusjaamast. Esialgseteks katseteks saime niipalju seemet, et võisime külvata 0,25 ha-le moharit ja niisama palju sudaanirohtu. Uute heinakultuuride kasvatamisel oli meie eesmärgiks seemne ja osaliselt heina saamine.

Esimese katseaasta tulemused rahuldavad meid täielikult.

Uute kultuuride külvi tegime 23. mail reaskülvis. Põld, kuhu külvasime, oli eelmisel aastal vaheltharitavate kultuuride all. Kevadel andsime 300 kg superfosfaati ja 200 kg kaaliumkloriidi enne külvi ja hiljem pealtväetisena 50 kg lämmastikväetist ha kohta. Kuu aega pärast külva-

mist viisime läbi ühekordse ridade vaheltharimise siiliga ja umbrohu kitkumise.

Mohari seemne koristasime 13. septembril, kusjuures saime hektari kohta 750 kg seemet.

Kuiva heina saime ühe ha kohta 63,2 tsentnerit. Veised ja hobused söövad kuiva moharit suure isuga. Kui katseks asetasime kultuurniiduheina ja mohari kõrvuti, siis hobused sõid ainult moharit. Mohar kasvas keskmiselt 1,2 meetri pikkuseks, on pehme kõrrega, pikkade ja laiade ovaalsete lehtedega.

Sudaanirohi kasvas keskmiselt 1,86 meetri pikkuseks. Kuiva sudaanirohtu saime 93 tsentnerit ha kohta, mida loomad samuti suure isuga söövad.

Antud kultuuride kasvatamise kohta võib teha järelduse, et Eesti NSV kolhoosid ja sovhoosid võivad edukalt kasvatada moharit ja sudaanirohtu uute söödakultuuridena, kusjuures moharilt on võimalik saada ka seemet. Tuleb märkida, et teistes liiduvabariikides saadakse moharilt kuni 108 ts ja sudaanirohult kuni 240 ts kuiva heina hektarilt. Laialdaselt kasutatakse moharit haljaskonveieri söödakultuurina segus kaera ja vikiga, kus esimese lõikusega saadakse kaera ja viki segatist ja teise lõikusega moharit. Sel juhul jääb ära ka umbrohutõrje, mida puhaskülvi korral peab tingimata tegema, sest kasvuperioodi algul on mohar aeglase arenemisega. Samuti kasutatakse sudaanirohtu laialdaselt haljaskonveieri- ja silokultuurina segus seradellaga, saades seejuures kuni 3 lõikust aastas.

Puhaskülvi korral kulub mohari seemet 15 kg ja sudaanirohu seemet 30 kg ühe hektari seemendamiseks.

Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumil on vaja astuda samme, et Eesti NSV-s laiendada uute üheaastaste heinakultuuride, nagu mohari ja sudaanirohu kasvatamist. Katsete tegemiseks ja seemnekasvatuseks võib ka Väimela Loomakasvatustehnikum üksikutele kolhoosidele anda mohari seemet.

RAHVAMAJANDUSELE ROHKEM VÄÄRTUSLIKKU LINA

A. PUUMETS,

Abja rajooni «Kalevi» kolhoosi esimees

Linakasvatus annab Abja rajooni «Kalevi» kolhoosile suurt sissetulekut. Kolhoosnikute kogemused linakasvatuse alal on aasta-aastalt suurenenud, see on aidanud neil järjekindlalt tõsta linakasvatusest saadavat tulu. 1950. aastal andis lina 48 hektari suuruselt pindalalt 3600 rubla sissetulekut iga hektari kohta, 1951. aastal 3600 rubla (pindala 51 ha), 1952. aastal aga saadi juba üle 5400 rubla igalt hektarilt, kusjuures lina all oli 54 hektarit maad. Suuresti on õhutanud «Kalevi» kolhoosi linakasvatusega tegelevaid kolhoosnikuid ka see, et viis aastat järjest on meie kolhoos Abja rajooni põllumajanduse näitusel saanud linakasvatuse alal I auhinna.

Möödunud, 1953. aastal külvati lina 50 hektarile. Enamikus põldudel kasvas lina hea ning kolhoosnikud olid kindlad, et 1952. aastal linakasvatusest saadud tulu tublisti ületatakse. Kahjuks ei pidanud Abja traktorijaam kinni kolhoosiga sõlmitud lepingust ning lina koristamine hilines, mistõttu kannatas kiu kvaliteet ning loodetud 4,5 ts kiusaagi asemel saadi hektari kohta keskmiselt 3,33 ts kiudu. Linasaagi realiseerimisest saadi tulu 160 tuhat rubla.

1953. aastal tehti algust kolhoosikeskuses uue moodsa neljarealise lauda ehitamisega, mis mahutab 200 veist. Laut valmib 1954. aasta 1. novembriks. Laudas mehhaniseeritakse kõik palju jõukulu nõudvad tööd. Laut ehitatakse põhimiselt kolhoosi summadega, sest linakasvatusest saadud tulust on aastate jooksul kogunenud kolhoosi jaga-

matusse fondi küllaldaselt raha. Peamiselt linakasvatusest saadud rahaline sissetulek võimaldas 1952. aastal anda kolhoosnikutele 6 rubla raha normipäeva kohta. 1953. a. anti kolhoosnikutele normipäeva kohta 7 rubla ja 50 kopikat raha.

Linakasvatusega tegelevad kolhoosi mõlemad põllundusbrigaadid. Mõlemad põllundusbrigaadid on hästi täitnud oma ülesanded linakasvatuse alal. Kuna linakasvatuses on eriti tähtis, et kõik tööd tehtaks õigeaegselt, sest sellest oleneb väga suurel määral linakiu saak ja kvaliteet ning linakasvatusest saadavad tulud, siis võitlevad mõlemad brigaadid tööde õigeaegse läbiviimise eest.

«Kalevi» kolhoosi linakasvatajad on tähele pannud, et lina kasvab hästi ristiku järel ja söötis seisnud maadel; muidugi mõista vajab maa sel puhul korralikku harimist. Linakasvatuseks on üles haritud peamiselt jäätmaid ning saak on olnud rahuldav. 1951. aastal saadi hektari kohta keskmiselt 3,2 ts kiudu (leotatud vartest ümberarvestatult), 1952. aastal sai I brigaad 4,1 ts, II brigaad 3,4 ts. 1953. a. olid saagid mõlemas brigaadis peaaegu võrdsed.

Võitlusele umbrohuga pööratakse eriti suurt tähelepanu. Umbrohupuhtal põllul edeneb jõudsasti kombainiga koristamine.

Linakasvatuse tulukus sõltub palju ka kasvatatavast sordist, mille tõttu pööratakse sordi valikule suurt tähelepanu. Kogemused näitavad, et Kalevi kolhoosi põldudel ei anna sort *jõgeva eliit* nii head saaki kui *pobediitel,* seepärast on mindud üle viimase kasvatamisele.

Üheks peamiseks põhjuseks, mis pidurdab linakasvatuse arendamist, on töö nõrk mehhaniseerimine selle kultuuri kasvatamisel ja koristamisel. Senisest suuremat abi peab linakasvatusel kolhoosile andma traktorijaam. Abja traktorijaam ei pööra seniajani küllalt tõsist tähelepanu linakasvatusega seoses olevate tööde õigeaegsele läbiviimisele ja organiseerimisele.

1952. aastal töötasid kolhoosis lina koristamisel kombainiga Abja traktorijaama traktoristid Püvi ja Sitska, kelle tööga jäädi rahule. 1953. aasta sügisel saabus kombain kohale küll õigeaegselt, kuid uut sissetöötamata kombaini hakati alles kolhoosis päris töökorda seadma, pealegi oli kombainer Vomm vilumata ja nõnda kaotati 11 väärtuslikku tööpäeva. Rohked sademed muutsid aga varsti maapinna nii pehmeks, et kombainiga koristamine osutus või-

matuks. Lina tuli kitkuda käsitsi, mistõttu koristamine venis. Selletõttu kannatas kiu ja seemne kvaliteet ning kolhoosi sissetulek vähenes.

«Kalevi» kolhoosi kogemused näitavad, et on hädavajalik kinnistada linakasvatuslüli juurde traktorijaamast kindlad inimesed ja masinad, see väldib juhuslikkuse linakasvatustöödel ning suurendab kolhoosnikute kui ka mehhanisaatorite vastutust.

Kolhoosis tuleb teha palju tööd lina leotamisel, linavarte laotamisel, pleegitamisel ja pleegitud linavarte kokkupanekul. On vaja mehhaniseerida kõiki protsesse linakasvatuses. Täieliku rahuldustundega võtsid «Kalevi» kolhoosi liikmed vastu NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuse põllumajanduse edasiarendamise kohta. Eriti rõõmustas meid see, et linavabrikute juurde on ette nähtud linavarte tööstusliku leotamise, kuivatamise ning linapeksmise tsehhide ehitamine, et kindlustada leotatud ja leotamata linavarte töötlemine linatööstuses.

Kuna Abja toorlinavabriku juures, mis asub kolhoosi külje all, puuduvad vastavad tsehhid, siis on linaalgtöötlemine läbi viidud kolhoosi oma jõududega. Suurem osa linast leotatakse Abja Toorlinavabriku basseinides. Linavabriku tsementbasseinid mahutavad igaüks 3000—5000 peod. Basseinides vahetatakse iga päev üks kolmandik veest. Leotamine kestab basseinides umbes poolteist nädalat. Osa linasaagist on leotatud ka linaleotamisaukudes, kus lina leob 4—7 päeva. Allika vett ja jooksvat vett leotamiseks ei kasutata. Allikavesi on selleks liiga külm. Kolhoosi territooriumi läbib mitu oja, kuid ojasid leotamiseks ei kasutata, sest linaleotusvesi mõjub kahjustavalt kaladele. Ka roostene vesi ei kõlba lina leotamiseks, sest rooste mõjub halvasti lina kvaliteedile.

Hoolikalt jälgitakse lina leotusküpsust. Vara leost väljavõetud lina nõuab kauemat aega pleegituspõllul hoidmist, kuid kauaks likku jäänud kiu kvaliteet kannatab. Lina võetakse leost välja siis, kui proovimisel eraldub kiud luust kogu varre pikkuses. Leost väljavõetud lina laotatakse pleekima. Lina võib laotada väga hästi ka vihmaste ilmadega, kuiva ilmaga aga saab teha muid hädavajalikke töid Pleekima laotamisel tuleb valvata, et linavarred ei puutuks kokku mullaga, kuna muld rikub kiu kvaliteeti. Pleegitamine kestab keskmiselt kaks nädalat, olenedes ilmastikust. Pleegitud linavarte ülesvõtmisel sorteeritakse need ja seo-

takse tehnilistesse peodesse, mis on 4—5 kitkumispeo suurused. Sademeterohketel sügistel ei kuivanud linavarred pleegituspõllul küllaldaselt, seepärast asetati nad veel rõuguredelitele kuivama, sealt veeti hiljem rehetarre.

Suurt vilumust nõuab lina sorteerimine, sest nõuetekohane sorteerimine väldib kvaliteetsema lina sattumist madalama kvaliteediga lina hulka ning võimaldab lina realiseerida tema õige väärtusega.

Kolhoosi olemasolu esimesel aastal oli linakasvatusega suuri raskusi. Paljud kolhoosnikud soovitasid siis linakasvatusega mitte tegelda, kuna sellega olevat tööd palju ja tulu vähe. Kui aasta lõpul tulud kokku võeti, selgus, et linakasvatusest saadud rahaline tulu oli kõige suurem. Nüüd ei leidu «Kalevi» kolhoosis kolhoosnikut, kes ei saaks aru linakasvatuse kasulikkusest.

Nii 1952. aastal kui ka 1953. aastal kasvas lina hästi. Sademeterohke sügis aga raskendas lina koristamist, pleegitamist ja kuivatamist. Et mitte lasta rikneda väärtuslikul saagil, olid linavarte kokkuvõtmisel abiks ka vanad kolhoosi liikmed ja farmitöötajad. Agaralt olid siis tööl vanad kolhoosnikud Sitska ja Rõand, lüpsja-karjatalitaja Anna Sarapuu jt. Kuiva ilma puhul tehti aga teisi hädavajalikke töid, öösel kuivatati lina rehetoas ning veeti pleekinud lina varjualustesse.

Rehetoas kuivatati linavarsi ööd-päevad läbi. Ühe ööpäeva jooksul kuivatati 1,5—2 tonni linavarsi. See nõudis kolhoosnikutelt head tahet ja pingutust. Kuid eesmärk saavutati, täideti ja ületati kontraheerimisleping. Igale normipäevale, mis kulus linakultuuride kasvatamisel, langes 1952. aastal 27 rubla ja 80 kopikat rahalist sissetulekut. 1951. a. aga oli tulu normipäeva kohta koguni 32 rubla, sest lisakulu kuivatamise näol siis ei olnud.

Sorteeritud linad annab kolhoos murdmata linavartena üle Abja Toorlinavabrikule.

«Kalevi» kolhoos jätkab ka edaspidi lina kui rahvamajanduslikust seisukohast tähtsa tehnilise kultuuri kasvatamist.

HARJU RAJOONI «KALEVI» KOLHOOSI KOGEMUSI KASVUMAJADE EHITAMISEL

V. TAMMISTE

NLKP Keskkomitee septembripleenum seadis ülesandeks lähema 2—3 aasta jooksul viia köögivilja tootmine niisuguse ulatuseni, mis rahuldab täielikult linnade ja tööstuskeskuste elanikkonna ja töötleva tööstuse vajadused. Köögiviljakasvatuse arendamisel mängib tähtsat osa kasvuhoone- ja lavamajandus.

Selleks et seda suurt ja vastutusrikast ülesannet edukalt täita, tuleb laialdaselt alustada lavade ja kasvuhoonete ehitamise töid, eriti just linnade ja tööstuskeskuste lähedal asuvais kolhoosides. Selle ülesande lahendamisel peavad kolhoose ja sovhoose tõsiselt abistama tööstusettevõtted, eelkõige valmistama kasvumajade jaoks vajalikke materjale ja detaile. Kuid kolhoosidel tuleb kasvumajade ehitamisel kasutada ära kõik kodused abinõud. Seda eriti talvekuudel, millal on soovitav teha kasvumajade prosse, aknaid, uksi ja teisi detaile, vedada ehitusplatsile kive, liiva, puitu ja muud ehitusmaterjali ning viia läbi ka ehitustöid.

Et ka talvel on võimalik kasvumaju püstitada, seda näitavad Harju rajooni «Kalevi» kolhoosi töökogemused. 1951. a. hilissügisel võttis kolhoosi üldkoosolek vastu otsuse uue tootmisharuna hakata kasvatama varajast köögivilja. Selleks hakati ehitama kasvumaju ja tegema lavaraame.

Katmikaiandusele leiti sobiv paik kolhoosi keskuse juures asuvas lepikus ja vana rohuaia servas, kus asusid endise viinavabriku varemed. Neisse varemeisse hakatigi ehitama kolhoosi esimest sooja kasvuhoonet.

Et kolhooside kasvuhoonete kohta polnud veel välja

Külmkasvuhoone ehitamine «Kalevi» kolhoosis.

kujunenud tüüpprojekte, siis tuli asuda hoone püstitamisele individuaalprojekti järgi. See on õieti blokk kolmest kahepoolse katusega kasvuhoonest, suunaga põhjast lõunasse, mis on ühendatud ühe ühendusmajaga põhjapoolses otsas. Kaks äärmist hoonet on 6 m laiad ja 20 m pikad. Keskmise hoone laius on 3 m ja selle katus on teistest madalam. Seda hoonet kasutatakse rohkem taimede ajatamiseks. Soekasvuhoonete bloki seinad on paekividest, milleks kasutati endise hoone varemeid ja teiste lagunenud hoonete rusudest veetud kive.

Müür koosneb kahest osast: alusmüürist ja seinast. Alusmüür ulatub 1 m sügavusele, seega allapoole läbikülmuvat mullakihti. Pealmine müüriosa on 60 sm paks, 10 sm alusmüürist kitsam. Kiviseina kõrgus on 1 m. Müüri ülemine osa, millele toetub klaaskatus, on umbne ja 5 sm laiuse karniisiga, et vihmavesi sellelt maha tilguks. Müüri peale asetati palk (pruss), kuhu kinnitati prossid (klaasi kandelatid). See müürlatt kaeti plekiga. Parem oleks olnud katta müüri pealmine osa betooniga katusekujuliselt ning sellele toetada prossid. Kogemused on näidanud, et betooni

peale asetatud prossi otsad seisavad küllalt kindlalt oma kohal ega mädane nii kergesti kui palgi külge kinnitatud prossi otsad. Sellise ehitusviisi puhul on soovitav prossid ühendada omavahel vähemalt kolmest kohast peenikese lattrauaga (2×0,4 sm), et vältida nihkumist. Niisugust ehitusviisi aga kolhoos ei saanud rakendada, sest ehitamine toimus talvel külmaga, millal ei saa betoonitööd teha.

Klaaskatus on kasvuhoone tähtsam osa ja tema ehitusviisist oleneb suurel määral nii hoone eluiga kui ka taimede hea käekäik. On kaks põhitüüpi: liikumata ehk prosside süsteem ja liikuv ehk akende süsteem. Kummalgi on oma hüved ja pahed. «Kalevi» kolhoosis eelistati prosside süsteemi.

«Kalevi» kolhoosi soekasvuhoonete prossid on puust. Kasutatakse ka raudprosse, kuid need on ebapraktilised, sest nad juhivad liiga hästi soojust, mistõttu kasvuhooned vajavad rohkem kütet; suure soojajuhtivuse tõttu kattuvad raudprossid ka higiveega (kondensveega), mis alla tilkudes rikub taimi.

Vajalik puumaterjal hangiti kolhoosi metsast. Iga töövõimeline kolhoosnik võttis endale sotsialistliku kohustuse üles töötada ja ehitusplatsile või puutöökotta vedada 2 tihumeetrit metsamaterjali.

Ehituse hõlbustamiseks organiseeritud puutöökojas valmistati kasvumajadele kõik puust ehitusdetailid. Prossid tehti peeneist ümarpuudest, milledel kõigepealt hööveldati kaks serva täisnurkseks. Siis saeti teised kaks serva nii, et prossi paksus tuli 5,5×7,0 sm. Seejärel saeti ketassaega klaasivaltsid sisse ning viimaks lasti höövelmasina peal teravad servad maha (vt. joonis).

Üks tööline jõudis tunnis valmistada 4 jooksvat meetrit prossi. Kui neid aga valmistada vajalikes mõõtudes saeveskis ettevalmistatud lattidest, siis jõuab sama aja jooksul üks tööline neid poole rohkem valmistada.

Prosside ülemised otsad toetuvad vastu haripalki, mis kujutab endast 6×15 sm prussi, millele on sooned sisse hööveldatud klaaside jaoks. Prossid on nii haripalgi kui ka müürlati külge kinnitatud kahe kolmetollise naelaga. Harilati peale asetatud harilaud hoiab ära vee valgumise harjast läbi. Laiemate kasvuhoonete prosside pikkus on 4 m, keskmisel hoonel 2,5 m.

Prosside vahekaugus on 40 sm arvestades klaasi laiust. Arvestades puu ja ka klaasi paisumist soojuse ja niiskuse

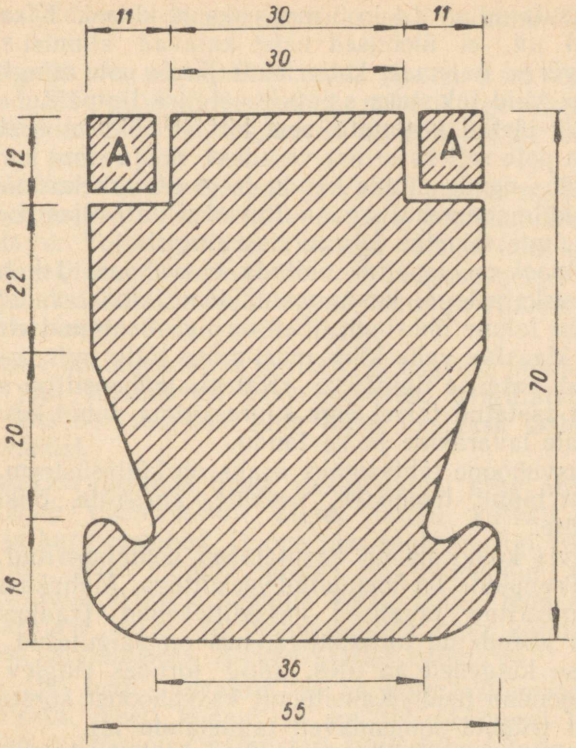

Sarikas-pross läbilõikes: A — kreissaega äralõigatavad liistud, mida kasutatakse klaasi kinnitamiseks

mõjul on jäetud kummalegi poole prosside juurde pisut vaba ruumi paisumiseks. Seda on klaasi laiuse peale umbes 1,5 sm. See hoiab paisumise korral ära klaaside purunemise.

Olenevalt prosside pikkusest asetavad ehitamisel kaks meest tunnis 10—15 jooksvat meetrit prosse kohale.

Kasvuhoonete puust osade veekindlaks tegemiseks ja ea pikendamiseks on soovitav neid immutada või värvida õlivärviga. See on küll kulukas ja tülikas töö, kuid tasub end hästi ära.

Klaasid on kinnitatud väikeste naelte ja traaditükkidega ning osalt ka puuliistudega. Klaasialused valtsid on kiti-

tud. Kasutatud on 2,4 ja 3 mm paksust klaasi. Klaasid on asetatud nii, et ülemised neist katavad alumisi umbes 1,5 sm võrra. Laiemate katteribade järele pole mingit vajadust, see vaid takistaks asjatult valguse ligipääsu. Jätkukohad on jäetud kittimata, sest kitt ei hoiduks seal kuigi kaua, ka pole selleks erilist vajadust. Sooja ilma korral on õhuvahetus nende pilude kaudu isegi otstarbekohane, suuremate külmade puhul aga kattuvad pilud väljastpoolt jääkorraga, mis takistab külma sissetungi.

Mõnelpool on soovitav ehitada kasvuhooneid kahekordsete klaaskatustega, kusjuures mõlema klaasi vahel oleks 5—10 sm laiune õhuruum. See on aga osutunud ebapraktiliseks klaaside vahe kiire mustumise tõttu, mis tugevasti vähendab valguse ligipääsu. «Kalevi» kolhoosil on soojuse kaitseks asetatud talvel õige suure külma puhul kasvuhoonele peale lavaraame ja ka laudu.

Soekasvuhoone tähtsamaks osaks on küttesüsteem. Neid on mitut tüüpi: truupküte, veeküte, auruküte, õliküte ja elektriküte.

«Kalevi» kolhoosis on kasutamisel kombineeritud kütteseade. Truupküte on ühendatud veeküttega. Mahukasse ahju on monteeritud tavalised keskküttekehad (radiaatorid); need on ühendatud torustikuga, mis on paigutatud kasvuhooneisse külgedele ja üles, ning torudes ringlev kuum vesi soojendab neid. Kaheltpoolt kasvuhoonet korstnatesse minevad truubid soojendavad taimelaudu alt.

Talvetingimustes ehitamisel ei peetud algul kõiki ahju ja truubi ning korstna ehitusnõudeid silmas. Selle tõttu tuli hiljem truupe laiendada ja korstnaid suurendada, et saada paremat tõmmet.

Kolhoosi tingimustes oleks muidugi soovitavam seada sisse kasvuhooneisse korralik keskküte, mida «Kalevi» kolhoosis ka juba tehakse. Väga tähtis on kasvuhooneis õige torude asetus. Soojendustorud peavad olema asetatud nii, et soojus oleks kasvuhoones jaotatud ühtlaselt ja eriti klaaside läheduses õhk ei jahtuks liigselt, mistõttu külm võiks teha taimedele kahju.

Taimed vajavad alati värsket õhku; seepärast on ka õhuvahetus-seadmetel suur tähtsus. «Kalevi» kolhoosi kasvuhooneil on paigutatud õhukanal hoone kõrgemasse kohta prosside ülemiste otsade juurde. Aknad on tehtud 60×80 sm suured ja asetsevad 3 m kaugusel üksteisest ning on vaheldumisi kahel pool klaaskatuse harja. Akende

asetus vaheldumisi on tarvilik tõhusama õhutõmbe saavutamiseks.

Sisustuseks on puust taimelauad, mis on 9 sm kõrged ja asetsevad kivipostidel. Puupostid, mille külge kõrgemale on tehtud kitsad riiulid, tuginevad kivipostidel ja toetavad ühtlasi ka prosse.

Klaaskatusest peavad lauad ja riiulid olema nii kaugel, et taimed saaksid vabalt kasvada ega puutuks latvadega vastu klaase. Teiseltpoolt ei tohi aga taimed olla klaasist väga kaugel, sest siis venivad nad valgusevaestel talvekuudel pikaks. Tehakse ka liikuvaid laudu ja riiuleid, mida saab tarbe korral tõsta ja alla lasta.

Kastmine on lahendatud selliselt, et kaevust pumbatakse mootori jõul kastmisvesi kasvuhooneisse paigutatud tünnidesse, kus see soojeneb ning kuhu lisatakse tarbe korral ka väetist.

See soekasvuhoonete blokk ehitati talvel ning anti ekspluatatsiooni veebruarikuu algul, millal külvati sinna tomati- ja kurgiseemned. Hoone läks maksma ligi 70 rubla ruutmeeter. Selle summa hulgas on materjalid, töö ja transport. Juba esimese aastaga kattis hoone oma ehituskulud varajase kurgi- ja tomatisaagiga ning külmkasvumajadesse istutamiseks ettekasvatatud istikutega.

Samal ajal tehti ettevalmistusi ka külmkasvumaja-bloki püstitamiseks. Veeti kohale 15 sm läbimõõduga kandeposte ning puutöökojas valmistati teisi ehitusdetaile.

Vaevalt oli lumi kadunud, kui algas külmkasvumaja püstitamine (vt. foto). Hoone on määratud peamiselt tomatite kasvatamiseks klaasialusel maapinnal. See hoone kujutab endast ühtainsat suurt klaasialust ruumi, kusjuures klaaskatus on jaotatud 7 lööviks. Sisekõrgus on 2 m, nii et selle all saab hobusega ja aiandustraktoriga maad harida. Hoone pikkus on 42 m ja laius 23 m.

Hoone klaaskatus tugineb 70 sm sügavuselt maasse lastud ja paekividele toetuvatele puupostidele. Postide vahekaugused (teljest teljeni) on põiki hoonet 3,08 m, piki hoonet 4,13 m. Postidele on tapiga paigaldatud puust padjad suunaga põiki hoonet. Postiridade kohal toetuvad piki hoonet patjadele veerenni põhja- ja küljelauad. Veerenni sobivaks laiuseks on 40 sm ja see peab olema kas kaetud tõrvapapi või plekiga, või siis immutatud ning kaetud bituumeni ja õli seguga. Prossid on veidi tugevamad

kui soekasvumajal — 5×9 sm, pikkusega 1,62 m. Prossid toetuvad hariprussile ja veerenni küljelaudadele. Õhutamisluugid on niisamasugused kui soekasvuhoonel. Hoone küljed on klaasist, nagu katuski.

Projektis olid ette nähtud iga posti kohale sarikaprossid ning nende külge kinnitatavad toed ja pennid. «Kalevi» kolhoosis jäeti aga need osad ära ja asendati lattidega, millega postid põiki hoonet üksteisega ühendati.

Sellisele hoonele läheb 6 tihumeetrit puumaterjali iga 100 m^2 pinna kohta. Hoone eelarveline maksumus on 58 rubla klaasialuse pinna m^2 kohta.

1953. aastal ehitati «Kalevi» kolhoosis veel kolmandat tüüpi kasvumaju ja nimelt kurgimajad. Need on 4 m laiad ja 25 m pikad. Taimed kasvavad neis otse maa peal. Iga kurgimaja on asetatud üksteisest 2 m kaugusel asetsevaile 40 sm kõrgustele silikaatkividest laotud postidele (läbimõõduga 1,5—2 kivi), millede vahele on laotud 0,5 kivi paksune silikaatkividest sein; osaliselt on postivahedesse ehitatud laudsein; seina taha on loobitud mullavall. Postidele toetuvad müürlatid, mille külge on kinnitatud 3,1 m pikkused prossid.

Katuse konstruktsioon on samasugune kui soekasvumajalgi. Neisse kurgimajadesse on esialgu seatud veeküte, milleks ahju sisse on monteeritud raudvaadist valmistatud leektorudega katel. Neli kurgimaja on ühendatud ühise ühendusmajaga, milles asub kaks ahju. Kumbki ahi soojendab kahte kurgimaja. Ühele kurgimajale läheb klaasi 155 m^2 ja puumaterjali 4 m^3. Eelarveline maksumus on 70 rbl. m^2.

Iga aastaga on «Kalevi» kolhoosi kasvumajade pindala suurenenud ning ulatub juba terve hektarini, millest on ligi 6000 m^2 tootvat klaasialust pinda.

Kasvatades varajast ja meie oludes raskesti kasvatatavat köögivilja (tomat), on kolhoos andnud linnatöötajatele väärtuslikke, vitamiinirikkaid toiduaineid. Ühes sellega on tunduvalt kasvanud ka kolhoosi sissetulekud ning suurenenud kolhoosnikute tasu tehtud töö eest.

SUURED VILJAKÜÜNID HÕLBUSTAVAD SAAGI KORISTAMIST JA AITAVAD VÄLTIDA KADUSID

J. VAARMANN,

Tapa rajooni «Viisaastaku» kolhoosi esimees

Meie vabariigis on sügis enamasti alati sademeterohke. Kuivi ilmu on võrdlemisi vähe ja saagi koristamine teeb raskusi. Seda asjaolu arvestades oleme otsinud niisuguseid töö organiseerimise mooduseid, mis kindlustaksid eduka saagi koristamise igasuguse ilmastiku juures ja aitaksid vältida kadusid, mis tekivad koristatud ja kokkupandud vilja pikemaaegsel saju käes seismisel.

Meil leidus mõningaid üksiktaludeaegseid viljaküüne, kuhu kuiva ilmaga sai vilja varju alla vedada. Kasutasime algul neid. Kuid need küünid olid liiga väikesed ega võimaldanud suuremal hulgal vilja mahutada. Ka oli raskusi rehepeksuga. Masin tuli üles seada õue ja masindatav vili küünist välja tassida, põhukuhjad õue teha, inimestel vihma käes töötada. Seetõttu kulus aega ja tööjõudu palju, vihmaga kuhjapandud söödapõhk sattus aga otsesesse riknemisohtu.

Neid puudusi oli võimalik kõrvaldada suure viljaküüni ehitamisega. Tegime esimese brigaadi maa-alal asuvad taastamiseks kohased vanad müürid 1952. aasta suvel korda, ehitasime neile katuse peale ja nii valmiski meil esimene mahukam viljaküün, kuhu sai kokku vedada juba suurel hulgal vilja. Selles küünis võis ka masindamine toimuda katuse all.

Saabuv sügis näitas meile otsekohe, kui hästi tasusid endid küüni ehitamisele tehtud kulutused. Sajuseid ilmu oli 1952. aastal erakordselt palju, kuid esimene brigaad suutis kõiki veovahendeid ja kogu tööjõudu rakendades väheseid soodsaid ilmu vilja kokkuveoks täielikult ära

kasutada ning suur osa brigaadi viljast päästeti riknemisohust. Nagu hiljem tehtud proovid näitasid, idanes õigel ajal varjualustesse veetud vili 95—98-protsendiliselt, mõnedel pikemaks ajaks välja vihma kätte jäänud viljapartiidel langes aga idanevus 15 kuni 20%-ni.

Ka edenes esimesel brigaadil masindamine kiiremini ja nõudis vähem tööjõudu. Nii masindas esimene brigaad 16—17 inimesega küünis päeva jooksul tunduvalt rohkem vilja kui 28—30 inimest põllul. Ka oli kuivast viljast terade väljatulek parem ja nende kuivatamine läks kiiremini. Pikaks ajaks vihma kätte jäänud vilja juures esinenud varisemiskaod välditi täielikult. Kõige selle tulemusena tasusid küüni ehitamiseks tehtud kulutused endid juba üheainsa aastaga ja juhatus otsustas 1953. aastal ehitada kõigisse brigaadidesse suured, rohkem kui 3000 m^3 mahutavusega viljaküünid.

1953. aasta kujunes meil üldse suureulatusliku ehitustöö aastaks. Arvestades kohaliku ehitusmaterjali (peaasjalikult põldude puhastamisel kokkuveetavate ehituskivide, samuti oma metsamaterjali) ja oma tööjõu kasutamise võimalusi, võtsime plaani 12 objekti — suure ajakohase veiselauda, noorkarjalauda, sigala, kanala, hobusetalli, lambalauda, autogaraaži, mahuka kartulikeldri, veetorniga pumbamaja, silotorni ja kahe viljaküüni valmisehitamise. Rahalisi kulutusi planeerisime kõigile neile ehitustele kokku 500 000 rubla. Pidevalt rakendasime ehitustööle oma kolhoosi 11-liikmelise ehitusbrigaadi ja neile lisaks palkasime väljastpoolt veel 30 ehitusmeest, et kindlustada kõigi objektide valmimist ja kasutusele võtmist 1953. aastal.

Ehitustööde juhatajaks on meil kolhoosi ehitusbrigadiir August Koppel, kelle ülesandeks on kõigi ehitustööga seoses olevate küsimuste lahendamine (tööjõu ja ehitusmaterjalide muretsemine, töö kvaliteedi kontrollimine, töötasude väljaarvestamine, projektide muretsemine jne.). Et meie ehitusbrigadiiril on ehitustehniline eriettevalmistus, siis on ta kõigi nende ülesannetega edukalt toime tulnud. Ka on kolhoosnikud tööle kõigiti kaasa aidanud. Vajalikud materjalivarud olid aegsasti kohale veetud ja töö edenes plaanipäraselt, ilma takistusteta.

Kõige esimese uusehitusena valmis ja läks 1953. aastal käiku neljanda brigaadi viljaküün. Brigaadi liikmed eesotsas brigadiir Jakob Vainikuga olid küüni valmimisest

tõsiselt huvitatud ja vedasid kõik tarvisminevad materjalid kohale kohe pärast kevadkülvi lõppu. 15. juulil võis ehitamine alata. Neljameheline töögrupp Ruuber Mõigu juhatusel ladus nädala ajaga alusmüüri valmis. Järgmise nädalaga püstitas viiemeheline grupp sõrestiku. Augusti esimestel päevadel hakkasid 8 meest sarikaid panema, väravaid tegema, välist laudkatet ja katust lööma ja 15. augustiks oli töö lõpetatud.

Valminud küün on 40 meetrit pikk ja 14 meetrit lai. Seinte kõrgus on 3,5 m, sellest ülespoole jääv kasutatav, kuni pennideni ulatuv katusealune ruum on samuti 3,5 m kõrge. Väravaid on küünil 3 paari. See võimaldab üheaegselt tööle rakendada suurel hulgal vedajaid, samuti rehepeksu ajal masinat edasi paigutada järgmisesse ustevahesse, et vilja ei tarvitseks kaugelt masina juurde tassida.

Küüni ehitamiseks kulus põllukive 61 m^3; sõrestiku, sarikate, pennide ja sarikatoestiku materjale 31,4 tihumeetrit; lauamaterjali kulus 5,5 tihumeetrit; katuse katmiseks lõikasime 200 000 pilbast. Kogusummas kulutasime sellele ehitusele (koos ehitusmaterjali transpordi ja töötlemisega) ligemale 300 päeva tööd ja ligikaudu 15 000 rubla raha.

Need kulutused, nagu näitasid 1953. aasta kogemused, tasuvad endid üheainsa sügisega. Küüni iga on aga mitukümmend aastat. Kogu selle aja jooksul ta soodustab sügisest viljakoristamist ja kindlustab kadude ärajäämise arvel igal aastal kolhoosile tonnide viisi rohkem täisväärtuslikku, hästi idanevat vilja; peale selle säästab küün tööjõudu rehepeksu ajal ja loob inimestele paremad töötingimused.

Edukas võitlus kadude vastu on üheks tähtsaks abinõuks, mis aitab meil rutem jõuda käesoleva viisaastaku ülesannetega ettenähtud viljakuse tasemeni. Suurte viljaküünide ehitamine tagab kadude märgatava vähenemise. Seepärast tuleb meie vabariigi kolhoosidel lähemas tulevikus kiiresti ja otsustavalt asuda küünide ehitamisele, et luua niisugused tingimused, kus kogu kolhoosi vilja saab sügisel kiiresti kokku vedada ja seejärel masindada juba katuse all. Kombainidega koristamisel saab küünidesse kokku vedada kogu põhk; see väldib põhu riknemist, mida meie kolhoosides praegu veel võrdlemisi palju esineb.

TÖÖ RATSIONALISEERIMISE VÕTTEID TERAVILJA-KUIVATI ZS-VISHOM KASUTAMISEL

A. PILVING

Türi rajooni «Koidu» kolhoosis oli 1952. a. viljakoristamisperioodil raskusi vilja kuivatamise ja puhastamisega. Olemasolevad kuivatid ei suutnud läbi lasta märga vilja, mis saabus vilja koristavalt kombainilt ja viljapeksumasinatelt.

Et likvideerida see kitsaskoht, hangiti 1953. a. uus suure tootlikkusega kuivati ZS-VISHOM. Uus kuivati toodi kolhoosi augustikuu algul. Et kindlustada selle tööks valmisolek massilise viljakoristusperioodi alguseks, alustati kohe kuivati ülesseadmist. Kuivati monteerimistöid tegid kolhoosi sepad A. Paimre ja I. Tuudelepp, neid abistas Kullamaa traktorijaama vanemmehaanik sm. Tomingas. Uus viljakuivati seati üles kolhoosi keskuse juures asuvasse endisse veskihoonesse. Kuivati küttekolde paigutamiseks ehitati hoonele juurde väiksem eraldi ruum.

Kuivati ZS-VISHOM paigaldamine kooskõlas tehase juhenditega ning kuivati monteerimistööd lõpetati 15. augustiks. Samal ajal oli kolhoosipõldudel juba käsil rukki koristamine. Mõni päev pärast kuivati ülesseadmist, kui selle küttekolle oli küllaldaselt tahenenud, alustas kolhoosnik A. Palu kuivati sissekütmist. Uue kuivati proovimist alustati uudserukki kuivatamisega. Kombainiga koristatud rukis, mis tuli kuivatisse, oli võrdlemisi niiske (üle 25%), selle niiskust oli vaja vähendada vähemalt 12% võrra. Kuivati ZS-VISHOM võimaldab vilja ühekordsel läbilaskmisel vähendada niiskust keskmiselt 6% võrra. Kui on vaja alandada niiskust rohkem, siis tuleks jätta vili pikemaks ajaks kuivati šahti, selle tagajärjeks on

terade ülekuumenemine ja haudumine tekkivas aurus, mis oluliselt rikub vilja kvaliteeti.

«Koidu» kolhoosis selgus peatselt, et niisket rukist uues kuivatis ühekordse läbilaskmisega kuivaks ei saa, vaid seda pidi kuivatist läbi laskma kaks kuni kolm korda.

Ühekordsel vilja läbilaskmisel osutus töö kuivati juures võrdlemisi hõlpsaks. Niiske vili kallati kuivati elevaatori punkrisse ning pärast kuivatist läbilaskmist alumise punkri juures kottidesse. Ühekordse läbilaskmisega saab aga vilja küllaldaselt kuivaks meie oludes harva. Teistkordseks kuivatamiseks tuleb kuivati juures vili kottides kanda käsitsi väljalaske punkri juurest tagasi elevaatori punkrisse ja kotid sinna tühjendada. Kuivati mahutab korraga rukist üle kahe ja poole tonni. Seepärast kujuneb suure koguse vilja kandmine ühest punkrist teise küllaltki raskeks tööks. Selleks oleks vaja kibedal koristamisperioodil viljakoristamistöödelt ära võtta vähemalt 3—4 inimest. Teise väljapääsu otsimisel otsustas kolhoosi esimees agronoom E. Villevelt pidada kuivati täiendamise asjas nõu kolhoosi seppade A. Paimre ja I. Tuudelepaga. Suure praktikaga sepad ja kolhoosi esimees leidsid ühisel nõul peagi lahenduse. Uus kuivati otsustati varustada kahe täiendava transportööriga, vilja puhastamiseks aga rakendada kuivati juurde tööle elektrimootoriga varustatud tuulamis-sorteerimismasin.

Kuivatis tuli töö ajutiselt lühikeseks ajaks katkestada, ning sepad asusid kuivatit kohandama ja täiendama vastavalt kohalikele tingimustele.

Esimeseks ülesandeks oli mehhaniseerida palju jõukulu nõudev kord läbi kuivati lastud vilja kandmine alumise punkri juurest tagasi elevaatori punkrisse selle teistkordseks läbilaskmiseks. Nüüd teeb seda «Koidu» kolhoosis kuivati väljalaskepunkri alla asetatud tigutransportöör. Transportööri tigu koosneb 25 mm läbimõõduga võllile keermekujuliselt külge keevitatud 1,5 mm paksusest plekiribast. Teo läbimõõt on 120 mm, niisama pikk on ka teo samm. Tigu asetati 25 mm paksustest laudadest valmistatud renni. Tigutransportöör asetati ühe otsaga selleks eraldi ehitatud puitraamile, kus asub ka tigutransportööri ülekandemehhanism. Elevaatori kesta kuivatipoolsesse alumisse ossa tehti 400 mm kõrgusele 200×200 mm suurune ava. Sellesse avasse suunati teo renni teine ots. Teo võll asub liuglaagritel.

Tigutransportööri ringiajamiseks kasutatakse rihm- ja hammasratasülekannet. Rihmülekande vedav rihmaratas (Ø300 mm) on asetatud kuivati tühjendamise mehhanismi rihmaratta võllile. Veetav rihmaratas (Ø150 mm) asub teo hammasratasülekande võlli otsas. Et võllid ei asu paralleelselt, siis osutus vajalikuks kasutada hammasratasülekannet. Ka selle ülekande küsimuse lahendasid sepad leidlikult. Nimelt võeti kasutusele vana viljaniidumasina haspli hammasrataste komplekt, kusjuures suurem hammasratas on kinnitatud kiilliite abil tigutransportööri võllile, väiksem sellega risti asuvale lisavõllile. Kahe ülekandega saadi teole vajalik pöörete arv, nimelt 60 pööret minutis.

Tehase poolt ettenähtud avad vilja kuivatist kottidesse väljalaskmiseks suleti alatiseks. Punkri seina valmistati uued samasugused avad. Uued avad asuvad punkri kuivati šahti poolses seinas, otse endiste avade vastas. Nende avade sulgemiseks pole vajadust, sest vili voolab neist teole pidevalt. Avadest väljuva vilja juhtimine transportöörile toimub 1,5 mm paksusest plekist kaldpinna abil; plekk on naelutatud avade all punkri ja teise servaga teo renni punkripoolse ääre külge ja moodustab 30° kallakuga kaldpinna.

«Koidu» kolhoosi kuivatihoone on kahekorruseline. Teisel korrusel asub kuivati ülemine osa koos ülemise punkriga. Seal toimub ka viljapuhastamine. Vilja puhastab tuulik-sorteerimismasin, mis asub kuivati punkri vahetus läheduses. Tuulamis-sorteerimismasin on varustatud 0,5 kW elektrimootoriga. Selle ventilaator teeb 210 pööret minutis.

Vilja juhtimiseks elevaatori suudme juurest tuulik-sorteerimismasinasse kasutatakse samuti tigutransportööri. Elevaatori suudme kohal asuv toru pikendus on kõrvaldatud. Suudme kohal asub tigutransportöör, mis suundub üle kuivati punkri tuulik-sorteerimismasina kolusse. Teo käitamiseks on asetatud elevaatori võllile elevaatori rihmarattast tahapoole teine rihmaratas (Ø300 mm). Rihma abil kantakse jõud üle transportööri lisavõllil asuvale rihmarattale (Ø200 mm). Ka ülemise teo juures on kasutatud viljaniidumasina hasplite hammasratas-ülekannet.

Teo renni keskosas, kuivati ülemise punkri kohal, on rennis klapiga suletav ava. Avatud klapi puhul langeb vili uuesti kuivati punkrisse, klapi sulgemise korral aga tuulamis-sorteerimismasinasse.

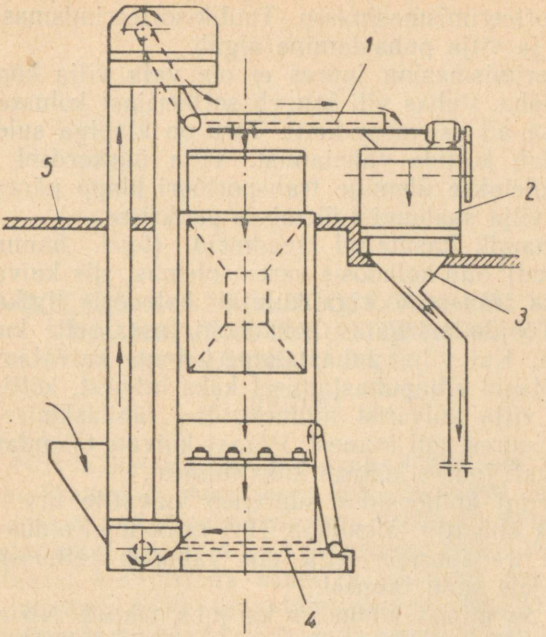

Türi rajooni «Koidu» kolhoosi viljakuivati skeem: 1 — ülemine tigutransportöör klapiga suletava avaga; 2 — tuulik-sorteerimismasin; 3 — kolu vilja laskmiseks kottidesse; 4 — alumine tigutransportöör; 5 — teise korruse põrand.

Täienduse kuivatile tegid sepad valmis kolme päevaga, ja A. Palu, kes kuivati juures töötas, võis jätkata vilja kuivatamist. Pärast kuivati ja viljapuhastuse täiendavat mehhaniseerimist muutus töötamine kuivati juures hõlpsaks. Töö toimub järgmiselt:

Põllult saabub pekstud terade koorem kuivati juurde, koormast kallatakse vili kuivati elevaatori kolusse. Niiske vilja, samuti ka seemnevilja kuivatamisel tuleb seda kuivatist läbi lasta kaks kuni kolm korda. Elevaatori kopad viivad vilja üles ja annavad selle ülemisele tigutransportöörile. See viib poolkuiva vilja tagasi kuivati elevaatorisse ja ringlemine kordub. Sm. Palu kontrollib vilja kuivust; kui see on küllaldane, suleb ta ülemise tigutransportööri klapi ja transportöör hakkab kuiva vilja andma

tuulik-sorteerimismasinasse. Tuulik-sorteerimismasin käivitatakse ja vilja puhastamine algab.

Sorteerimismasina juures ei ole vaja vilja kogumisega vaeva näha. Puhas vili langeb sorteerijast kolusse ja selle toru otsa all asuvasse kotti. Toru on klapiga suletav, mis võimaldab kottide vahetamist. Vilja ühekordsel läbilaskmisel suletakse ülemine transportööri klapp pärast kuivatamata vilja saabumist ülemisse punkrisse.

Et enamik kasutatud seadmeid (teod, hammasratas-ülekanded) olid kolhoosis varem olemas, siis kuivati täiendamiseks transportööriga kulutati kolhoosis ligikaudu 600 rubla. Tööjõu märgatav kokkuhoid tasus selle kulu mõne päevaga. Kui vilja puhastamine toimus kuivatamisest lahus, töötasid viljapuhastamisel kaks inimest, kottide kandmisega vilja kuivatist mitmekordsel läbilaskmisel tegeles kuivati juures neli inimest. Pärast kuivati täiendamist töötab kuivati juures kõigest kaks inimest.

Vabariigi kolhoosides suureneb kuivatite arv pidevalt. Kui kõik kuivatid täiendada Türi rajooni «Koidu» kolhoosi eeskujul transportööridega, siis vabaneb kolhoosides teistele töödele sadu inimesi.

Seda on mõnes kolhoosis ka juba tehtud. Nii on Harju rajooni «Rahva Võidu» kolhoosis ZS-VISHOM kuivatile monteeritud esialgu alumine tigutransportöör. Transportööri valmistas kolhoosile Raasiku traktorijaama vanem-mehaanik L. Juhnevitš.

Kuivati ZS-VISHOM on suure tootlikkusega, nagu näitavad Türi rajooni «Koidu» kolhoosi kogemused. Olenevalt vilja niiskusest kuivatas see päevas 6—12 tonni tarbevilja, kulutades vähe kütet — 0,8—1 m^3 küttepuid päevas.

Mõnes kolhoosis jäeti aga need suure võimsusega kuivatid 1953. aasta sügisel üles seadmata. 1954. a. koristusperioodiks tuleb tööle rakendada kõik olemasolevad kuivatid. Kolhoosides, kus vajalikud ruumid selleks puuduvad, tuleb talve jooksul varuda ehitusmaterjal, et kevadel saaks alustada kuivatihoone ehitamist. Kuivati ülesseadmisel tuleb aga kindlasti silmas pidada, et see toimuks komplektse mehhaniseerimise nõuetest lähtudes.

«BOLŠEVIKU» KOLHOOSI KOGEMUSI MAAKUIVENDUSSÜSTEEMIDE KORRASHOIU ALAL

H. REIDMA

Eesti NSV-s kaevatakse iga aasta tuhandeid kilomeetreid uusi kraave ja haritakse üles kümneid tuhandeid hektare uudismaad. See nõuab aga seda, et ehitatud kuivendussüsteemid püsiksid tööseisukorras võimalikult kaua ning aitaksid kindlustada suuri ja püsivaid saake ülesharitud maadelt. Selle saavutamiseks on vaja kuivenduskraave pidevalt hooldada — raiuda maha kraavikallastele ja -nõlvadele kasvanud võsa, niita kraavidest rohttaimestik, kaevata välja põhja kogunenud sete jne. Vastasel korral ka kõige paremates looduslikes tingimustes olevad kraavid ummistuvad aja jooksul ega suuda hoida veepinda kultuurtaimedele nõutavas sügavuses. Selle tagajärjel hilineb kevadel külv ja vähenevad saagid. Pikemaks ajaks korrastamata jäänud süsteemid ummistuvad täiesti ja maapind soostub uuesti.

Paljudes meie kolhoosides on uudismaade ülesharimise ja kuivendussüsteemide korrashoiu küsimus hästi lahendatud. Näiteks Rapla rajooni «Bolševiku» kolhoosis on pidevalt laiendatud külvipinda ja loomasööda baasi nii uute pindade ülesharimise kui ka vanade kuivendussüsteemide taastamise teel. Sealjuures on hoolitsetud kuivendussüsteemide alalise korrashoiu eest igakülgselt.

Kraavide pidevaks korrashoiuks on «Bolševiku» kolhoosi tootmisbrigaadi koosseisust määratud alatiseks kraavivalvuriks-remontijaks Rudolf Viks, kes hoolitseb kraavide korrashoiu eest juba neljandat aastat. Tema ülesandeks ei ole osa võtta muudest kolhoosi töödest, vaid ta tegeleb

ainult kuivendussüsteemide korrashoiuga. Tarbe korral antakse talle abiks teisi kolhoosi tootmisbrigaadide liikmeid. Esmajärjekorras hoolitseb sm. Viks uute, alles ekspluatatsiooni voetud kuivendussüsteemide eest.

Kohtades, kus kuivendatud maid kasutatakse karjatamiseks, on kraavikallastele, 1—2 m kaugusele pervest, ehitatud tarad, et loomad ei saaks kraavidest läbi käia, sest juba üheainsa korraga võib kolhoosi kari peakraavist läbiminemisel tallata nõlvadelt voolusängi kümneid kuupmeetreid mulda, mille väljavõtmiseks tuleb kulutada 4—6 normipäeva.

Selleks, et loomad kraave kinni ei sõtkuks, on ehitatud loomadele spetsiaalsed jootmiskohad. Neist kohtadest on kraav võetud laiemaks ning nõlv 6 meetri pikkuselt kaevatud ja kindlustatud munakivisillutise või lattidega. Kraavi poolt äärest ja külgedelt on jootmiskoht piiratud taraga.

Põllutöömasinate, sõidukite ja kariloomade ülepääsuks kraavidest on ehitatud sillad ja truubid, samuti on jalakäijate ülepääsuks kraavidest asetatud purded tarvilikesse kohtadesse.

Varemail aastail esines juhtumeid, et isegi kolhoosi oma liikmed või ka teised isikud rikkusid veejuhtmeid — loopisid kraavi puupakke, hagu, veeretasid kaldalt sisse suuremaid kive, ehitasid mõrraaedu kalapüügi otstarbel, lasksid kariloomi tallata kraavikallastel ja käia läbi kraavide. Niisuguste juhtumite kohta koostas sm. Viks aktid süüdlaste seaduslikule vastutusele võtmiseks ühiskondliku vara kahjustamise pärast. Seni on need küsimused kolhoosi juhatuse poolt lahendatud ilma kohtuta ning süüdlased on kraavidele tekitatud rikked ise parandanud. Viimase kahe aasta jooksul pole kraavide rikkumise juhtumeid hoolimatuse või pahatahtlikkuse tõttu enam olnud. Palju on selleks aidanud kaasa sm. Viksi selgitavad sõnavõtud kraavide hooldamise ja korrashoiu kohta kolhoosnikute üldkoosolekutel.

Teatavasti on uhtainete settimine kraavis ja mudakihi tekkimine kraavi põhjas kõige intensiivsem esimese kahe aasta jooksul pärast kraavi kaevamist; hiljem jääb muda kogunemine vähemaks. Seda silmas pidades puhastab sm. Viks üle kõik uued kraavid, kuhu muda on kogunenud ja kõrvaldab sellejuures ka muud ettetulnud voolutakistused. Kraavikallastele ja -nõlvadele kasvanud võsa, mis takistab vee voolu kraavis, segab kraaviäärse maa-ala kasu-

tamist ja kraavi puhastamist, niidab ta enne, kui see jõuab suureks kasvada. Pärast korduvat niitmist pole võsa enam kasvama hakanud.

Kraavis kasvavad rohttaimed takistavad veevoolu edasiliikumist kõige rohkem, nad peavad veega kaasaskantavaid uhtaineid kinni ja soodustavad nende settimist kraavis. Rohttaimede hävitamiseks niidab sm. Viks kraavi põhjad ja nõlvad üle kaks korda aastas — heinateo algul ja septembrikuus, enne kui seemned on valminud, et sellega pidurdada nende taimede levikut.

Kraavivalvuri-remontija töö kuivendussüsteemil algab kevadel vara enne lume sulamist ettevalmistustega suurvee läbilaskmiseks. Juba märtsi keskel käib «Bolševiku» kolhoosi remontija läbi kõik peaveejuhtmed ja kõrvaldab kraavidest kogu talve jooksul sinna sattunud prahi, mis võib takistada vee vaba voolamist. Erilist rõhku paneb ta sillaaluste puhastamisele igasugustest esemetest ja puusildade kindlustamisele, mida muidu suurvesi võib ära viia.

Kolhoosi kraavivalvuri-remontija üheks tähtsamaks ülesandeks on jälgida, et kevadine ja sügisene suurvesi ei jääks seisma loikudena taliviljaorase põldudele ja kultuurrohumaadele. Eriti tekib see hädaoht neis kohtades, kus kraavide mullavallid on jäänud laiali ajamata.

Mullavallide laialiajamiseks konstrueeris sm. Viks hobujõul töötava mullakühvli, mille mõõted on 75×90 sm ja tööjõudlus 125 kuupmeetrit päevas. Selle kühvliga saab laialiaetavat mulda transportida ka põllulohkudesse ja kinniaetavatesse kraavidesse. Tähendatud mullakühvliga on tasandatud «Bolševiku» kolhoosis kõik mullavallid, mis pole aetud laiali Rapla traktorijaama mehhanismidega. Kui vesi siiski jääb seisma mõnda lohku taliviljaorasele, kaevab kraavivalvur rennid vee ärajuhtimiseks kraavidesse.

«Bolševiku» kolhoosis hooldab kraavivalvur-remontija ka muttdrenaaži, mida Rapla traktorijaam tegi kolhoosis 1951. aastal 40-hektarilisel pindalal. Sm. Viks on seadnud korda ka dreenisuudmed, mis ta ehitas savitorudest. Tähendatud muttdrenaaži kuivendussüsteemid töötavad juba kolmandat aastat ilma häireteta.

Peale uute kuivendussüsteemide korrashoiu puhastab sm. Viks iga aasta ka vanu kraave setteainetest ja ehitab ümber vanu kuivendussüsteeme. Näiteks 1951. aastal puhastas ta 1,5 kilomeetri pikkuse majandisisese magist-

raalkraavi, kusjuures väljakaevatud mulla maht oli 850 kuupmeetrit, ning raius sama kraavi kallastel tihedat võsa 1000-ruutmeetriliselt maa-alalt. Samas kuivendussüsteemis korrastas kraavivalvur koos abilistega detail-kuivenduskraave 5,3 km pikkuselt (mullatööde kogumahuga 2680 kuupmeetrit) ning raius võsa kraavikallastelt 1,9 hektari suuruselt maa-alalt.

Ülaltähendatud tööde tulemusena avanes kolhoosil võimalus võtta uuesti kasutamisele ligikaudu 50 hektari suurune liigniiskuse all kannatanud maa-ala, kust looduslik heinasaak seni oli väga väike. Tähendatud maatükk künti üles kohe pärast kuivendamist. 1952. aasta kevadel külvati sinna segatis, mis andis 10—20 tonni haljasmassi hektarilt.

Võsa ja metsa raiumine vanade kraavide kallastelt on toimunud enamasti hilissügisel. Kraavide puhastamine setteainetest toimub suvekuudel, kui kraavides on vett kõige vähem. Eriti sobiv selleks on juunikuu, kus külvi ja heinatööde vahel jääb rohkem aega, nii et puhastustöödest saavad osa võtta ka teised kolhoosi liikmed.

Vanade kuivendussüsteemide korrastamisel peab sm. Viks silmas ka maaharimise ja saakide koristamise tööde mehhaniseerimise võimalusi. Sellepärast jätab ta osa vanadest kraavidest puhastamata ja ehitab veejuhtmete süsteemid nii ümber, et uued kraavivahed kujunevad 2—3 hektari suurusteks. Osa vanu kraave aetakse sellejuures lihtsalt kinni.

Kõigist tehtud töödest esitab sm. Viks aruanded kolhoosi juhatusele kaks korda kuus.

Üldiselt on Rapla rajooni «Bolševiku» kolhoosis 1953. aastal korrastatud ja hooldatud kuivendussüsteemidega kultuurmaad 220 hektarit, sellest põllukultuuride all 110 ha, kultuurniiduna 80 ha ja karjakoplitena 30 ha.

Kraavivalvuri-remontija töö kindlustab kolhoosile seni ülesharitud kuivendatud 220 hektarilt plaaniliselt ettenähtud saagid. Isegi 1952. aasta sademete rohkus ei takistanud külvide normaalset arenemist ega saakide õigeaegset ja kadudeta koristamist.

SISUKORD

			Lk.
H. Marrandi	—	Mitmekülgne ühismajand	3
A. Vunk	—	Rohkem toiduaineid elanikkonnale	13
R. Kaur	—	Viljandi rajooni «Bolševiku» miljonärkolhoos	19
A. Kornak	—	Mehhaniseerime kõik kolhoosi tootmisharud	25
G. Kurss	—	Jagamatu fond ja ühismajandi väljaarendamine Harju rajooni «Rahva Võidu» kolhoosis	31
H. Mägi	—	Õige töö organiseerimine kindlustab saakide tõusu	40
O. Kütsen	—	Meie kogemusi suurte põldheinasaakide kasvatamisel	48
J. Peets	—	Heinaseemnekasvatus on suure rahvamajandusliku tähtsusega tootmisharu	53
V. Rosin	—	Hektarilt üle 20 tsentneri teravilja	60
M. Pulst	—	Harju rajooni «Viimsi» kolhoosi saavutusi piimatoodangu tõstmisel	66
H. Olbrei	—	Nõukogude eesrindliku teaduse rakendamise tulemusi kolhoosi seakasvatuses	70
V. Tiidemann	—	Peamine tulu seakasvatusest	78
R. Seppa	—	Kolmeaastastel zootehnilistel kursustel omandatud teadmisi ellu rakendades	86
H. Angerbach	—	Iga kana kohta aastas keskmiselt 190 muna	90
K. Jaama	—	Eesrindliku lambakasvataja Ida Rohtsalu töökogemusi	98
L. Laanmäe	—	Pardikasvatuse kogemusi Elva rajooni «Vellavere» kolhoosis	105
A. Annast	—	Meie kogemusi kartuli ruutpesiti kasvatamisel	111
K. Vahenõmm	—	Köögiviljade ja söödajuurviljade ruutpesiti ja ruutasetuses kasvatamise kogemusi	114
T. Avingo	—	Toitekuubikud on aluseks suurte köögiviljasaakide saamiseks	122
A. Kask	—	Toitekuubikute kasutamise kogemusi Väimela Loomakasvatustehnikumi õppemajandis	128
V. Kuus	—	Mesikas on väärtuslik sööda- ja haljasväetiskultuur	133

E. Raisma — Maisi kasvatamise kogemusi Ülenurme sovhoosis 136
A. Kikul — 420 tsentnerit maisi haljasmassi hektarilt 141
E. Villevelt — Meie kolhoosi kogemusi päevalille kasvatamisel silokultuurina 144
H. Polna — Söödajuurvilja kasvatamise kogemusi Luunja sovhoosis 146
A. Anupõld — Hektarilt 1095 tsentnerit söödakapsast . . 151
L. Lehtse — Lutsern, mesikas ja ristik kolhoosi põldudel ning rohumaadel 156
A. Abe — Lutserni ja esparseti kasvatamise kogemusi kolhoosides 162
I. Jürisson — Mohari ja sudaanirohu kasvatamise kogemusi 166
A. Puumets — Rahvamajandusele rohkem väärtuslikku lina 168
V. Tammiste — Harju rajooni «Kalevi» kolhoosi kogemusi kasvumajade ehitamisel 172
J. Vaarmann — Suured viljaküünid hõlbustavad saagi koristamist ja aitavad vältida kadusid . 179
A. Pilving — Töö ratsionaliseerimise võtteid teraviljakuivati ZS-VISHOM kasutamisel 182
H. Reidma — «Bolševiku» kolhoosi kogemusi maakuivendussüsteemide korrashoiu alal 187

Toimetaja A. Talvoja.

Tehniline toimetaja M. Aardma.

Korrektorid A. Kiho ja R. Eliste.

Ladumisele antud 26. II 1954. Trükkimisele antud 13. III 1954. Trükiarv 6000. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 12. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 9,84. Arvutuspoognaid 9,95. MB-07084. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk tn. 40/42. Tellimise nr. 728.

На эстонском языке.

Из опыта работы колхозов и совхозов Эстонской ССР.

Hind rbl. 2.50

4—1

Rbl. 2.50

A-19948

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00357181 9